

**ISÄNMAAN
PUOLESTA**

Pohjois-pohjanmaan
Sotaveteraanipiiritoimisto
6.12.1997.

Kuivaniemen Sotaveteraanien
yhdistys r.y.

Niilo Palvanen

POHJOIS-POHJANMAAN
SOTAVETERAANIPIIRI R.Y.
Isokatu 37 as 20
90100 OULU

ISÄNMAAN PUOLESTA
1918—45

Kuivaniemen Sotaveteraanit

JULKAISIJA: Kuivaniemen Sotaveteraanit ry.

TEKSTISISÄLTÖ: Aimo Hietalahti

KIRJATOIMIKUNTA: Kaarlo Kehus
Edvin Lahtinen
Valde Miettunen
Toini Onkalo
Niilo A. Pakanen

AINEISTON KERÄÄJÄT: Pauli Erkkilä, Valle Goman, Hugo Heikinmatti, Leevi Heinikoski, Paavo Hilke, Veikko Höyhty, Paavali Kaikkonen, Matti Kukkula, Aarne Matila, Esko Matila, Olavi Matila, Veikko Miettunen, Erkki Paaso, Arvo Rytönen, Martti Sanaksenaho, Aukusti Sipola, Reino Suomela, Leevi Södö, Elsa Tapio, Eelis Vakkuri ja Eljas Väättäjä.

ISBN: 952-90-3429-6
Pohjolan Sanomat, 1991

SISÄLLYS

Lukijalle, Aimo Hietalahti	5
Kuivaniemen kunnan tervehdys, Markku Kehus	6
Kuivaniemen seurakunnan tervehdys, Pentti Tikkamäki	7
I SUOMI SUURSODASSA	
— Suomi toisessa maailmansodassa, Aimo Hietalahti	11
— 50 vuotta sitten se alkoi, lehtikooste	18
— Kuivaniemen miehet viime sodissa, Aimo Hietalahti	19
— Viisi vuotta ja kolme kuukautta, Väinö E. Rousu	22
II TALVISOTA 30.11.-39—13.03.-40	
— Kuivaniemeltä sotakentille, Yrjö Laitinen	29
— Talvisotaan, Aarne Matila	32
— Pakkasten keskeltä joulun lämpöön, Yrjö Teräaho	34
— Talvisodassa Suomussalmella, Pauli Huhtala	36
— Pysyvät muistot talvisodasta, Reino Karjalainen	37
— Rauhan päivä — murheen päivä, Aimo Hietalahti	39
III JATKOSOTA 25.06.-41—04.09.-44	
— Kiestinki — Uhtua — Kannas, Hugo Heikinmatti	43
— Kannasta eteen ja taakse, Valle Goman	51
— Kiestingin muisto, Matti Kukkula	54
— Jumala varjelee sodassakin, Jaakko A. Erkkilä	55
— Kaksi vaaran hetkeä, Niilo A. Pakanen	57
— Nuorten miesten partiomatka, Aukusti Kehus	59
— Reppu meni, henki jäi, Leevi Heinikoski	60
— Sotamuistoja, Kalervo Åqvist	62
— Nuoren miehen sotareissu, Eino Ruikka	63
— Eldankajärven jää, Aimo Hietalahti	68
— Kauhun hetkiä Kannaksella, Aukusti Sipola	70
— Etulinjassa Kannaksella, Erkki Paavola	70
— Liekkien loimua Rovaniemellä, Pauli Erkkilä	71
— Muistiinpanoja sotarekeltä, Toivo Heikinmatti	72
— Keittiölottana Uhtuan korvessa, Alli Sarkkinen	75
— Vuosi Vienan Karjalassa, Helga Juusola	76
— Siellä jossakin..., Sirkka Kilpi	77
— Kauhun hetkiä Petsamon tiellä, Tiivi Laitinen	80

IV TILITYKSIÄ	
— Kun minä kotoani läksin	85
— 50 vuotta sotainvalidina, Aarne Erkkilä	88
— Elämää invalidin rinnalla, Rauha Hyry	90
— Odotimme isää kauan..., Martti Höyhtyä	92
(Liitteenä ”viimeinen kirje isältä”)	
— Saippuakin tehtiin kotona, Kerttu Goman	96
V ASEVELJEYS PÄÄTTYÄ	
— Saksalaiset vieraina ja tuhoajina, Aimo Hietalahti	101
— Saksalaisia Oijärvellä, Lauri Timonen	102
— Ahmosen sillan pelastusyritys, Erkki Paaso	103
— Omien partio räjäyttäjänä, Tatu Hyry	104
— Evakossa taivasalla, Leena Karén	105
— Sillan räjäytys, Kerttu Paavola	106
— Vaikea taival Kilpisjärvelle, Arvo Rytönen	108
VI MATRIKKELIT	
— Kuivaniemen vapaussoturit	113
— Sotien 1939—45 veteraanit	117
— Sankarivainajien luettelo	195
VII HISTORIIKIT	
— Jääkäri liikkeen aikaa Kuivaniemellä, Erkki Paaso	203
— Kuivaniemen suojeluskunta, Toivo Hyyryläinen	212
— Lottatoiminnasta Kuivaniemellä, Aimo Hietalahti	220
— Sotainvalidien historiikki, Valde Miettunen	229
— Sotaveteraanien historiikki, Kaarlo Kehus	233
— Veteraanin iltahuuto	238

Lukijalle

Tämä kirja on tarkoitettu kunnianteoksi ja kiitollisuuden ilmaukseksi kuivaniemeläisille sotaveteraaneille, lotille ja heidän omaisilleen, koko sille sukupolvelle, joka 50 vuotta sitten ponnisteli kestävyksensä rajoilla sen puolesta, että tämä maa säilyi itsenäisenä ja tämä kansa elossa.

Tämä ei ole sotahistoria. Kirjan kokoamisvaiheessa oli päämääränä tallettaa Kuivaniemen miesten ja naisten muistoja sekä rintamalta että kotoa. Yhdessä ne lukuisine yksityiskohtineen toivottavasti antavat käsityksen siitä, millaista oli sota ja millaisissa elämänoloissa nyt ikääntyvä veteraanipolvi on viettänyt osan nuoruutensa vuosista.

Kuivaniemen sotaveteraanien matrikkeli ilmestyy ennen maamme itsenäisyyden 75-vuotisjuhlaa maailmanhistoriallisten muutosten ja uudelleenjärjestelyjen aikana. Nuo tapahtumat tuovat myös uudenlaista taustaväriä viime sodillemme. Ne eivät kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että puolen vuosisadan takaiset ponnistelut vakiinnuttivat asemamme itsenäisenä kansana.

Sotaveteraanien matrikkelin aikaansaaminen on ollut jo vuosia vireillä ja koko ajan on aineistoa kartutettu. Pääosa kirjan sisällöstä on kuitenkin koottu kevään ja kesän 1991 aikana, jolloin suurin osa viime sotien veteraaneista oli jo muuttanut ikuisen rauhan maahan. Kun edellisten vuosikymmenten muuttovirrat olivat vieneet heitä suurin joukoin paikkakunnan, jopa valtakunnankin ulkopuolelle, tuotti täsmällisten tietojen kerääminen ymmärrettävästi vaikeuksia. Kirja julkaistaan tietoisena siitä, ettei se ole täydellinen. Hyvin monet asiat on saatu vain veteraanien tai muiden aikalaisten muistista. Joku on voinut unohtua, kuten usein tällaisissa teoksissa. Käytännön työtä johtanut toimikunta piti kuitenkin tässä vaiheessa tärkeämpänä saada kirja ajoissa valmiiksi kuin uppoutumista henkilötietojen loputtomaan tarkennukseen.

Käytännön kirjoitustyön suorittajana haluan kiittää toimikunnan jäseniä sekä lukuisia veteraaneja, heidän puolisoitaan tai jälkeläisiään myönteisestä ja avuliaasta suhtautumisesta asiaan. Iloa ja intoa työhön on antanut se tapa ja henki, jota sotaveteraanit ja -naiset ovat osoittaneet monissa yhteisissä kokouksissa mm. Koivuniemessä. Työskentely kanssanne on ollut elämisen rikkautta.

Suurkiitokset kaikille niille naisille ja miehille, joitten ansiosta saamme elää vapaassa isänmaassa. Toivon arvostuksen ja kunnioituksen välittyvän myös tämän kirjan sivuilta.

Kuivaniemellä 13. syyskuuta 1991

Aimo Hietalahti

Kuivaniemen kunnan tervehdys

Tämä matrikkeli on osa Kuivaniemen raskasta historiaa ja sen tekijöitä kootuna samoihin kansiin.

Kuivaniemen kunnan ja kuntalaisten puolesta kiitän kaikkia matrikkelin valmistumiseen osallistuneita. Itsekin sotaveteraanin poikana ymmärrän, mikä arvo on tällaisella teoksella ja että se on myös kunnianosoitus näille henkilöille.

Maailma muuttuu ja me sen mukana, mutta tosiasiat eivät saa koskaan unohtua, emmekä me saa unohtaa vanhempiemme tekoja isänmaamme puolesta. Meidän on todella syytä kunnioituksella ja kiitoksella muistaa näitä kuivaniemeläisiä isänmaamme puolustajia.

Tämän matrikkelin miehet ja naiset joutuivat kokemaan sellaista, mitä meidän ei toivottavasti koskaan tarvitse kokea, tehdessään mahdottomasta mahdollisen pitäessään maamme itsenäisenä.

Samalla tämä osoittaa sen uhrauksen suuruuden, minkä näinkin pieni kunta kuin Kuivaniemi on joutunut antamaan.

Muistakaamme myös niitä kuivaniemeläisiä, jotka kaatuivat sodassa sekä niitä, jotka ovat poistuneet keskuudestamme sotien jälkeen ja kunnioittakaamme heitä, jotka yhä ovat lukemassa tätä matrikkeliä. Näiden henkilöiden ansiosta meillä on mahdollisuus elää eräässä maailman sivistyneimmässä itsenäisessä valtiossa nimeltä Suomi.

Kunnanjohtaja
MARKKU KEHUS

Tervehdys veteraanikirjan lukijoille

Kuivaniemeläinen mies ja nainen rakastaa kotiseutuaan, tuttua Suomen maan osaa, sen jokea, järveä ja merta. Täällä uskotaan Jumalaan ja hänen lahjoihinsa. Perityt tavat, värikäs kieli ja tapakulttuuri ovat niitä taivaan lahjoja, joita vapaudessa nautitaan.

Kun maamme oli osa liekehtivää Eurooppaa täältä lähdettiin liikkeelle velvollisuudentuntoisesti. Annetusta uhrista muistuttavat kirkkotarhojemme graniitit ja tämä kirja kaikista lähteneistä.

Seurakuntamme kirkollisissa tarkastuksissa yhtenä kohtana on ollut muistomerkkien katselmus. Ristit ja muistotaulut kertovat meitä kohdanneista onnettomuuksista, mutta myös siitä, missä Herra on johdattanut ja auttanut. ”Mutta sinä Herra hallitset iankaikkisesti, sinun muistosi pysyy polvesta polveen” (Ps. 102:13)

Puoli vuosisataa sitten kristikansa tunsi omakseen ajatuksen: maamme on kuin Jumalan omaisuuskansa Israel väkevien ja jumalattomien puristuksessa. Keskellä onnettomuuksia profeetat korostivat julistuksessaan paremman tulevaisuuden toivoa. Nämä toiveet eivät Kuivaniemen miehiltä milloinkaan loppuneet. Samautuminen Jumalan kansaan antoi uskon ja toivon.

Vuosisadan täytyessä havaitsemme sodan totuuksien muuttuvan. Suomen sotilas tiesi ja uskoi olevansa oikealla asialla: maataan ja kotiaan on lupa puolustaa. Tämän uskonoppimme mukaisesti sotilasapit toivat sanan ja sakramentit aivan etulinjaan. Toiveet maanpäällisestä rauhan valtakunnasta ovat kariutuneet. Profeetalliset unelmat ovat Kristuksen ilmestyttyä vaihtuneet anteeksiantamisen ja omantunnon rauhan mahdollisuuksiin. Sodan ja Rauhan liikkeet kuuluvat tänne synnin ja pahuuden maailmanaikaan. Me kristityt katsomme rohkeasti Jumalan tulevaisuuteen.

Pyydämme siunausta isänmaalle ja valtiovallalle, turvaamme yksilöllisesti Vapahtajaan. ”Maailmassa teillä on ahdistus, mutta olkaa turvallisella mielellä, minä olen voittanut maailman. (Joh. 16:33)

Erityisesti Sinulle, jota liikuttaa puhe ja laulu sotilaan iltahuudosta. ”Pysy siinä minkä olet oppinut ja mistä olet varma, koska tiedät keiltä olet ne oppinut”. Pidä usko ja luota jo täällä armon ajassa Kristuksen ansioon, pukeudu hänen lahjavanhurskauteensa. ”Minä katson sen puoleen, joka on nöyrä, jolla on särjetty henki ja arka tunto minun sanani edessä” (Jes. 66:2)

Kotikirkko tervehtii kotiseudun veljiä ja sisaria. Meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen armo olkoon kaikkien teidän kanssanne.

Joutsan Kellolahdessa 3. heinäkuuta
ylimmän suven terveisin

PENTTI TIKKAMÄKI

I Suomi Suursodassa

Suomi toisessa maailmansodassa

Aikaa ei voida viipaloida eikä historiallisia tapahtumia irrottaa omista yhteyksistään tekemättä väkivaltaa totuudelle tai asioitten ymmärrettävyydelle. Valtioiden välisiin suhteisiin vaikuttavat niiden aikaisemmat kokemukset toisistaan sekä samanaikaiset suuntaukset ja tapahtumat niiden ulkopuolella. Niin Suomenkin tie toisessa maailmansodassa riippui kansamme omista valinnoista, omasta menneisyydestämme, aikaisemmista kosketuksistamme naapurivaltioihin — erityisesti Venäjään ja Neuvostoliittoon — sekä niistä muutoksista Euroopassa, joihin maallamme ei ollut osaa eikä arpaa.

Valtiollisten johtajiemme ratkaisujen tiedostettuina tai tiedostamattomina taustoina toimivat monisatavuotinen yhteytemme Ruotsiin ja läntiseen kulttuuripiiriin, autonomian aika Venäjän keisarikunnassa, sen loppuvaiheiden sortovuodet sekä oma parinkymmenen vuoden takainen sisällissotamme. Ulkopuolisista vaikuttimista voimakkaimpana tuntui eri vaiheissa varmaankin Saksan johtajan Adolf Hitlerin pelottavuus ja voima. Näiden taustojen sävyttämin tunnoin kansamme vastuuhenkilöt pohtivat suhteitamme Stalinin veriseen hallintoon sekä Saksan savuavaan fascismiin. Historia ei tule koskaan vastaamaan kysymyksen, mikä olisi ollut kohtalomme, jos he eri tilanteissa olisivat valinneet toisin.

Viime vuosien tapahtumat Euroopassa ovat kyllä antaneet uusia aineksia tehtyjien ratkaisujen puntarointiin, mutta selvää vastausta nekään eivät anna kysymyksiin: 1) Miten Neuvostoliitto olisi jatkossa toiminut, jos Suomi olisi luovuttanut alussa vaaditut alueet? 2) Olisivatko luovutukset samalla heikentäneet puolustusmahdollisuuksiamme — henkisesti tai maantieteellisesti — jos N-liitto olisi kuitenkin hyökännyt? 3) Miten Saksa olisi menetellyt, ellei Suomi olisi suonut kauttakululupaa välirauhan aikana? 4) Jos Saksa olisi voimainsa päivinä tullut väkisin, mikä olisi ollut kohtalomme sen luhistumisen hetkellä eli olisiko poisajo tapahtunut Suomen, Neuvostoliiton vai molempien armeijojen voimin ja olisivatko neuvostojoukot sen jälkeen poistuneet maastamme?

Neuvottelut alkavat

Suomi ja Neuvostoliitto allekirjoittivat hyökkäämättömyyssopimuksen v. 1932, mutta se jäi merkityksettömäksi paperiksi kahden toisistaan vieraantuneen naapurin suhteiden kehittäjänä. Kyösti Kallion valinta Suomen presidentiksi 1937 sekä siihen liittynyt sopimus punamultahallituksen muodostamisesta (maalaisliitto + sos.dem.-puolue) heikensi IKL:n ajamaa oikeistosuuntausta ja pantiin myönteisenä seikkana merkille myös Moskovassa. Kun vielä ulkoministeri Hols-ti teki sinne valtiovierailun ja otettiin vastaan kuin suurvallan edustaja, oli lähentyminen alkanut. Pian kuitenkin Voroshilov kysyi YYA-sopimuksesta tutuin sanoin: ”Mitä Suomi aikoo tehdä, jos kolmas maa (Saksa) aikoo hyökätä sen kautta N-liittoa vastaan?”

Kun Saksa teki jotakin merkittävää, palasi myös N-liitto asiaan aina jossakin muodossa. Itävallan miehityksen jälkeen esitti N-liiton lähetystösihteeri Jartshev saman kysymyksen ihan virallisesti Helsingissä. Hän myös ilmoitti, ettei Neuvostoliitto jää odottelemaan Rajajoelle, vaan tulee vastaan, jolloin Suomi jou-tuu suurvaltojen sotatantereeksi.

Kun avunantosopimusta ei syntynyt, Neuvostoliitto rupesi ehdottamaan aluevaihtoja. Näistä sitten neuvoteltiin kiihtyvällä vauhdilla lokakuun loppupuolelle saakka 1939. Saman vuoden alussa Saksa oli miehittänyt Tsekkoslovakian ja Neuvostoliitossa pelko kasvoi entisestään. Lähetystösihteeri Jarthsev ja aikaisempi Helsingin lähettiläs Stein tekivät jo konkreettisen ehdotuksen. He vaativat Suur-saaren, Lavansaaren, Tytärsaaren ja Seiskarin vaihtamista metsäalueisiin itä-Karjalasta. Marsalkka Mannerheim, joka tunsu armeijamme heikon varustustason, esitti presidentti Kalliolle, pääministeri Cajanderille sekä ulkoministeri Erkolle, ettei Steiniä saanut päästää kotimatkalle vailla minkäänlaisia eväitä.

Stalin pelkäsi Saksaa. Se näkyi kaikesta. Kun neuvottelut Suomen kanssa ei-vät edenneet ja kun Ranska ja Englantikaan eivät suostuneet hänen etupiirivaati-muksiinsa mm. Suomen suunnalla, yllätti neuvostojohtaja koko maailman. Hän solmi hyökkäämättömyyssopimuksen Saksan kanssa. Tällä tavoin hän hankki 1—2 vuotta arvokasta lisäaikaa maansa varustautumiselle ja samalla etupiiriluvan Suomen suunnalla.

Viikkoa myöhemmin Saksa valtasi Puolan. Neuvostoliitto esitti Suomelle uusia vaihtotarjouksia, jotka olivat entistä laajempialaisia. Paasikiven johdolla Moskovaan matkanneet neuvottelijat olisivat olleet valmiita jonkinlaisiin myönny-tyksiin — tietenkin hallituksen antamin valtuuksin. Poliittisen johdon taipuvuus oli kasvanut Keski-Euroopan tapahtumien myötä. Hankoniemen vaihtaminen Kar-jalan metsiin lieneekin muodostanut viime vaiheissa sen rajan, jota Suomi ei voinut ylittää. Vastapuolen kantoihin vaikutti varmaan länsimaiden ja Saksan painos-tus. Diplomaattisilla nooteillaan ne kyllä sanallisesti tukivat Suomea, mutta mm. Max Jacobson arvelee Stalininkin osanneen päätellä noottien sisällöstä, että sa-noja konkreettisempaa apua lännestä ei ole odotettavissa. Hyökkäys Suomeen ei siis keräisi vastapuolelle läntistä Eurooppaa.

Jacobson sanookin Stalinin erehtyneen vain siinä, että ”suomalaisten laulu oli se voima, jota tämä ei osannut ottaa huomioon poliittisena tekijänä”. Tällä hän tarkoitti sitä isänmaallista saattomuotoa, jonka Paasikiven valtuuskunta sai rau-tatieasemilla osakseen matkatessaan neuvotteluihin Moskovaan. ”Jumala onpi linnamme” ja painostavan vääryyden tunnelma yhdistivät jo kansaamme kestä-mään edessäolevaa koettelemusta.

Kun sopimusta ei syntynyt, Suomi oli puun ja parkin välissä. Hallituspiireissä tosin uskottiin, ettei N-liitto hyökkää ainakaan talvea vasten, mutta kun Puola ja Baltian maat osoittautuivat suupaloiksi, uskoi neuvostojohto Suomessa käy-vän samoin. Koko juttu onnistuisi Leningradin sotilaspiirin hoitamana, eikä häi-ritsisi maan varustautumista tulevaan suursotaan. Suomen taivuttamista (tai val-loittamista) auttaisi sekin, että tšekäläinen työväestö ottaisi kuitenkin neuvosto-joukot vapauttajina vastaan ja liittyisi heihin. Terijoen hallituksen nimittämi-nen puhuu myös selvästi tämän ajatuksen puolesta. ”Suomalaisten laulusta” olisi pitänyt osata tulkita toisin.

Jälkikäteen ovat kansainväliset asiantuntijat epäilleet, olisiko Neuvostoliitto ryhtynyt koko puuhaan, jos se olisi tiennyt sotavoimiensa juuttuvan talveksi Kar-jalan kinoksiin, tai arvannut millaiset tappiot ovat ”turvallisempien rajojen hin-tana”.

Talvisota alkaa

Neuvottelut oli neuvoteltu ja marraskuun viimeisenä päivänä Suuri naapuri antoi aseiden puhua. Mainilan laukaukset ammuttiin lähinnä oman kansan pet-tämiseksi — koska sosialistinen valtio ei voinut hyökätä.

Tämä taktiikka oli tuttua jo niiltä ajoilta, jolloin neuvostovaltaa luotiin maan eteläosiin, esim. Ukraina. Juuri tähän toimintamalliin liittyi samana päivänä ensimmäisten pommikoneitten kanssa lentänyt tieto Terijoella perustetusta uu-desta Suomen hallituksesta Otto Wille Kuusisen johdolla. Kansainväliseen mie-lipiteeseen sillä tuskin vaikutettiin, mutta antoihan se puhtaan omantunnon ku-kistaa Helsingille uskolliset ”kapinajoukot”. Tärkein tavoite oli varmasti jakaa Suomen kansa poliittisesti kahtia ja turvata sitä kautta helppo voitto. Mutta se toimi päinvastoin. Suomalainen vasemmisto näki hankkeen teatraalisen valheen ja kansamme sisäinen yhtenäisyys vain lujittui ulkoisen vaaran edessä.

Hyökkäykset pitkin itärajan alueita pakottivat maamme pienehköt joukot pon-nistelemaan äärimmilleen ylivoimaa ja paukkupakkasia vastaan. Venäläisten yritys katkaista Suomi kapeimmalta kohdalta epäonnistui, kiitos Suomussalmen ja Raat-teen sitkeiden taistelijoiden. Laatokan pohjoispuolella Suomella oli vain 50—60 000 miestä, vastustajalla viisinkertainen määrä, mutta kunnialla sekin suunta piti. Tolvajärven voitto sekä sitkeä puolustautuminen Kollaalla antoivat uskoa menestymisen mahdollisuuksiin. Pitkäranta tosin nousi kansan tietoisuu-teen nimenä, joka myöhemmin on kaiverrettu kovin moneen sankarilaattaan.

Myös Kannaksen suunta kesti Summan ja Taipaleen raskaat päivät. Äärimmäisissä ponnisteluissa itseluottamus kasvoi ja ulkomaatkin uskaltautuivat antamaan apua huomattuaan, ettei pieni Suomi litistynykään kuin kärpänen.

Kun venäläiset keskittivät Karjalan kannakselle 23 divisioonaa suomalaisten 7 vastaan, linjamme pettivät vain osittain. Heti seuraavana päivänä Neuvostoliitto ehdotti rauhaa. Se oli vihdoon saavuttanut nimimitavoittensa ja nähnyt Suomen olevan kiusallisen sitkeän vastustajan. Sen tappiot olivat olleet suuret, moninkertaisesti Suomea suuremmat ja se tiesi eurooppalaisen suursodan olevan vielä edessäpäin. 105 päivää kestänyt talvisota päättyi 13.3.1940.

Rauhanehdot olivat ankarat, mutta sotaan valmistautumattomalla Suomella ei ollut muuta mahdollisuutta kuin hyväksyä ne. Katkerana kerrotaan presidentti Kallion sanoneen ”kuivukoon se käsi, joka allekirjoitti tämän sopimuksen”. Juuri rauhan ankaruus nostattikin Suomessa venäläisvihan — revanshihengen, joka vaikutti jatkossa kohtaloomme.

Rauha oli sanelurauha ja Suomi menetti alueita kaukaa rintamien takaa. Sen sotilaat olivat kuitenkin onnistuneet tärkeimmässä tehtävässään: Maa säilytti itsenäisyytensä. Siinä missä monet pienet maat olivat joutuneet suurvaltojen läpijuoksupaikoiksi, Suomen armeijan sotilaat taistelivat kunniakkaasti jättiläisvaltion joukkoja vastaan.

Itsenäisyyden hinta oli kallis. Talvisodan taisteluissa kaatui yli 23 000 suomalaista ja ilmapommituksissa menetti henkensä lähes 2000 siviiliä. Haavoittuneita oli noin 45 000, joista noin 10 000 jäi pysyvästi invalidiksi.

Välirauhasta jatkosotaan

Tuskin oli maamme ehtinyt hengähtää talvisodan rasituksista, kun suunta oli kohti uutta sota. Nyt valtiojohtomme sai itse valita siihen tiensä — jopa vastustajansakin — mutta ulkopuolelle jättäytyminen olisi ollut vaikeaa. Talvisodan kohtuuttomat rauhanehdot sekä Hitlerin armeijan siihen saakka osoittama voima, varmaan myös kommunismin pelko, sanelivat ratkaisun. Jo kesällä 1940 salaisesti myönnettiin saksalaisille kauttakulkuoikeus Lappiin, varmasti tietoisina siitä, mitä varten he olivat sinne menossa. Toisaalta sen estäminenkin olisi ollut vaikeata, sillä esim. Ruotsin kautta heitä kulki monin verroin enemmän, satoja tuhansia.

Muutamassa kuukaudessa tilanne oli muodostunut sellaiseksi, ettei saksalaisia joukkoja otettu missään muualla Euroopassa vastaan niin suopeasti kuin tuon ajan Suomessa. Talvisodan aloittamisen vääräys sekä sen päättymisen kohtuuttomat rauhanehdot olivat muuttaneet mielialoja niin, ettei asettuminen saksalaisia vastaan — siis Neuvostoliiton puolelle — sopinut johdon eikä kansan oikeustajuun. Jopa englantilaisystävällinen Risto Rytin Hitler-antipatia pehmeni tilanteen mukaiseksi.

Samaan aikaan Neuvostoliitto miehitti nopeassa tahdissa Viron, Latvian ja Liettuan sekä osan Romaniaa. Myös itäisessä naapurissa tiedettiin saksalaisjouk-

kojen kulku Pohjoismaiden kautta ja yhtä varmasti ymmärrettiin jokaisen osapuolen johdossa, kuinka hatara turva oli Neuvostoliiton ja Saksan keskinäinen hyökkäämättömyyssopimus.

Operaatio Barbarossa, millä nimellä Saksan itäinen hyökkäyssuunnitelma tunnetaan, allekirjoitettiin joulukuun 18. päivä 1940. Suomi mainittiin siinä mahdollisena liittolaisena. Suullisin sopimuksin asia oli jo lyöty lukkoon. Alunperin tuon retken piti alkaa varhaiskevällä, mutta Saksan omista syistä hyökkäyshetki siirrettiin kesäkuun 22. päivään. Suomen ja Saksan välisiä neuvotteluja käytiin ainakin kolmeen kertaan touko—kesäkuussa. Lopullinen allekirjoitus vahvisti Suomen mukaantulon vasta 14.6. eli tilanteessa, jossa liikekannallepano oli meilläkin jo aloitettu. Sen verran naamiointia vielä suoritettiin, että Suomi lähti mukaan vasta 25.6. eli kolme päivää Saksaa myöhemmin. Tämän viimeisen rauhan viikon aikana N-liitto suoritti sekä kaupallisia toimia että diplomaattisia yhteydenottoja, joilla se pyrki irrottamaan Suomen Saksan hyökkäyssuunnitelmista.

Valtiojohtomme oli raiteensa valinnut, eikä kansan suuren enemmistön tahto siitä kauaksi poikennut. Sotaan lähdettiin huomattavasti paremmin varustautuneina kuin syksyllä 1939. Joukkoihin kuului miehiä, joille vihdoon — saksalaisten samanaikaishyökkäyksen ansiosta — tuli tilaisuus toteuttaa unelmansa Suur-Suomesta. Heidän ajatuksensa kiteytyi laulun sanoihin: ”Äänisjärvestä Laatokkaan, me piirrämme miekalla rajan...” Paljon suurempi joukko lähti vähemmän hurraten oikaisemaan sitä vääryyttä, mitä talvisota merkitsi rauhaa haluavalle kansalle. Suuri joukko oli niitäkin, lähinnä vasemmistolaisia, jotka marssivat nyrein mielin, mutta marssivat kumminkin. Heidän lähtönsä itään suuntautuvaan hyökkäyssotaan olisi ollut paljon työläämpää, ellei vastapuoli olisi talvisodalla ja sen rauhanehdoilla muokannut maaperää ainakin etenemiseen vanhalle rajalle. Siitä jatkettiin taas parempien asemien saavuttamiseksi Aunuksen, Syvärin ja Äänisen rannoille, jonne joukkomme ehtivät jo syksyllä 1941.

Hyökkäys oli sujunut nopeasti, olihan maallamme kerrankin miesylivoima näillä rintamalohkoilla. Pidemmälle ei kuitenkaan jatkettu, eikä ylipäällikköemme Mannerheim suostunut hyökkäämään Leningradiin edes saksalaisten painostuksesta. Alkoi asemasotavaihe, jonka aikana puhdetyöt ja viihdytyskiertueet muodostuivat osaksi sodankäyntiä. Neuvostoliiton tiedetään ottaneen yhteyttä rauhanneuvottelujen aloittamiseksi jo vuosien 1941—42 aikana. Heillä oli silloin riittävästi huolia eteläisemmällä rintamalohkoilla saksalaisten kolkutellessa Moskovan portteja.

Ensimmäiset rauhan tunnustelut

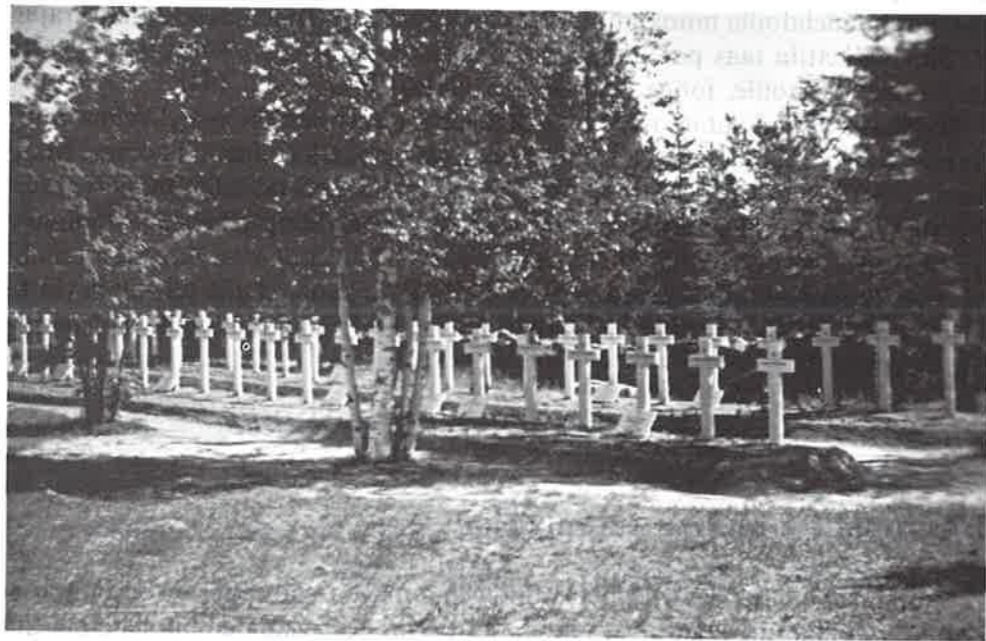
Suomessakin alkoivat mielialat vähitellen muuttua. Saksalaisten ensimmäiset tappiot Stalingradissa antoivat viitteitä tulevasta. Kun Suomen puolelta otettiin vuorostaan salaisia yhteyksiä Moskovaan, Tukholman kautta, kuultiin yllättävät vaatimukset. Neuvostoliitto olisi valmis neuvottelemaan rauhasta talvisodan

rauhan rajoilla. Jos ne olivat tuntuneet kohtuuttomilta talvisodan päätyttyä niin, kuinka sitten tilanteessa, jossa omat joukkomme seisoivat lyömättöminä satoja kilometrejä idempänä.

Kosketukset rauhan aikaansaamiseksi jatkuivat lyhyin väliajoin. Ne kuitenkin kaatuivat aina kahteen asiaan: Raskaisiin ehtoihin sekä Saksan joukkoihin Suomessa. Vuoden 1944 puolelle siirryttäessä rauhasta puhuttiin suomalaisten poliitikkojen kesken aivan avoimesti. Mihin aikaan, millä ehdoilla ja millaisin poliittisin toimenpitein siihen päästäisiin, siitä oltiin eri mieltä.

Kun venäläiset sitten kesäkuun 10:s päivä aloittivat kuuluisan Kannaksen suurhyökkäyksensä, jäivät kaikki muut asiat taka-alalle. Kymmenen tuhatta tykkiä pehmitti tuota paljon kokenutta maakaistaletta ja puoli miljoonaa venäläistä sotilasta huolehti lopusta. Oma armeijamme näytti jo hetken joutuneen tuuliajolle. Puhuttiin Kannaksen läpijuoksusta. Jälkeenpäin on spekuloitu, että ylipäällikkömme oli tunnesitein niin kiinni Vienan ja Aunuksen alueissa, kuten kuuluisa ”miekantuppi”-päiväkäsikin osoittaa, ettei hän suostunut irrottamaan joukkoja Kannakselle riittävän ajoissa, vaikka neuvonantajat pitivät suurhyökkäyksen suuntaa selviönä.

Monet ovat puolestaan nähneet asian niin, ettei Kannaksen ilmapommituksissa ja tykistökeskityksissä olisi ollut miesmäärästä apua. Sotaa käytiin konevoimin ja tappiot muodostuivat suuriksi. Sekasorron hetkilläkin armeijamme kuitenkin pystyi huolehtimaan tehtävästään ainakin tyydyttävästi. Tämä on todistettu mm. sillä, että kun Keski-Euroopan rintamilla venäläiset etenivät 30—40

Valkeat puuristit alkuperäisinä muistomerkeinä Kuivaniemen kirkkotarhassa kertoivat sodan vaatimista uhreista.

km päivässä, Kannaksella he pääsivät tuskin kymmeneen kilometriin ja kohtasivat uudelleen järjestäytyneet suomalaisjoukot edessään taas taistelukelpoisina.

Kun sitten Saksalta saatiin vielä panssarintorjunta-aseita, paine hellitti hetkeksi. Jatkossa Neuvostoliitto keskitti joukkojaan Suomenlahden eteläpuolelle, sillä amerikkalaisten maihinnousu ja eteneminen teki kilpajuoksusta Berliiniin sodan pääälajin. Sitä ennen tavoite oli ”kahdessa viikossa Helsinkiin”.

Paineen tasaantuessa heinäkuussa oli aikaa pohtia rauhan mahdollisuuksia. Viimeisten apulähetysten saamiseksi presidentti Risto Ryti oli tietoisesti omissa nimissään sitoutunut jatkamaan taistelua saksalaisten rinnalla ilman erillisrauhaa. Hänen oli siis väistytävä, kun rauha tehtiin. Mannerheimin valinta presidentiksi nähtiin tuossa tilanteessa kansaa yhdistäväksi tekijäksi ja aseet saattoivat vaieta 4.9.1944.

Kannaksen kuumien kesän jälkeen ei alueluovutusten yksityiskohdista ollut mahdollista tosi mielessä neuvotella. Neuvostoliitto määräsi rajat talvisodan rauhan mukaan lisätyn Petsamolla ja Porkkalan tukikohdalla. Lisäksi Suomen maksettaviksi tulivat suuret sotakorvaukset. Saksalaisten ajaminen Lapista oli myös ehdoton vaatimus, jonka toteutus vaati yli tuhannen miehen hengen.

Loppuarvio

Jälkeenpäin viittä sodan vuotta voi arvioida monelta kannalta. Itsenäisyyden säilyttäminen jättiläisen kyljessä lisäsi Suomen saamaa arvonantoa monissa maissa. Taistelut olivat kuitenkin vaatineet noin 65 000 sotilaan ja 20 000 siviilin hengen sekä aiheuttaneet noin 60 000 pysyvän vamma. Kaikkiaan haavoittuneita oli kolminkertainen määrä tuohon lukuun verrattuna. Kuitenkin uhrit olivat kansan väkilukuun verrattuna korkeintaan neljäsosa esim. saksalaisten tai venäläisten vastaavista.

Myös rauhanehdot olivat raskaat. Puoli miljoonaa suomalaista menetti oman kotinsa ja heidät oli sijoitettava uudelleen. Koko kansan henkinen ja aineellinen hyvinvointi oli laskenut pulan tasolle, josta se virisi voimakkaaseen nousuun heti sodan jälkeen.

Tärkein oli kuitenkin pelastettu. Suomi oli ainoa ensimmäisen maailmansodan temmellyksessä syntyneistä valtioista, joka säilytti suvereeniteettinsä toisen maailmansodan päätyttyä. Suomi ei missään vaiheessa ollut vihollisen miehittämä ja Helsinki oli Lontoon ja Moskovan ohella Euroopassa ainoa sotaan osallistuneen maan pääkaupunki, jossa vihollisjoukot eivät partioineet. Näistä kolmesta pääkaupungista se myös selvisi vähäisimmin pommitusvaurioin.

Olimme pa mitä mieltä tahansa sodan erilaisista yksityiskohdista, voimme kiittää jokaista vapautemme turvaajaa Yrjö Jylhän toiseen yhteyteen kirjoittamalla säkeillä:

”Te ette turhaan taistelleet
Te ette turhaan kaatuneet
Te saitte suurimman voiton...”

50 vuotta sitten se alkoi

"Millaiseksi historia olisikaan muodostunut, jos Stalin ei olisi hyökännyt 1939 ja pystyttänyt Terijoen hallitusta, painostanut karkeasti Suomea välirauhan aikana, miehittänyt Baltiaa?"

Päivälleen 50 vuotta sitten tasavallan presidentti Risto Ryti puhui Suomen kansalle. Lopuksi hän sanoi: "Idän paine on aina ollut meitä vastaan (...) itäisen uhan hävittämiseksi, tulevien sukupolvien onnellisen ja rauhallisen elämän turvaamiseksi me nyt käymme taisteluun ja meillä on tällä kerralla ehkä paremmat mahdollisuudet onnistumiseen kuin kenties milloinkaan ennen."

Jatkosota oli alkanut.

Sotatila jäi voimaan talvisodan päätyttyä

Tänään tulee kuluneeksi puoli vuosisataa jatkosodan alkamisesta. Sotatilassa Suomi oli ollut huomattavasti kauemmin, sillä sotatila jäi voimaan talvisodan päätyttyä Moskovan rauhaan. Sota jatkui muualla Euroopassa. Suomi puolestaan oli saanut uuden, varustamattoman rajalinjan. Jo Moskovan rauhansopimuksen tulkinnoissa itä uuden sodan siemen. Neuvostoliitto vaati itselleen Enson ja esitti vaatimuksia Petsamon Nikkelistä. Suomi puolestaan lähestyi sekä Saksaa että pohjoismaita.

Saksan ja Neuvostoliiton sotaa pidettiin mahdollisena jo alkuvuodesta 1941. Neuvostoliitto vastusti voimakkaasti myös Suomen ja Pohjoismaiden turvallisuuspoliittisia suunnitelmia. Tilanne kiristyi entisestään Suomen myönnyttäessä saksalaisten kauttakulkuun Lapin halki ja maiden välisen yhteistyön

Lainaukset Pohjolan Sanomista ja Kalevasta 24—26.6.1991

Lopputuloksen mukaan jatkosota oli katkera virhe, mutta suomalaisten motiivit olivat ymmärrettäviä. Jatkosota oli erottamaton osa talvisotaa. Jos talvisotaa ei olisi käyty, tuskin olisi koettu jatkosotaakaan.

Sotiin johtaneita virheitä ei tehnyt vain Suomi. Maamme vastapuolena oli viime kädessä J.V. Stalin, joka oli kaikkea muuta kuin pehmeä ja armollinen – tosiasia, jonka suomalaisia tähän asti syyllistäneet neuvostoliittolaisetkin alkavat tunnustaa. Millaiseksi historia olisikaan muodostunut, jos Stalin ei olisi hyökännyt 1939 ja pystyttänyt Terijoen hallitusta, painostanut karkeasti Suomea välirauhan aikana, miehittänyt Baltiaa.

Saksa aioitti hyökkäyksensä Neuvostoliittoon 22. kesäkuuta. Samana päivänä ilmoitti Hitler Suomen olevan liitossa Saksan kanssa. Tämän suomalaiset kuitenkin torjuivat. Neuvostoliittolaiset tekivät sodan alettua useita pommituslentöjä eri puolille Suomea.

Pääministeri J.W. Rangell totei eduskunnassa 25. kesäkuuta Suomen olevan sodassa. Samalla suomalaiset kuitenkin tähdensivät käyvänsä erillisotaa Saksan rinnalla, ei sen liittolaisena. Eduskunta hyväksyi kannan yksimielisesti. Seuraavana päivänä presidentti Risto Ryti piti tunnetun radiopuheensa, jossa hän totesi Suomen jälleen joutuneen hyökkäyksen kohteeksi.

Päivää myöhemmin teki ylipäällikkö, sotamarsalkka Mannerheim päätöksen hyökkäyksestä Laatokan itäpuolelle Syvärille ja Ääniselle. Taavoitteena oli talvisodan rauhassa menetettyjen alueiden takaisin valtaaminen ja vanhan rajan takana olleiden hyökkäystukikohtien haltuun ottaminen. Tämän painopistesuunnan hyökkäystä varten perustettiin Karjalan armeija.

Karjalan armeijan hyökkäys alkoi 10. heinäkuuta Pyhäjärven—Korpiselän alueelta. Koko Laatokan Karjala oli suomalaisten hallussa elokuun loppuun mennessä.

Kuivaniemen miehet viime sodissa

Jokaisen sotilaan taival muodostaa oman polkunsu. Kahta saman reitin kulkijaa ei ole. Laajasti yleistäen voidaan kuitenkin mainita suuntia, joita Kuivaniemen miehet viime sodissa kulkivat. Niiden lisäksi riitti pieniä ryhmiä tai yksittäisiä miehiä lähes jokaiselle rintamalohkolle Hangosta Petsamoon.

Talvisodan alkaessa suurin osa Kuivaniemen miehistä kuului JR 26:een, joka sijoitettiin Karjalan kannakselle Vuokselan pitäjään. Se sijaitsee Sakkolan länsipuolella mahtavan Vuoksenjoen varrella lähellä Laatokkaa. Talvisodan loppuvaiheessa JR 26:n eräät komppaniat siirrettiin Vuoksen vartta vastavirtaan, Äyräpään puolelle Vuosalmen kylään, jossa sodan viimeisen päivän aamuna (rauha tuli 13.3.-40 klo 11.00) kaatuivat Reino Onkalo, Valde Pyörälä, Väinö Hiltula ja Eino Saarikoski, sekä haavoittui kuolettavasti Yrjö Puotiniemi, joka kuoli neljän päivän kuluttua.

Muutamit Kuivaniemen miehet joutuivat talvisotaan Suomussalmen suunnalle, jossa käytiin kovia taisteluja joulun aikoihin. Venäläisten tarkoitus oli katkaista Suomi kapeimmalta kohdalta, mutta tämä estettiin katkaisemalla Suomussalmelle Raatteen kylän kautta kulkeva huoltoyhteys sekä tuhoamalla mottiin jääneet hyökkääjät. Tuolla suunnalla kaatuivat Erkki Paaso, Väinö Väyrynen ja Juho Laurila. Osa miehistä siirrettiin tammikuun puolella etelämmäksi Laatokan pohjoispuolisille alueille erittäin ankarissa pakkasissa, joissa paleltumavammat olivat tavallisia.

Kolmas mainittavista talvisodan suunnista oli Sallan seutu, josta myös kerrotaan tämän kirjan sivuilla. Siellä joukot liikkuvat laajoilla alueilla vailla kiinteitä rintamalinjoja. Heino Onkalon kohtaloksi tuli antaa henkensä näillä pohjoisilla taistelukentillä.

Kiestinki—Uhtua—Kannas

Jatkosodassa Kuivaniemen miesten pääjoukko kuului JR 53:een, joka eteni aluksi kohden Kiestinkiä. Taistelupaikkoja olivat mm. Kananainen, Pistojoeki, Sohjanajoki, Kiestinki, Hangasvaara, Kapustajoki sekä vaikea Louhen motti, jois-

Stm. Heikki Heinikosken muistolle.

Oli surullisen tuntoinen itse laivas-
kin silloin kuin saapui musertava tieto,
että sinä, Heikki, olet saanut uhrata
nuoren kalliin elämän paljon vaativan
isänmaan alttarille. On raskasta siihen
tietoisuuteen tottua, että sinä Heikki,
olet iäksi pois luotamme. Niin raskas
on surumme ja kalliit kyynelme
ajattellessa, että et enään koskaan tule
omaistesi ja tovereittesi luo. Jätit äi-
din ja kaksi siskoa, neljä veljeä ja pari
viikkoa ennen lähtöäsi vihityn vaimon.
Et ehtinyt nauttia avioliiton onnesta.
Mutta itse elämän Herra suokoon loh-
tua näille rakkaille omaisillesi ja olkoon
he tietoisia siitä, että olet antanut isän-
maalle kaikkiesi, sillä enempiä ei voi-
nut antaa. Olkoon myös lohtuna omai-
sillesi se tieto, että perit iankaikkisen
elämän Isän luona taivaassa. Olit aina
iloinen, ystävällinen ja auttavainen
luonteeltasi. Olit monta kertaa valmis
lohduttamaan tovereitasi ja aina valmis
auttamaan sitä, jonka näit olevan avun
tarpeessa. Minäkin luonona toveri-
nasi, en voi kyllin kiittää sinua siitä
ystävällisyydestäsi, jota minä lukemat-
tomina hetkinä osoitit, mikä yhdessä
vietimme. Ne hetket ovat nyt iäksi
päättäneet, mutta eliköpä Jumala rakas-
tikin sinua niin paljon, että tahtoi ottaa
pois juuri sinut, Heikki, keskeltä kärsi-
mysten. Nuoruuttasi, uljuutta ja voiman
uhkui vartesi kun kutsun sait taas jäl-
leen puoltamaan tätä pientä mutta kal-
lista isänmaata. Olet osallasi tehtäväsi
täyttäneet. Siis lepää rauhassa rakasta-
mmei syönnymään helmussa kotikylän
kirkon kuppeella, missä valkoiset ristit
kertoivat toisistakin kalliista tehtäväsä
täyttäneistä aseveljiesi uhreista.

Kuivajoella, 19. 8. 1944

Toverisi Heikki Heinikosken

N:o 154 — 1942 — 3

Tauno Armas Riepula.

Kesäkuun 27 p:nä kuoli sotasairaalas-
sa asevelvollisuuttaan suorittamassa ol-
lut stm. Tauno Armas Riepula
Kuivaniemen Oijärveltä. Hän oli synt.
elokuun 15 p:nä 1921. Nuorta sankari-
vainajaa jäivät lähinnä kaipaamaan äiti
ja vanhaisä.

sa yli 40 kuivalaista kohtasi matkansa pään syksyn 1941 aikana. Kuin näytteeksi
miesten laaja-alaisesta sijoittelusta tulivat jatkosodan ensimmäiset suruviestit kui-
tenkin Virolahdelta (Tauno Parpala) ja Sallasta (Tauno Koskela).

Luovutettuaan Kiestingin asemat saksalaisille, Kuivaniemen miehet siirtyivät
hieman etelämmäksi Uhtualle, jossa kului sodan rauhallisin asemasotavaihe. Osa
jäi tälle rintamalohkelle jatkosodan päättymiseen saakka ja monet nuorimpien
ikäluokkien miehet, jotka astuivat riviin vv. 1942—43 saivat juuri Uhtualla ensi
kosketuksensa sotatoimiin.

Keväällä 1944 irrotettiin Uhtuan suunnalta samoin kuin Syvärin alueeltakin
osa miehistöä Karjalan kannakselle, jonka kautta venäläisten suurhyökkäys ete-
ni kesä—heinäkuussa 1944. Raivola, Kuuterselkä sekä Viipurin lähistön Tali, Ihan-
tala ym. jäivät historiaan tuon vaiheen verisimpinä taistelukenttinä, joista hen-
gissä selvinneet Kuivaniemen miehet kertovat nuoremmille sukupolville.

Jatkosodan rauhannehtoihin kuului saksalaisten ajaminen Lapista. Tähän työ-
hön suomalaiset ryhtyivät kuljettamalla huomattavan miesmäärän laivalla yön
turvin Oulun Toppilasta Tornion Røyttään. Monet paikkakuntamme miehistä oli-
vat mukana tuossakin uhkarohkeassa, mutta kokonaisuuden kannalta onnistu-
neessa toimessa. Tornioista joukot lähtivät jokivartta suoraan pohjoiseen tai Ke-
min kautta Rovaniemelle ja edelleen Sodankylään ja Kittilään.

Monen miehen kohtaloksi tuli rämpiä läpi kaikki mainitut pääpaikat,
Vuokselan—Vuosalmen talvisodassa sekä edellä kuvatun reitin jatkossa. Tässä
matrikelissa heidän matkansa on usein kiteytetty viitteen sanaan: Vuoksela, Kies-
tinki, Uhtua, Kannas, Lappi. Niiden sisältönä on kuitenkin viisi raskasta ja vaa-
rallista vuotta kolmen sodan kurimuksessa. — AH.

*Survaviestit rintamalta koettiin raskaina, mutta muistokirjoituksissa, joita julkaistiin sa-
nomalehdissä, omaiset tai ystävät kiittivät sankarivainajan uhrimieltä ja ottivat tapah-
tuneen menetyksen vastaan Jumalan tahtona.*

Väinö E. Rousu:

Viisi vuotta ja kolme kuukautta

Väinö Rousu kuuluu siihen ikäluokkaan, jonka kohtaloksi tuli rämpiä, pelätä ja palella läpi kolme sota. Kun vielä varusmiespalvelu lommittui niiden yhteyteen, kului nuoruuden parhaasta vuosikymmenestä pääosa taistelukentillä. Se on elämän tausta, joka vaikuttaa edelleen — halusi tai ei. Hänen ”matkakertomuksensa” sivuaa jossakin kohdassa useimpien Kuivaniemen sotaveteraanien kokemuksia.

— Maailmantilanne oli jännittynyt jo syyskuussa 1939, kun lähdin suorittamaan varusmiespalvelusta Mikkeliin. Suomessa ei silloin vielä uskottu sotaan. Kun alokasaika oli ohi ja olimme palaamassa valatilaisuudesta, kuulimme koväänisistä, että venäläiset ovat ylittäneet rajan. Talvisota oli alkanut.

Valmius oli heti päällä. Kaikki kasarmit olivat jo täynnä reserviläisiä ja meidät alokkaat oli majoitettu Mikkelin maalaiskunnan puolelle. Siellä Inkilän kartanossa perustettiin sissipataljoona 2 ja meille annettiin aseet ja tuliannos. Muutaman päivän kuluttua matkasimme junalla Värtsilään, josta marssimme lähes yhtäjaksoisesti 90 km Tolvajärvelle. Venäläiset olivat edenneet sinne saakka (vanhan ja nykyisen rajan välissä) ja taisteluja käytiin Ägläjärven kapeikoissa. Sen rantamat vallattiin jouluaaton aattona ja tuo voitto oli koko talvisodan kannalta merkittävä, sillä se oli ensimmäinen ja antoi uskoa siihen, että Suomi voi puolustautua. Me olimme tavallaan eteen työntyneenä pesäkkeenä rintamalinjassa, mutta siitä huolimatta tuolla kohdalla ei sen jälkeen käyty kaikkein kovimpia taisteluja. Siellä oli esim. Viitavaara, jota ruvettiin kutsumaan ”Kauhuvaaraksi”, mutta ei se sittenkään ollut sellaista massiivista tulitusta, kuin Kollaalla, josta taistelun jyminä kuului meidänkin aseimiimme.

Pitkät ajat olimme pieninä eteentyönnettyinä yksikköinä kuulovartiassa siellä korvessa. Ruoka tuotiin, johonkin kuusen juurelle ja siellä kävimme syömässä valppaina päyillen kuin jänis haavan rungolla. Tällaisten etäispesäkkeitten tarkoituksena oli antaa toisille lepoa hetkiä niin, ettei heitä päästy yllättämään.

Talvi oli todella kylmä. Mittari pysytteli pitkään 30—40 asteen lukemissa. Monilta paleltui jalka tai käsi jopa niin pahoin, että oli leikattava. Muistan, miten kerran makasin 28 tuntia pakkasessa tarkassa varuillaanoloissa. Muuta ei voinut tehdä kuin vaihtaa välillä sukkia jalkojen lämmikkeeksi. Kun sieltä sitten pääsi teltaan lämmittelemään, rupesivat täit puolestaan kiusaamaan, niin ettei voinut kunnolla nukkua. Puhtausolot olivat todella heikot. Koko talvisodan aikana en päässyt kertaakaan kylpemään.

Välirauha lisäsi aamuja

Aamut eivät talvisodassa vähentyneet, vaan varusmiespalvelu pidennettiin sen jälkeen 18 kuukaudeksi. Minä jatkoin Höytiäisen rannalla Kontiolahdessa. Ei se enää ollut suljettua harjoittelua niin kuin normaalisti, vaan me kuljimme ahkerasti linnoitustöissä uudella rajalla.

”Täysin palvelleena” pääsin siviiliin huhtikuussa 1941, mutta sitä riemua kesti vain pari kuukautta. Ehdin jo hankkiutua töihin Rovaniemen pohjoispuolelle Kemi Oy:n rakennuksille ennen uutta lähtöä. Kun tulin sieltä käymään kotona viikonvaihteessa, lyötiin paperit kouraan ja sanottiin, että ala mennä toisten perään.

Taivalkoskella muodostettiin osastoja ja minä jouduin ”jälki-ilmoittautuneena” Nivalan ja Vihannin miesten porukkaan. Suunta oli sama kuin useimmilla kuivalaisilla. Etenimme aluksi pienin kahinoin, kunnes Pistojoen ylityksestä matkalla Kiestinkiin tuli verinen paikka.

Hyökkäysvaiheen päätyttyä jouduimme ns. hevosenkänkään, joka oli kuin rangaistusvankila. Sinne pantiin kaikki, joilla oli jotain vilppiä, esim. myöhästymisiä lomaltapaluussa. Oli siellä meitä syyttömiäkin joukossa. Se oli lähes motti ja todella kurja paikka. Vihollinen oli niin lähellä, että käsikranaatin saattoi heittää vastapuolen aseisiin. Liikkua ei voinut kuin kontaten. Jos nosti vähänkään päätänsä, nasahti heti. Ruoka tuotiin taustalle hevosella kantosatulassa. Kun venäläiset tiesivät meidän ruuankuljetusaikamme, he ampuivat sulun siihen tielle ja sitten kysyivät koväänisellä, onko sopassa tarpeeksi suolaa.

Myös vankien ottaminen oli kuin urheilulaji tuolla alueella. Ollilan Pentti oli lähellä joutua silmustetuksi, kun käveli illalla pimeässä linjojen lähellä. Hän ei huomannut mitään ennenkuin rautalankalenkkiä yritettiin heittää kaulaan. Hän huitaisi kädellään ja onnistui heilauttaa langan sivuun. Kaveri ampui häntä keuhkoista läpi ja hän itse ehti ampua silmustajan.

Tuppimestarit Kannakselle

Kun luovutimme asemamme saksalaisille ja lähdimme Karjalan kannakselle — venäläiset tietenkin tiesivät sen ja huusivat taas koväänisistään, että menkää vaan tuppimestarit, kyllä me sakemanniensa kanssa pärjäämme. Tupella ei tarkoitettu korttipeliä vaan asemasotavaiheen askartelua, puukontupprien tekoa tuosta, metallista ja mistä milloinkin. Siellä minäkin näpräämiseni aloitin, ja tienasin helposti lomar rahat.

Hyvin venäläiset pärjäsivätkin sakemanniensa kanssa. Me emme olleet päässeet vielä Vaaralaan saakka, kun he olivat hyökänneet ja tappaneet käytännöllisesti katsoen kaikki saksalaiset.

Kannaksella marssimme ensin Kuuterselkään ja teimme siellä linnoitustöitä loppukeuhkaan linjalla Kuuterselkä — Raivola — Kivennapa. Se työ jäi kesken,

kun Kannaksen suurhyökkäys alkoi kesäkuussa -44. Se oli sotaa, jota eivät voi tajuta muut kuin mukana olleet

Venäläiset hyökkäsivät tankeilla, mutta meidän armeijammekin sai saksalaisilta uusia aseita — panssarinyrkkejä ja -kauhuja. Niillä me torjuimme omalla lohkollamme kaksi hyökkäystä niin, että kahdeksan panssarivaunua jäi lähes yhteen nippuun. Venäläiset eivät tienneet varoa uutta asetta.

Teräshermoisia miehiä olivat panssarinyrkkien käyttäjätkin. He sanoivat, että tankki kannattaa päästää parinkymmenen metrin päähän, jotta voi räjäyttää sen toimintakelvottomaksi. Kauempaa sen saa liikuntakyvyttömäksi, mutta se ampuu edelleen.

Sitten levisi meidän keskuudessamme tieto venäläisten ilmoituksesta omalle johdolleen taaksepäin, etteivät he voi edetä ellei ilmavoimilta tule apua. Muutama päivä menikin rauhallisesti ilman taistelukohtauksia. Kalina heidän puoleltaan osoitti jotakin uutta olevan tekeillä. Sitten huusi Tiltu kovaäänisillä Raivolasta päin, että nyt alkaa Mannerheimin vesitautisten sikojen selkäsauna.

Se alkoi. Matalalla lentäneet maataistelukoneet tulivat mustana parvena ja röykkyivät niin, että koko maa vapisi. Kannas koki sellaisen myllerryksen, ettei ainakaan siihenastinen sotahistoria ollut vastaavaa kokenut. Vieläkin tuntuu ihmeeltä, miten esimerkiksi Vuoksen, Kuparsaaren, Noskuan, Juustilan, Talin ja monen muun paikan taisteluista yleensä joku selvisi hengissä.

Asiaa kokemattoman on mahdoton kuvitella, millaista on olla itse paikalla, varsinkin kivikkoisessa maastossa, kun 300 tykkiä ampuu saman kilometrin alueelle. Sitä se oli. Miehiä kaatui sadoittain ja liikuntakyvyttömiksi haavoittuneita jäi sinne sekaan. Oli surkeata kuunnella, kun he huusivat, että älkää jättäkö meitä tänne. Toiset huusivat äitiä ja Jumalaa.

Kuuterselässä tuli sana, että kaikki, joilla on jalat saavat mennä. Siinä luotisteessa meitä nousi 13 miestä juoksuhaudasta. Kaksi pääsi omien puolelle ja minulla oli onni olla heistä toinen.

Rauha — ja kolmas sota

Viimeiset loppukesän viikot Kannaksella olivat jo hieman helpompia ja kun rauha syyskuussa tuli, me olimme vielä kaukana nykyisen rajan takana. Marssireittinä matkaa kertyi 90 km Etu-Simolan asemalle nyky-Suomen puolelle. Miehet olivat niin huonossa kunnossa, ettei ruoka pysynyt sisällä eikä heistä enää olisi ollut marssijoiksi, mutta pakko oli kestää. Kolmas sota odotti.

Meidät komennettiin junaan, jolla ajoimme Ouluun. Sieltä jatkoimme jo marsien pohjoista kohti, mutta kun Haukiputaan silta oli räjäytetty ja kuultiin tilanteen olevan samanlaisen muuallakin, meidät komennettiin takaisin. Parin päivän kuluttua mentiin Toppilaan, josta pimeän turvin laivalla Tornioon. Tuo uhkarohkea yritys onnistui niin täydellisesti, että aamulla kuuden aikana saimme rauhassa saksalaisilta nousta maihin Röyttässä. Toista laivaa jo häirittiin ja heti siinä alkuvaiheessa meni muutamia miehiäkin.

Ensimmäisenä vallattiin ”Pikku-Berliini” ja siitä lähti osa joukoista Kemiä kohti, osa Torniojokivarteen. Valtauksen yhteydessä miehemme pääsivät käsiksi saksalaisten varastoihin, myös konjakkivarastoon ja se aiheutti vaikeuksia ensimmäisissä taisteluissa. Minä olin samanlainen syyllinen kuin muutkin. Pudotin konekiväärin vyölaatikosta sen vyön pois ja koukkasin laatikolla konjakkia sen minkä sillä sai.

Kun saksalaiset Oravissaaresta ampuen häiritsivät joukkojemme etenemistä, me hyökkäsimme yöllä sinne saareen. Omat miehet veivät meidät pienillä veneillä. Meillä oli vain kaksi tuliannosta, mutta saimme sakut lähtemään. Meillä ei ollut minkäänlaista venettä ja joki laski kovasti suppoa. Aamulla saksalaiset tekivät vastaiskun mantereen puolella olevia joukkojamme vastaan, mutta me saimme olla rauhassa. Omilla ei ollut mitään mahdollisuuksia meidän hakemiseen, eikä meillä poispääsyyn.

Ruotsalaiset olivat omalta rannaltaan seuranneet tilannetta ja pienillä uistinveneillä soutaen he poimivat koko saarella olleen miesjoukon omalle puolelleen. Saatuaamme puolueettoman maan apua, emme enää voineet ottaa osaa taisteluihin, vaan meidät internoitiin. Siihen päättyi viisi vuotta ja kolme kuukautta kestänyt sotani. ”Poliittisesta asemastamme” johtuen jouduimme kuitenkin Ruotsin puolella odottamaan kotiutustamme yhtä pitkään kuin Muonioon saakka edenneet pääjoukotkin eli marraskuun lopulle.

Sota jatkuu unissa

Jälkeenpäin olen monesti ihmetellyt, miten oli mahdollista selvitä hengissä, vieläpä pintapuolisesti terveenä koko reissusta. Raamatussa kyllä sanotaan, ettei ajatonta kuolemaa tule. Olen miettinyt, että silloin ei varmaan ollut minun aikani.

Sain palata kotiin haavoittumattomana. Työmaanaarmujahan noin pitkällä reissulla pakosta sattuu, mutta ei mitään isompaa. Lomalla kävin koko aikana vain kaksi kertaa, ensin ”hevosenkengästä” ja toisen asemasodan aikana. Kuuterselässä olivat jo litterat taskussa, kun suurhyökkäys alkoi ja loma tyssäsi siihen.

Omat jälkensä sota on kuitenkin jättänyt. Minä ainakin olen siellä edelleen unissani lähes joka yö. Ajallisen etäisyyden mukana unet ovat kyllä saaneet inhimillisempiä muotoja eikä enää ota niin lujille.

Välistä niihin sekoittuu rauhallistakin samoilua ja siviilielämän tapahtumia täältä kotipuolesta, mutta sitten taas voi hetkessä olla kovissa taisteluissa. Se on tuskallista, kun panokset ovat lopussa, pyssy ei laukea eikä askel nouse, että pääsisi pakoon. Ahdistavan tunteen jälkeen herää hiestä märkänä. Tiedän, että tämä on myös monen muun sotaveteraanin elämänosa nyt liki viidenkymmenen vuoden jälkeen.

II Talvisota 30.11.-39—13.03.-40

Yrjö Laitinen:

Kuivaniemeltä sotakentille

Kun en sodissamme sattunut aivan samoille palstoille kotipitäjän miesten kanssa, ei meillä siltä osin ole yhteisiä muisteluksia, yleisesti ottaen kylläkin.

Tulkoon kuitenkin tässä lyhyesti muistelluksi yhden kuivalaispojan tie pojasta aikuisuuteen.

Pikkupoika-aika kului tavanomaisissa maalaispoikien lukuisissa leikeissä. Kesällä vesirattaat, hauenpoikien silmustamiset, jopa heinäaikana ladossa heinien polkeminen oli parasta leikkiä. Talvella luistelu, hiihto, mäenlasku Multamäessä, jossa hankittu taito veti aina Tottoon saakka.

Pieniä pahantekojakin tietysti sattui. Koulun ”nollaosastolla” Paason Einon kanssa kyllästyttiin luokassa istumiseen. Pantiin toimeen pieni kina pojat keskenään ja lopuksi tuli toivottu tulos: Tasasen tati ajoi pojat ulos ensin sormuksella päähän napautettuaan. Loppupäivä saatiinkin olla mäessä.

Vähän isompina harrastukset kehittyivät. Perustettiin partiokin, ”Kuivaniemen Sissipojat”, jäsenistönä lähinnä kirkonkylän poikia, asemaltakin ainakin Ellilän Topi ja Mylly-Olli, (Matinlassi). Siihen aikaan sisältyivät muun toiminnan ohella kesäiset veneretket Vatunkiin ja Kotalahteen ja talviretket Vatungin saunalle tai Sonninlingoille. Sattuipa niinkin, kun Suukosken mylly syttyi palaamaan, piti välttämättä pukea partiopuku päälle ja sitten kiireenvilkkää sammustustöihin.

Urheilu kuului joka pojan harrastuksiin ja iän myötä vaatimukset ja taitokin kasvoivat. Pesäpallo oli se, joka kokosi pitäjän pojat yhteen jokaisena kesäiltana.

Hiihto oli tietysti talvinen päälaji, jossa pienestä pitäjästämmekin nousi melkoisia tekijöitä aina mestaruuskisoja myöten.

Sain minäkin usein tärkeän tehtävän kisoissa — kun en hiihdossa pärjännyt — minut pantiin kellomieheksi.

Oli minullakin laji, jossa pääsin jopa hopealle, se oli kesäurheilupäivien pusitappelu. Taisi olla vain Vahtolan Teuvo, joka pystyi pudottamaan minut pukilta.

Vähitellen metsästys ja kalastus harrastuksina saivat yhä enemmän sijaa, sekä ampumaharrastus, joka eli hyvin voimakkaana suojeluskuntatoiminnassa. ”Jähti-Matin” perinne oli säilynyt. Kun ampumaradalla kilpailtiin, siinä kokeilivat Sarkkisen Pappa ja Laitisen Ukki voittaa Väätäjän Väinön ja nuorempansa. Uusein siinä onnistuivatkin.

Olisihan niissä lapsuusajoissa paljonkin muistelemista, erittäin vilkas ja antoisa nuorisoseuratoiminta, monella pojalla ankaraa työtä varhaisesta nuoruudesta sekä kotona että ”tienestissä”. On jäänyt mieleen monet joulukirkot, kirkko oli jääkylmä ja hengityshuuru täytti täpötäyden kirkon ja monella papalla oli kalotti päässään kuin Rooman kirkon piispoilla, kun tukka oli harventunut. Nyt omat lapsenlapset kyselevät, miksi paapalla ei ole tukkaa ja saan selittää, että se on kulunut, kun olen niin kauan pitänyt rautalakkia päässäni — ja taas uusi ihmettelynaihe, mitä rautalakkia?

Sotaväkeen — ja sotaan

Toukokuun viimeisenä päivänä 1939 ehdin käväistä kotona Kuivaniemellä ja kesäkuun 2. päivänä ilmottauduin Kuopiossa Pohjan Rykmenttiin, jossa tietysti alkoi heti alokkaan ”höykytys”, asiallinen toki ja taito ja kunto kyllä kohentuvat koulukirjoihin tuijottamisen jälkeen.

Syys—lokakuun vaihteessa perustettiin sitten suojajoukot — kun neuvottelut alueluovutuksista Neuvostoliiton kanssa olivat käynnissä — ja pataljoonamme siirrettiin Kannakselle, Raudun Saijanjoelle. Kaksi kuukautta harjoitusta ja linoitustöitä, kunnes marraskuun viimeisen päivän aamuna herättiin tykkitulen jyrinään ja tulen loimotukseen rajalla. Talvisodan raskas vaihe oli alkanut.

Luultavasti joukossamme oli muitakin Kuivaniemen poikia, mieleen on tosin jäänyt vain yksi hurjapä. Aina kun piti tehdä jotakin uhkarohkeaa, hän oli ensimmäisenä menossa käsikranaatteja kypärässä ja konepistoolimies mukana.

Talvisota päättyi ja lähes uskomattomalta tuntunut ihme tapahtui, säilytimme itsenäisyytemme. Uhrin ja menetykset olivat kyllä raskaat.

Valmistuin aktiiviupseeriksi keväällä 1941 — ajatus metsänhoitajan ammattista oli saanut jäädä — ja pääsin palvelukseen tänne pohjoiseen, Kemijärven Sarrioon, 12. Prikaatiin.

Ennen jatkosodan syttymistä ehdin Sarriossa kouluttaa hyvistä miehistä kootun jääkärijoukkueen, joka sittemmin sodassa teki lukuisia onnistuneita partio- ja tuhoamisretkiä.

Oma polkuni lkp:ssä vei Alatorniolle, josta aluksi joukkueenjohtajana ja kohta komppanian päällikkönä Alatornion poikien kanssa aloitin jatkosodan. Vähän myöhemmin siirryin varsinaisten poromiesten pariin, Sodankylän miesten komppanianpäälliköksi.

Jatkosodan alkutaipaleisiin sisältyi hyökkäys Kuusamon Kiutakönkäältä Sovajärven—Tuutijärven kautta Kuolajärvelle ja Voitajoelle. Saksalaisia joukkoja oli mukana ja sai siinä monasti opettaa naapurille metsätaistelua.

Sitten seurasi hiihtomarssi Sallasta Kajaaniin ja edelleen Rukajärven kautta Paateneeseen ja Maaselän kannakselle, jossa vierähtikin eri lohkoilla puolustus-taisteluissa pari vuotta.

Juhannuksena 1944 alkoi sitten raskas vetäytyminen ja viivytystaistelut Karhumäestä Porajärvelle — Suojärvelle — Tolvajärvelle. Jossakin Tolvajärven alu-

eella linjoja kierrellessäni osui vastaan soturi todeten, että onhan täällä muitakin kuivalaisia — kunpahan muistaisi, kuka se soturi oli?

Aivan nykyaikaan hyppäyksenä, oli kesällä -90 tilaisuus käydä Karhumäessä ja Poventsassa ja kun mukana oli kuusi entisen komppanian veteraania, riitti kyllä pesäkkeiden hakemista ja muisteluksia, mitä itsekullekin oli siinä lähtövaiheessa tapahtunut.

Aselevon tultua voimaan 4. (ja 5.) syyskuuta 1944, siirrettiin joukkomme marsien, veneillä ja lopuksi junalla Kajaniin, josta heti saksalaisten perään Ristijärven — Puolangan — Pudasjärven kautta Rovaniemelle. Alkutaival oli lähes sopuparrissa saksalaisten kanssa, mutta Pudasjärven—Rovaniemen välillä käytiin jo rajuja taisteluita — valvontakomission vaatimuksesta.

Poltetun ja miinoitetun Rovaniemen jälkeen eteneminen jatkui Sodankylään, myöskin tuhottuun, vain kirkot olivat säästyneet.

Sodankylään päättyi rykmenttimme sota, marssittiin alas Kemiin, josta laivamatka Kokkolaan ja siellä miehet kotiutettiin.

Lapin sodan loppuajan jouduinkin sitten hoitelemaan ”etulinjan taistelijalle” kovin outoja tehtäviä, hoitamaan monen autokomppanian voimin huoltokuljetuksia Käsivarressa taisteleville joukoillemme.

Hyvän ”tuurin”, ehkä koulutuksenkin ansiosta olin kai niin tottunut ”lyömään maihin”, että sodissa haavoitun vain kerran, ja senkin vasemman käden pikkusormeen. Säästyin monen veteraaniveljen ankaralta kohtalolta, iän lisääntyessä vammat vaivaavat yhä pahemmin.

Rauhan oloihin siirryttäessä sain sitten palvella pitkään Oulussa pääosin kouluttajana eri tehtävissä, jolloin moni kotikylän poikakin johdossani sai sekä kiitosta että ”satikutia” — toivottavasti isällisesti.

Jonkinasteinen pahan unohtaminen on onneksi ihmismielelle ominaista. Nyt jälkeinpäin muisteluksissa päällimmäisenä on, että selvittiin sieltä ja jokaisessa juttuhetkessä nousee esiin huumoripilkahduskin. Se on tärkeää.

Nopeasti selviytyivät silloiset nuoret soturit monista vaikeuksista huolimatta rauhan tehtäviin.

Veteraanit voivat huoletti muistella nuoremmille, että tehtävät hoidettiin silloin ja jälkeinpäinkin rauhan töissä.

Aarne Matila:

Talvisotaan

Kuivaniemen miehet kokoontuivat ennen talvisotaa, lokakuussa 1939 Kirkonkylän koululle, jonne kaikkien YH-kutsun saaneitten oli määrä saapua. Siellä järjestäytymistä johti suojeluskuntakapteeni J. E. Laitinen. Osalle oli voitu jakaa varusteitakin, mutta ne olivat loppuneet jo ennen kuin me onnikalla tulleet oijärviset ehdimme paikalle.

Suuri miesjoukko nousi junaan Kuivaniemen asemalta ensimmäisenä etappinaan Oulu, jossa kokoonnuimme puistoon. Muistan miten siellä kapteeni Kontinen — eli ”Kontti-Ottu” huusi, että kaikki joilla on EK tulevat hänen peräänsä. Me luulimme saavamme varusteet, mutta eihän niitä ollut. Niin minäkin esiinnyin koko talvisodan ajan ”malli-Cajanderissa” (Cajander oli silloinen pääministeri) eli lakkia ja kokardia lukuunottamatta omissa siviilivaatteissani.

Kun matkaa Oulusta jatkettiin, ei meille ilmoitettu päämäärää. 3—4 vuorokautta ajoimme Kajaanin ja Joensuun kautta Elisenvaaraan (lähellä Sortavalaa). Miehet purettiin junasta ja pantiin heti marssille. Edessä oli väsyttävä taival ennen kuin päästiin YH:n aikaiseen majoituspaikkaan Vuoksenan pitäjän Noisniemen kylään. Sinne saavuimme lokakuuisena sunnuntaiamuna koko yön jatkuneen marssin jälkeen.

Sodan vaara oli niin suuri, että kyliä oli jo alettu evakuoida. Karja vietiin ensimmäisenä, samoin niiden huoltoon tarvittavat henkilöt. Osa väestöstä oli vielä paikalla, kun majoituimme sikäläiseen kansakouluun ja yksityistaloihin.

Talvisota alkoi

Kaikki olivat aavistaneet jo kauan, mitä oli tulossa. Me olimme siirtyneet lähimetsiin pois kylästä ja majoituimme teltoihin. Kun sitten ensimmäisenä yönä tuli tykin ammuksia Lauttaniemeen, tuntui siltä kuin ne tulisivat justiin viereen. Maa tärisi, eikä ihmeekään, sillä venäläinen toi ensimmäiseksi paikalle isoja rautatietykkeitä.

Me kaivoimme telttamme metrin verran maahan, hyvään hiekkakankaaseen ja rupesimme suunnittelemaan, miten korsu tehdään. Joukossa oli muutamia he-

vosmiehiä, jotka kävivät pimeän turvin purkamassa kylästä aittoja ja toivat hirret rakennustarpeiksi. Niitä me rupesimme upottamaan maahan seiniksi ja ka-toiksi. Muistan hyvin, että saimme uuden korsumme valmiiksi juuri jouluksi. Sitä oli tehty välityönä kolme viikkoa jatkuneen sotimisen aikana. Venäläiset olivat tulleet jo paljon ennen joulua Vuoksen vastakkaiselle rannalle, johon saimme heidät pysäytetyksi. Heidän lentokoneensa lentelivät varsin vapaasti pitkin Kannasta.

Kuivaniemen miehet kuuluivat JR 26:n seitsemänteen, kahdeksanteen ja yhdeksänteen komppaniaan, jotka yhdessä muodostivat kolmannen pataljoonan ja sen vastuualueena oli lohkomme oikeanpuoleinen sivusta. Kuivalaisten lisäksi tuohon pataljoonaan kuului mm. Yli-Iin miehiä.

Me pystyimme tällä Vuoksenan alueella pitämään asemamme talvisodan loppuvaiheisiin saakka, kunnes kahta päivää ennen sodan loppua 7:s, 8:s ja 9:s komppania siirrettiin vähän kauemmaksi oikealle, Vuosalmelle tukemaan sen puolustusta. Siellä menikin kahtena viimeisenä päivänä paljon miehiä tiukoissa taisteluissa.

Rauha tulee...

Juuri kiivaimpien taisteluiden aikaan tuli takaa joitakin poikia, jotka sanoivat, että tänään klo 11.00 pitäisi tulla rauha. Eihän sitä uskottu, mutta katsottiin sentään kelloja. Tasan yhdeltätoista lopettivat venäläisetkin ampumisensa ja kaikki hiljeni. Se oli ihmeellinen tunne. Talven kovista pakkasista huolimatta siellä oli maaliskuun 13:s päivä ilmassa jo selviä kevään enteitä ja linnutkin rupesivat laulamaan puissa, kun yli kolme kuukautta kestänyt jytinä viimein taukosi.

Vielä samana päivänä me palasimme Vuosalmelta koko porukan kanssa omiin vakinaiisiin asemiimme. Silloin tuli telttamme muuan venäläinen sotilas, joka nakkasi kiväärinsä pois näyttäen, että enää ei ammuta. Hän jäi yöksi meidän joukkoomme. Emme kuitenkaan voineet keskustella hänen kanssaan, koska kukaan ei osannut venäjää. Sen muistan, että vieraallamme oli oikein kaunis käsiala, jolla hän kirjoitteli jotakin poikien tupakkiaskien kansiin. Myös korkeimmat viskaalit menivät Vuoksen jälle kättelemään toisiaan.

Rauhan tulo huojensi paineita, mutta sen raskaat ehdot yllättivät. Raja vedettiin kauaksi selkämme taakse ja meidän oli määrä lähteä vetäytymään 5 km:n päivävauhdilla. Siviiliväestö oli mennyt jo edellämme vieden mukanaan, mitä olivat voineet. Tien varsille lumihankeen oli jouduttu jättämään jyväsäkkejä ja huonekaluja. Joitakin ruokatavaroita me sieltä otimme.

Vielä uuden rajan ylittämisen jälkeenkin kotiutukset kestivät viikkokausia. Itse pääsin ensimmäisten joukossa, kun kotona tarvittiin peltotöihin ja meiltä oli kolme veljestä rintamalla. Karjalasta lähtiessämme siellä olivat koivut hiirenkorvalla, mutta täällä vielä täysi talvi.

Kun saavuimme Jyrkäs-Ilmarin kanssa Kuivaniemen asemalle 21. päivä huhtikuuta, minä soitin kotiin, että tulevat hevosella vastaan. Lunta oli vielä kovasti

ja tie aivan ummella. Rajalaan saakka kävelimme, mutta sieltä saimme Jussin kyytimieheksi Maijan mökille (entinen kahvipaikka Koivuniemessä), jonne nou-tohevoisemmekin saapui.

Veljeni Olavi kuten monet muutkin tulivat vasta kesäkuussa. Talvisota kesti vain 105 päivää, mutta koko reissu yli puoli vuotta.

Yrjö Teräaho:

Pakkasten keskeltä joulun lämpöön

Yli kolme viikkoa, talvisodan alusta jouluaattoon, olimme kulkeneet Lapin pitkiä välimatkoja ja tehneet välillä partioretkiä sivustoille. Koko ajan olimme palelleet ”ulkomajoituksessa” — ei edes telttaa yöpymissuojana. Se oli marssia, marssia ja marssin päälle marssia. Kaikki päivät olivat olleet raskaita ja yöt kylmiä. Vain jouluaatto tarjosi lämpimän poikkeuksen.

Sallan suunnalla venäläiset ehtivät edetä Joutsijärven—Pelkosenniemen linjalle eli lähes 100 km:n päähän vanhasta rajasta ja uhkasivat jo Kemijärveä. Heidän tavoitteensa oli sama, mikä Raatteen—Suomussalmen seudullakin eli katkaista Suomi kapeimmilta paikoilta. Mäntyvaarassa meidän joukkomme kuitenkin terästyi sellaiseen taisteluun, että tuo yritys epäonnistui. Siellä tuhottiin vihollisen 1000 miehen osasto niin, että kuutisensataa jäi taistelukentälle.

Meitä Kuivaniemen miehiä oli tuolla suunnalla mukana 15. Heino Onkalo kaa-tui Pelkosenniemellä jo 18. joulukuuta. Muuta miehet olivat Arvo Aalto, Eino Hyry, Eino ja Matti Nieminen, Reino Kehusmaa, Eero Miettunen, Matti ja Jus-si Viitala, Kalle Väätäjä, Kalle Ylitalo, Evert Halttu, Arttu Uusitalo ja Matti Puo-tiniemi, jonka jalat paleltuivat pahasti joulun ja uudenvuoden välisinä öinä.

Tuon Mäntyvaaran voiton jälkeen olimme edelleen liikekannalla, milloin mi-hinkin, vailla majapaikkaa. Jouluaattoiltana saavuimme Nousun koululle ja vä-syneet miehet pääsivät yöksi lämpimiin huoneisiin. Se oli juhlaa siinä tilantees-sa. Kauan ei tarvinnut odotella, kun silmäluomet painuivat kiinni ja saimme nuk-kua jouluyönä.

Joulupäivänä ampuivat jo venäläiset konekiväärit kauhealla pauhulla, mutta siinä oli lähellä turveaumoja ja ne tulittivat niitä enemmän kuin meitä. Miestap-pioita ei tullut, vaikka venäläiset kuulemma ilmoittivat, että Sallassa ollut reser-vipataljoona oli tuhottu.

Vuosi vaihtui tykkien räiskeessä

Juuri joulupäivänä oli verraten lauhaa ja me jatkoimme matkaa Saijaan, jos-sa majoituimme taas metsään. Seuraavina päivinä pakkaset kiristyivät koviksi. Me tulimme Kotalan kylään. Siellä oli autio mökki, jonka tietysti otimme majo-paikaksemme. Peitimme sen ikkunat oljilla täytetyillä matresseilla, jottei vihollinen erottaisi valoa, vaan hiihtäisi ohi. Tiesimme sen tekevän näin.

Siellä mökissä oli ollut jossakin uunin vaiheilla panoksia ja kun lämpö nousi, ne alkoivat räsähdellä keskellä yötä. Me tietysti juoksimme asemiin ja ajattelim-ma antaa vastatulta, mutta huomasimme hetken odottelun jälkeen, mistä pau-kut tulivat.

Jossakin vaiheessa olimme saaneet venäläisen panssaritykin ja uudenvuoden yönä vartiovuorossa ollut Aallon Arvo päätti kokeilla sitä. Hän ampui summas-sa venäläisten puolelle. Siitäkös rähäkkä nousi. Vähän ajan päästä molempien tykistöt antoivat tulta toisilleen, mutta kun varsinaiset rintamalinjat eivät yhty-neet taisteluun, se räiske jäi ilotulitukseksi.

Sota Sallan rintamalta tuntui surkealta heti alusta lähtien. Jo sinne mennessä näki, miten nääntynyttä karjaa menehtyi tiellä pakkaseen ja pitkiin taipaleisiin. Huoltojoukot ja karjojen omistajat yrittivät teurastuksin pelastaa tilannetta. Par-haiten jaksaneita elukoita kuljettivat naiset ja vanhat miehet kohti länttä. Sota oli yllättänyt myös koko siviiliväestön ja tuon heikoissa kampeissa karjaansa ajavan joukon näkeminen nosti mieleen kysymyksen, miksi maailmassa pitää olla tällaista. Nyt myöhemmin olemme nähneet vastaavia tilanteita televisiosta.

Säkkijärveltä kevätuiittoon

Talvisodan loppuvaiheissa muodostui tilanne Karjalan kannaksella niin tiu-kaksi, että meidätkin vietiin helmikuun lopulla sinne täydennykseksi. Rauhan tullessa olimme Viipurinlahden ja nykyisen rajan välissä polkastaan tunnetussa Säkkijärven pitäjässä. Luulin pääseväni sieltä heti siviiliin, mutta meidät vietiin vielä takaisin Kemijärvelle ja pidettiin kovia harjoituksia joka päivä. Silloin monet pelkäsivät, että venäläiset hyökkäävät pian uudestaan.

Siviiliin pääsin vasta toukokuun 4:s päivä Kuusamosta ja seuraavana päivänä olin jo Oijärvellä uitossa.

Haastattelu suoritettu 6.4.1991, vähän ennen

Yrjö Teräahon 87-vuotispäivää

Pauli Huhtala:

Talvisodassa Suomussalmella

— Talvisodan alkaessa minut sijoitettiin Kevytosastona tunnetun yksikön kiväärijoukkueeseen, jonka tehtävänä oli koko sota-ajan toimia nopealiikkeisenä hiihtojoukkueena vihollisen häiritsijänä ja samalla tietojen antajana sen toimista.

Heti alussa matkamme johti kohti Suomussalmia, jossa venäläiset olivat tulleet yli rajan. Heillähän oli tarkoitus katkaista Suomi siltä kohdalta.

— Lähdimme liikkeelle junalla Oulusta joulukuun viides päivä. Jo matkalla koimme yllätyksen, jonka aiheuttajana oli suomalainen junanlähettäjä varmasti sabotaashitarkoituksessa. Meidän pääteasemamme oli lähellä sitä risteysasemaa, missä Suomussalmelle ja Hyrynsalmelle menevät radat erkautuvat. Tuo mainittu mies pani junan tulemaan vastaan niin, että se törmäsi meidän junaamme. Se oli aika ”rymmäys”, jossa yhdeksän pitkää vaunua nousi kuin toistensa selkään, osittain pystyyn. Miehillä ei onneksi käynyt paljon mitenkään. Tavaroita vain särkyi.

— Samana päivänä jatkoimme aluksi Hyrynsalmia kohti ja jatkoimme sitten suksilla lossirantaan, jossa yövyimme. Siitä lähti valmiiksi aukoksi hakattu tieura, jota pitkin menimme partioon heti seuraavana päivänä. Se oli erikoista etenemistä, sillä yhdellä joukkueella oli hevoset ja kaksi muuta joukkuetta tulivat hihnavedossa suksien päällä seisten niiden mukana. Näin pääsimme mahdollisimman vähin ponnistuksin taistelualueelle.

— Huonoin asia ensimmäisellä reissullamme oli se, että vartioaliupseeri, joka oli kiihkeä venäläisten puolustaja, otti kaikki kolme hevosta hihnaan ja ratsasti vihollisen puolelle. Kun Hulkonniemi myöhemmin vallattiin, sanoivat sieltä löytyneen tuonkin miehen ruumiin.

— Joulun aikaan Suomussalmella käytiin kovia taisteluja. Venäläiset olivat majoittuneet Raatteen tien varrelle, jossa heillä oli voimakkaita pesäkkeitä. Myös itse kirkonkylä oli vahvasti miehitetty. Kun Raatteen tietä ruvettiin valtaamaan, se tapahtui noin 5 km:n välein sopivista maastokohdista tehtävillä katkaisilla. Näin erotettiin vihollisen yksiköitä toisistaan ja katkaistiin huolto. Samalla es-tettiin, etteivät he päässeet yrityksistään huolimatta tulemaan sieltä kotoaan päin avuksi.

— Meidän kevyen osastomme tehtävänä oli helposti liikkuvana hiihtojoukko-na tehdä tienvarsien yksiköille kaikenlaista kiusaa. Usein se tapahtui öisin. Alkuvaiheissa siellä oli kiusallista se, että ensin oli pari päivää niin lauhaa, että

vesi tuli jälle. Jalkineet tietysti kastuivat ja tämä oli osasyy siihen, että monilta paleltuivat jalat, kun heti jatkoksi tulivat kovat pakkaset.

— Suomussalmen kirkonkylän valtaus oli suuri taistelu. Venäläiset olivat siellä mottiin jouduttuaan sitkeitä miehiä. Jonkin verran heitä pääsi pakoon jättä myöten, mutta monet kaatuivat asemapaikoilleen. Kun taistelut siellä olivat hiljennet, me lähdimme hiihtämään erääseen lastenkotiin, jolloin näimme tuon sotimisen jäljet. Suurin osa kuolleista oli tietysti korjattu pois ja haudattu. Eihän niitä kauan haluttu katsella.

— Vaikka oma osastomme ei antautunutkaan avoimeen taisteluun, oli jokaisella reissulla vaara käydä huonosti. Siellä ammuttiin aina kun tavattiin. Me kuitenkin teimme sen yllätysvierailuina yleensä öiseen aikaan ja minulla oli onni säilyä hengissä.

— Tammikuun alkupuolella siirryimme sitten Kuhmoon, jossa vihollisen lisäksi kova pakkanen kiusasi lähes koko talvisodan ajan.

Reino Karjalainen:

Pysyvät muistot talvisodasta

Kokemukseni talvisodasta jäivät vajaan kuukauteen ja taisteluni etulinjoissa muutama päivään, mutta niihin sisältyy kaksi muistoa, joita en koskaan unohda. Toista kannan mielestäni, toista ruumiissani. Nuo kokemukset kuuluvat talvisodan viimeisiin viikkoihin Raateessa ja Kuhmossa.

Meitä lähti kahdeksan Kuivaniemen poikaa Kemiin Uudenvuoden päivänä 1940. Tähän joukkoon kuuluivat lisäksi Reino Aho, Arttu Höyhty, Simo Marttinen, Armas Nyman, Lauri Savolainen sekä Leevi ja Paavo Väättäjä, nuorimmat vasta 18-vuotiaita. Koulutus siellä kesti reilun kuukauden ja helmikuussa olimme kypsiä rintamalle.

Olihan meillä joitakin tietoja Suomussalmen ja Raatteen tien kovista taisteluista vuodenvaihteen tienoilla, mutta saapuminen noille paikoille oli kammottava. Kaikki tiet ja tien laidat olivat täynnä kaikenlaista roinaa, hylättyjä ajoneuvoja ja sotavarusteita. Niitä oli niin paljon, ettei autoilla voinut jatkaa eteenpäin. Vielä kauhistuttavampaa oli laskeutuminen suksille. Jäätäneitä ruumiita oli kasoittain ja yksittäin niin runsaasti, ettei sitä voi kuvata. Niitä oli sekä tien varsilla, että metsässä ja joitakin oli nostettu pystyyn nojaamaan puuta vasten. Ei tällainen ensivaikutelma voinut olla vaikuttamatta nuorten miesten mieliin. Eikä sitä voi koskaan unohtaa. Myöhemmin olen kuullut, että noissa taisteluissa kaatui viitisentuhatta miestä, valtaosa venäläisiä.

Kuhmoon ja etulinjaan

Kuuluisa Raatteen tie jäi siis omalta osaltani pelkäksi näkemiseksi. Me jatkoimme matkaa Kuhmoon osaksi autokuljetuksin, osaksi hiihtäen. Ilma oli niin kylmä, että monilta paleltuivat jalat tai kädet. Ennen perille pääsyä jouduimme vielä pommituksiin ja olemaan monta päivää ilman ruokaa.

Lopulta ”pääsimme” kumminkin taistelualueelle Kiekinkoskelle, josta käytiin partioreissuilla häiritsemässä venäläisten huoltotien liikennettä. Me sijoituimme Löytövaaraan, jossa oli kovat paikat. Siellä oli paljon simolaisia ja vaarana jo miesten loppuminen.

Väätäjän Paavon kanssa saimme vastuullemme yhden kk-pesäkkeen. Heti sinä päivänä tuli siihen kova keskitys ja kun kranaatti tuli viiden metrin päähän, minäkin peityin kokonaan lumeen. Onneksi Paavo ehti ennen tömähdyistä sanoa ”maahan” ja säästyimme pahemmalta. Pesäkkeen eteen suojaksi pistellyt kuuset olivat katkenneet kuin niitetyt ja minun konepistoolini lipas oli mennyt ruttuun.

Puolenyön maissa Paavo oli käymässä ryhmänjohtajan luona. Silloin joku huusi minulle, että varo. Siinä lähelläsi hiippalee joku. Minä rupesin kuikkimaan, mutta en erottanut ketään. Kun meidän asemamme olivat aivan harjanteen päällä ja venäläisten alarinteessä, minä ajattelin heittää yhden käsikranaatin. Se jäi heittämättä ja onneksi laukaisunaruakin vetämättä ennen kuin lysähdin takaisin.

Pian huomasin, että koko alaruumiini oli ihan tunnoton. Olin aivan kuin puoli miestä. Samalla Paavo tuli siihen takaisin ja minä pyysin, että hän lähtisi viemään minua. Hän vastasi, ettei jouda ja kehoitti yrittämään ryömien taaksepäin. Se oli vaikeaa, kun kengän kärjet tarttuilivat eikä alaruumis toiminut vähääkään. Jonkin matkaa päästyäni huusin ryhmänjohtajaa nimeltä ja hän tuli auttamaan.

Komppanian komentopaikassa nähtiin, että kuula oli mennyt oikeasta nivustaiteesta ja tullut läpi takamuksesta. Myöhemmin Paavo kertoi jälkien näyttäneen, että hiippailija oli kulkenut noin kolmen metrin päästä, joten vieläkin pahemmin olisi voinut käydä. Tämä tapahtui virallisten papereiden mukaan 12. päivä maaliskuuta, mutta minulla on sellainen mielikuva, että kello oli silloin jo yli puolenyön ja olisi siirrytty talvisodan päättymispäivän puolelle.

Totuin jo siihen ajatukseen, että toinen jalka on mennyt lopullisesti. Sitten heinäkuussa Runnin kylpylässä sanoin kerran eräälle kaverille, että minä varmaan siirsin tätä jalkaani muutaman sentin. Kun lääkäri kuuli tämän, hän innostui kovin ja uskoi, että se alkaa toimia. Hän keksi sitten harjoituksen, jossa vioittunut jalka sidottiin pyörän polkimeen ja minut pantiin ajamaan loivaan alamäkeen. Siinä sen oli pakko liikkua. Samoin harjoiteltiin jalan koukistamista kylpyammeessa. Tulokset olivat niin hyvät, että heinäkuun lopussa pääsin ilman kainalosauvoja kotiin.

Lyhyt käyntini etulinjassa teki talvisodastani ylimittaisen ja ”ikimuistettavan”. Jatkosodassa en sitten ollutkaan rintamajoukoissa, vaan huoltopuolella.

Rauhan päivä — murheen päivä

Rauhan viesti kiiri Suomen koteihin kertomaan talvisodan ankarien taistelujen päättymisestä maaliskuun 13. päivänä 1940. Raskaat ehdot synkensivät kuitenkin tuota kaivattua helpotuksen hetkeä. Monissa kodeissa voitiin sentään iloita siitä, että tähän saakka hengissä selviytyneet läheiset voivat taas palata omaistensa luo.

Seuraavien päivien yksityiset suruviestit Kuivaniemelle tekivät rauhan päivää raskaimman päivän. Neljä oman pitäjän miestä oli kaatunut Vuosalmella sodan viimeisinä tunteina ja heidän lisäksi yksi oli haavoittunut niin vaikeasti, että hänenkin elämänsä sammui muutamaa päivää myöhemmin.

Väinö Hiltula, 25, Reino Onkalo, 31, Valde Pyörälä, 31, ja Eino Saarikoski, 33, kohtasivat taistelujensa päätepisteen tuolla Vuoksen rantakaistalla. Yrjö Puotiniemi, 26, menehtyi neljä päivää myöhemmin sotilassairaalassa.

Tauoton tulitus katkesi rauhaan

Äyräpään vauraan maatalouspitäjän liikekeskus Vuosalmi tuli tutuksi monelle Kuivaniemen miehelle talvisodan aikaan. Useat heistä olivat jo ennen sitä, varusmiespalveluksessaan tutustuneet Vuoksen rantamaisemiin hieman lähempänä Laatokkaa, Sakkolan Kiviniemessä. 13.3.1940 on kuitenkin se päivä jonka kaikki paikalla olleet muistavat elämänsä loppuun saakka.

Jokainen oli silloin kuolemanvaarassa. Viiden menehtyneen lisäksi Väinö O. Rousu kävi lähellä viimeistä rajaa, eikä se ollut kaukana Toivo Ruotsalaisella-kaan, vaikka hän selvisi haavoittumattomana. Hän itse sanoo, että ellei saman kiven takana vieressä maannut Valde Pyörälä ollut ensimmäisenä sirpaleen lentoradan tiellä, hän olisi ollut sen linjalla metriä kauempana.

Edellinen päivä samalla rintamalla oli ollut yhtä verinen, mutta silloin olivat vuorossa toiset komppaniat. Toivo R. antaakin suuren arvon pataljoonan komentajalle, joka ”kadotti itsensä” edellisenä iltana, ettei tarvinnut antaa hyökkäyskäskyä, joka tiesi varmaa tuhoa. Kaksi komppaniaa miehiä oli nimittäin kaatunut avoimelle rannalle ja jälle Vasikkasaaren valtausyrityksessä. ”Meidän vuoromme olisi ollut 13:n päivän aamuna”, naurahtaa Toivo Ruotsalainen.

— Yö oltiin metsässä. Osa paleli taivaskaton alla, osa teltoissa. Aamulla puoli kuuden aikoihin lähdimme aseisiin, joista olisi pitänyt hyökätä, jos käsky oli-

si tullut. Seitsemän maissa vihollinen aloitti tauottoman rumputulen ja me yritimme etsiä suojaa aukealta pellolta lumesta ja entisistä kranaattikuopista. Me satuimme Pyörälän Valden kanssa samaan paikkaan.

— Olimme ensin kuopassa, mutta hän rupesi pyrkimään lähellä olleen ison kiven taakse suojaan. Minä menin perässä. Yhdeksän maissa hän sanoi, että kantapäähän sattui. Ei siinä voinut auttaa. Hetken päästä tuli kranaatti kiven viereen hänen puolelleen ja sirpale repi hänen vatsaansa. Ellei hän ollut sen linjalta, minä olisin ollut metrin päässä uhrina. Huusin lääkintämiehiä, mutta kukaan ei kuullut. Lopulta tuli lähetti ja saimme ahkion, jolla hinasimme haavoituneen metsän suojaan ja sitten 2,5 km:n päähän komentopaikalle. Silloin hän oli vielä elossa.

Kello oli kymmentä vaille 11, kun lähdin takaisin päin, mutta siinä tuli vastaan mies, joka sanoi, että rauha tulee kymmenen minuutin kuluttua. Kyllä olo tuntui huojentuneelta ja hyvältä, kun kaikki hiljeni ja sai huomata selvinneensä hengissä rummutuksesta, jossa luulisi jokaisen kuolevan.

Viimeinen tunti oli viedä miehen

Väinö Rousu oli taistelulähetinä mukana komppaniensa päällikön sekä Olavi Ellilän kanssa tutustumassa uusiin aseisiin, joihin JR 26:n kahdeksannen komppanian piti siirtyä maaliskuun 13:n päivän vastaisena yönä. Siirto onnistui, vaikka koko yön oli satunnaista hakuammuntaa. Ennen päivän valkenemista alkoi sitten mahdoton tulitus. Ensimmäinen joku oli laskenut kranaatteja lähtevän kaksi kappaletta sekunnissa, mutta sitten se kiihtyi niin, ettei laukausten väliä ollut lainkaan. Koko aukea meni muutamassa tunnissa mustalle mullalle.

— Noissa oloissa pysyin kauan vahingoittumattomana, mutta puolisen tuntia ennen sodan päättymistä tuli osuma niin lähelle, että sain sirpaleita vasempaan käteeni. Yksi katkaisi olkavarren, toinen on vieläkin kyynärnivelen seutuvilla ja kolmas meni kainaloa kohti. Lähdin heti yrittämään lähellä olevaa lääkintäkorsua kohti, mutta ennen perille pääsyäni räjähti uusi isku aivan takanani. Siitä sain kaksi sirpaleita, joista toinen meni selästä oikeaan kainaloon. Lähellä olleet Heikki Heinikoski ja Matti Alasaarela lähtivät minua viemään.

Rauhan tulosta en enää tajunnut, niin huonossa kunnossa olin. Se selvisi vasta kolme päivää myöhemmin, kun heräsin Hämeenlinnan Aulangolla sotilassairaalassa. Siellä viivyin kolmisen kuukautta ja talvisotareissuni päättyi vasta juhannuksen tienoissa — onneksi hengissä.

— Vasen käteni aiottiin katkaista ja amputoida, mutta kun sen sormet toimivat, minä pyysin toisenlaista ratkaisua. Niin se pantiin kipsiin ja parani sellaiseksi, että sillä on tehty töitä 50 vuotta. Jatkosotaan se ei kuitenkaan kelvannut, vaan passittivat Hyrynsalmelta takaisin.

— Maaliskuun 13. päivää 1940 ja Vuosalmea en unohda koskaan. Sen päivän muistoa olen kantanut sielussani ja ruumiissani yli puoli vuosisataa ja kannan lopun elämäni.

III Jatkosota 25.06.-41—04.09.-44

Hugo Heikinmatti:

Kiestinki — Uhtua — Kannas

Hugo Heikinmatti kävi läpi kaksi sotaa koko ajan etulinjassa taistellen. Kolmea pintanaarmua lukuunottamatta hän selvisi niistä ehjin nahoin. Sohjana, Kiestingin alue ja Kuuterselkä olivat taistelupaikkoja, joitten yksityiskohtaiset muistelut antavat lukijalle kuvan sodan raskaimmasta arjesta.

— Jatkosodan alkaessa me JR 53:n miehet ylitimme valtakunnan rajan Kuusamon kohdalta. Siinä oli heti iso suo, jonka jälkeen majoituimme ja asetimme vartion. Johan tuli vihollisen partio ja minä jouduin ampumaan niitä. Mattilan Topi kaatui siinä ensimmäisenä joukostamme (Kananainen 16.7.-41). Myös Pistojoen ylityksessä meni joitakin miehiä, mutta tosi koviin taisteluihin jouduimme vasta lähellä Kiestinkiä Sohjanajoen ylityksessä.

— Ennen Sohjanan ylitystä olimme yhteydessä saksalaisten kanssa, jotka olivat etenemässä samaa tahtia. Kieltä emme osanneet, mutta eräs heikäläinen viittoili kovasti minulle. Lopulta päättelin, että asiaa sillä on, ja lähdin lähemmäksi. En vielä kukaan ymmärtänyt, kunnes hän lopulta otti kädestä kiinni ja vei paikalle. Höyhtyän Väinö oli siinä haavoittunut poskeen pahannäköisesti, mutta ei hengenvaarallisesti. Vein hänet lääkintämiehen tykö.

— Venäläiset olivat hakanneet täältä meidän puoleiselta rannalta kuusikkoa maahan, jotta itärannan korkealta törmältä näkisivät hyvin meidän tulomme. Me lähdimme Ellilän Olavin kanssa ryömimään sitä murrinkoa tarkoituksena tiedustella, onko niitä tällä puolella jokea. Silloin sieltä vastarannalta rupesi tulemaan räjähtäviä valokuovakuulia. Me emme olleet sitä ennen kuulleetkaan niistä mitään. Ne kuitenkin räjähtelivät siinä oksistossa ja me konttasimme eteenpäin. Myös paluu onnistui ja niin selostimme komppanian päällikölle havaintomme.

— Sitten ruvettiin hommaamaan joen ylitystä, joka tiedettiin varmasti vaaralliseksi. Puolenkymmentä miestä pääsi kuitenkin savupanosten antaman suo-javerhon turvin rantautumaan ilman menetyksiä. Niillä oli siellä töykyrällä konekivääripesäke, mutta mäki oli niin jyrkkä, että siihen jäi suojaista kuollut kulma. Sieltä Ellilän Olavi onnistui nakkaamaan käsikranaatin heidän pesäkkeeseensä ja konekivääri vaikenä heti. Koko ajan oli tietenkin ammuttu molemmin

puolin ja kun me sitten ryömimme tuohon kk-pesäkkeeseen, huomasimme, että siinä oli mennyt jo monta miestä. Meikäläiset olivat onnistuneet tähtäyksissään joen yli.

Kohti Kiestinkiä

— Lähdimme taas etenemään ja isännät peräytyivät edellä. He asettuivat aina aseisiin sopiviin maastokohtiin ja me menimme perässä niin kauan, että rupesi kuulua tulemaan. Saksalaiset kulkivat tien oikealla puolella ja me vasemmalla. Minun tehtävä oli pitää yhteyttä heihin niin, että linjat kulkivat samaa vauhtia.

— Jossakin vaiheessa meiltä kaatui ja haavoittui miehiä, joita lähdimme viemään taaksepäin. Sinä aikana venäläinen partio oli tietämättämme päässyt siihen väliin. Kun lääkintämiehet huomasivat tämän, he jättivät haavoittuneet siihen ja tulivat kertomaan meille tilanteesta. Sillä välin ne ryssät olivat menneet aivan haavoittuneiden vierestä, mutta eivät olleet tehneet heille mitään.

— Kun minä kuulin heidän hiippailuistaan, rupesin katselemaan taaksepäin. Nähtyäni miehiä, nousin ampuma-asentoon ja vedin kiväärin poskelleni, mutta samalla pyyhkäisi luoti naarmun poskipäähän ja korvalehteen. Päätelin, etten aivan pian yritäkään ampua seisovilta jaloilta.

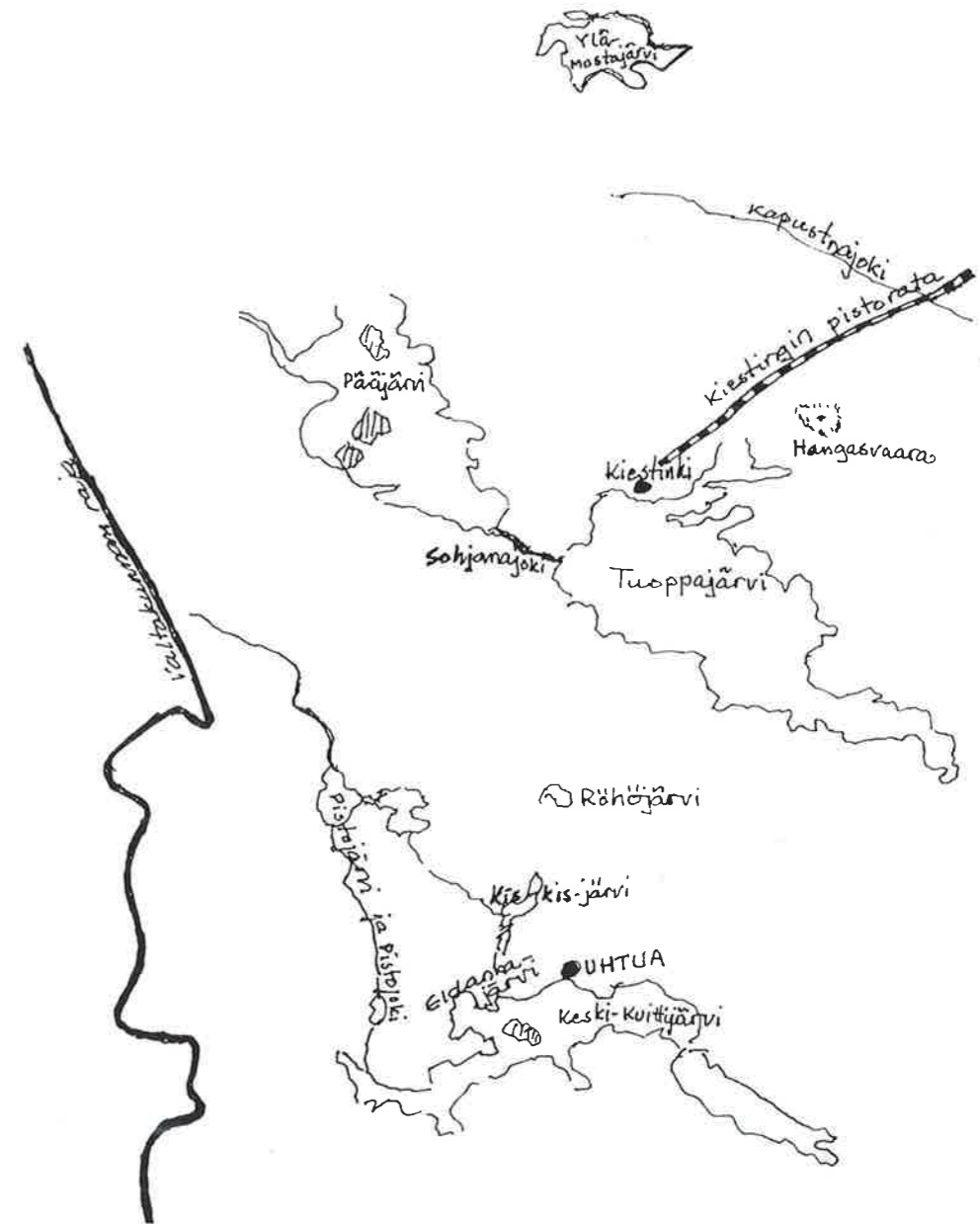
— Jatkoimme samaan tyyliin Kiestinkiin asti. He menivät aina edellä ja me perässä sen, minkä tilanne salli. Itse Kiestingissä ei käyty kovia taisteluja, vaan siitä lähdettiin eteenpäin ilman minkäänlaista vastusta. Etenimme rautatien suunnassa niin pitkälle, että edessä oli poikittainen maantie. Minä sanoin pojille, että mennään maantien yli ja osa menikin. En ollut yhtä joutuisa, vaan jouduin jäädä odottamaan, kun kolme tankkia tuli juuri maantietä pitkin. Ne pysähtyivät kohdalleni. Yksi avasi luukun ja katseli. Minä makasin siinä vattaikossa ja nostin kiväärin poskelleni. Ajattelin, että nassautan sen ukon. Onneksi en tehnyt sitä, kun ne kaksi tankkia tulivat aivan perässä. Nehän olisivat nähneet savun pölläyksen ja tappaneet minut siihen paikkaan.

Piinaavia viikkoja

— Olimme liki kuukauden motissa, joka rautatien suunnassa oli arvioni mukaan reilun kilometrin, mutta toisessa suunnassa selvästi kapeampi. Maastoltaan siihen kuului suota, rämettä ja joku metsäisempi kohta sekä tietysti ratapenkka. Vihollinen oli ympärillä hevosenkengän muodossa vartioiden aukko-paikkaa molemmilla reunoilla olleilta kumpareilta.

— Ensin yritimme pois saksalaisten puoleiselta laidalta, mutta vihollinen oli niin hyvin montussa, ettemme onnistuneet.

Siinä yrityksessä minä pääsin sellaisen montun kohdalle, josta näkyi kiväärin piippu pystyssä. Ajattelin, että siellä ukko kyyröttää ja minä yllätän sen. Niin

Jatkosodan alkuvaiheissa Kuivaniemen miehet etenivät JR 53:ssa Pistojoen latvaosan, Sohjanajoen, Kiestingin kautta Tuoppajärven pohjoispuolta ohi Kapustajoen. Myöhemmin asemat luovutettiin saksalaisten haltuun ja omat miehemme siirrettiin Uhtuan suunnalle.

*Kiestingin kolhoosi.
(Kuva Arttu Kiuttu)*

*Kiestingin pikajuna 1942
(Kuva Toivo Heikinmatti)*

*Kiestingin "omakotialuetta" 17.10.-42
(Kuva Toivo Heikinmatti)*

*Heikki Rohkinainen
(kesk.) tuli Suomen puolelle kesällä 1938. Vasemmalla venäläinen vanki ja oikealla Eljas Väätäjä. (Kuva E. V.)*

Saksalainen hautausmaa Kiestingissä.

Kapteeni Laitisen "komentosakki" Kiestingin suunnalla 1941. Oikealla Lauri Rousu.

kyyröttikin lyhyttukkainen mies, jota minä kumautin pyssyn perällä, mutta se oli jo valmiiksi ihan velto ja nykähti sinne montun pohjalle.

— Kun ei päästy eteenpäin, oli perädyttävä. Aikani kontattuani, huomasin Väätäjän Harrin ja Höyhtyän Aapin makaavan rinnakkain varvikossa. Konttasin niiden luo ja käänsin toisen selälleen. Hän oli ihan velto ja arvasin heidän molempien kuolleen siihen (kaatuivat 24.8.-41, kuten myös Leo Hyry, Kalle Kilpimaa, Akseli Hamarinaho, Allan Höyhty ja Reino Kehus, kaikki Kiestingin itäpuolella. Höyhtyät, Hamarinaho, Kilpimaa ja Kehus siunattiin kentälle jääneinä).

— Siihen mottiin jäätiin aseisiin liki kuukaudeksi. Kulkuaukko oli niin pieni, että päivänvalon aikana siitä ei ollut menemistä. Aluksi ruoka tuotiin lentokoneesta pudottaen, mutta silloinkin ensimmäinen säkki meni vastapuolen aseisiin. Toinen onnistui ja saimme jotakin syötävää. Jatkossa pystyivät pimeän turvin tuomaan jotakin.

— Korvike keitettiin niin, että polkaistiin kantapäällä suohon monttu, johon tuli vettä. Sitten katkottiin pieniä risuja, joista viriteltiin tuli varvikon sekaan. Isoa ei voinut tehdä, jottei savu näkyisi. Yöllä ei savu olisi näkynyt, mutta liekki sitäkin paremmin. Nälkä oli jatkuva, mutta ruuanlaitto vähistäkin muonista paljon vaarallisempaa.

Kranuja tuli herkästi, jos jotain yritti. Se oli piinaavaa elämää ja taituroimista hengissä pysymisen kanssa. Ei ollut tarjoiluja valmiina pöydässä.

— Ei majoittuminen ollut sen kummempaa. Monttuja ei voinut kaivaa, koska niihin tuli vesi. Miehistöllä ei ollut myöskään teltoja, vaan siellä oli pärjättävä yöt ja päivät suossa ja rämeessä.

— Venäläiset kuljettivat muonaa hevoskyydeillä. Kärryjen kolina kuului ja miehet posmittivat sen kun kerkesivät. Siinä kuuli naapurin jututkin. Olisipa vielä ymmärtänytkin. Sitten ymmärsi, kun rupesivat huutamaan kovaäänisillä, että antautukaa tai lyömme rautalevyn päällenne ja pysytte siellä. Se tarkoitti kraanatteja niin paljon, että kaikki kuolevat.

— Alkuvaiheessa sinne pääsi vielä rautatietä pitkin sellaisella pikku ”Pässillä”, jonka perässä oli avolava. Yli-lin pappi Kuuselakin tuli silloin käymään ja joutui vangiksi. Hänet oli pantu huutamaan kovaäänisiin, että tulkaa tänne, täällä on hyvät ruuat eikä tarvitse sotia, kun vain nostatte kädet ylös ja jätätte aseenne sinne monttujen reunoille. Kyllä me tiesimme, miksi hän noin puhuu, eikä tuo propaganda tehnyt vähäistäkään vaikutusta, vaikka epätoivo piinasikin mieliä.

— Liki kuukauden vaikeuksien ja suuren mieshukan jälkeen tuli vihdoinkin tieto, että luovomme asemistamme. Silloin oli jo pimeä syksy ja yöllä maa vähän jäässä. Onnistuimme kahlaamaan siitä kankaisten välistä pehmeintä suota avononossa niin, etteivät ”vartijamme” tienneet mitään. Olikohan vetäytymisen perusteeksi napattu tieto naapurin aikeista, sillä lähtömme jälkeisenä päivänä rysät hyökkäsivät tyhjälle suolle.

Kuuterselkään

— Runsaan vuoden kestäneen hiljaisen asemasotavaiheen jälkeen meidät siirrettiin kesällä 1944 Karjalan kannakselle, Kuuterselkään, jossa oli valmiina Mannerheimin linjaksi sanotut punkkeriasemat. Heti aluksi pantiin joka komppaniasta yksi joukkue tiedustelumatkalle Raivolan asemalle katsomaan, mitä näkyy. Sinne oli tullut meikäläinen juna siviilipaketteineen. Venäläiset kantoivat niitä vaunuista omiin kuormiinsa. Me katselimme aikamme sitä touhua, kunnes komppanianpäällikkö sanoi, että avataan tuli.

— Pian alkoi vitikossa näkyä kypäriä, kun ne tulivat meitä kohti. Me tulitimme taas ja lähdimme sitten pakoon. Pysähdyimme sopivaan paikkaan odottamaan, vieläkö tulevat. Taas ammuttiin niin paljon, että suojautuivat ja me puolestamme juoksuun. Näin mentiin kesäinen yö vähän kerrallaan peräytyen tuo 6 km:n matka Raivolasta Kuuterselkään.

— Asemiemme eteen oli laitettu suuria kiviä hyökkäysvaunusteiksi. Yhdeksän tankkia jäikin siihen toimeettomaksi, kunnes tuli iso tankki ja veti ne kourusta metsän suojaan ja se tappelu päättyi siihen.

— Vuorokauden tai pari saimmekin olla rauhassa, mutta sitten se alkoi. Lentokoneita ja pommeja tuli taivas mustana. Meidänkin viereiseen punkkeriin sattui täysosuma. Hiekka lensi niin, että kaikki konetuliaseet menivät toimintakelvottomiksi. Minä olin äärimmäisenä lohkon vasemmassa reunassa, kun huomasin, että oikealta hyppiä ryssiä manttelit hulmuten juoksuautojen yli ja ohi meidän asemiemme. Kävin sanomassa jollekin siinä vieressä, mutta sinne jäivät monet montun pohjalle.

— Alkoi kilpajuoksu. Niitä oli kuusi miestä siinä kedon laidassa, kun me juoksimme ohi niin läheltä, että ero ei ollut kuin kymmenisen metriä. Ne lähtivät perään aukiolle, joka oli ainkain 1—2 kilometrin mittainen. Siellä peltojen keskellä oli talvisodan aikainen piikkilankaeste. Kaverinani ollut lääkintämies oli minua nopeampi ja näki siinä aukon, josta syöksyi menemään. Minä otin hänestä mallia ja syöksyin samasta aukosta. Venäläiset jäivät siihen esteelle ja huusivat. Minä jo ajattelin, että somempi olisi nostaa kädet pystyyn ja antautua kuin ottaa varma kuolema.

En kuitenkaan tehnyt sitä, vaan jatkoin. Nyt alkoi kuulua tulla, että korvissa suhisi, mutta eroa olikin jo sen verran, etteivät osuneet.

— Pääsimme vihdoinkin metsän reunaan suojaan. Siellä oli joku tykistön kapteeni, joka pistoolilla uhaten komenteli miehiä takaisin aseisiin. Me sanoimme hänelle, että älä yritä, vaan kokoa vehkeet kasaan, jos haluatte hengissä lähteä. Sieltä tulee pian semmoinen määrä miehiä, että on pakko mennä.

— Me löysimme töpinän, jossa Hyryn Esko vääpelinä näytti, missä on komppanian päällikkö ja muutamia kymmeniä miehiä. Niin koottiin uudestaan harventuneet rivistöt ja yritettiin hidastaa niiden tuloa niin paljon kuin mahdollista. Sitten perädyttiin taas jonkun kankaan laitaan uusiin aseisiin. Kerrankin ne marssivat aukeata nelijonossa laulaen, mutta levittäytyivät sentään ketjuun ennenkuin tulivat ampumaetäisyydelle.

— Vähitellen tilanne tasaantui ja mekin pääsimme hetkeksi lepoon. Eräänä aamuna sitten ilmoitettiin, ettei saa ampua. On tullut rauha. Me olimme hyvillämme ja rupesimme heiluttamaan nenäliinoja, lakkeja tai käsiä vastapuolelle. Ne ampuivat muutamia laukauksia ja me ihmettelimme, mikä rauha tämä on, kun toinen yhä ampuu. Vähitellen se loppui ja hekin rupesivat heiluttelemaan.

Yllättäviä tilanteita

— Nousimme montuista ja vastapuoli teki samoin. He viittoilivat meitä tulemaan sinne. Kukaan ei lähtenyt, mutta lopulta Rytkösen Arvo sanoi, että mennään. Niin hän sai minutkin mukaan ja sinne lähti monia muitakin. Kun pääsimme lähelle heidän asemiaan, he viittoivat meitä kävelemään ojaa pitkin, ettemme astu miinoihin.

— Tervehdimme toisiamme kädestä ja vaihdoimme kokardeja, puukkoja ja mitä pikkutavaraa sattui kenelläkin olemaan.

Yht'äkkiä he näyttivät, että tuolla metsän laidassa on vodkaa. Kaksi meidän vänrikkiämme ja yksi sotamies sanoivat, että lähdetään sinne. He menivät ja me lähdimme pois. Kaksi miestä otti minua käsistä kiinni ja veti mukaansa. Kun kävelin vastaan hangoittelematta heidän mukanaan, löysäsi toinen otteensa. Pian toinen teki samoin. Hetken päästä minä pyörähdin ympäri ja lähdin juoksemaan omien puolelle, eivätkä he enää yrittäneet perään.

— Illalla odottelimme kylään mennyttä kolmikkoa. Kun heitä ei kuulunut, arvioimme heidän juoneen niin, etteivät päässeet kävelemään. Seuraavana aamuna tulikin kaksi venäläistä upseeria juoksuhaudoille ja toinen heistä huusi torvella suomeksi, että komppanian päällikön pitäisi tulla hakemaan ne loikkarit pois. Ne luovutetaan nyt.

— Pataljoonan komentaja sanoi heti, ettei hän lähde. Komppanian päällikkö lupasi mennä ja käski minun ottaa kuusi miestä, konepistoolit ja täydet lippaat sekä seurata häntä lähietäisyydellä. Jos näyttäisi siltä, että häntä lähdettäisiin viemään metsään, meidän oli määrä ampua vaikka kaikki siihen aukealle.

— Kun päällikkömme pääsi venäläisten upseerien luo, tulivat molemmat kätelemään. Toinen heistä antoi kädellään merkin ja silloin lähdettiin metsän laidasta tuomaan kahta vänrikkiä, jotka myös luovutettiin. Kun kysyttiin, missä se sotamies on, toinen omista vänrikeistämme selitti, että tämä oli aikonut eilen palata ennen metsän reunaa takaisin ja silloin hänet oli ammuttu hengiltä. Heille puolestaan oli pantu harsot silmille ja kuljetettu huonoa tietä jonnekin kuulusteltavaksi suomalaisten asemista. Aamulla sitten heidät vapautettiin.

— Tietysti olen muistellut tätäkin tapausta arvioiden, kuinka täpärrällä oli oma kohtaloni vielä rauhantulon jälkeenkin.

Valle Goman:

Kannasta eteen ja taakse

— Jatkosodassa jouduin erilleen Kuivaniemen miehistä JR 6:een, jonka matka johti Karjalan kannaksen läpi Rajajoelle ja sen itäpuolellekin. Rykmenttini kuului Pajarin 18. divisioonaan.

— Ruokolahdelta lähdimme talvisodan ja nykyisen rajan yli hyökkäämään läpi Kannaksen. Vastarintaa saimme alusta lähtien, mutta itää kohden siinä menttiin. Muolaasta muistan monessakin mielessä ikävän taistelun. Siinä meni komppanimme päällikkö, luutnantti Virtola Kuopiosta, joka vesisateessa kaahasi tulemaan sadetakki päällä. Kun sitten aurinko osui siihen, se kiilsi mukavasti ja näkyi hyvin. Minä sanoin hänelle, ettei siinä saisi noin vaan seisaallaan olla. Hän vastasi: "Ei ryssä osaa ampua". Minä arvelin, että saattaa se osatakin. Pian napsahti ja hänen sotansa päättyi siihen.

— Kaikesta huolimatta jatkoimme matkaa ja huomasimme tarkka-ampujan kiivenneen puuhun, josta hän ampui päällikkömme. Sateen jälkeen laskeutui niin kova sumu, ettei juuri eteensä nähnyt. Vainion takana oli vielä muutamia venäläisiä, mutta heidän lukumääräänsä oli mahdoton arvioida siinä sumussa. Ampua ei myöskään voinut. Niinpä me ajauduimme aivan manttelituntumaan ja taistelimme jopa pistimin. Se oli ikävää sotimista. Siinä joutui näkemään toisen kaatuvan verissään kuolemaan — tai joutui itse samaan tilanteeseen. Tuon kahinan jälkeen huomasimme venäläisiä olleen toistakymmentä miestä meitä vastassa.

— Kivennavan valtaus oli kovimpia paikkoja. Me kiersimme sivustalta sinne kirkonkylään ja odottelimme venäläisten tuloa lännen suunnalta. Lähimmät kaverini sanoivat, ettei tässä uskalla ruveta ampumaan. Minä vastasin, että tässä on pakko ampua. Niin kävi, että molemmat kaverini jäivät kaatuneitten joukkoon, mutta minulle ei tullut naarmuakaan. Venäläiset joutuivat kahden tulen väliin ja menettivät paljon miehiä. Meni niitä meiltäkin. Aamulla oli pitkä pino kaatuneita edellisen illan taistelujen jäljiltä.

— Jatkoimme välittömästi Rajajoelle saakka ja saimme siellä mahdottomasti vankeja, kun ainakin 300 venäläistä antautui ennen vanhan rajan ylittämistä. Me jatkoimme Mainilaan ja Aleksandrovskaan saakka. Siellä olimme jo 3. päivä syyskuuta 1941 ja viivyimme kevääseen -44 eli reilun kaksi ja puoli vuotta. Tuona

Matti Kukkula:

Kiestingin muisto

— Kiestingin itäpuolella useat Kuivaniemen miehet kokivat vaikeita kohtaloita. Moni menetti henkensä, osa haavoittui, kuten kävi minullekin ja jotkut selvisivät tuskallisen piinan kärsimisellä.

— Olimme Ojapuron seudulla lähdössä hyökkäämään Louhen suuntaan. Kuivaniemen kirkkoherra Honkasalo oli silloin vierailemassa luonamme ja seisoi aivan vieressäni, kun kranaatteja rupesi tulemaan. Huomasin hänen kasvojensa kalpenevan. Hän sanoi minulle kuin anteeksi pyydellen, että tämä tuntuu hänestä oudolta, kun ei ole tottunut. Vastasin vain, ettei tähän totu kukaan.

— Menimme rataa myöten päivän ja seuraavan yön. Aamulla olimme Louhen motissa n. 25 km Kiestingistä itään. Yritimme siellä ehkä kolmantena päivänä päästä katkaisemaan tietä. Meillä ei kuitenkaan ollut pikakivääriä suurempaa asetta ja vihollisella oli tankkeja, joten yrityksestämme ei tullut mitään. Polttopullot ja kasapanokset olisivat olleet kokeilun arvoisia.

— Vuorokauden kuluttua lähdimme uuteen yritykseen hieman eri kohtaan. Edessämme oli suo ja sen takana korkeammalla harjulla maantie, joka oli tarkoitus katkaista. Joku huusi, että harjulla näkyy liikettä. Silloin joukkueemme johtaja Ellilän Olavi kysyi minulta, näinkö mitään. Vastasin, etten nähnyt. Hän sanoi, että ammutaan propagandaa ja mennään sitten sinne. Me ammuimme, mutta se oli kuin sohaisu muurahaispesään. Sieltä rupesi tulemaan luotia ja suorasuuntaustykin kranaatteja. Minäkin olin juuri ampunut puoliautomaatilla kymmenen kertaa ja latasin välissä, kun tuli osuma käsivarteen.

— Sanoin Ellilän Olaville, että minuun sattui. Käsi on ihan turra eikä siinä pisy kivääri. Hän huusi lääkintämiestä, mutta samaa huusivat monet muutkin samaan aikaan. Niin minä lähti kävelemään Jsp:lle.

— Siinä matkalla meille olisi käynyt huonosti, jos vihollinen antoi meidän tulla suon yli. Olisimme kävelleet suoraan syliin. Meillä ei olisi ollut mitään mahdollisuutta pelastua. Onneksi olivat sen verran hätäisiä, että avasivat tulen niin aikaisessa vaiheessa, että ehdimme vielä kääntyä sivulle ja pelastua.

Jaakko Arvid Erkkilä:

Jumala varjelee sodassakin

Sain varusmieskoulutukseni välirauhan aikana Petsamossa panssaritorjuntajoukoissa, mutta sotaan lähdin jalkaväkimiehenä. Pst-miehiä meni paljon ja uusia kyseltiin jatkuvasti, mutta joukkueenjohtajani, vänrikki Virho kielsi jyrkästi minua ilmoittautumasta. Hän kai pelkäsi, että olisin liian innokas tai tunnollinen.

Samasta asiasta syntyi taas keskustelu, kun ryhmänjohtajani, Höyhtyän Allan sanoi, että Erkkilähän on innokas lähtemään tunnustelijaksi. Silloin vänrikki, joka oli kova kiroilemaan, kielsi hyvin karskisti pyytämästä aina sellaista, joka muutenkin menee useammin kuin olisi vuorokaan. Minä en ottanut kantaa koko asiaan. Sanoin vain, että älä kiroa niin kovasti. Täällä voi joutua vaikka kuolemaan. Olisihan tuohon mukavampiakin sanoja. Ei se tietenkään hänen puhetapaansa muuttanut. Hän vain jatkoi, että on se pöljää, jos joku tekee mitä käsketään, niin heti sanotaan, että hän on innokas. Ei täällä yksi tappele kaikkien puolesta. Lähdetään yhdessä.

Menimme mäkeä ylös, aivan sen päälle. Siellä oli jo saksalaisia. Mäen alla, Tuoppajärveä vastaan oleva räme oli niin täynnä venäläisiä kuin siihen sopi. Vänrikki kirosi heidän määräänsä ja ampui. Hän nousi seisomaan aseenaan sota-saaliina saatu puoliautomaatti. Siinä edessä oli pieni halkopino, jonka suojasta minäkin ammuin ja sanoin Virholle, että laskeudu tämän taakse suojaan. Samalla hän voihkaisi ja kuoli heti sarjatulen tikkauksesta. Minulta pääsi itku, kun meni hyvä mies — vaikka kiroilemisesta häntä toruinkin.

Samalla läsähti myös minua jalkaan. Kalle-veljeni tuli avuksi, kun huusivat, että Erkkilä haavoittui. Uhkarohkea yritys se oli häneltäkin. Multa pöllysi molemmin puolin, mutta meihin ei vain sattunut. Me ryömimme, että kivensirut helisivät kypärässä, kun hän vei minua ensimmäiset 15 metriä harjanteen taakse suojan puolelle, mutta meillä oli onnea selvitä mahdottomasta tilanteesta. Sinne tulivat lääkintämiehet apuun. He eivät olleet uskaltaneet yrittää pidemmälle, koska pitivät sitä varmana kuolemana. He luulivat Kallenkin kuolleen heti, kun näkivät hänen maastoutuvan.

Kun siitä oli selvitty, sanoin pojille, että Luoja varjelee täälläkin. Ei sota ole sen kummempi paikka. Ei tänne kaikki jää.

Koppelonpojat osasivat venäjää

Heti jatkosodan alkuvaiheissa, Sohjanajoen ylityksessä, me olimme muutamien miesten ryhmänä vartioimassa ja harhauttamassa vastapuolta, jotta se ei tietäisi, mistä tulemme.

Olimme vartiiossa heinää kasvavan suon molemmissa etukulmissa, jotta toiset saivat nukkua huoletta. Silloin Hirvensalmen Matti tuli juosten siihen ja sanoi, että nyt on ryssä tullut joen yli. Me hyppäsimme äkkiä ylös ja kysyimme, näitkö sinä. ”En nähnyt, mutta heinät vain heiluivat ja kuulin, kun ne puhu venäjää.”

Lähdimme 6—7 miehen ketjussa katsomaan paikkaa. Matti näytti oikein leveäksaista kuusta ja sanoi, että tuonne päin ne menivät. Vänrikki Virho sanoi minulle, että ryömitään varovasti kahdestaan, niin eivät ainakaan mene kaikki miehet. Me konttasimme mahdollisimman varovasti, ettei syntyisi ääntä. Yht’äkkiä lehahti. Koppelonpojat lensivät kuuseen. Kun taisteluun oli lähdetty, me yritimme ampua niitä ruuaksi, mutta sitä meidän ei olisi kannattanut tehdä, sillä venäläiset rupesivat ampumaan srapnelleja.

Kyllähän Mattia sitten muistettiin kiusata siitä, että koppelonpojatkin puhuu sille venäjää. Aina, kun joku metsälintu kotkotti, kysyttiin heti Matilta, puhuu ko se venäjää.

*Kapulasilta
Sohjanajoella.*

Niilo A. Pakanen:

Kaksi vaaran hetkeä

— Jatkosodan alkuvaiheista on mieleeni jäänyt kaksi tilannetta, joissa hengen meno oli lähellä. Ensimmäisestä selvisin naarmuitta, mutta toisella kerralla sain pysyvän vamman muistuttamaan sodan laista.

— Olimme olleet rintamalla vasta parisen viikkoa, kun heinäkuun puolivälissä palasimme partioretkeltä joukkueeseen Uhtuan lähistöllä. Silloin satoi kovasti ja me olimme tietysti aivan märkinä. Pojat olivat tehneet kallion rintaan tuohista katoksen. Komppanian päällikkö sanoi vierellään makoillelle vänr. Kuuselalle, että nousepas ylös. Päästetään tuo Pakanen siihen lepäämään.

— Vartiointi tapahtui vuorojen mukaan ja seuraavana aamuna pojat tulivat herättämään minua vartioon. Nousin siitä komppanian päällikön selän takaa ja kun oli päässyt kontalleni, kimahti vihollisen piiskatykin ammus polviini ja käsieni väliltä, suoraan altani, leikaten kalliosta n. 10 senttiä pitkän ja 5 senttiä leveän uran. Jos en olisi noussut siitä silmänräpäystä aikaisemmin, se olisi leikkannut minut selän puolelta poikki. Monesti myöhemminkin olen muistanut tuon tilanteen ja ajatellut, että paljon lähempänä ei hengen lähtö voi olla tai se menee.

Uhtuan maasto on kokenut apuharvennuksen.

— Toinen tapaus sattui saman vuoden lopussa, 9:s joulukuuta. Olin vartiossa klo 15 aikoihin, jolloin alkoi jo selvästi hämärtää. Silloin osui kohdalle. Sain kaksi reikää käteeni ja kylkeeni. Veri suorastaan lensi tulemaan. Onneksi korsi oli lähellä ja minä juoksin kiireesti sinne. Lääkintämiehet olivat pian paikalla ja tuumailivat, etteivät ole puoli vuotta jatkuneen sodan aikana vielä nähneet yhdestä miehestä tulleen näin paljon verta. Muistan itsekin, että sitä oli iso lamikko korsun lattialla, mutta sitten ”filmi katkesi”. Eihän sitä olisi kauan kestänyt neljästä reiästä suihkuta, mutta onneksi sidontapaikka oli lähellä ja säästyin vuotamasta kuiviin.

Lauri Rousu ajoi Räänän Vappu-tammalla kuorimittain kaatuneita vastapuolen miehiä tällä Kiesingin taistelualueella, joka silpoutui täysin.

Aukusti Kehus kavereineen on ehtinyt kalastamaan Kuittijärvellä kesällä -43 ja syötävää on saatu.

Aukusti Kehus:

Nuorten miesten partiomatka

— Meitä oli neljä nuorta (kaikki 19-vuotiaita) Kuivaniemen poikaa samassa porukassa kokemassa sodan arkea. Reissu kokonaisuudessaan ei ollut mikään poikasten, vaan olimme koko pataljoonan voimin koukanneet vihollisen selustaan Ylämustajärvellä. Tarkoituksemme oli katkaista heidän huoltotiensä ja sen teimmekin. Tuolla matkalla Eino Kehus kaatui ja Veikko Miettunen haavoittui.

— Aivan läheisyydessä oli paljon venäläisiä ja he ammuskelivatkin harvaksestaan. Heillä oli kuitenkin omat vaikeutensa tulen käytössä, kun me olimme heidän selustassaan. Heidän kranaateissaan oli kuitenkin kiusallinen teho.

— Eino oli minusta noin 30 metrin päässä menossa jo tien toisella puolella, kun näin hänen yht’äkkiä kaatuvan. Menin heti kysymään, miten kävi, mutta hän ei enää voinut puhua mitään. Osuma oli sattunut päähän ja hän kuoli siihen. Minä lähdin sanomaan Miettulan Veikolle ja Koivuniemen Huugolle, että Eino kaatui, Yritetään saada hänet pois. Samassa tuli kranaatti taakseni ja siitä sirpale Veikon reiteen. Hänestäkään ei ollut toisen kantajaksi.

— Veikko kysyi vielä, mihin panen tämän pikakiväärin ja minä vastasin, että pane mihin haluat, mutta mene heti JSP:lle, jos pääset. Me haemme Einon pois. Kaikki parit oli käytössä, sillä samalla alueella poistivat kranaatin sirpaleet 23 upseeria haavoittuneina riveistä. Me sidoimme vyöt kahteen puukeppiin ja onnistuimme yrityksissämme niin, että pääsimme ehjin nahoin takaisinkin. Monia muita kaatuneita ja haavoittuneita jäi sinne korpeen vihollisen puolelle. Vaikeinta oli kuunnella jalkoihin haavoittuneiden huutoja, kun he eivät päässeet pois, vaikka muuten olivat kunnossa.

— Tuosta neljän Kuivaniemen miehen ryhmästä Eino Kehus oli vanhin. Hän kaatui 27. huhtikuuta 1942 eli kuukautta ennen 20-vuotispäiväänsä. Me muut täytimme vasta loppuvuodesta, paitsi porukan nuorin, Hugo Koivuniemi, joka ehti sitä ennen kaatua elokuussa Kis-kiskukkuloilla, kun olimme taas palanneet Uhtuan puolelle.

Leevi Heinikoski:

Reppu meni — henki jäi

Rukajärven seuduilla syksyllä 1941 koin vaarallisimman hetkeni, johon siitä huolimatta liittyi jopa humoristisiakin puolia. Me olimme etenemässä ja vihollinen peräytyi. Se jätti kuitenkin tarkka-ampujia tiepuoleen hidastamaan ja kiusaamaan kulkuamme. Meidän pioneerien piti kulkea tunnustelijoina jonkin matkaa muiden edellä miinojen vuoksi.

Yht'äkkiä kuului sivustalta rasaus ja samalla laukaus. Minä löin vaistomaisesti heti maihin. Eihän laukausta ehdi väistää, mutta seuraavalta voi suojautua. Kaverini meni siitä laukauksesta, vaikka en sitä heti tiennyt.

Lähdin peräytymään omien miesten tasolle. Siinä vasta huomasin katsoa, että reppuni oli kadonnut. Tarkka-ampuja oli luonnollisesti työnsä tehtyään lähtenyt ja niin mekin jatkoimme etenemistämme. Minä kuljin peräytymisjälkiäni ja löysin reppuni siitä paikasta, johon olin maastoutunut. Sen molemmat viilekkeet oli menneet niskasta poikki — tuon tarkka-ampujan luodista, koska muita mahdollisuuksia ei ollut. Lähellä siinä ovat silloin olleet pää ja sydänkin.

Me jatkoimme matkaamme Suomen rajan suuntaisesti etelää kohti. Sitten käännyimme itään Äänislinnan tietä, kunnes koukkasimme takaisin pohjoista, siis Rukajärveä kohden Soutjärven kautta. Toinen porukka teki pohjoisen puolelta Vienan Kemin kautta samanlaisen U-koukkauksen. Vihollinen oli vetäytynyt välistä pois ja me tulimme vastakkain. Toista vuorokautta ammuskelimmekin toisiamme saamatta isosti vahinkoa aikaan. Onneksi eteneminen oli ollut niin nopeaa, ettei tykistöä, eikä muuta raskasta kalustoa ehditty kuljettaa mukana. Vasta moottoripyörälähetin kierros paljasti molemmille osastoille todellisen tilanteen.

Tanssit Paatenessa

Tuon saman koukkauskierroksen aikana kuljimme karjalaiskylien läpi ja Paatenen kauppalaan tulimme varhain aamulla klo 4—5 maissa. Sieltä kuului joitakin laukauksia, mutta vastarintaan pystyviä joukkoja siellä ei naapurilla ollut.

Niilo Heikkilä Karhumäessä

Siviiliväestö sen sijaan oli paikallaan. Sekin pelkäsi meitä valloittajia ja monet pakenivat aamuvarhaisella metsiin viltit ympärillään. Me menimme perässä ja sanoimme, ettei siviiliväestön tarvitse pelätä. Vähitellen ne uskoivat ja palasivat takaisin.

Kun me saimme päivän aikana asemat kuntoon lähdimme tutustumaan tarkemmin kylään ja samana iltana me vielä pidimme paatenelaisten kanssa yhteiset tanssitkin. Sotajoukkojen välisistä vihollisuuksista välittämättä niissä oli ihan iloinen tunnelma.

Kotiseudun edustajat tervehdyskäynnillä Uhtuan seudulla 1942.

Kalervo Äqvist:

Sotamuistoja

— Jatkosodan alussa, kun Viipuri oli vallattu, saavuimme Inon pattereihin. Siinä seurattiin venäläisten lentolaivueitten liikkeitä. Se kuului tehtäviimme vain sen vuoksi, että tärkeä kuriirikone ylitti tuon paikan joka iltapäivä viisi minuuttia yli kolmen. Sitä ei saanut häiritä, vaikka kone lensi niin matalalla, että sen tunnuksot erottuivat selvästi.

— Se lähti Leningradista ja lensi Tukholmaan aina samaan aikaan. Matalalla lentäminen johtui siitä, etteivät saksalaiset voisi nähdä sitä Suomenlahden eteläpuolelta. Meillä ei ollut koneen kanssa muuta tekemistä kuin havainnoida sen meno ja huolehtia, ettei sitä häiritä. Lennon merkitys jäi arvoitukseksi.

— Kollaan taistelut hyökkäysvaiheen aikana kestivät kolmisen viikkoa sellaisina, ettei yksittäistä tykinlaukausta erottanut toisesta. Silloin elokuussa oli kauhea helle ja meidän edessämme Näätänoja. Päätimme uida. Ojaan ei ollutkaan menemistä, niin täynnä oli sen pohja teräväkärkisiä sirpaleita. Joku ehdotti uintia saappaat jalassa. Samalla löytyi läheisestä ratapenkasta talvisodan aikainen tilapäishauta, johon oli jäänyt viisi suomalaista sankarivainajaa. Isoimpia lihaksia oli vielä luiden peittona ja tuntolevyt kaulassa. Kutsuimme papin hoitamaan tilanteen. Hän keräsi tuntolevyt ja lähetti ne määräosoitteisiin. Kaikkia tuollainen löytö tietysti karsasti, mutta sellaiseenkin oli saatu jo tottumusta, sillä radan varteen kohdallemme oli kaatunut vastapuolen mies, jonka silpoutumista ei viitsi tarkemmin kuvailla.

— Olin Päämajan alaisessa porukassa, joka siirrettiin juhannusaattona -44 Rääkkylän pitäjstä. Metsässä pidettiin jumalanpalvelus ennen hyökkäystä. Siellä minä jouduin sellaiseen komppaniaan, jonka päällikkönä oli Rääkkylän kansakoulun opettaja ja joukkueen johtajana Helsingin yliopiston kasvitieteen professori. Sotimisen ohella ehdin oppia, että Suomessa on 300 erilaista sammalta ja yli 2000 heinäalajia. Siihen saakka olin tuntenut vain timotein ja saraheinän. Yliopistomies toimi niissäkin oloissa omalla alallaan ja opetti meitäkin.

Eino Ruikka:

Nuoren miehen sotareissu

Olin 18-vuotias, kun jouduin sotapalvelukseen. Jatkosodan taistelut olivat vaatineet miehiä ja uusia nuoria ikäluokkia kutsuttiin riveihin. Kuivaniemeltä meitä lähti silloin maaliskuun yhdeksäntenä päivänä 1943 parikymmentä poikaa. Useimmat heistä olivat tuttuja koulukavereita, kuten Yrjö Torvela, Viljo Goman, Pauli Märsell, Aarre Vakkuri ja Arvo Rytönen sekä Halttulasta Olavi Törmänen ja Urho Järvelä. Jokikylästä tulivat Väinö Kiuttu ja Hannes Telin sekä Oijärveltä kolme Hirvasniemen poikaa.

Matkamme johti Kuopioon, missä koulutus oli tiukkaa. Meidät Kuivaniemen pojat sijoitettiin kaikki samaan joukkueeseen, johon tuli täydennystä Ylikiimiginistä. Harjoitukset olivat kovia, koska meistä oli saatava mahdollisimman pian apua etulinjoihin. Jo kesällä siirryimmekin täydennyskeskukseen Kontiomäelle, missä harjoitus ja kuri vielä tiukkenivat. Siellä emme viipyneet pitkään, vaan tiemme johti kohti Uhtuaa. Minä jouduin krh:een, jossa harjoittelimme ammunnan teoriaa monien kuvaaman ”hevosenkengän” vasemmalla puolella. Tuolloin ei vielä sattunut yhtään taistelutilannetta. Jostakin syystä meidät taas pian siirrettiin alkuperäisen koulutuksemme mukaiseen jalkaväkeen.

Jo syyspimeän aikaan ennen lumen tuloa jouduimme ”hevosenkengässä” vartiotehtäviin. Tämä ei ollut hauska muutos. Naapurijoukkueessa muuan uusi tulokas oli niin ”hermo”, että ampui joukkueensa alikersantin, kun tämä oikaisi normaalilta kulkureitiltä.

”Hevosenkengä” oli eteen kumpareelle työnnetty tukikohta, koska alue oli muuten alavaa rämettä, johon oli vaikea laittaa puolustusasemia. Etupuolella olivat Kis-kis -kukkulat ja takana Eldankanjärvi. Maasto oli niin kallioista, ettei juoksuautoja saatu kaivetuksi, vaan kulkureittiä oli suojattu maan pinnalle kootuilla hiekka- ja kiviarkuilla. Korsuja oli puolenkymmentä lähellä kärkeä ja takana komentokorsu. Miehet kävivät vuorollaan vartiassa ampumapesäkkeessä. Välimatka viholliseen oli alle 100 metriä, ja aseina meillä konepistooli sekä käsikranaatit. Konekiväärin johtajana oli kuivaniemeläinen alik. Tauno Kaikkonen.

Vartiopaikalta oli vedetty korsuun rautalanka, jonka päässä oli lehmänkello. Sen kilinä kutsui miehet aseisiin, kun jotain yllättävää tapahtui.

Ulkona oli vihollisen lisäksi kiusana pakkaneen ja korsussa tietysti ahtaat ja puutteelliset olot. Noin kerran kuukaudessa pääsimme takalinjoille kylpemään. Lehtivastat korvattiin männyn oksista tehdyillä ja vaatteet kuumennettiin yli sadan asteen lämmössä syöpäläisten tuhoamiseksi.

Täitä oli kaikilla varsinkin sukissa. Tuon talven aikana kävin kerran lomallakin kotona Kuivaniemellä.

Uusi suunta Kannakselle

Kevättalvella tuli tieto, että luovutamme asemat saksalaisille ja siirrymme Karjalan kannakselle. Lähtö tapahtui varhaisena aamuna ja vihollinen oli tietenkin kuullut sen. Joukkueemme johtaja, vänrikki Tikka jäi opastamaan asemien vastaanottajia ja sai kuolettavan osuman päähänsä tarkka-ampujan luodista. Seuraavana yönä venäläiset olivat lähteneet tutustumaan uusiin "asukkaisiin" ja päässeet aivan korsuille saakka. Mm. meidän korsumme piipusta oli pudotettu käsikranaatteja sisään.

Meidän ajanamme vihollinen ampui suorasuuntauksella rinnekorsun sisään ja suoraan kuivaniemeläisen Väinö Kiutun päähän. Samoihin aikoihin koki Urho Järvelä saman kohtalon.

Väsyttävän, yli 100 km:n hiihtomatkan jälkeen tulimme Hyrynsalmelle, missä yövyimme teltoissa paljaalla jäällä. Junamatkaan Kannakselle kului kaksi päivää. Sitten olimme Kuuterselässä, jossa tehtiin asuinparakkeja ja linnoituksia.

Pian saavuttuamme minua alkoi umpisuoli vaivata ja se leikattiin kenttäsaيراalassa. Sain kahden viikon loman ja tilaisuuden käydä Kuivaniemellä. Palattuani ilmoittauduin Viipurissa henkilötäydennyskeskukseen ja jouduin toisten lailla pariaksi päiväksi vartioimaan elintarvikevarastoja, jotka sijaittivat kahden puolen kiviaitojen reunustamia teitä. Ei siinä muuta erikoista ollut kuin rottien runsaus. Niitä näkyi jokaisesta kivenkolosta ja vilisi tie mustana.

Viikon ajan kaivoin vielä juoksuautoja "työtä vuorotta" rangaistuksena. Olin nimittäin kevättalvella kirjoittanut sisarelleeni Almalle, että lähdemme täältä (Uhtualta) pois ja siirrymme etelään. Se oli sotasalaisuuden paljastamista ja sellaisena sensuurisääntöjen vastaista.

Omaan yksikkööni pääsin vasta siinä vaiheessa, kun Kannaksen kesähyökkäys oli alkanut. Tiet olivat pian täynnä Karjalan väestöä, joka oli sotavuosien aikana palannut evakosta takaisin kotiseudulleen.

Hyökkäyksen rajuus heti Rajajoelta asti aiheutti hajaannusta joukoissamme. Pakokauhun vallassa tuli sotilaita, kuka ilman lakkia tai asetta pitkin metsiä hokien: "Ei voi mitään. Menkää pakoon, ryssä tulee." Näistä tuli metsäkaartilaisia.

Oma joukostamme ei yksikään paennut, vaan entistä määrätietoisemmin asetuimme uudelle puolustuslinjalle Siiranmäki — Kuuterselkä — Kivennapa. Meidän vahingoksemme linja ei vielä ollut valmis kestämään sitä painetta, jonka se lähipäivien aikana joutui kokemaan. Joukkueestamme määrättiin partio tiedustelutehtäviin. Tämä tehtävä tuli meidän ryhmämme osaksi. Etenimme Rairivolan suuntaan 8—10 km:n matkan ja asetuimme ketjuun erään suon laitaan.

Jääkärijoukkue Uhtualta kesällä -43.

Monen veteraanin nuoruudesta kului neljättä vuotta korsussa asuen. Asemasodan aikaan ne rakennettiin huolella, kuten kuva Uhtualta 1943 osoittaa.

Jonkin ajan kuluttua alkoi keskelleme sataa kranaatteja. Vihollinen oli kärki-joukoillaan edennyt siihen ja havainnut meidät. Siinä saimme ensimmäisen ker-ran Kannaksella esimakua tykistöä.

Palasimme aseimiimme ja vihollinen valmistautui seuraavan päivän tulitukseen laittamalla raskasta kalustoa aseisiin. Yön pimeyden aikana se suoritti muuta-mia väkivaltaisia tiedusteluyrityksiä tarkoituksenaan vetää tankkiesteet pois ase-miimme edestä, mutta tässä se epäonnistui. Suorasuuntauksemme ansiosta se menetti muutaman hyökkäysvaunun.

Ei tästä voi hengissä selvitä

Pataljoonamme komentajalla oli venäjänkielen taitoinen lähetti, joka sai ra-diopuhelimella kiinni vastapuolen viestin omiin komentoportaisiinsa: ”Emme pääse etenemään. Tarvitsemme maataistelukoneita.”

Rauhallisen yön jälkeen alkoi aamulla ratkaiseva taistelu koko pitkällä linjal-la. Kaikki mahdolliset aset laivastosta ja rautatietykistä lentokoneisiin saak-ka osallistuivat meitä vastaan tähdättyyn keskitykseen, jota kesti viisi ja puoli tuntia. Maa kuohui ja metsä lakosi, niin oli paljon rautaa ilmassa. Ei ollut tilai-suutta nostaa päätä juoksuhaudan reunan yläpuolelle. Tuntui aivan selvältä, et-tei tällaisesta voi yksikään hengissä selvitä. Koko tämän ajan olin yksin eteen-työnnettyssä pesäkkeessä aivan viimeisiä miehiä siinä paikassa, josta läpimurto tapahtui. Pari kertaa syöksyin katsomaan vieressä oleviin pesäkkeisiin nähdäk-seni, miten kaverit voivat. Kokemus oli masentava. Kaksi ryhmämme poikaa ma-kasi verissään haudan pohjalla, eikä ainoatakaan elävää näkynyt.

Tämä kammotus kesti kauan. Siinä ei erottanut laukausten tai räjähdysten väliä, niin sakeaa oli tulitus. Maataistelukoneiden jatkuva ylläolo piti huolen siitä, et-tei ollut turvassa mistään suunnasta.

Kun keskitys alkoi siirtyä linjamme taakse, voin arvata, että läpimurto oli ta-pahtunut. Yhtenä massana ”lappoivat” vihollisjoukot vasemmalta linjojemme läpi. Murtuman kohdalla oli linjassa kuivaniemeläinen Toivo Heikinmatti, joka säästy riitäkästä hengissä. Hän sanoi meitä uhkaavan vaaran jäädä mottiin. Läh-tiessämme otimme vielä pienen piiskatykin mukaamme ja yritimme vetää sitä huonoa metsätietä pitkin, mutta päästyämme Kuuterselän maantielle, huoma-simme hyökkäysvaunun tulevan meitä kohti noin sadan metrin päässä. Silloin sai piiskatykki jäädä ja me juoksimme pakoon, miten parhaiten pääsimme. Etu-oikealla oli vihollisen ketju, joka avasi tulen meitä kohti.

Järven rannassa olevan harjun suojassa pääsimme vihdoin heistä eroon. Meillä oli raskas kantamus ammuksia, joita oli pakko heittää järveen, jotta jaksaisim-me juosta edelle vihollisesta, joka oli sivustalta edennyt meitä pidemmälle.

Meidän joukkomme meni tässä rähäkässä niin sekaisin, että pitkin metsiä ja teitä harhaili pakokauhun vallassa olleita sotilaita. Suurin osa heistä etsi omia porukoita. Osa ei välittänyt muusta kuin päästä pakoon kohti takalinjaa. Samaan aikaan olivat linjat pettäneet myös sekä oikealla että vasemmalla sivullamme.

Peräytymistä ja viivytyksiä

Vaellettuamme muutamia kymmeniä kilometrejä taaksepäin, saimme tiedon, että joukkueemme rippeitä on Kivennavalla. Kiireesti menimme sinne omaan yk-sikköömme. Uudelleen järjestäytymisen jälkeen jatkoimme taas sotaa vuoroin viivytäten, vuoroin juosten kilpaa vihollisen kanssa. Kerrankin, kun jouduim-me kovan painostuksen alla peräytymään, oli vihollinen sulkenut tien. Tällöin täytyi koukata toiselle huonolle metsätielle sekä juostava toistakymmentä kilo-metriä, jotta ehtisimme vihollisen edelle. Osa porukasta pääsi uimalla omien puo-llelle.

Teiden varret olivat täynnä sodan jälkiä. Metsät nurin ja maassa pommien kyn-tämiä uria sekä pientareilla mm. turvonneita hevosen raatoja. Kyyrölässä oli mei-dän taas jäätävä viivytykseen, jotta toiset pääsisivät peräytymään järjestykses-sä. Suuren aukean reunassa rupesimme tarkka-ampujiksi. Komppanian päällik-kö katsoi kiikarilla ja me ammuimme aukealle tulleita vihollisia. Silloin tuli iso-kokoinen hyökkäysvaunu ylpeästi aivan meitä kohti. Pelko valtasi mielet, kun aseina oli vain kivääreitä ja konetuliaseita. Onneksi lähimetsästä löytyi piiska-tykki, jonka yhdestä kimeästä pimauksesta hyökkäysvaunu syttyi palamaan. Sa-malla kaikki muut vaunut palasivat metsän suojaan, josta alkoivat ”ruokkia” meitä.

Peräntyminen Kannaksella kesti muutaman viikon ja pahimmillaan päivä-marssien pituus oli 20—30 km. Useilla kipeytyivät jalat ja päkiät olivat veresli-halla. Matkanteko kesähelteessä oli vaikeaa. Kaikkineen, ruumiillisen ja henki-sen rasituksen puolesta, tuo kesä tarjosi kokemuksen, jollaista ei kenellekään toi-voisi. Siitä selvittyämme oli vielä edessä Lapin reissu, mutta se onkin jo toinen juttu.

Kenraalimajuri Pajarin vastaanotto Eldankajärven jäällä. Rivistössä JR 53:n 2. patal-joonan 7. komppania. — Kuva: Eino Ruikan, joka on itsekin rivissä.

Eldankajärven jää on taakse jäänyttä elämää...

Uhtuan suunnalla joulukuussa -41 Makkara-kukkulan valtauksen aikoihin syntyi JR 32:n komentokorsussa kappale, joka sen ajan tiedotusolosuhteet huomiottaen valloitti pikavauhdilla koko Suomen. Puhelinviestinä sitä esitettiin korsusta toiseen, aseveli-illoissa siviiliväestölle eikä aikaakaan, kun kappale oli koko kansan keskuudessa niin yleinen, ettei kukaan voinut välttyä sen kuulemiselta.

Laulun sanoittaja, silloinen valistusupseeri, pellolainen rehtori Erkki Tiesmaa kertoi sanomalehtihaastattelussa kappaleen syntyneen esimiehen käskystä. Korkea upseerijohto oli kierrellyt joukkojen keskuudessa tarkastelemassa niiden tilaa. Kysyessään miesten vointia he saivat kuulla, ettei muuten ole hätää, mutta mieliala kaipaisi kohennusta.

”Luokaa viihdytysohjelmaa. Onhan teillä miehiä sitä varten”, kuului selvä kommento. Käsky täytettiin heti. Kun luutnantti Tiesmaa pääsi komentokorsuun, laulu oli pian valmis.

Eräässä toisessa lehtihaastattelussa tunnettu muusikko Jouko Pesola kertoo saman toisin sanoin. Hänen mukaansa käskyn antajana oli eversti Vuokko, joka Makkara-kukkulan valtauksen jälkeen oli kyllästynyt jatkuvasti kuuluneeseen suosikkilauluun Lili Marleen- ”Tehkää uusi marssi. Tämä on käsky eikä pyyntö”, kuului everstin sanoma. Miesten päästyä korsuunsa Tiesmaa oli heittäytynyt alapetille kitaraansa näppäillen ja silloin tuli Pesolalla yläpetillä kiire ehtiäkseen kirjoittaa talteen uudet sanat, joita Tiesmaa riimitteli ennestään tuttuun sävelmään Ali Baba.

Eldankan suosio perustui sen poikkeavuuteen. Haikeasta ikävästä tai sotilaitten sankaruudesta kertovien ylitunteellisten laulujen sijasta se kertoi arkielämän tosiasioista. Tiesmaa itse sanoi säkeiden ”ei hevosilla heiniä, ne syövät tallista seiniä...” syntyneen — kuten sanoitus muutenkin — sen hetken ajankohtaisesta tilanteesta. Tämä oli kuitenkin sotilasviranomaisten mielestä liian alentava kuvaus Suomen armeijasta. Laulun esittäminen yritettiin kieltää, mutta se levisi kuin epidemia läpi maan. Sellaiselle ei sensuurikaan voinut mitään.

Kun SVUL:n Länsi-Pohjan piirin vuosikokous järjestettiin 1960-luvun lopussa Kuivaniemen seurojen talossa, kiintyi huomioni takapenkillä istuneeseen hopeoituen harmaantuneeseen, jyrkäpiirteiseen mieheen, joka näytti vetäytyneen tarkkailijan osaan. Kysyin vieressäni istuneelta hänen nimeään. ”Erkki Tiesmaa Pellon Ponnesta”, kuului vastaus. Vaistomaisesti syntyi mielleyhtymä, ettei paljon kokenut veteraani katsonut kokouksen vaativan hänen aktiivipanostaan, vaan salli ajatusten palata hetkeksi sinne jonnekin muistelemaan taakse jäänyttä elämää. — AH

Eldankajärven jää

Eldankajärven jää
on taakse jäänyttä elämää.
On siellä nyt Fossit ja Sassit,
puomit ja passit, juu...
Korsuissa kamiina,
siellä pelataan nakkia raminää.
On meillä nyt Fritsit ja Maxit
ja Petromamaxit juu...
On täällä tallattu,
ja maata vallattu.
On täällä koukittu,
ja täitä noukittu.
On sota tuimaa,
ei Juno päätä huimaa,
pum, pum, pum patterit paukkuu
ja korohorot haukkuu juu...

Läskiä, lotinaa
ja peuranpa pyllyä ihanaa
on römpsissä käristetty, kiristetty,
vattahan varistettu, juu...
Ei hevosilla heiniä,
vaan syövät ne tallista seiniä.
On toisilla suolissa santaa
ei tule lantaa, juu...

On täällä napsittu,
on täällä tepsittu,
laukaistu miinoja
ja annosviinoja.
On eukkoa ikävä,
kun syö sitä vitamiinipilleriä,
mutta se kotiloma tyssää
kun roiskitahan hyssää, juu...

Kis-Kis kukkulat,
on siellä ne Munat sekä Makkarat,
mutta se Muna kun se meni,
niin Makkara jäin vain, juu...
Röhössä on Tiltun tie,
se kurasena murasena Uhtualle vie.
On täällä Bieloje, Tshirni-
ja Tshornoje-ozerot, juu...
Varjossa honkien on lottakanttiini,
sumppia keittävi siellä lotta
Lunkreeni.
Voi, pojat saamari,
nyt tuokaa naamarini;
on tänne riukuja prykätty
ja liukuja lykätty juu...

Aukusti Sipola:

Kauhun hetkiä Kannaksella

— En tuntenut kranaatin ääntä, enkä muutenkaan tiennyt sodan tavoista, kun 18-vuotiaana jouduin suoraan Kannaksen koviin taisteluihin kesällä 1944. Ensimmäisen sotakokemuksen sain matkalla Elisenvaaran asemalla (lähellä Sortavala), kun pommittivat meidän kuljetusjunaamme. Pääsimme kuitenkin Antreaan ja sieltä lähdimme Vuosalmelle.

— Tuntui hirveältä kuunnella tykkien jyskettä ja kranaattien räiskettä. Ihmetelin, miten siellä voi ihminen elää. Ensimmäinen ajatus oli, ettei täältä selviä kukaan hengissä.

— Kuuluin JP 5:een, Laguksen porukkaan, ja meidät määrättiin vielä tekemään vastaiskua, kun linjat olivat löysänneet. Mielessä takoi ainoa ajatus: Milloin sattuu kohdalle! Onneksi ei sattunut. Minä olin pikakiväärämies ja kaverikseni sattui sellainen, joka pelkäsi vielä enemmän. Kun potero tehtiin, hän veti aina itsensä sen pohjalle ja minä jäin kuin suojaksi päälle. Kyllä minäkin pelkäsin, mutta pystyin sentään toimimaan ilman paniikkia. Kannas oli kova kokemus tottuneemmillekin, mutta nuorelle pojalle se oli ensi kokemuksena kauhea paikka.

— Jatkossa mentiin Kuusamon kautta ajamaan saksalaisia. Sekin sota oli ohi ennenkuin joulun aikaan täytin 19 vuotta. Myöhemmin jouduin ikäluokkani miesten tavoin käymään vielä varusmiespalveluksen.

Erkki Paavola:

Etulinjassa Kannaksella

— Ihantalassa ollut motti oli jo lauennut kesällä -44, kun 11. rykmentti siirrettiin 12:n tilalle sille alueelle. Paikan luonnetta kuvaa se, että sitä sanottiin Golgatan mäeksi.

— Pian jouduin kaverini kanssa vartioon ja meille sanottiin, ettemme elä siellä kauan. Vihollinen ampuu ensin haarakaukoputkesta linssit rikki, kun ne kiiltävät auringossa. Minä tuumin, että on tehtävä tuohesta lipat varjoiksi linssien yläpuolelle niin etteivät kiillä. Niin ne pysyivätkin ehjinä.

— Komentopaikalta annettiin tieto, että jossakin edessä on tarkka-ampuja, joka pitäisi hakea esille. Minä rupesin oikein tosissani etsimään sitä ja puolen

tunnin hakemisen jälkeen huomasin miehen makaavan tasaisen kallion päällä. Ilmoitin heti tiedon, että mies on siellä etuoikealla.

— Meikäläiset yrittivät ensin ampua kranaatinheittimellä, mutta ei se vaikuttanut. Sitten ampui tykistö ja ukko häipyi niin, ettei sitä enää tavattu.

— Venäläisiltä oli jäänyt suopohjaiseen välimaastoon tykkejä. Seuraavana yönä kuului kauhea papatus ja kettinkien kalina. Minä ammuin valoraketin nähdäkseni, mitä siellä touhutaan. Huomasin silloin, että ne olivat hakemassa pois särkyneitä hyökkäysvaunujaan. Annoin taas siitä tiedon esimiehille. Meikäläiset rupesivatkin ampumaan sinne krh:lla, mutta eivät ne siitä välittäneet mitään. Siirsivät vain nuotiota, jos tuli liian lähelle. Kun tykistö puuttui peliin, niin kylläpä häipyivät.

— Ennen tuloamme siinä oli kolme suomalaista jäänyt vangiksi. Kun sitten aselepo tuli, luovutettiin vangit ja yhtä miestä kaivattiin. Tämä löytyi myöhemmin ja hän kertoi naapurin puolella tarjotun heti niin paljon vodkaa, ettei pääsyt tulemaan.

— Kun aselevon jälkeen lähdimme peräytymään sovittua rajaa kohti, rupesi naapuri pommittamaan vielä sitä kolonaa. Siitä tuli surkeaa jälkeä. Meillä ei ollut muuta mahdollisuutta kuin pyrkiä pois alta.

Pauli Erkkilä:

Liekkien loimua Rovaniemellä

— Jatkosodan aikana olin totutellut rintamataisteluihin Kuhmon suunnalla, kunnes kesällä -44 sain komennuksen Kannakselle.

Meidän piti mennä Vuosalmelle täydennysmiehinä Laguksen porukkaan. Se oli ollut pitkän ajan kovissa taisteluissa ja siirtyi juuri lepoon. Meidän yhdistettiin siihen, emmekä ehtineet enää rintamalle ennen rauhan tuloa.

— Aivan hukkareissuksi Kannaksen matka ei sentään mennyt. Sotimisesta myöhästyin, mutta kaksi viikkoa ehdimme puida viljaa Käkisalmen seuduilla ennen kuin peräytymislinja saavutti sen tason.

— Sitten lähdettiin Lappiin Pudasjärven—Ranuan kautta. Siellä koin kovimmat paikat, kun saksalaisten kanssa tapeltiin kolme vuorokautta yhdestä Ranuan jängästä. Me hyökkäsimme ja he löivät takaisin, kunnes lopulta irtautuivat. Sen jälkeen taival pohjoiseen sujui joutuisammin. Kemijoki ylitettiin veneillä Rovaniemen yläpuolelta. Se tapahtui juuri silloin, kun kaupunki roihusi ilmiliekkeissä. Ylityspaikkamme oli 12 km ylävirran puolella, mutta sielläkin palon loimotus oli vaikuttava näky. Sitä katsellessa ei kenellekään jäänyt epäselväksi, mikä palaa.

Toivo Heikinmatti:

Muistiinpanoja sotaretkeltä 1941—42—43—1944

26.12.-42. Tänään tapaninpäivänä, siis nimipäivänäni, olen matkustanut koko päivän. Olen ollut lomalla 11 vrk. ja loma loppuu tänään.

27.12.-42 Tulin jälleen tänne etulinjaan pelkäämään. Elokuvatkin oli kanttiinilla, mutta en jaksanut lähteä. Uni oli parempaa.

1.1.-43 On vuoden ensimmäinen päivä. Ryssä ampui harvakseen pitkin päivää neljännen joukkueen kohdalle linjojen väliin.

2.1.-43 Tänään tuli joitakin kranuja komppaniamme alueelle. Meillä oli saunapäivä ja siellä oli hyvät lölyt.

9.1.-43 Hugo (kirjoittajan veli) kävi tänään luonani ja viipyi jonkun tunnin. Puheltiin kotiasioista. Soitin myös Einolle. Saunapäivä tänään kuin siviilissä konsanaan, siis lauantaina. Kova pakkahanen.

13.1.-43 Tänään oli pataljoonassa komppanioitten välinen viestinhiihto, jonka voitti tykistö. Meidän komppania sijoittui neljänneksi.

14.1.-43 Kontulassa oli Päämajan lähettämä viihdytyskiertue, jossa esiintyi mm. Talikkalan taitovoimistelijat. Se kiinnosti minua. Oli myös eräs neitonen, joka esitti mustalaistanssia.

25.1.-43 Rauhallista edelleen. Lievää pakkasta.

26.1.-43 Naapuri ampui komppaniamme alueella kaikilla aseilla. Kävin Talaan luona ja kuulia tuli niin helkkaristi. Minua pelotti. Kyllä se oli komiaa kuunnella, kun tykistö ampui molemmin puolin ja pienemmät aseet säestivät. Ryssä laski myös savuverhon aseimensa eteen.

29.1.-43 Vihollinen ampui koko päivän hiljaista häirintätulta. Asetarkastus jatkui. Myös meidän aseet tarkastettiin ja minun kivääriäni kehuttiin erikoisesti. Kainis ilma tänäänkin.

31.1.-43 Aamupäivällä tuli kaksi tuli-iskua komppaniamme alueelle. Mukana olivat kaikki mahdolliset aseet. Vahinkoja ei tullut. Jumalanpalvelus Kontulassa klo 15.00.

8.2.-43 Ryssä ampui komppaniamme alueelle klo 8.45—15.00 välillä 33 ammusta pst:llä ja 19 ammusta 130 mm:n krh:lla.

10.2.-43 Komppaniamme alueella molemminpuolista tulitoimintaa. Alik. Kämäräinen, stm. Pehkonen ja stm. Rätty haavoittuivat.

13.2.-43 Molemminpuolista tulitoimintaa. Hugo ja Eino soittivat minulle. Eino lähti tänään lomalle.

15.2.-43 Tänään oli Presidentin vaalit. Valituksi tuli Risto Ryti 269 äänellä. Kotilainen sai 4 ääntä.

19.2.-43 Kova sota ollut tänään meidän korsussa, nimittäin lutikoitten vuoksi. Niitä on täällä oikein hirveästi. Tosissaan keljuja tovereita. Ammuimme niitä pistoolilla.

27.2.-43 Ryssä ampui viime yönä komppaniamme alueelle sekä koukkupolvi-pataljoonan alueelle melkein koko yön. Laskujen mukaan tuli yhteensä toista-tuhatta kranaattia.

8.3.-43 Tänään oli Uhtuan suunnan suuret mäenlasku- ja naisten hiihtokilpailut. Mäessä paras pääsi 25 m. Naisten hiihdon voitti lotta Moilanen.

9.3.-43 On laskiaistiistai. Joitakin kranaatteja tuli tänään. Stm Kinnuselta meni jalat poikki. Ei voinut käydä edes mäenlaskussa niinkuin ennen hyvään aikaan Totossa. Sai vain istua murjottaa korsussa.

20.4.-43 Kävin asemissa 7. komppanian alueella. Tänään tuli lomakielto.

23.4.-43 Jumalanpalvelus Kontulassa. On pitkäperjantai. Soitin jälleen Einolle.

1.5.-43 Tänään on ensimmäinen kesäpäivä, siis Vappu. Kontulassa oli viihdytyskiertue. Lunta on vielä puoli metriä ja voi reilusti hiihtää.

7.5.-43 Stm Pesonen kaatui tänään klo 11.00. Kaksi haavoittui. Soitin Tapion Veikolle, Amanin Jaskalle, Välikankaan Ilmarille ja Eino-veljelleni.

29.5.-43 Komppania luovutti asemat klo 10.00 ja majoittui Mustajärven päähän.

30.5.-43 Naapurilla oli vakaa aikomus saada ”kenkä”. Heitä kaatui noin sata tai yli. Omat tappiot alle kymmenen. Hälytys jälleen illalla.

7.6.-43 Komppania sai lähtömääräyksen hevosenkengän lohkolle.

8.6.-43 Herätys oli klo 6.00. Hugo kävi tapaamassa. Komppania lähti liikkeelle klo 12.00. Asemien vaihto oli klo 18.00. Näin Mieltusen Erkkiä tullessa töpinässä.

Linjamme on melko rauhallinen, mutta vastapuoli on 100 metrin päässä ja heillä on hyvät asemat. Linjassa on joitain arkoja kohtia.

16.6.-43 Sain tänään kotoa kirjeen, josta näin ja luin, että meillä on tapahtunut perheenlisäys 13.6.-43. (Pojan nimeksi tuli Jorma).

24.6.-43 On suuri juhla, juhannus kaikessa komeudessaan. Aurinko paistaa ja ilma on lämmin. Olen ottanut aurinkoakin. Linjassa on rauhallista, siis juhlarauha vallitsee keskuudessamme.

8.7.-43 En viitsi enää jatkaa, kun ei ole koskaan mitään erikoista kerrottavaa.

Uhtualta Kannakselle

10.6.-44 Kuuterselässä. Muutimme asumaan perunakellariin. Vihollinen Raivolassa.

11.6.-44 Linja murtui Terijoella. 7. komppanian toinen joukkue lähti partioon Raivolaan.

12.6.-44 Aamulla aikaisin ryssä hyökkäsi asemiamme vastaan. Hyökkäys tuhoittiin. Illalla hyökkäys uusiutui noin pataljoonan voimin. Nyt oli asemiemme edessä ukkoja ja 10 hyökkäysvaunua. Kauhea keskitys.

*Lähtö Kiestingistä
Uhtualle.*

13.6.-44 Koko päivän tykistötoimintaa ja lentokoneita.

14.6.-44 Komppania irtautui asemista vihollisen kovan painostuksen vuoksi. Yötä olimme Hämeenkylässä.

16—19.4.-44 Komppania oli monessa viivytystaistelussa viimeksi Heinjoen asemalla.

21—22.6.-66 Komppania alistettiin EP 13:aan. Viipuri luovutettu 22.6. Haavoittuneita paljon. Pataljoona edelleen asemissa.

25.6.-44 Luovutettiin Riikosen kukkula ja peräännyttiin 1 km.

26—28.6.-44 Edelleen asemissa. Molemminpuolista tykistötoimintaa. Hugos-
sa kuumetta.

3.7.-44 Komppania saapui Pullilaan.

4.7.-44 Komppania levossa Pullilan kylän maastossa. Kävin ensi kerran uimassa.

11.7.-44 Pataljoona siirtyi aseisiin Heinjoen päätien suuntaan. Asemissaolon aikana molemminpuolista kranaattitulta.

22.7.-44 Olen nyt päivystäjänä. Toiset ovat palveluksessa.

27.8.-44 Komppania otti asemat Saimaan kanavan vasemmalta puolelta Ihan-
talan suunnalla. Tykistötulta.

4.9.-44 Aselepo. Naapuri antoi kaikesta huolimatta kranaatteja aina klo 14.00
saakka ja myöhemmin illalla.

6.9.-44 Eteentyönnytyssä. Päivää kulutellessa naapurikin liikkui kuin mekin
mitään salaamatta. Saa vain katsella ja ihmetellä taistelujen aikaisia maastoja.

25.9.-44 Kaupungilla Oulussa iltaa kuluttamassa. Kävin Hovissa katsomassa
elokuvan ”Nainen on valttia”. Hyvä kuva.

27.9.-44 Edelleen Pohjolassa, Haukiputaalla Pietilän talossa. Kannas on muis-
tojen joukossa. Matkasimme jalan sekä junalla tänne.

2.10.-44 Lähdimme Tornioon Toppilan satamasta ja matkasimme Röyttään lai-
valla nimeltä Norma.

5.10.-44 Haavoituin Alatorniolla päähän.

7.10.-44 Saavuimme illalla Ouluun.

8.10.-44 Saavuimme edelleen tänne Raaheen.

Alli Sarkkinen:

Keittiölottana Uhtuan korvessa

— Olin nuoresta tytöstä ollut mukana lottatyössä ja omasta innostuksestani ilmoittauduin vapaaehtoiseksi, kun rintamalle tarvittiin apua erilaisiin huolto-
töihin. Ei meitä käsketty lähtemään, mutta työpiste kyllä määrättiin niille, jotka
olivat halunneet mukaan.

— Tammikuussa 1942 matkani johti Uhtualle Valkeajärven rannassa sijain-
neen sairaalan muonittajaksi. Siellä asuimme korsuissa 4—8 lotan ryhmänä. Paik-
kamme oli niin lähellä rintamaa, että tykkien jytinä kuului jatkuvasti ja kerran
yllätti vihollisen partiokin asemamme. Emme me kuitenkaan sotaa pelänneet.
Siihen oli sillä tavalla tottunut, ettei sitä pidetty minään.

— Ei siellä myöskään napistu, vaikka meidän keittömmekin oli harva lauta-
koppero. Asuimme korsussa korkeassa törmässä siellä Vienan korvessa. Kylmä
oli monesti, mutta elämä muuten oli niin erilaista, että ihan mielellään siellä oli
toisten mukana.

— Tuohon aikaan elettiin asemasotavaihetta, eivätkä taistelut olleet kaikkein
kiivaimpia, mutta kyllä siellä sodan luonteen näki. Haavoittuneita — hyvin mo-
nenlaisia tapauksia — tuotiin jatkuvasti.

— Kevättalvi meni Valkeajärven rannassa, mutta sitten sairaala siirrettiin ja
minä sain uuden komennuksen linja-autokomppanian muonittajaksi Juntusran-
taan. Se oli kauempana linjojen takana ja poikien kanssa siellä kenttäkeittiöllä
hämmentelimme soppaa. Tuokin vaihe loppui pian ja tuli siirto Hyrynsalmen
Hyrynkankaalle, jonka sotilastukikohdan keittiöllä viivyin kevääseen 1944. Yli
kahden vuoden ”korpisotani” oli silloin ohi.

— Hyrynkankaalla oli uutta edellisiin paikkoihin verrattuna se, että siellä oli
runsaasti myös saksalaisia. Kun se oli upseeriruokala, kävi siellä monenlaisia vie-
raita. Muistan vielä, millaisen pettymyksen kenraali Siilasvuo (Ensio Siilasvuon
isä) tuotti meille keittiötyöille. Hänen piti tulla sinne käymään ja me tietysti odo-
timme uteliaan jännittyneinä kuuluisaa kenraalia. Olimme varautuneet hänen
kädenpuristukseensa, mutta kiire muutti hänen matkaansa ja sankarimme jäi
näkemättä. Monia muita tunnettujakin henkilöitä siellä kyllä nähtiin. Sen muistan,
että eversti Halsti poikkesi usein juttelemassa meidän keittiötyttöjenkin kanssa.

— Meillä oli tilaisuus keskustella myös naispuolisen vangin kanssa. Hän oli
Uhtualta kotoisin ollut radisti, joka puhui hyvin suomea. Hän sanoi olleensa
sodassa komennettuna. En tiedä, uskoiko hän meitä, kun ilmoitimme olevam-
me vapaaehtoisina näissä tehtävissä.

— Jo rauhan aikana olin kuin kadehtien haikaillut sitä, että pojilla on sotavä-
ki, jolloin he pääsevät tutustumaan uusiin paikkoihin ja elämäntilanteisiin, mutta
tyttöjen pitää pyöriä aina samassa kotipiirissä. Eihän silloin päässyt juuri mi-
hinkään, kun ei ollut autoja eikä usein pyöriäkään.

— En minä sitä tarkoittanut, että olisin halunnut pyssyn kanssa taisteluun. Oli kuitenkin elämys viipyä nuo kaksi vuotta siellä korvessa ja niissä oloissa palvella isänmaata. Minä olen kiitollinen, että olen saanut olla mukana.

Helga Juusola:

Vuosi Vienan Karjalassa

— Minä en pitkän matkan takaa voinut toimia pikku-Lotissa täällä Kuivaniemellä, mutta ennen sotia menin mukaan varsinaiseen lottatyöhön. Kun sota sitten alkoi, olimme valmiita sinne, missä apuamme tarvittiin. Minäkin palvelin alkuvaiheessa lähes kaksi ja puoli vuotta Oulussa lääninsairaalassa. Olisin sen perusteella saanut myöhemmin sieltä työpaikankin.

— Täällä opettajana toiminut Karhumaan Martta houkutteli kesällä 1943 mukaansa Vienan Karjalaan, Vuokkiniemeen. Silloin nuorena oli innokas vaikka mihin, eikä osannut edes pelätä. Ei siellä pahasti pelättävää ollutkaan. Rintama oli sen verran edempänä. Suurin osa tuosta ajasta kului Akonlahdessa, noin 10 km Vuokkiniemestä itään. Martta oli viestintälottana ja piti myös karjalaislapsille koulua. Minä ahersin muonituspuolella, jossa oli koko ajan vain työtä ja työtä. Tehtävänä oli huolehtia nostomiesten muonittamisesta siellä rintaman takaisella alueella, jossa he suorittivat vartiointipalvelua mm. venäläisten partisaanien varalta, jotka olivat vaaraksi myös paikalliselle Karjalan väestölle.

— Vuosi Akonlahdessa on säilynyt erikoisuutena mielessäni. Miehet olivat sieltäkin tietysti rintamalla, mutta siviiliväestö oli jäänyt koteihinsa ja me asuimme heidän keskellä. Useimmat puhuivat Karjalan kieltä ja sitä ymmärsi niin paljon, että sai asioista selvän. He olivat tavattoman vieraanvaraisia ja kutsuivat usein kyläilemään kodeissaan. Silloin he laittoivat pöytään niin hyvää, kuin niissä oloissa oli mahdollista. Mielellään he paistoivat sultshinoita. Eräs rovaniemeläinen Nykänen perusti Akonlahteen kaupan ja sieltä osti yhtä hyvin kylän väestö kuin me Suomesta tulleetkin niitä tuotteita, joita kauppa pystyi silloin tarjoamaan.

— Sotaa en nähnyt Akonlahdessa koko aikana, mutta sodan seurauksia kyläkin. Muistan hyvin, kun Karhumaan Martta oli tullut käymään luonani kylässä ja meidän komendanttimme oli niin ystävällinen, että tarjosi meille hevosajelun Akonlahdesta Vuokkiniemeen. Se tapahtui talvella hyvän lumikelin aikaan. En tiedä, oliko se pilaa vai pelottelua, että kuolleita ja jäätyneitä venäläisiä sotilaita oli nostettu pystyyn tien viereen kuin vartiomiehiksi. Kammottava matka siitä ainakin muodostui.

— Perääntymisvaiheen aikana keväällä -44 lähdimme pois niin ajoissa, ettemme silloinkaan olleet vaarassa jäädä sodan jalkoihin. Sairaalapalveluinen tuli minullekin neljän vuoden ”sotareissu”, mutta onneksi se ei ollut yhtä vaarallinen kuin miehillä. Tehtäväni ei ollut ampua vaan auttaa.

”Siellä jossakin...”

Juna jyskytteli puhkuen ja vihellellen eteenpäin. Pysähdyksiä aina vähän päästä — pitkiäkin — ja vaunuissa niin ahdasta, että istumaan päästessä oli parasta siinä pysyä. Sotilaita, joitakin lottia ja siviilejä oli kulkijoina, ja vaunu kuhisi kuin muurahaispesä.

Olin matkalla Äänislinnaan, jonne komennuspaperit olivat lähtökäskyn antaneet. Merkillistä, ettei peloittanutkaan, vaikka tuollaisten matkojen teko ei toki ollut tuttua. Risteysasemilla Riihimäellä ja Kouvolassa piti kuluttaa aikaa seuraavaa junaa odotellessa, mutta Äänislinnan asema tuli kuitenkin joskus — ties monenko tunnin matkaamisen jälkeen.

Rajatoimisto oli paikka, jossa piti ilmoittautua. Matkalla sinne kuorma-auton lavalla sai ensi vaikutelman vallatusta kaupungista. Harmaita taloja — aivan eri tyyliä kuin kotona — oli ns. katujen varsilla pitkittäin ja poikittain, toisista savupiippu vain törrottäen, mutta oli aivan ehyenkin näköisiä taloja. Keskikaupungilla oli kivitalojakin, jotkut aivan komeita.

Joka puolella oli vain sotilaita — totta kai sotatoimialueella. Rajatoimistossa oli kaiken ikäisiä ja -näköisiä lottia, ja joku heistä kai otti komennuspaperini, ja sen jälkeen taas odotusta. Sieltä talosta löytyi ensimmäinen yöpaikkakin kaukana kotoa, edessä tuntematonta. Oli orpo olo!

Aamulla annettiin lähtökäsky työpaikalle, joka oli Ukon kasarmin keittiö. Asunto oli sitä lähellä olevassa harmaassa pyöröhirsitalossa. Siellä oli vapaa huone kolmelle lotalle. Taloa isännöi väpeli Puranen, joka isällisesti opasti ja tutustutti paikkoihin ja ”maan tapoihin”.

Ja sitten keittiölle! Jopahan siellä silmät levisivät selälleen, kun ensi kerran sitä touhua katseli. Laatikollinen margariinia sulamaan valtavalle pannulle, siihen melkein puoli säkkiä jauhoja, ja keittiömies ”pyykkipaakalla” sitä sekoittelemassa. Emäntä, lotta, kulki ympäriinsä kuin linnan rouva jaellen käskyjään. Ensimmäisen työpäivän olin ”ammattimainen silakan leikkaaja” — tuntitolkulla vain sitä samaa. Lieneekö emäntä aavistanut että Kuivaniemen tyttö oli ennenkin silakoita nähnyt. Joskus paljonkin kerralla, kun Paason miehet tulivat ”kovulta”.

Aikaisin seuraavana aamuna piti olla keittiöllä, mutta ”käyntiin lähtö” ei meinnannut onnistua, kun keittiömiehet tekivät meille tytöille ”taloa tunnetuksi”. Kun tulimme keittiölle, oli lattiaviemäreiden ympärille laitettu kuolleita rottia säteittäin koristeiksi. Olipa vähällä, ettei aamusumpit tulleet ylös siihen samaan kaasaan. Yökättelyä ja meteliä riitti, ennenkuin emäntä tuli tylysti lopettamaan ilon-

pidon. Ei edes sen vertaa iloa suonut! Ei hän muutenkaan kovin huumorintajuinen ollut. Vanhapiika — mokoma — meidän nuorten mielestä! Niitä rottia, jotka olivat melkein kissan kokoisia, oli sitten tuttavina jatkossakin. Kellarin oven pielessä oli mm. kirves vartiossa, jolla minä ainakin pidin oven takana kauhean metelin ennenkuin uskalsin mennä sisälle.

Niin — minusta tehtiin hyvin pian panssariprikaatin esikunnan keittiön emäntä. Titteli tuntui aika komealta, mutta polvet taisivat hieman notkahdella, kun piti silloisista varastoista loihkia ruokaa hra eversti Björkmannille ym:lle. Kun keittiössä oli hiljaista, ilmestyi silloin tällöin joku alkuasukas mukanaan kaloja tai munia tai maitoa. Luvallisesti tai luvattomasti ne vaihtuivat hetkessä vanikkapakettiin. Mm. juhannuksena — siis vuonna 43 — keitin oikean lohikeiton, joka näytti kelpaavan erittäin hyvin. Kiitoksia tuli kosolti. Milkkipurkki kuumentettiin joskus herneiden kanssa samassa kattilassa, ja siitä sai täytekakun päälle makean kuorrutuksen.

Melkein säännöllisesti ilmestyi illansuussa vanha mummo oven suuhun pieni kannu kädessä. Hänellä oli aina yllään musta, pitkä takki ja päässä musta huivi. Sen alta näkyivät lumivalkoiset hiukset — jakaus keskellä päätä. Silmät tuikkivat ystävällisinä ja kirkkaina, ja jonkinlainen rauha huokui hänestä. Hän ei puhunut mitään, niaili ja teki ristinmerkkejä tullessaan ja lähtiessään, jolloin kannu ei ollut koskaan tyhjä. Minua nolotti hänen niaamisensa, vaikka se ei vaikuttanut nöyristelyltä. Pikemminkin hänessä oli jotain aristokraattista arvokkuutta.

Kukina oli siivoojana keittiöllä, ja hänen tyttärensä, 8-vuotias Asha ”kylkiäisenä”. Siivotessaan Kukina roiskautti ovelta ämpärillisen vettä lattialle ja kiviä vähän enimpää. Hän oli aivan ihmeissään kun vaadin häntä siirtelemään pöydät ja tuolit ja niiden välistäkin pesemään ja kuivaamaan. Asha yritti opettaa minulle venäjän kieltä, jota en muutamaa laskusanaa 1—10 lukuunottamatta oppinut. Silloin Asha koputti etusormella päätään ja sanoi: ”Sirkkulla kova bää!” Niin kai se oli eikä ole pehmentynyt yhtään. Kerran Kukina pyysi minua kylään kotiinsa, kun hän oli saanut jauhoja ja aikoi leipoa. Tuoreen leivän kanssa hän tarjosia maitoa. Kaataessaan sitä leveästä ruukusta johonkin kippoon, sitä loiskahti pöydälle aika tavalla. Mitäpä siitä! Ruukku vain pöydän reunaan ja käsivarrella lakaisten maito takaisin ruukkuun. Jostakin syystä ei maito maistunutkaan minulle. Leipä — tuore — oli kyllä erinomaista.

Pojat eivät kyllä olleet ollenkaan kranttuja. Olimme mm. eräänä sunnuntaina ajaneet kaupungista ”maaseudulle” Uksjärven tai Kentjärven rantamille kalaan. — Matkalla poikettiin taloon, jossa oli lehmä, ostamaan maitoa. Emäntä lähti sitä lypsämään, mutta ennenkuin istahti lehmän alle, siirsi päällimmäisen hameensa syrjään ja pingotti alemman hameenhelman kiulun päälle siiviläksi. Maitoa saatiin, eivätkä pojat ottaneet kuuleviin korviinsa, kun estelin ettei maitoa voi käyttää. Räiskäleitä siitä tehtiin nuotiolla ja varmaan maistuivat, kun sain väsyksiin asti niitä paistaa. Räiskäleiden kääntöheitto onnistui hienosti.

Oman kylän poikia ei ollut siellä päin silloin, tai en ainakaan törmännyt kehenkään, ennenkuin kuulin jonkun puhuvan ltn Martimosta. Tulipa tietenkin

heti mieleen Martimon Anna ja Selmi ja heidän mökkinsä Ojalassa, Harjulan seisakkeen tien varressa. Tottahan siellä olin käynytkin! Niinpä ”metsästin” tämän ltn:n esiin, ja sieltäpä hän oli lähtöisin. Monista kuivaniemeläisistä sain tehdä selkoa ja yhteisiä taloja ja tuttuja löytyi, vaikka hän oli silloin mielestäni ”vanha” — ainakin yli nelikymppinen. Sen muistan, että sain häneltä muutaman pönnän aivan sitä oikeaa. Ei tarvinnut kuin yhtä papua heiluttaa korvikkeen joukossa, niin ainakin tuoksu levisi joka puolello. Oli se silloin sellaista ”elämän eliksiiriä”!

Prikaatin esikunta oli entisessä lasten päiväkodissa tai vastaavassa. Keittiö oli alakerrassa aika tilava ja hyvä; hella mahtava, jota peitti yhtenäinen, paksu rautalevy. Keittiössä joskus autteleva sotamies kävi sytyttämässä tulen hellaan jo 4:n aikaan aamulla ja laittoi vesikattilat kuumentamaan. Kun hellan sai vihdoin kuumaksi olisi siinä saanut aikaiseksi vaikka millaiset juhla-ateriat — niin, jos olisi ollut laitettavaa. Kai joka päivä oli jotakin syötävää, koska en muista laittaneeni milloinkaan pöytään lappua: — Tänään vain vettä. Sen sijaan oli useinkin lapussa: — Yksi mieheen tai — Kaksi mieheen — miten milloinkin, kun oli kalasta tms. kysymys.

Ortodoksinen pieni kirkko oli siinä aika lähellä. Kävin siellä silloin tällöin, kun kirkon monet kellot kutsuen kilkattivat. Kirkossa oli vain mummoja ja lapsia, aivan muutamia nuorempia naisia. Pappi oli vanha, pitkäpartainen, arvokkaan näköinen papparainen, vaikka ulkoisesti nuhruisen näköinen. Pesuaineista taisi olla puute jo silloinkin. — Kodin ja kirkon kasvatustyö kävi siinäkin maassa käsi kädessä — kuten meillä, ja monessa muussa maassa. Kerran kirkossa seurakunta, ortodoksit, oli lattialla polvirukouksessa, kun poikanen lähti kontaktaten pujottelemaan ihmisten välistä kohti alttaria. Hän oli jo aika edessä kun äiti vasta huomasi poikansa. Polvillaan kävellen äiti meni perässä, ja kun saavutti pojan, sylkäisi kouraansa ja pläjäytti poikaa takapuolelle. Ei poika itkenyt, vaan äiti ja poika palasivat paikoilleen. Palvelus oli jatkunut tietenkin rauhassa koko ajan. Meitä oven suussa seisovia töllistelijöitä kyllä nauratti niin, että oli lähdeittävä kesken kaiken, ettemme olisi aivan munanneet itseämme.

Varsinaisia ”sotamuistoja” silloisen asemasodan ajalta minulla on ainoastaan yksi: Olin ”ajelemassa” amfibio-vaunulla pitkin katua jostakin johonkin. Korvieni tärykalvot olivat puhkeamaisillaan metelistä ja alaraajani paistumaisillaan kuumuudesta. Kokemuksiahan nekin! Jotta olisin ollut varma mihin joukkoon kuulun, laitatti evertsi Björkmannin adjutantti, ltn Kilpi, minulle lottapuvun ja manttelin hihaan Laguksen panssaridivisioonan tunnuksen: kolme mustaa nuolta keltaisessa kolmiopohjassa. Koristeinahan ne siinä paikallaan olivat ja tallessa ovat vieläkin.

Sotasaalista tai -muistoja varmaan moni lomalle tullessaan toi. Niin minäkin. Pian 47 vuotta on ”rauhanomainen rinnakkaiselo” kestänyt, ja toivon mukaan jatkuu ja jatkuu. Arvasittekin jo! Eero — hänhän minun sotasaaliini on!

Valkeakoskella, lokakuussa 1990

Sirkka Kilpi
o.s. Laitinen

Tiivi Laitinen:

Kauhun hetkiä Petsamon tiellä

Asuminen pienten lasten kanssa Petsamon tien varressa aiheutti naisihmiselle monenlaisia kauhun hetkiä. Nyt niille voi mielessään hymyillä, mutta silloin aikanaan nuo tapahtumat olivat todellisia pelon aiheita.

Eräänä yönä heräsin ääniin, jotka syntyivät ison väkijoukon tulosta. Vilkaisin ikkunasta maantielle. Autoja ei näkynyt, mutta pihalla oli ihmisiä. Sora narskui askelista ja kuului yhtenäisen puheen sorina. Yritin saada selvää, mitä kieltä ne puhuivat, sillä desanttien pelko oli aina olemassa.

Menin eteiseen kuullakseni paremmin. Silloin sanottiin selvästi: ”Aukeaako ovi, vai lyödäänkö se sisään?”

”Aukeaahan se”, vastasin heti. Matka ovelle ei ollut kahta metriä, mutta siinä oli menemistä, kun seinästä pidellen yritin päästä sinne. Avattuani oven tuli ensimmäisenä iso mies, joka puisteli mennessään olkapäästä ja jatkoi sisälle muu joukko perässään. Eivät ne huomanneet siinä hämärässä, että lysähdin eteisen nurkkaan. Siellä tajusin, että suomalaisiahan nämä ovat.

Menin makuuhuoneeseen pienen poikani luo ja yritin päästä järkiini. Sitten lähdin tupaa, kun tajusin, että Sodankylän rovastihan se minua olkapäästä puisteli. Kysyinkin häneltä, kuinka he tulevat tuolla tavalla, vaikka tietävät, että elämme jatkuvassa desanttien pelossa. Silloin vasta hänkin tajusi, ettei olisi sopinut sillä tavalla tulla. Hän oli arvellut minun tuntevan hänet äänestään, kun oli usein ennenkin meillä käynyt.

Pelko ja kauhu, joiden vallassa silloin elettiin, sumensi kuitenkin minut niin, että luulin jo viimeisen hetkeni koittaneen. Selitys väkijoukon yölliseen vierailuun oli postiauton särkyminen siinä lähistöllä kahden aikaan yöllä. Matkustajat olivat rovastin mukana päättäneet lähteä meille sisälle odottelemaan matkan jatkumista.

Pommisuojaan

Sodankylän pohjoislaidalle Siltaharjun alueelle saksalaiset olivat rakentaneet pilkkitehtaan, jossa venäläiset vangit toimivat työmiehinä. Sattui siinä aina joskus tapauksia, että auto lensi ilmaan sabotaashin tuloksena. Vastaavasti lento-

koneet ilmestyivät Rovaniemen suunnalta paikalle usein 10—11 aikaan. Eräänä pyryisenä aamuna ihmettelin, kun niitä ei kuulunut. Lopulta lähdin navettaan pyykille. Silloin koneet tulivat ja ampuivat pihaan. Sydän sykkyrällä odotin, että menisivät vähän kauemmaksi, jotta voisin päästä poikaa katsomaan sisälle.

Lopulta tein ratkaisun ja juoksin tupaan. Juuri silloin kaksivuotias poikani oli itkien menossa pimeään kellariin. Portaat olivat kyllä tulleet hänelle tutuiksi aikaisemmilta suojautumiskerroilta, mutta itku tuli, kun piti yksin mennä pimeään pommisuojaan. Parin kuukauden ikäinen tyttömme oli kopassaan herännyt jyrinään, mutta hän tuskin tajusi, mistä oli kysymys.

Turvamiehet vartijoina

Saksalaisten leiriltä oli kerran päässyt neljä venäläistä vankia karkuun. Tällaisissa tapauksissa niillä oli tapana käydä hakemassa yksinäisistä taloista evästä ennen suunnistamistaan omalle puolelleen. Kun minäkin asuin silloin yksinäisessä mökissä pienten lasten kanssa, tiesivät saksalaiset tulla kyselemään, ovatko karkurit käyneet meillä. Kuultuani karkureita olevan liikkeellä toimitin saksalaiset tarkastamaan kaikki rakennukset. Sen he tekivät käskyni mukaisesti — näkivät kai kuinka pelkäsin. Tuloksettoman etsinnän jälkeen he lupasivat vielä jättää pari miestä vartioimaan taloa, jotta minä voisin huoletta nukkua. Vartiomiehet todella marssivat aamuun saakka tiellä ja pihalla, mutta minä en uskaltanut nukkua koko yönä.

Jouluvieras

Petsamon tien kulkijoista on myös hauskoja muistoja. Erään joulun aikaan Viron sotilas ajoi autolla sitä tietä. Hän oli käynyt meillä ennenkin ja nyt hänelle oli juolahtanut mieleen pysähtyä viettämään joulua kanssamme. Olihan juuri jouluaatto.

Koetin ensin vastustaa asiaa, kun ei ollut valoja eikä tarjottavaa. Hän esitti, että pannaan ruuat yhteen ja hän järjestää valot. Niin minä rupesin valmistelemaan jouluateriaa. Meillä oli ainakin leipää ja poronlihaa. En muista oliko myös perunoita.

Mieheni oli kutsuttu rintamalta pilketehtaan johtoon ja hän oli päässyt myös jouluksi kotiin. Kahteen mieheen he lapioivat pihan, jotta vieraamme saattoi ajaa autonsa aivan ikkunan eteen. Moottorin käydessä meillä loistivat joulun valot ja vietimme juhlaa, jota nykyajan ihmiset eivät varmaan voi ymmärtää. Se jouluku on jäänyt pysyvästi mieleeni.

Eestiläinen vieraamme jätti kuvansa meille muistoksi. En tiedä, eläkö hän vielä vai jäikö ehkä jo sille matkalle.

Toivo Heikinmatti Uhtualla kesällä 1943.

Näkymä Uhtualta.

IV Tilityksiä

Kun minä kotoani läksin...

Talvisodan syttyminen 30.11.1939 loi pelkoa ja turvattomuutta ensimmäisestä aamusta lähtien. Sodan uhka oli toki leijunut ilmassa jo viikkoja, mutta sittenkin Karjalan väestö koki yllätyksen kesken arkiaskareitaan, kun pommikoneet ilmestyivät oman kodin yläpuolelle tuona historiallisena päivänä.

Sodan alku merkitsi paitsi taistelujoukkojen kokoamista myös siviiliväestön nopeaa siirtoa turvallisemmille alueille. Monelle alkoi ensimmäinen evakkotaival.

Kun suomalaiset joukot sitten syksyllä 1941 valtasivat Karjalaa vanhalle rajalle ja kauemmaksikin, halusivat monet muuttaa takaisin kotiseudulleen. Sieltä tuli kuitenkin uusi, lopullinen lähtö keväällä 1944, jonka jälkeen lähes puolen miljoonan suomalaisen oli löydettävä itselleen uusi koti. Tämän ”kansainvaelluksen” muuttovirroissa joidenkin tie johti Kuivaniemelle, josta sitten on tullut heidän kotiseutunsa. Karjala ja lähtö sieltä on heillä edelleen elävänä mielessä.

Raisa Väättäjä:

Taikina jäi nousemaan...

— Minun kotini oli Suojärvellä, Suomen itäisimmässä pitäjässä, jonka Hyrsylän mutkasta äitini oli kotoisin. Olin 11-vuotias tyttö, kun talvisota syttyi. Venäläiset tulivat heti rajan yli ja kaikkien oli pakko lähteä. Äiti oli ehtinyt tehdä aamulla navettatyöt, laittaa tulen uuniin ja alustaa taikinan nousemaan. Hänellä oli tarkoitus leipoa. Se taikina kuitenkin jäi siihen saaviin ja ”nousee kai tänä päivänäkin...”

— Lähtö tuli niin nopeasti, ettei juuri mitään ehtinyt ottaa mukaansa. Minulla oli tavaraa se määrä, mitä koulutyttö repussaansa kantaa. Äitini ehti laittaa viisi leninkiä päälleen, koska se oli helpoin tapa kuljettaa. Isä lähti hevosen kanssa, mutta en muista tarkkaan, miten lehmien tuonti järjestettiin. Suomeen ne kuitenkin tuotiin. Me itse matkasimme junalla härkävaunussa ja pommituksia oli jatkuvasti.

— Uusi asuinpaikkamme oli Kajaanin lähellä. Isä pääsi töihin Sukevan vankeilaan ja minä kävin kansakoulun loppuun Kajaanin Rasinmäen koulussa.

Kävelin kotoa Kivijärvelle

— Jatkosodan alettua suomalaiset etenivät kotini suunnalla Äänisen rannoille saakka ja monien muiden tavoin mekin muutimme takaisin. Asuimme Loimolassa, johon kuljettiin Kollaan taistelualueen sivuitse. Siellä näki miten metsä oli kokonaan silpoutunut.

— En muista tarkkaan mihin aikaan mentiin, mutta sen muistan, että uusi lähtö tuli alkukesällä, jolloin vilja oli jo oraalla. Nyt ei ollut yhtä kiire. Rintamat olivat kaukana, kun aluetta ruvettiin tyhjentämään. Minun taipaleeni kesti viikkoja ja se matka pysyy varmasti mielessäni. Tulin nimittäin yksin karjan kanssa kävellen paljain jaloin Loimolasta Kivijärvelle saakka Jyväskylän ja Kokkolan puoliväliin. Jossakin oli määrätty, mihin miltäkin alueelta siirrytään ja se oli meidän vastaanottopaikkamme.

— Päivittäiseksi matkaksi oli määrätty 5—10 km. Karjan laiduntaminen ja muonituspaikat oli myös järjestetty. Pari kertaa piti matkan aikana lastata lehmät proomuihin ja kuljettaa vesistön yli.

— Muistan hyvin, miten kastuin pahasti heti alkajaisiksi, sillä lähtöpäivänä oli kova vesisade. Muuten on mieleen tuolta taipaleelta jäänyt, että kesä olisi ollut kuuma.

Paavo Hilke:

Lähdin vapaaehtoisena mukaan

— Tienhaaran kaupunginosa on Viipurin läntisin, noin 7 km kaupungin keskustasta. Asuin siellä Myllykadun varrella, marraskuussa -39. Äitini oli kuollut edellisenä vuonna ja kun isäni täytti 70 vuotta, hän ehti juuri muuttaa synnyinseuduilleen Lauttakylään.

Kotini vastakkaisella puolella oli Elovena Karjalan Mylly ja siinä lähellä osuuskauppa. Olin silloin aamupäivällä menossa kauppaan, kun näin noin 30 lentokoneen ryhmän lentävän hyvin korkealla länneestä keskikaupunkia kohti ja sitten huomioni kiintyi siihen, että ne pudottivat pommeja. (Ilmeni, että venäläiset olivat tulleet Suomenlahden yli Viipurin länsipuolelle, josta lähestyivät kaupunkia). Lähimmät pommit putosivat noin puolen km:n päähän.

Koska koneet menivät kaupungin keskustaa kohti, minä lähdin pian pyörällä sinne katsomaan, mitä oli tapahtunut. Sieltä tuli ihmisiä vastaan pyörillä, kävelin ja potkukelkoillakin, koska oli satanut sen verran lunta, että kelkka luisti. He olivat tulossa Tienhaaran asemalle, josta lähtivät evakkojunat länttä kohti.

Päästyäni lähemmäs kaupungin keskustaa, se oli jo liekkimerenä. Suurin osa väestä evakuoitiin, mutta sinne jäi siviilejäkin väestönsuojelutehtäviin. Minäkin menin väestönsuojakeskukseen. En ollut vielä asevelvollinen, mutta jätin ano-

muksen päästä vapaaehtoisena armeijaan. Niin minut nimitettiin autokomppanian kirjuriksi Lavolaan, joka oli Saimaan kanavan varrella oleva sulkupaikka. Näin vapautin yhden koulutetun miehen rintamalle ja katsoin tällä tavalla osaltani edistäneeni yhteistä asiaa.

Talvisodan päätyttyä olin koditon nuori mies. Valtio kuitenkin huolehti jatkosta. Viikko talvisodan päättymisestä täytin 20 vuotta ja olin valmis armeijan koulutukseen. Sen jälkeen minut komennettiin ensin yhdysupseeriksi Tornion seudulle ja jatkosodan loppuvuodiksi ryhmänjohtajaksi Syvärin suunnalle. Näin meni viitisen vuotta, joiden jälkeen olin vapaa etsimään elämänuraani.

Olli Laitinen:

Sota kotinurkilla

— Minun kotini sijaitsi Tohmajärvellä, joka talvisodan jälkeen jäi pääosiltaan Suomen puolelle. Sodan alkaessa olin 17-vuotiaana Immosen Viljon renkinä ja myöhemmin myllärinä siihen saakka, kunnes isä joutui rintamalle.

— Sota ei yltänyt kotiini saakka, vaikka lähelle tulikin. Tykistön jylinä oli niin valtava, että paksu pirtin ovi piti olla aina haassa, kun ei se muuten pysynyt kiinni siinä tärinässä. Myös ikkunat helisivät jatkuvasti.

— Talvisodan lopussa kotini yli lensi venäläisiä pommareita Kiteeltä Värtsilään päin. Tulin juuri tallista ja ajattelin, ettei noista pääse ikinä eroon. Samassa naapurin tyttö tuli sanomaan, että nyt on tullut rauha. Oma kotini jäi Suomen puolelle, mutta minut haettiin hevosmieheksi ajamaan evakkoon lähtevien tavaroita naapurikylistä niin nopeasti kuin pääsin. Siinä ei lepotaukoja ehtinyt pitää. Tavaraa oli tiet täynnä ja karjaakin niin runsaasti, että maitoa oli kaadettava maahan, kun ei ehtinyt separoimaan, vaikka olis aamusta iltaan pyörittänyt.

— Lähinaapurissa Kososella kävi sillä tavalla, että navetta jäi Suomen puolelle, mutta asuintalo naapurille. Serkkupojan kotona olleista sotilaista 11 miestä lähti käymään tuossa talossa siinä vaiheessa, kun tarkkoja rajoja ei vielä ollut merkitty. Sen jälkeen heistä ei ole koskaan kuultu minkäänlaisia tietoja. Se kylä tiedettiin, että poliittisina loikkareina he eivät varmasti maata vaihtaneet.

— Jatkosotaan lähdin mukaan vapaaehtoisena. Olinhan muutamaa viikkoa aikaisemmin täyttänyt 19 vuotta.

Aarne Erkkilä:

50 vuotta sotainvalidina

— Talvisodassa Kannaksella olin nähnyt, miten pian ihmiselämä loppuu, kun kohdalle sattuu. Niin se kävi meikäläisille, jos kranaatti tuli pesäkkeeseen ja niin kävi vihollisille, jotka eivät päässeet pakoon paksussa lumessa ilman suksia. Jotkut paleltuivat kuoliaiksi kovissa pakkasissa. Ajattelin, että minulla oli hyvä tuuri, kun selvisin ilman naarmuja, vaikka joskus jouduin taistelemaan niin väsyksiin, että nukuin kävellessäni.

— Minun vuoroni oli käydä kuoleman rajalla jatkosodan alussa ennen Kiestinkiä. Sohjanajoen ylitys oli kova rytinä molemmin puolin. Saksalaiset stugat pommittivat venäläisten asemia ja he puolestaan tulittivat meitä veneisiin. Joitakin miehiä siellä kaatui, mutta oma venekuntani selvisi luotisateesta ilman menetyksiä. Kun pääsimme vihollisen asemiin, näimme pommituksen kauhean vaikutuksen. Joistakin oli jäljellä vain manttelin riekaleita puitten oksilla. Silloin tuntui, että järki tässä menee, jos sitä on ollutkaan.

— Venäläiset perääntyivät lähes vastaanpanematta, kunnes ”Kuolemankukulalla” rupesivat lyömään kampoihin. Arvi-veli haavoittui siellä ja me lähdimme veljeni Kallen kanssa kantamaan häntä joukkosidontapaikalle. Siihen lopuivatkin muistoni, joita en tahtoisi kerrata, elleivät toiset haluaisi tietää, mikälaista siellä oli.

Sirpaleita päähän

— Joukkosidontapaikalla kävin sen verran tajuissani, että muistan siitä vä-lähdyksen. Seuraavan kerran heräsin sotasairaalassa Kuusamossa ja tajusin, että olin haavoittunut. Ensimmäinen lääkärinlausunto oli: vieraita esineitä aivoissa, kallovarma, puhekyvyn menetys ja oikean puoliskon halvaus. Tuosta tapah-tumasta on nyt kulunut 50 vuotta, mutta ainoatakaan tervettä päivää en ole sen jälkeen kokenut. Joka päivä on pää kipeä.

— Sairaalakierros jatkui Kuusamosta Ouluun ja edelleen Helsinkiin. Kahteen kuukauteen en pystynyt puhumaan mitään vaikka ymmärsin kyllä toisten pu-heen. Pikkuhiljaa puhekyky palautui sellaiseksi, että sai jotenkin asioitaan sa-notuksi. Normaaliksi se ei tule koskaan. Samoin on liikkumisen laita. Nyt vanhuus rupeaa viemään uudelleen alaspäin.

Suuntana Kiestinki. Ase-veljien eteneminen ei Sohjanajoellakaan sujunut lippuparaatina, vaan vaati myös uhriensa.

— Haavoittumiseni tapahtui elokuun 8:s päivä 1941 ja minut kotiutettiin sairaalasta seuraavana vuonna. Jotekin oli yritettävä eteenpäin. Ostimme tämän tilan ja minäkin yritin tehdä töitä kykyjeni mukaan. Hakkasin jopa halkoja pystymetsästä.

Olen halunnut elää

— Meitä sotainvalideja on tietääkseni vielä noin 40 000. Tiedän, että jotkut ovat halunneet itse lopettaa kärsimyksensä, mutta minä olen halunnut elää, vaikka ei se aina ole rapeaa ollutkaan. Useimmilla vammat ovat lievempiä, mutta Kainiaisissa aivovammaisten hoitolaitoksessa näkee myös vaikeita tapauksia.

— Nykyisin tyttäreni huolehtii minusta. Muutenkin olen kiitollinen, että lapset ovat ymmärtäneet tilanteeni, eivätkä häpeilleet vammojani. He tietävät, mistä ne ovat tulleet. Myös valtion tuki on sellainen, että sillä tulee toimeen ja jotkut sitä jopa kadehtivatkin.

— Monta kertaa olen ajatellut, että se savotta olisi saanut jäädä osaltani tekemättä. Niin raskaat ovat olleet seuraukset. Nykyiset tapahtumat kyllä osoittavat, että jälkipolvi antaa arvon Suomen itsenäisyydelle ja sen turvaajille.

Rauha Hyry:

Elämää invalidin rinnalla

...ajattelin, että lujalta on täällä leipä otettava, kun katsoin hänen niittämistään. Lapsetkin muistavat, miten isänsä kontaten niitti ohraa... Elämä ei läheskään aina ollut pikkukengissä kulkemista, vaan proteesi oli vedettävä työsaappaaseenkin...

— Pauli Jokela oli haavoittunut viiden miehen kaukopartioreissulla Kiestingin takana 4:s elokuuta 1943. Hän oli astunut miinaan. Se oli rikkonut hänen jalkansa niin pahoin, että kaverit olivat joutuneet kantamaan hänet purilailla 5—6 km:n metsätaipaleen Tuoppajärven rantaan. Siellä oli pitänyt odottaa pitkään lentokonetta, jolla hänet oli kuljetettu Hyrynsarmelle sotasairaalaan. Jalkaa oli yritetty hoitaa viikon päivät, mutta kuolio oli pakottanut katkaisemaan sen säärestä.

— Hänen osaltaan sota tietysti päättyi siihen, mutta edessä oli elämä invalidina, liikkuminen proteesin eli puujalan avulla, kuten silloin sanottiin ja pakollisiin rajoituksiin taipuminen. Tuo kaikki vaikutti pian myös minun elämäni kulkuun.

— Tutustumiseni Paulin kanssa tapahtui niin, että hänen isänsä kävi pyytämässä minua emännän apulaiseksi, koska Paulin hoito toi niin paljon ylimääräistä työtä. Sen ajan olosuhteissa piti lämmittää paljon vettä, jotta jalkaa saattoi hautoa ja tukottaa. Olin kuin kotisairaanhoidtaja ja lopulta siinä kävi kuin Rosvo-Roope laulussa.

— Paulin isä ehti kuolla ennen avioliittoamme ja talo oli jaettu, mutta Pauli osti toistenkin osuuden. Haavoittumisestaan johtuen hänellä olisi ollut mahdollisuus koulutukseen uuteen ammattiin, mutta hän piti maataloutta elämisen ainoana turvana. Siitä on sitten leipä otettu ja siinä lapset kasvatettu. Ei se helpoa ole ollut, mutta olosuhteisiin sopeutumalla on vaikeuksistaikin selvitty.

Niittoon vaikka kontaten

— Heinänteko sivuniityiltä ja soilta oli työlästä. Pauli kulki ratsain sinne, mihin pääsi. Jossakin vaiheessa hän sairastui sirpaleitten liikkumisen vuoksi ja meillä oli vieras niittomies. Tämä yöpyi kämpällä Hamarinjokivarressa, mutta minä jou-

duin huolehtimaan heinätöiden lisäksi navettatyöt aamuin illoin kotona. Soudin veneellä Särkijärven yli Samppalan rantaan ja siitä kipaisin paljain jaloin Jänessuon yli Hamarinjokivarteen, jossa kokosin heinät talteen ja tulin taas iltalypsylle.

— Peltotöiden teko hevosella oli miehelleni mahdottomuus. Hän ei voinut kävellä hevosen vauhtia karhin perässä. Alkuvuosina se oli minun tehtäväni. Hevosen kouluttajana olin varmaan liian helläluontoinen. Kun meillä oli varsahevonen, piti Paulin olla pellon pientareella ja puuttua tarvittaessa asiaan. Kun hän nousi karhin kyytiin ja ajoi pari kierrosta, hevonen taas totteli.

— Kyllä minä ajattelin, että lujalta on täällä leipä otettava, kun katsoin hänen niittämistään. Lapsetkin muistavat, miten isänsä kontaten niitti ohraa. Proteesi ei soveltunut siihen työhön ja oli helteellä hiostava.

— Heinänteossa helpotti, kun saatiin hevosvetoinen niittokone, jota mieheni pystyi ajamaan. Talvisin hän teki täyden työpäivän ajomiehenä metsätöissä. Hän myös hakkasi kunnalle halkoja ja ajoi ne järven takaa tien varteen. Pakkassa lumessa liikkuminen luonnollisesti tuotti suuria vaikeuksia. Pakkasella hän taas joutui kiertämään viltit jalan ympärille, ettei se olisi paleltunut tukirautojen kylmyydestä. Metsätöissä minäkin jouduin olemaan mukana niin kuin kaikessa silloin kun lapset olivat pieniä. Varsin pian he ymmärsivät tilanteen ja esimerkiksi Rauno muistutti jo 13-vuotiaana, että jättäkää hänen kannettavakseen ne isoimmat pöllit.

— Itseään Pauli ei säälinyt eikä valitellut kohtaloaan. Hän pyrki tekemään sen minkä terveetkin. Kerran hän oli palstalla hakkuumiehenä sellaisin tuloksin, että metsäteknikko Viljo Veijola oli mennyt häneltä itseltään kysymään, onko totta, että hänellä on tekojalka. Hän tietenkin myönsi näin olevan, jolloin kysyjä oli ihmetelty, ettei se voi olla mahdollista.

Saranat pettivät myllyssä

— Yllätyksiä saattoi sattua vaikka myllyreissulla. Pauli oli kantanut jyväsäkiä Haltun myllyyn, kun hän oli yht'äkkiä lysähtänyt säkin kanssa lattiaan. Esko Halttu oli juossut hätään kysymään, mitä tapahtui. Pauli oli pyytänyt kirvestä tai vasaraa, mutta mylläri oli luullut hänen menneen päästään vialle. Tosiasissa proteesin tukirautojen polvinivelen saranasta oli haulisarja rikkoutunut ja hän tarvitsi työkaluja sen korjaamiseen.

— Alkuvaiheessa proteesit olivatkon huonoja ja niitä piti vaihtaa aika usein. Sitä varten oli käytävä Helsingissä 2—3 kertaa ennenkuin sai uuden proteesin mukaansa. Kerran hän palasi tällaiselta matkalta niin, etten tiennyt menneen vastaan, kun ei ollut puhelinta, millä ilmoittaa tulosta. Niinpä hän oli kävellyt Harjulasta 7 km:n matkan tukikeppien varassa.

— Kun sitten Ouluun tuli proteesipaja, paranivat tuotteetkin paljon. Lopulta niitä sai jopa varakappaleen kotiin. Sellaista tarvittiin, sillä ne kuluivat tai lahosivat. Elämä ei ollut läheskään aina pikkukengissä kulkemista, vaan proteesikin

oli vedettävä työsaappaaseen, jossa se kostui, eikä sitä voinut repiä sieltä joka yöksi kuivumaan.

— Ulkopuoliset näkivät Paulin rempseän esiintymisen. Ei hän kotonakaan säälitellyt itseään tai teki sen hiljaisesti.

Kun nyt kelaa elämää taaksepäin, löytyy sieltä monia vaikeuksia. Pahimmin kosketti, kun jotkut nimittivät valtion elätiksi miestä, joka sai 45 prosentin invaliditeetistä 300 markan korvauksen kolmen kuukauden välein. Ajattelen niin, että tuo kaikki on elettyä elämää ja toisilla on ollut toisenlaisia vaikeuksia. Jonkun kohtalona oli uhrata jalka ja terveys, joittenkin piti antaa henkensäkin.

Viljo Veijola kertoi ottaneensa Pauli Jokelan metsätöihin tietoisena hänen invaliditeetistään. Hänen työsuoritustensa vuoksi se vain tuntui uskomattomalta. Varsinkin syystalvella, vähän lumen aikaan hän hakkasi enemmän kuin monet terveet. Yritteliäisyydessään hän oli siitä erikoinen, että risusavotassa tuntitak-sallakin hakkasi hiki virraten kuin urakkamies. —AH.

Martti Höyhtyä:

Odotimme kauan isää

— Mielessäni on muistikuva isästä, kun hän tuli sotilaspuvussa lomalle tai ajoi heiniä latoon. Tärkeänä olen myös säilyttänyt postikorttia, jonka hän on lähettänyt nelivuotispäiväkseni. Paremmen puutteessa se on Saimaa-askin kannesta tehty, mutta se tuli omalla nimelläni ja oli sellaisena arvokas. Kuva isästä ihmisenä on muovautunut varmaan äidin puheitten välittämänä. Mielessäni on vain muisto, että odotimme häntä kauan...

— Isäni Aappi Höyhtyä oli mukana Kiestingin motissa, jossa hänen kohtalonsa sai ratkaisunsa elokuun 24. päivä 1941. Mikä oli tuo ratkaisu, siitä ei ole saatu varmuutta vieläkään. Toiset ovat sanoneet, että he näkivät isän ruumiin ja toiset taas tiesivät hänen joutuneen vangiksi. Itse en osaa arvailla, kummin on käynyt. Yli-Iin kirkkoherra jäi silloin vangiksi ja meillekin kerrottiin huhua, että isä olisi ollut samalla leirillä. Ristiriitaisuutta lisää sekin, että venäläiset ottivat kaatuneittenkin henkilötietoja ja heidän nimissään Tiltu tai joku puhumaan pantu lähetti radiossa terveisiä. Jos niiden lähettäjänä on joskus esiintynyt sellaisia, joiden on kuunteluhetkellä nähty makaavan ruumispinossa, ei tietoihin voi suuresti luottaa. Huhut elivät sitä paremmin.

Oijärven sankarihautaan laskettiin talvisodan uhreista ensimmäisenä Eino Saarikoski, joka kaatui vähän ennen rauhan tuloa 13.3.-40.

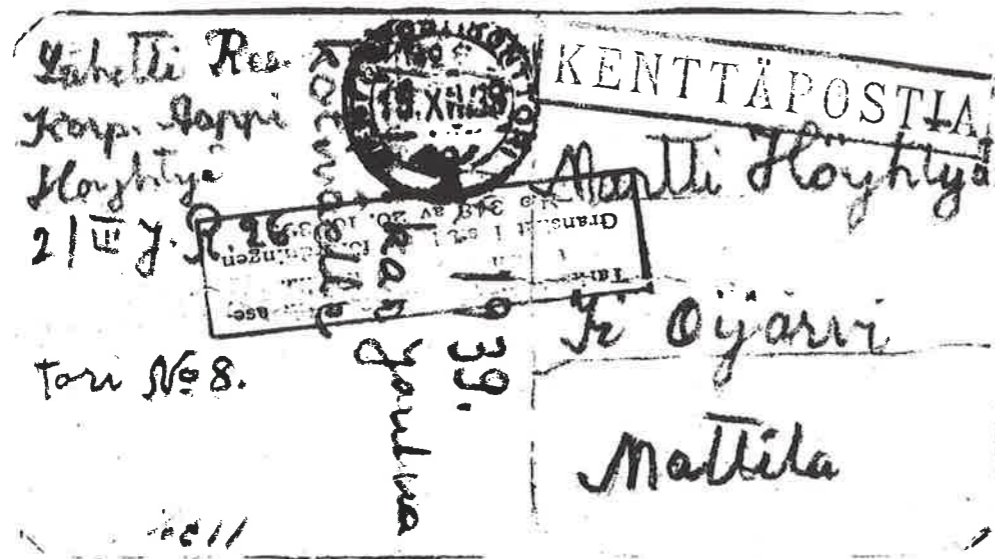
— Äiti odotti viimeiseen saakka, että isä tulisi takaisin ja niin tietysti teimme me lapsetkin. Leskelässä oli silloin radio ja äiti kävi siellä kuuntelemassa tarkasti, kun uutisissa luettiin palautettavien vankien nimiä. Isän nimeä ei sanottu, mutta palaamatta jäi moni muukin. Sodan jälkeen hänet sitten ilmoitettiin virallisesti kadonneeksi ja siunattiin kentälle jääneenä. Se ei tietysti ratkaissut mitään. Äiti sanoikin silloin, etteihän tämä estä palaamasta, jos isä on hengissä ja pääsee. Sieltä tulikin vielä pitkien aikojen kuluttua sellaisia vankeja, jotka tiedettiin muka varmasti kuolleiksi. Juuri tällaiset tapaukset ruokkivat sekä toivoa että epävarmuutta. Lopulta isä siunattiin kentälle jääneenä.

— Kentälle jääneen siunaus ei ole hautaustilaisuus. Siinä ei kaiveta hautaa eikä lasketa arkkua. Siinä siunataan poissaoleva vainaja. Muistokivi jää kertomaan hänestä. Niin on isänikin paikalla Oijärven sankarihaudalla ja tietämäni mukaan Kuivaniemellä useitten muittenkin kummulla.

— Rauhan tulon aikaan meillä oli töissä yksi venäläinen sotavanki Karhumaasta, Kuivaniemen ja Ranuan rajoilla olevasta saarekkeesta, jossa oli vankien leiri. Tuo mies oli oppinut suomea puhumaan ja jopa lukemaankin. Hän sanoi äidille, että sinun miehesi tulee takaisin, mutta minä en pääse koskaan Aleksandrani luo. Vangiksi jääminen on rikos. Kun ei ole mitään ruumiin vammaa, ei ole kuin kaksi mahdollisuutta: Siperiaan tai pum (otsaansa näyttäen).

Käsi aurassa sydän taivaassa

— Isän katoamisen epävarmuus ja palaamisen toivo synnytti meissä lapsissa kuvitelman, että kaikki asiat muuttuvat hyväksi, kun isä tulee kotiin. Arkielämässä oli kuitenkin tartuttava kaikkiin töihin, joihin kykeni. Meitä on seitsemän lasta, nuori veli Matti syntynyt vasta isän katoamispäivän jälkeen, ja jokai-

Vaatimaton, Saimaa-askin kannesta tehty postikortti isältä nelivuotiaalle Martti Höyh-tyälle oli saajalleen arvokas ja sellaisena se on säilynyt tallessa viisikymmentä vuotta.

sen oli tehtävä sitä mitä osasi. Peltotöissä aloitin silloin, kun kykenin keräämään maahan pudonneita tähkiä.

— Vanhempi veljeni Niilo lähti kyntämään jo 11—12-vuotiaana. Kun metsäs-tä piti saada puukuorma, meitä oli monta poikaa reessä ja aina sieltä puita löy-tyi. Eino-setäni oli näissä töissä joskus opastamassa, mutta kun hänkin oli me-nettänyt sodassa toisen kätensä, ei muuten pystynyt suuresti auttamaan. Silloin huomasi, että töihin oppii tekemällä. 14-vuotiaana, kun kansakoulu oli käyty ja jatkokurssi kesken, olin jo ajamassa pöllä myyntipuuksi. Todennäköisesti ti-lanne olisi ollut sama, vaikka isä olisi elänytkin. En ainakaan ole katkera siitä, että olen joutunut tai saanut nuoresta lähtien oppia tekemään työtä. Se kuuluu ihmisen osaan.

— Isäni oli uskovainen mies ja sama henki oli äidilläkin. Heidän elämänar-vonsa ja uskonkäsityksensä ovat juurtuneet meihin kodin perintönä. Siinä suh-teessa isän poismeno ei merkinnyt muutosta. Äitini talletti kaikki hänen kirjeensä ja niistä näkyy, että sodassakin hän luotti sanaan: Käsi aurassa, sydän taivaassa. Toisaalta hän huolehtii erilaisista arkipäivän töistä, jotka kulloinkin ovat ajan-kohtaisia ja toisaalta ottaa edessä olevat tilanteet vastaan Jumalan kädestä. Usein hän kirjoittaa tulevansa kotiin, ”jos se on sallittu, mutta jos toisin käy, sekin on Jumalan tahto”. Tällaisessa hengessä oppi lapsesta lähtien ottamaan kaiken vastaan sellaisena kuin se tuli, tietäen, että meidän elämämme on Korkeimman kädessä.

Aappi Höyhtyä viimeinen, 53:s,
kirje kotiinsa. Hän kaatui
(katosi) 24.8.1941

20.8.1941

Rakkaani. Jumalanterve.

Ensinnäkin kiitos kirjeistäsi, joita olen kaksikin saanut. Ensimmäinen oli 12. päivältä elokuuta ja viimeinen 14. päivältä. Itse olen kirjoittanut 11. 14. ja 17. siis aina kolmen vuorokauden kuluttua.

Ensimmäisen kirjeen kysymyksiin kait olet saanut lomamiehiltä vastauksen. Saapa nähdä, joka elää, mikä se oikein tämän sodan loppu lienee. Nyt meillä on taas rauhallisempaa, kun ei ole tarvinnut hyökätä. Odottelemme saksalaisia, että pääsisivät maantien suunnassa samalle korkeudelle, kun me rautatiellä. Onhan sillä lailla, että jos sen on Jumala hyväksi nähnyt, että täältä vielä kotiakin tul-laan, niin se varmasti tapahtuu, vaan jos Hän on hyväksi nähnyt, että täältä kutsuu pois, niin on hänen tahtoonsa tyytyminen.

Olen melkein aina kotona unissani ja aivan rauhantöissäkin. Nythän taisi pou-dat loppua, ainakin täällä on sadella ripsutellut useana päivänä vettä, niin että jokohan lienee Luodeperän niitty jäänyt tältä kesältä tekemättä. Vaan jos jää niin sekin on Jumalan sallimuksesta vähän irrottaa näistä ajallisista ja katoavista ja kiinnittää kiinteämmästi elävään Herraan Jeesukseen, joka meidän ainoa ja tarpeellinen asia täällä maan päällä olisi. Ei kyllä ihmismieli tahdo ymmär-tää, miksi Jumala näin sallii tapahtuvan, niinkuin tuokin, kun luulevat pastori Kuuselan joutuneen ryssän vangiksi. Vaan ne kun ovat Hänen ajatuksensa niin paljon korkammat meidän ajatuksiamme kuin taivas on maasta, että sitä ihmi-nen tahtoo välistä hämmästyä.

No niin. Taidanpa taas lopettaa ja jääkää taaskin Jumalan rauhaan.

Sydänterveisin Aappi.

Paljon terveisiä isältä Eilalle, Hellille, Niilolle, Martille, Pentille ja Tyynelle sekä vanhalle äidille ja toisten välle.

Höyhtyä Yrjöltä, Lähtevän Väinöltä, sepän Vertiltä ja Tuomaalta myös terveisiä.

Kerttu Goman:

Saippuakin tehtiin kotona

— Meillä oli kaksi lasta, nelisen hehtaaria peltoa ja 2—3 lehmää. Tämä tupa oli juuri välirauhan aikana siirretty nykyiselle paikalle, kun mieheni, Kauko Kieri, joutui jatkosotaan. Silloin riitti työtä. Kaikesta oli itse vastattava. Onneksi mummoni oli suureksi avuksi, samoin kyläläiset naapuriavun ja talkootyön muodossa.

— Pienikin maatilkku oli silloin verraton turva. Omasta viljasta sai leivän ja karjasta särpimen. Kahvi ja sokeri olivat tietenkin kortilla, eikä niitä saanutkaan, mutta kun oli perunoita, jauhoja ja maitoa, ei muu tuntunutkaan välttämättömältä.

— Meillä ei ollut hevosta, mutta kyntötoissa naapurit auttoivat. Minä menin vastaavasti heille töihin kiireisinä aikoina. Täällä Ailiolla ainakin oli koko kylän väki — naiset, lapset ja vanhukset, vointinsa mukaan syksyisin kuokkimassa jonkun talon perunamaalla. Myös vilja otettiin viikatteella niittäen. Muistan, kuinka Ailion pappa, (Esko Hyryn isä) piti minua niin hyvänä niittäjänä, että haetti aina rukiin korjuuseen. Siitä niitokselta toiset sitten sitoivat viljan lyhteiksi.

Heiltä puolestaan annettiin apua, milloin tarvittiin. Ei niitä töitä niin tarkkaan laskettu, vaan kaikki auttoivat toisiaan vointinsa mukaan.

Voita ja lihaa kysyttiin

— Rahaa ei sota-aikana paljon käytetty, koska sitä ei ollut, jos ei ollut ostettavaakaan. Mieheni kotoa antoivat joskus rahaa tai lapsille vaateapua. Tavallisin keino oli kermoa maito ja kirnuta voiksi. Kaupunkilaiset kysyivät sitä ja maksoivat niin hyvän hinnan, että sillä oli merkitystä. Omista annoksista tinkien pienestäkin tuotosta jäi aina joskus myytäväksi. Sehän oli luvatonta kauppaa, mutta yleistä. Myös liha oli arvokasta. Olen monesti ihmetellyt, mistä kummasta kemiläiset saivat tietää, jos talossa oli teurastettu jotakin. Heti olivat kysymässä ja maksoivat hyvin.

— Pienestä taloudesta ei paljon riittänyt, mutta aina jotakin. Joka vuosi otin porsaan, jonka kasvatin syksyllä teurastettavaksi. Samoin joskus lahdatettiin lehmä tai vasikka. Syksyisin poimittiin marjoja itselle tai myyntiin ja lapsetkin opetettiin aivan pienistä olemaan siinä apuna. Tällaisella luontaistaloludella tultiin toimeen niin, että minusta ainakin sodan jälkeisinä vuosina oli tiukempaa kuin varsinaisina sotavuosina.

Saippuakin tehtiin kotona

— Teurastuksien yhteydessä kaikki mahdollinen, jopa suoletkin, otettiin talteen. Parasta saippuaa sai sian suolista, koska niissä oli enemmän rasvaa. Ensin ne käännettiin ja pestiin. Sitten suolet ja vähän lipeäkiveä pantiin Ailion rannassa isoon pataan, jossa niitä keitettiin niin kauan, että koko ”soppa” muuttui tasaiseksi liemeksi. Sen annettiin hyytyä, minkä jälkeen 2—3 sentin paksuinen pintakerros leikattiin sopivan kokoisiksi saippuapaloiksi. Jos sattui olemaan esim. miesten partavetta tai muuta sopivaa hajuvettä, saatettiin sitä lisätä keittoon ja näin saippuaan tuli hyvä haju.

— Parhaat perunajauhhot tuli amerikkalaisesta vaaleanpunaisesta perunasta. Täällä oli maamiesseuran kone, johon perunat kaadettiin kuin myllyn rattiin ja sitä veivaten perunat hiertyivät ohuiksi hiutaleiksi. Koko seos laskettiin astiaan, jota välillä heiluteltiin. Ohut jauhe laskeutui pohjalle ja turha moska kuorittiin pinnalta pois. Lopulta jauhe siivilöitiin seulan tai kankaan läpi ja pestiin vielä hyvin. Sitten valkea jauhe levitettiin voipaperin päälle kuivumaan. Siinä se kovertui levyksi, mutta hienoni kaulimella ohueksi perunajauhoksi.

— Sota-ajan paperikenkien kestävydestä sain vaarallisen näytön. Joessa oli juhannuksen aikaan vielä uitto menossa ja minä odotin kolmatta lasta, heinäkuussa -44 syntyvää Ristoa. Lähdin muutaman vuoden ikäisten Raimon ja Lean kanssa mieheni kotiin Patosaareen. Jalassa minulla oli paperinarusta valmistetut kengät. Anoppini lähti katsomaan, pääsemmekö paluumatkalla onnellisesti yli. Minä kyllä koetin odotella sellaista väliä, ettei tukkeja tulisi, mutta sittenkin se tökkäsi veneeseen. Minä lensin siitä jokeen ja anoppi huusi rannalla, että ”Herra Jumala, nuo lapset hukkuu”. Kun olin selvinnyt joesta, minun oli siinä tilassa lähdeittävä uimaan veneen perään. Sain sen kiinni, eikä lapsilla ollut mitään hätää. Minun kenkäni vain olivat lienneet kokonaan.

Mies kaatui sodan päättyessä

— Raskain isku tuli kohdalleni juuri, kun kaiken piti olla ohi. Mieheni Kauko Kieri toimi automiehenä ja oli jo ilmoittanut pääsevänsä pois lähipäivinä. Hän oli käynyt Torniossa ja poikennut sukulaistensa luona Karungissa paluumatkalta Kolariin. Hän oli kertonut, että käy enää yhden reissun ja sitten koko sota on ohi.

— Hänen tehtävänsä Kolarissa oli hinata jokin tykki metsästä tielle. Auton lavalla oli istunut seitsemän miestä ja hytissä Kaukon lisäksi yksi muu mies. Kun tykki oli tarttunut kiinni johonkin aidan pieleen, mieheni oli hypännyt tien yli sitä irroittamaan. Silloin miina oli räjähtänyt ja hän samoin kuin kaikki lavalla istuneet miehet olivat silpoutuneet pahasti. Vain hytissä istunut kaveri jäi kertomaan tapahtumasta.

— Rovasti Hulkon tuoma kuolinviesti tuntui kauhealta. Koko sota-ajan tuota tietoa oli oppinut pelkäämään, mutta tuossa vaiheessa ehti jo uskotella itselleen,

että kaikki päättyy hyvin. Tuon vaiheen kestäminen on ollut elämäni raskain. Nuorin lapsemme oli silloin neljän kuukauden ja ulkonaiset olotkin tosi vaikeat. Siitä vain täytyi toipua ja jatkaa lapsista huolehtien.

— Taloudellisesti sodan jälkeiset vuodet olivat jopa sota-aikaa kovemmat. Onneksi valtio alkoi maksaa sotalleskille avustusta ja joskus tuli Amerikan paketti ”Hooverin lahjaa”, kuten niitä sanottiin. Miettulan Hilmalta minäkin sain joskus sellaisen ja se tuli tarpeeseen.

— Kun nyt muistelee sota-ajan ja sen jälkeisten vuosien elämää, silloista työntekoa ja niitä vaikeuksia, joutuu vieläkin ihmettelemään, miten kaikesta on selvitty. Silloin oli pakko kestää raskaitakin hetkiä, mutta surut surtiin ja osattiin olla kiitollisia vähästäkin.

V Aseveljeys päättyy

2344716	Z12	Z11	X92	X9						
	Z14	Z13	X94	X93	V84	V83	U68	U67	U66	
	Z16	Z15	X96	X95	V86	V85	U72	U71	U70	U69
	VALTION YLEISOSTOKORTTI STATENS ALLMÄNNA KÖPKORT Voimassaoloaika 1. 10. -31. 9. -54 Giltigt 2344716 <i>Miettulan Hilma</i> Suku- ja etunimi - Släkt- och förnamn				E58	E55	E52	E49	E46	E43
	Y1 <i>Miettulan Hilma</i> Suku- ja etunimi - Släkt- och förnamn				E57	E54	E51	E48	E45	E42
	Y11 <i>18.3.1921 Kuivaniemi</i> Syntymäaika - Födelsår och datum - Osoite - Adress				E56	E53	E50	E47	E44	E41
	R23	R26	R29	R32	R35	R38	S18	S15	S12	S9
	R22	R25	R28	R31	R34	R37	S17	S14	S11	

Yleisosastokortin kupongeilla säädeltiin niukkojen elintarvikkeiden riittämistä kaikille, kun esim. sokeria sai 250 grammaa kuukaudessa. Mustan pörssin kauppaa käytiin virallisten korttiannosten ulkopuolella.

Saksalaiset vieraina ja tuhoajina

Suursota ja kansainvälinen politiikka vaikuttivat Kuivaniemen arkielämään syys—lokakuussa 1944 voimakkaammin kuin koskaan sitä ennen tai sen jälkeen. Silloin saksalaiset sotilaat asuttivat tai miehittivät koko pitäjän. He viipyivät muutamia viikkoja rauhallisessa rinnakkainelossa paikallisen väestön kanssa tilanteessa, jossa molempien osapuolten oli edullisinta sopeutua vallitseviin oloihin.

Tämän kirjan alkupuolella, kappaleessa ”Suomi toisessa maailmansodassa” selvitetään niitä taustoja, jotka johtivat suomalais-saksalaiseen aseveljeyteen 1940—41 ja myös Suomen irtautumiseen siitä 1944. Kun maamme poliittinen johto päätti solmia erillisrauhan Neuvostoliiton kanssa, sen oli ymmärrettävästi sitouduttava myös ajamaan pois aseveljinään taistelleet saksalaiset, joita oli runsaasti pohjoisilla rintamaosilla.

Rauhanehdot tulivat tietenkin viimeistään 4.9.-44 myös saksalaisten tietoon. Kun taistelut itärintamalla päättyivät, he leivittivät joukkonsa koko Pohjois-Suomeen. Myös Kuivaniemelle heitä saapui satamäärin koko kunnan alueelle Oijärveltä Kirkonkylään. He majoittuivat taloihin, joista ottivat tarpeelliset tilat. Molemmat osapuolet sopeutuivat ahtauteen ja saksalaiset kunnioittivat kanta-
väestön elinoikeuksia. He eivät aiheuttaneet tarpeetonta häiriötä, vaan käyttäytyivät yleensä asiallisen kohteliaasti ja omien esimiestensä vaatiman tiukan sotilaskurin mukaisesti. Heidän lähtönsä jäi kyllä pysyvästi kuivalaisten mieliin perusteellisen räjäytystyön vuoksi.

Saksalaiset sijoittuivat Oulujoen pohjoispuolelle ja aloittivat vapaaehtoisen peräytymisen vauhdilla, joka ei tyydyttänyt Suomen valtiollista johtoa tai sitä painostavaa valvontakomissiota. Peräytyessään saksalaiset räjäyttivät Kiiminkijoesta alkaen kaikki sillat estääkseen takaa-ajajien sotilaskuljetukset. Jo sitä ennen olivat suomalaiset huolehtineet Kuivaniemen asevarikon materiaalin siirtämisestä ”evakkomatkalle” Sieviin.

Kiiminkijoen, Iijoen ja Olhavanjoen jälkeen oli vuorossa Kuivaniemen alue. Eräät merkit, mm. tykkien sijoittaminen Pohjoisrannalle aseisiin piiput etelää kohti suunnattuina sekä suomalaisen sotilaan ampuminen lentokoneesta Kirkonkylässä puhuvat sen puolesta, että heillä olisi ollut aikomus ryhtyä sotilastoimin vastustamaan joukkojemme etenemistä jo tällä kohdalla. Jos näin oli, suunnitelmat muuttuivat mottiinjäämisen pelosta tai jostakin muusta syystä.

Saksalaisten peräytyminen jatkui Kuivaniemeltä ja Simosta ilman taistelua, mutta Kemissä ja Torniossa sitä ei enää voitu välttää. Siitä pohjoiseen Lapin sota merkitsi samalla kylien polttamista ja väestön pakollista evakointia Pohjan-

maalle tai Ruotsiin lähestyvän talven ajaksi. Myös Kuivaniemen osalta evakuoitaisuunnitelmat olivat jo valmiina, mutta niitä ei onneksi tarvinnut toteuttaa.

Kuukauden verran jatkunut saksalaisten läsnäolo on jäänyt värikkäänä vaiheena silloisten kuivalaisten mieliin.

Lapsille he pystyivät tarjoamaan karamelleja, jopa suklaata, joka oli sota-aikana varttuneille tuntematon herkku. Monet pojat löysivät mahdollisuuksia vaarallisiin ammusleikkeihin ja kansainväliset romanssit ehtivät oraalle ennen vieraitten lähtöä. Ruuan jako kenttäkeittiöistä paikallisillekin lievitti tietysti pula-ajan arkea. Viiden sotavuoden harmaus katkesi hetkeksi, ja pian päästiin rauhan töihin rakentamaan puutteen keskeltä uutta nousua.

Lauri Timonen:

Saksalaisia Oijärvellä

— Oma näkökulmani saksalaisten viipymiseen Oijärvellä ja heidän toimintaansa täällä on 12-vuotiaan pojan muistikuva. Tiesin heidän tulonsa ja majoitumisensa Rauhanyhdistykselle, mutta sinne oli kielletty menemästä. Olimme kuitenkin niin paljon perillä sen ajan tilanteesta, että ensimmäisen paukauksen kuullessamme arvasimme Leväojan sillan lentäneen.

— Olimme parhaan kaverini Hiltulan Eskon kanssa läheisellä harjulla ”tälämässä” ansalankoja paikoilleen, kun kuului niin kova jysähdys, että Esko putosi istualleen sammalikkoon.

Sanoimme heti, että nyt lähdetään katsomaan. Pian lasahtaa Kivijoen silta. Ehdimme juuri vainion reunaan, kun jysähdys kuului ja ilmasta alkoi pian sataa soraa sekä lankunpätkiä. Silta nimittäin oli puusta tehty. Jo edellisinä päivinä he olivat repineet siitä kaiteet irti. Se jäi mieleeni, kun olin joen toisella puolella paimenessa ja ihmettelin, miten lehmät uskaltavat kulkea siitä nyt yli.

— Räjähdyksen jälkeen me lähdimme tietysti törmälle katselemaan syntynyttä jälkeä, vaikka kotona vähän kiellettiin. Koko ranta oli täynnä romua. Emme kuitenkaan tonkineet sitä, koska sellaisesta oli varoitettu ja ymmärsimme itsekkin, että sinne on voinut jäädä räjähtämättömiä panoksia.

— Joitakin päiviä ennen sillan räjäytystä istuimme Eskon kanssa kamarissa, kun saksalainen sotilas tuli meille. Se viittoili rantaan, mutta minä sanoin vain, että en ymmärrä. ”Ei ymmärrä”, toisti hän suomeksi ja koputti minua päähän. Sitten hän lähti ja vei veneen. Sitä kai hän oli kysymässä. Ne tarvitsivat sitä, jotta pystyivät asentamaan panoksensa sillan alle.

— Kun kaikki oli laitettu, ne jättivät veneen sinne sillan alle palauttamatta. Ojalan Antti oli silloin liki 60-vuotias mies ja hän sanoi hakevansa sen pois. Niin hän tekikin. Hän pukkasi pitkällä kepillä veneen menemään alavirtaan ja sieltä se tuotiin vetämällä kotiin. Myöhemmin tuo vene palveli minua ”färiveneenä”, jolla hoidin omaa lossiliikennettä sen syksyn aikana. Ihmiset tulivat aina kysymään venettä, jos oli asiaa toiselle rannalle. Minä heitä soutelin ja pyytämättä he antoivat aina muutaman lantin. Kun olot sitten syksyn mittaan rauhoittuivat, alkoivat kyläläiset pitää tansseja ”Moskovassa” (vanhoista hirsistä tehty tanssitalo). Silloin minulla oli sesonkiaika ja ”tienasin hyvin” sen ajan pikkupojaksi.

— Sillat oli räjäytetty pitkin Kuivajokivartta. Seuraavan talven aikana nimitäin tein rahtimatkan Kuivaniemeen viemällä ihmisiä junalle kaupunkireissua varten. Hevosella tehty matka oli mutkittelua, kun piti kiertää aina loivempirantaisten ylityspaikkojen kautta. Perillä viivyin liki viikon Harjun Aaten ”majatalossa” ja kävin päivisin Vääräkankaan kahvilassa katselemissa vilkasta liikennettä, kun etelään evakuoituja Lapin asukkaita palaili jo kotiseuduilleen.

Erkki Paaso:

Ahmosen sillan pelastusyritys

— Saksalaiset olivat perusteellisia räjäytyksissään, mutta Ahmosen sillan tuhoamisessa he onnistuivat vain puoliksi. Se oli varmaan panostettu yhtä huolellisesti kuin muutkin, mutta Kontioahon seuduilla silloin asustellut työmies Väinö Virtanen ehti rapsia sillan yli johtaneen sytytyslangan poikki ja Ahmosen talon puoleinen pää jäi räjähtämättä. Toisesta puolikkaasta lensi lankunpätkä ikkunan läpi Ahmosen pirttiin, eikä toisen puolikkaan säästymisestä ollut liikenteelle mitään käytännön hyötyä.

— Väinö Virtanen oli sota-aikana paikkakunnalle tullut kulkumies, jonka menneisyydestä ei tiedetty. Myöhemmin kävi selville, ettei se ollut rikkeetön. Joka tapauksessa hänellä oli hyvä tarkoitus ja hänen toimintansa oli laskelmoitua. Siitä kertoo sekin, että oli voidellut kenkensä tärpätillä ja pikiöljyllä, jotta koiratkaan eivät seuraisi perässä. Sitten hän pakeni kairaani, jossa oli useaan kertaan ylittänyt Hamarinjoen. Kun saksalaiset olivat menneet, hän ilmestyi taas muutaman päivän kuluttua ja eleli täällä vielä vuosia. Täällä hän kuolikin ja jätti jälkeensä sen verran rahaa, että kyläläiset laittoivat hänelle hautakiven.

— Kotonani Veskassa saksalaiset olivat majailleet muutaman viikon ja innokkaana 13-vuotiaana olin tietysti oppinut heiltä muutaman sanan saksaa. Siihen oli vähän entistäkin pohjaa siltä ajalta, kun saksalaisia oli edellisinä talvina ol-

lut täällä ajamassa puutavaraa. Monena iltana kävin hakemassa heille maitoa Kalliokoskelta. He tietenkin maksoivat sekä maidosta että vähän hakupalkkaakin.

— Samalla asialla olin taas heidän lähtöiltanaan, mutta ilmeisesti heille oli tullut yllättävä kiire, koska olivat hakureissuni aikana menneet. Kävellessäni kotiin päin kiinnitin heti Veskan piha-aukean nähdessäni huomiota siihen, että heidän ajoneuvonsa olivat poissa. Samassa ehtikin paikalle Oijärveltä tuleva saksalaiskolonna ja he ostivat maitoastiani.

— Saksalaisten lähdettyä illalla saapui suomalainen tiedustelija jo seuraavana aamupäivänä pihaan. Puolen päivän jälkeen paikalla oli jo täysi miehitys. Muistan, kuinka eräs luutnantti keskusteli joittenkin aliupseerien kanssa siitä, pitäisikö heidän käyttää jääkäri liikkeen aikaista etappipolkua ja oikaista Simojelle ehkä tekemään samanlaista kiusaa kuin tekivät Kuivaniemen miehet Olhavasta Hyryojan sillalle. Kuulin itse heidän keskustelunsa ja ymmärsin, mistä siinä oli kysymys. Hankkeesta kuitenkin luovuttiin, ehkä kokonaistilanteen vaa- timuksesta.

— Kun suomalaiset jäivät Veskaan, he rupesivat töihin. Kankaalla oli käyttökeltvottomana sinetöity Lokomo, jonka he saivat käyntiin pyörittämään sirkke- liä. He sahasivata lankkua ja lautaa siltatarpeiksi. Työ oli juuri alkanut ja pari puuta aivan sahauspaikan läheltä jo kaadettu, kun talon isäntä, Ilmari Paaso tuli lomalle, kuten miehiä päästettiin käymään kotinsa kohdalla. Hän sanoi heti sahureille, ettei hänen metsäänsä saa kaataa, kun aivan lähellä on valtion maa- takin. Ottakaa puut sieltä. Niin he tekivätkin. 2—3 päivää tuo savotta pyöri ker- santti Veikko Lindholmin johdolla. Tapasin hänet (nyt eläkkeellä oleva sähkö- tekniikko) erään luottamustehtävän yhteydessä ja kuultuaan nimeni ja kotipaik- kani hän rupesi kertomaan tuosta sahaustoiminnasta sekä kyselemään Veskan kuulumisia.

Tatu Hyry:

Omien partio räjäyttäjänä

Meidät 1927 syntyneet koottiin syyskuussa 1944 Kirkonkylän koululle, jossa J. E. Laitinen oli johtajana. Meille annettiin jo pyssytkin, mutta ei sanottu, mitä niillä tehdään. Yön aikana saksalaiset olivat käyneet kurkkimassa ja katsel- leet, mitä porukkaa siellä on. Seuraavana päivänä pyssyt otettiin pois, mutta muu- tama päivä siellä piti viipyä.

Juuri silloin tapahtui Pohjois-Suomen evakuointi ja tiellä oli paljon kulkijoi- ta. Aseman rauhanyhdistyksellä oli paikka, jossa heille annettiin ruokaa. Mei- dän täytyi toimia siinä jonkinlaisina valvojina, mutta kun meillä ei ollut aseita

eikä armeijan vaatteita, ei meihin kiinnitetty sen kummempaa huomiota. Me kyllä näimme, kun saksalaiset miinottivat rautatiesiltaa oikein tosissaan.

Sitten me jokivarren pojat siirryimme Ojalaan, niin kuin kauppias Väinö Hy- ryn taloa sanottiin. Silloin tapahtui se, että suomalainen partio tuli Olhavasta polkua pitkin ja kävi ampumassa Ala-Hyryn sillan rikki. Se oli tietysti kiusan- tekoa saksalaisille, jotka olivat vielä kalustoineen ylempänä Veskassa. Tuossa par- tiossa oli mukana maaston hyvin tuntenut, Klasilan talossa kasvanut Heikkis-Niilo.

Minä olin ensimmäisenä räjäytetyn sillan paikalla. Katselin sitä monttua, kun Kaikkosen Olli, joka oli rintamalta kotona käymässä, tuli siihen, mutta kun kuuli moottoripyörän äänen, hän lähti kiireesti pois.

Kohta siihen tuli saksalaisia ja ne panivat konekiväärit aseisiin. En tuntenut arvomerkkejä, mutta ymmärsin, kun johtaja käski ja toiset tottelivat. He meni- vät kirveitten ja rautakankien kanssa kokeilemaan Ala-Hyryn navetan seinää, olisiko sitä helppon purkaa. Kun en ymmärtänyt oikein mitään tehdä, lähdin Aa- telan Armaan (Armas Kaikkonen) tykö sanomaan, että ne särkee navettaa. Ar- mas lähti katsomaan. Hän käsitti, mistä on kysymys, vaikka ei puhetta ymmär- tänytkään. Hän viittoili sille komentajalle ja näytti, että tuosta läheltä raamisa- halta saa valmista puutavaraa, eikä tarvitse ihmisten navettoja särkeä.

Heti johtaja komensi porukkansa puita hakemaan. Päivän ajan ne tekivät sil- taa, ajoivat siitä sitten yli ja illalla räjäyttivät oman siltansa.

Ne olivat panneet räjähdyspanoksen myös Hyryn Väinön tuvan luona ollee- seen puhelinpylvääseen ja kun se räjähti, oli lasit sirpaleina tuvan sisällä. Heillä oli puhelinkeskus ja minä menin kokeilemaan, toimiiko se. Kyllä se veivi pyöri, mutta eihän sieltä voinut mihinkään soittaa...

Leena Karén:

Evakossa taivasalla

— Sota-aikana Mattilan pihapiirissä asui Väinö Soinin perhe sekä minä tätini kanssa, kun isä oli rintamalla. Sodan loppuvaiheessa kesäpuolelle ja kaikkiin mahdollisiin tiloihin tuli saksalaisia, joilla oli kenttäkeittiö pihalla. Heidän jou- kossaan oli lääkäri, ja tämä oli opetellut vähän suomea. Hän sanoi meille, että ”evakkoon” ei tarvitse lähteä ennenkuin hän ilmoittaa. Kyllä me tiesimme, että se tarkoitti suojaan menoa rautatiesillan räjäyttämisen vuoksi. Olimme kuulleet vastaavista teoista Oijärveltä ja Oulun pohjoispuolelta.

— Yhtenä iltana tuo lääkäri tuli sitten meidän puolelle ja sanoi suomeksi, et- tä ”nyt lähete”. Silloin oli kuutamoinen ilta. Muistan, kuinka viimeiset saksa- laiset menivät veneellä yli Kerimösuvannosta. Silta oli varmaan niin miinoitettu, ettei sitä voinut käyttää.

— Me lähdimme Länkkiin (Ailion Patosaaresta puoli km ylävirran suuntaan oleva kumpare joen rannassa). Siellä vietimme yön avoimen taivaan alla nuotio-
on loimussa. Blomsterit, jotka silloin asuivat Myllytörmällä, liittyivät samaan
joukkoon ja vanha Aukusti-pappa huolehti nuotio- pidosta.

— Emme me siellä omasta puolestamme pelänneet, mutta tietenkin monilla
oli mielessä huoli, miten kodille käy. Aamulla kuuden aikaan sitten kuului val-
tava räjähdys, jonka voimasta vesi läiskähteli sielläkin, vaikka välillä oli pari koskea
ja Kerimösuvanto.

— Pian räjähdysten jälkeen palasimme kotiin katsomaan, mitä oli tapahtu-
nut. Meidän talosta oli päätyikkuna mennyt karmeineen sisään ja Soinin puo-
lella oli ainakin kamarista pudonnut välikatto alas. Muutaman metrin päähän
talon seinästä oli lentänyt monen sadan kilon painoinen kivi. Jos se olisi sattu-
nut rakennukseen, kaikki olisi särkynyt kellariin saakka. Myöhemmin Mattilan
perunamaasta on löytynyt isoja raudan kappaleita ja nykyisen Aseman koulun
takaa oli männikkö silpoutunut pahasti.

— Minulle ei ole jäänyt minkäänlaista mielikuvaa itse sillasta räjäytyksen jäl-
keen. Ehkä silloin 14-vuotiaana oli oman kodin kohtalo tärkeimmällä sijalla mie-
lessä.

Kerttu Paavola:

Sillan räjäytys

— Syksyisenä sunnuntaina, viljankorjuun aikaan tulin aamupäivällä postis-
ta, kun huomasin, että saksalaiset työskentelivät Kuivajoen rautatiesillan kim-
pussa. Istuin siinä Vääränmäen rinteessä katselemassa, miten he laittoivat mi-
noja sillan alle. Seuraavana päivänä he ottivat ne pois ja vaihtoivat isompiin.

— Sitä touhua seurattuani menin kotiin ja sanoin että katsokaa nyt, siellä pan-
naan miinoja siltaan. Kohta niiden vaihdon jälkeen saksalaiset tulivatkin sano-
maan: Pum, pum, pum kaikki pum. Me tiesimme siitä, että nyt pitää lähteä. Meille
oli annettu jo määräys lähteä Halsualle evakkoon. Asemalta tuotiin sitä varten
kilpukat lehmien kaulaan. Sitten tulikin tieto, ettei tarvitsekaan lähteä kauaksi.
Minulle tuli melkein itkua, kun ei päästy evakkoon. Olin silloin 16-vuotias ja olin
joutunut äitini ja isäni kuoleman jälkeen huolehtimaan lähes kaikesta, kun mum-
mo ja pappa olivat jo vanhoja. Olisin halunnut elämään jonkinlaista seikkailua
tai vaihtelua, mitä evakkomatka olisi tarjonnut.

— Me lähdimme karjan kanssa Luujoelle. Kaikenlaista tavaraa oli viety jo en-
nakkoon Näsiöön suojaan, samoin Vääränsuon vainioille heinälatoihin. Viimei-
senä päivänä ennen räjäytystä me kävimme veljeni Kalevin kanssa ottamassa

*Kuivaniemen yhdistetyn rautatie- ja maantiesillan saksalaiset räjäyttivät 1944 lokakuun
2. päivän aamuna klo 5.00.*

tuplat pois ikkunoista ja kannoimme ne läheisen vainion ojiin rumpujen alle.
Siellä ne säilyivät ehjinä ja meillä oli lasit laittaa seiniin, kun entiset olivat men-
neet siruiksi.

— Räjäytystä edeltäneenä yönä minä laskin 78 pamausta, joista aamulla kuu-
lunut pum oli sellainen, että arvasin sillan lentäneen. Me lähdimme Kalevin kanssa
käymään Asemalla katsomassa, mitä oli tapahtunut. Kun tulimme kotiin, Art-
tu Vääräkangas oli juuri päässyt sodasta. Ikänsä vuoksi hänet oli vapautettu ko-
tinsa kohdalla. Hänen saapuessaan aamulla oli talossa ollut jo paikallista väkeä
ottamassa verhoja ikkunoista ja tauluja seiniltä sekä muuta tavaraa. Heidän puu-
hansa tietysti keskeytyi siihen. Minä nousin sitten vinttiin ja ihmettelin kovasti,
kun matonkudekerät olivat ilmanpaineen vaikutuksesta lentäneet tukkeiksi nii-
hin reikiin, joita sirpaleet olivat tehneet.

— Me jouduimme viipymään ”evakossa” pidempään kuin muut, koska nave-
tan takaseinä oli hajonnut. Asuimme Luujoen koululla kahdeksan päivää ja mei-
dän piti käydä joka päivä hakemassa täältä kotoa ruokaa karjalle. Meidän kans-
samme Luujoen koululla oli myös naapurimme Hannes Miettusen perhe sekä
Hanneksen sisaren perhe Rovaniemeltä. Kun räjäytetyn sillan paikalle tehtiin pi-
an kevyt lankkusilta, kävi siinä niin ikävästi, että tuon rovaniemeläisperheen pik-
kupoika putosi samana syksynä lankuilta jokeen ja hukkui.

Arvo Rytkönen:

Vaikea taival Kilpisjärvelle

Tornion Röyttästä Kilpisjärvelle ja takaisin on maantietä runsaat tuhat kilometriä, mutta kävellen ja hiihtäen siitä tuli niin monta tuhatta, ettei kukaan arvaakaan. Siinä otettiin monesti eteen, taakse ja sivulle, koukattiin välillä ja taas yritettiin uutta suuntaa. Se oli kärsimyksien taival nälän ja varsinkin kylmän vuoksi. Sen reissun me kuitenkin kävimme ja kestimme.

Torniossa jouduimme heti alkuvaiheissa paleltumaan lokakuuisissa vesiojissa. Siellä ilmestyivät stugat taivaalle ja jotkut pojat ilahtuivat, että ”baruski” tuli meitä auttamaan. Minä sanoin tuntevani nuo koneet ja niiden pudottavan kohta tavaraa niskaamme. Ei sitä tarvinnut kauan odottaakaan. Silloin oli pantava pää sukkeloon, ettei käynyt niin kuin lähimmälle kaverilleni Karihtalan Aatelle, että suihku vei kämmenen kokoisen läntin päästä.

Ojista selviämisen jälkeen ei ollut vara vaihtaa kuivia vaatteita eikä tehdä nuotiota, vaikka oli niin kylmä, ettei sitä osaa kokematon arvata. Lokakuinen pakasyö painoi päälle.

Toinen kauheus oli Ylivojakkalan motti, jossa saksalaiset olivat tosin pahimman tappion kärsijöinä, mutta sellaisen ruumisröykkiön näkemisessä oli kestämistä voittajillakin. Paikalla oli niin paljon tavaraa: autoja, sotakalustoa, hevosia ja ihmisiä, että hirvitti. Vain maantien leveys erotti joukot. Sakemannit olivat tien puolella ja kun osa heistä aikoi antautua, rupesivat toiset heistä ampumaan omiaan. Siinä mylläkässä jäivät miehet ja hevoset samoihin röykkiöihin autojen kanssa. Näky oli niin karkea, että sitä voi varmaan verrata Suomussalmen—Raatteen taistelujälkeen talvisodan ajoilta.

Kylmää, nälkää, miinoja

Jatkoimme pohjoista kohden teiden suunnassa, mutta ellei saksalainen halunnut peräytyä, oli aina koukattava. Eikä se vapaaehtoisesti lähtenyt. Eihän se muuten olisi sotaa ollutkaan.

Tien suunnassa saksalainen oli vaikea ajettava, mutta metsäsotaan se ei uskaltanut lähteä, kun pelkäsi, ettei osaa. Myöhemmin huomasimme avoimessa tunturimaastossa, että alppisotureina he olivat tekijöitä, jopa hyviä hiihtäjiä.

Miinoitukset olivat alituisena riesana teiden suunnilla edettäessä. Sillat, rummut, sähköpylväät ja harvat polttamatta jääneet talot olivat varmasti miinoitettuja. Joskus kävelimme rautatiekiskoja pitkin sillä tavalla, että yksi mies oli kummallakin kiskolla ja pari pitivät toisiaan kädestä kiinni, jotta tasapaino säilyisi. Miehen paino ei laukaissut miinaa kiskon alla, mutta usein he olivat arvioineet suomalaisten tuloajan ja panneet latinkinsa aikasytytykselle niin, että jokin osa joukosta joutui niistä kärsimään.

Räjähdysaineita ja muuta sotatavaraa saksalaisilla riitti tuhlattavaksikin. Kerrankin tunturialueella oli yhden notkelman yli ladottu koko tie lentopommeista ja räjähdysaineista sekä peitetty se sitten mullalla. Me olimme vähällä pystyttää telttamme tuon penkan laitaan ”tuulen suojaan”, mutta sitten arvelimme sen olevan miinoitetun ja menimme kauemmaksi. Käytetyn räjähdysaineen määrää emme kumminkaan osanneet arvata, ennenkuin näimme koko pengermän losahtavan kerralla taivaan tuuliin.

Koko reissu oli kylmän ja nälän summa. Lehdettömät koivunrisut eivät paljon lumen pinnalla lämmitä, kun patjaa ei voinut kuljettaa mukana. Matkassa saattoi olla vain sellainen määrä tavaraa, minkä jaksoi kantaa kävellessään tai hiihtäessään. Patja ei siihen valikoimaan sopinut, eikä loppumatkalla enää löytynyt havupuiden oksia alustaksi. Tuulikin oli tuntureilla joskus niin kova, että joka miehen piti olla naruissa kiinni. Muuten se olisi vienyt koko teltan.

Pakkasta oli pahimmillaan 51 astetta, kaminassa märkiä tunturikoivuja ja patjana alla pelkkä hanki. Se oli niin kylmää, ettei kukaan usko ihmisen sellaisesta selviävän. Samaa palelemista olivat päivätkin. Kerrankin minulta jäättyivät sormet sauvoihin niin kiinni, että toiset joutuivat väentämään ne irti.

Myös nälkä oli päivittäinen seuralaisemme. Huollon oli vaikea pysyä mukana teiden ankarasta miinoituksesta johtuen. Uhtualla sai sentään jouluna pehmeää leipää, mutta tuolla ei sitäkään. Se Uhtualla saatu leipä kyllä maistuikin niin hyvältä, ettei yksikään piparkakku myöhemmin ole vetänyt sille vertoja.

Vammoja joka miehellä

Usein käytetty sanonta, ettei sieltä kukaan terveenä selvinnyt, ei ole turha lause. Haavoittumisten ja reumatismien lisäksi mukana ovat henkiset paineet. Osa miehistä meni aivan sekaisin pelon tai kärsimysten vuoksi, ja se on aivan ymmärrettävää.

Minä en taisteluissa pelännyt, vaan pystyin toimimaan suunnitelmallisesti ja laskelmoidusti kuumissakin paikoissa, mutta taistelun odottaminen oli kamalaa. Kun oma tykistö ampui valmistavia iskuja ja tiesi, että pian lähdetään hyökkäämään, tuntui se odotus painajaiselta...

Olen usein ajatellut, että meidänkin joukkueemme tapettiin moneen kertaan. Niin usein tarvittiin täydennyksiä. Sitä ajatteli, ettei tämä lopu koskaan eikä täältä kukaan selviä hengissä. Kun sitten vihdoinkin pääsin kotiin, en halunnut kuulla puhuttavankaan sodasta. Ei se johtunut siitä, että olisin kieltänyt mukanaoloni, vaan siitä, että puheiden mukana palasivat ajatukset sinne ja seuraavana yönä oli varmasti unissaan niin tukalissa paikoissa kuin ikinä on mahdollista.

Yhä edelleen on tilanne lähes samanlainen. Televisiosta katsotun sotaelokuvan tai veteraanien kanssa kerrattujen sotamuistojen jälkeen joutuu koviin taisteluihin, enkä minä ole ainoa, jolle käy näin. Samaa sanovat lähes kaikki veteraanit, jotka ovat tuon piinan kokeneet. Tätä tarkoittaa sanonta, ettei sieltä palannut kukaan terveenä.

Välirauhan aikana Korkeakankaalle rakennettu pioneerivarikko antoi paikkakunnalle runsaasti töitä. Sen tunnusmerkkinä näkyi varikkopäällikön asunnon kylkeen rakennettu palo- ja vartiotorni, joka sodan jälkeen purettiin. Itse talo on sen jälkeen palvelut Kirsti ja Eino Hervan asuntona. Palotornin purkutyössä vapautuneet tiilet menivät vilkkaasti jälleenrakennuskauden tarpeisiin. Kaikkiaan varikkoalueella oli kymmeniä varasto- ja parakkirakennuksia, joista enää on jäljellä betonisia perustusten jätteitä. Rakennusten puutavarasta on tehty mm. Kuivaniemen kunnantoimisto.

VI Matriikkelit

Kuivaniemen vapaussoturit

ALATALO
Kalle
01.04.-95—05.01.-59

ELLILÄ
Iivari
01.12.-92—18.04.-18

HALTTU
Jalmari
03.08.-91—14.11.-62

HEIKINMATTI
Armas
01.08.-95—26.09.-37

HEINIKOSKI
Heikki
03.07.-96—22.12.-59

HIRVASKOSKI
Arttu
03.06.-91—14.07.-70

HYRY
Juho
14.02.-88—17.07.-49

HYRY
Kustaa
03.01.-82—18.05.-59

HYRY
Matti
21.11.-91—01.03.-77

HYRY
Oiva
05.03.-01—05.05.-73

HYRY
Valde
26.11.-94—01.10.-85

JAARA
Aukusti
20.09.-91—23.06.-63

JOKELA
Heikki
26.08.-90—20.10.-65

KAIKKONEN
Armas
05.02.-98—08.01.-47

KARJALAINEN
Antti
30.11.-94—02.08.-75

KAUPPI
Juho Artturi
23.07.-93—04.04.-63

KEHUS
Eemeli Artturi
27.03.-93—29.09.-63

KEHUS
Kalle Heikki
14.07.-89—09.06.-64

KEHUS
Niilo Pekka
06.03.-84—01.03.-59

KEHUS
Yrjö
20.05.-95—15.01.-76

KLAAVUNIEMI
Antti
21.03.-91—03.02.-76

KLAAVUNIEMI
Kalle
15.01.-94—18.01.-64

KURTTI
Juha
13.04.-95—10.10.-64

NYMAN
Matti
25.06.-94—11.05.-48

OLLIKAINEN
August
04.01.-96—21.06.-81

PAKANEN
Kalle
02.09.-89—21.07.-67

PUHAKKA
Kalle
16.12.-90—10.03.-84

PUHAKKA
Matti

PUUPERÄ
Jaako
04.05.-89—26.06.-56

ROUSU
Kalle August
31.03.-93—03.01.-71

RÄINÄ
Heikki
20.09.-93—29.04.-24

SANAKSENAHO
August
02.06.-90—22.12.-64

SANAKSENAHO
Kalle
01.03.-96—24.10.-75

VAKKURI
Jalmari
16.09.-89—08.05.-53

VAKKURI
Kalle
23.12.-94—29.06.-79

VAKKURI
Kalle (K.R.)
04.04.-56—05.02.-75

HEINIKOSKI
Jalmari
05.04.-90—18.06.-56

MURSU
Heikki
11.08.-79—09.02.-24

MURSU
Toivo
04.06.-97—05.12.-18

ROUSU
Heikki
-95

ROUSU
Janne

Kuivaniemen kirkossa kävijöille jääkäriluutnantti Iivari Ellilän muistokivi on tullut tuuksi jo ennen viime sotien sankarihautojen perustamista.

Jääkäri Iivari Ellilä

Kuivaniemen ainoa jääkäri, ylliluutnantti Iivari Johannes Ellilä syntyi 1.12.1892. Hänen vanhempansa olivat Liisa o.s. Jääskö sekä Lauri Juho Ellilä, joka poliisina toimiessaan joutui työskentelemään keisarillisen Venäjän käskyjen mukaan ja pidättämään jääkäreiksi pyrkiviä miehiä.

Iivari Ellilä kävi oppikoulua Oulun suomalaisessa klassillisessa lyseossa, josta valmistui ylioppilaaksi 1913. Hän opiskeli Helsingin yliopiston filosofisessa tiedekunnassa kaksi vuotta, kunnes liittyi Pfadfinder-kurssiin maaliskuussa 1915. Hän kuului 27. jääkäripataljoonaan ja otti osaa I maailmansodassa Saksassa asemasotaan Misse-joella ja Riianlahden rannikkoasemissa sekä osallistui Aajoen talvitaisteluihin. Hänet ylennettiin ryhmänjohtajaksi (gruppenführer) 1.3.-16. Hän jatkoi sotakoulun A-kurssilla Libaussa 1917.

Suomeen Ellilä saapui pääjoukon mukana Vaasaan 25.2.1918. Hän toimi vapaussodassa 2. Krenatöörirykmentin II Savon pataljoonan 1. komppanian päällikkönä ja otti osaa Vilppulan, Lysin, Korkeakosken, Moision (Lempäälän), Tampereen ja Vesilahden taisteluihin.

Hän kaatui Vesilahdella 18.4.-18.

Kuivaniemellä hänen toimintaansa itsenäisyyden luomisvaiheessa arvostettiin ja hänen viimeinen leposijansa sijoitettiin kirkkotarhaan, johon myöhemmin on haudattu myös viime sotien sankarivainajat.

Vapaussoturien joukossa on myös toinen jääkäri, Heikki Mursu. Vuonna 1918 Oijärvi kuitenkin kuului Iihin, eikä häntä laskettu silloin Kuivaniemen vapaussoturien joukkoon. Heikki Mursun hauta on Yli-Iin Tannilassa.

Sotien 1939—45 veteraanit

AALTO Arvo Adolf, s. 03.07.-15, k. 16. 07.-41. Js. Kaatui Kananaississa, ennen Kiestinkiä. Korpr.

ALASAARELA Lauri, s. 26.06.-14. Pso: Aino o.s. Kytönen. Ts. Viipurinlahti. Js. Kiestinki, Uhtua.

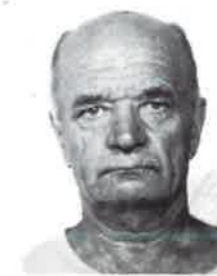
AALTO Kustaa Anselm, s. 20.05.-13, k. 30.06.-65 Pso: Tyyne Esteri o.s. Lievetmursu. Ts. Karjalan kannas. Js. Kiestinki.

ALASAARELA Matti, s. 28.03.-08. k. 15.09.-41. Pso: Tyyne Maria o.s. Illikainen. Ts. Kannas. Js. Kiestinki. Kaatui Kiestingin itäp. Siunattu kentälle jääneenä. Stm

AHO Reino Lennart, s. 12.04.-21. Pso: Terttu o.s. Lopakko. Ts. vap.eht. Koivisto. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Tornio. Haav. Ihantalassa 26.6.-44 ja Torniossa 10.10.-44. Inv. 30 %. Stm

ALASAARELA Tauno, s. 22.07.-18. Js. Kiestinki, Uhtua. Haav. Sohjana-joella.

AHO Urho Jaakko, s. 31.12.-11, k. 01.08.-41. Pso: Edith Sofia o.s. Junes. Ts. Oli mukana. Js. Kaatui Sohjana-joella ennen Kiestinkiä. Korpr.

BIMBERG Juho Valdemar, s. 04.05.-13, k. 23.08.-41. Pso: Eeva Viliina o.s. Perttunen. Js. Kiestinki, jossa kaatui. Stm

BIMBERG Reino Eemeli, s. 19.08.-21. Pso: Hilja Kustaava o.s. Tolonen. Js. Karjalan kannas, Lapin sota.

ELLILÄ Antti Kustaa, s. 26.06.-03, k. 07.03.-40. Pso: Siiny Hildrig o.s. Salmela. Ts. Viipurinlahti, jossa kaatui. Siunattu kentälle jääneenä. Kers.

ELLILÄ Toivo Nikolai, s. 22.07.-16. k. 24.12.-84. Pso: Taimi Annikki o.s. Heine. Js. Komenettuna rautateille.

ERKKILÄ Jaakko Arvid, s. 31.08.-11. Pso: Anni Aliina o.s. Kälkäjä. Js. Sohjana, Kiestinki, jossa haav. Inv. 25 %. Korpr.

BLOMSTER Matti Aukusti, s. 12.04.-24. Pso: Rauha Annikki o.s. Karén. Js. Uhtua ja Äänisen suunta. Korpr.

ELLILÄ Lauri Evert, s. 24.11.-01. k. 22.02.-60. Pso: Vieno Martta o.s. Saukkola. Js. Kiestinki.

ELORANTA Onni Paavo, s. 11.04.-21. Js. Kiestinki, Uhtua, Lapin sota. Korpr.

ERKKILÄ Matti, s. 14.08.-11, k. 13.05.-71. Pso. Laina o.s. Kaisto. Talvi- ja jatkosodan taistelut. Stm.

DAHL Ilmari Iivari, s. 10.11.-99, k. 02.11.-79. Pso: Laina Irene o.s. Halttu. Js. Kev.psto Kiestinki, Uhtua. Kers.

ELLILÄ Olavi Ensio, s. 25.11.-11, k. 11.10.-78. Pso: Martta o.s. Hyyryläinen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Haav. 8.7.-41 ja 15.8.-41. Ylil.

ERKKILÄ Aarne Heikki, s. 04.11.-17. Pso: Aune Maria o.s. Säynäjäaho. Ts. Kannas: Muolaa ym. Js. Kiestinki, jossa haavoittui vaikeasti 8.8.-41. 100 % inv. Alik.

ERKKILÄ Olavi, s. 26.01.-22. Pso: Ellen o.s. Klaavuniemi. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Haav. 25.11.-43 ja 26.6.-44. Stm.

EIJÄRVI Väinö, s. 04.04.-15, k. 26.01.-64. Pso: Kerttu o.s. Puhakka. Ts. Kannas. Js. Suojärvi, Karhumäki, Syväri. Lappi: Vuotso, Laanila, Kaunis-pää. Sotainv. Stm.

ELLILÄ Reino Osian, s. 31.07.-11. Pso: Maria, o.s. Kaikkonen. Ts. Vuoksela JR 20, Js. Kiestinki, Kannas, Tornio—Rovaniemi. Haav. Kiestinki ja Heinjoki. Inv 50 %. Alik.

ERKKILÄ Hannes, s. 18.10.-09. k. 07.12.-89. Pso: Eevi o.s. Viitala. Ts. Oli mukana. Js. Kiestinki. Stm.

ERKKILÄ Kalle Johannes, s. 14.09.-15, k. 30.09.-82. Ts. Vuoksela, Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Tornio—Kittilä. Korpr.

ERKKILÄ Niilo
Kustaa, s. 04.05.-23,
k. 26.02.-64. Js. Uhtua,
Kannas.

ERVASTI Niilo Juho,
s. 06.11.-06, k. 24.11.-90. Js. Uhtua,
Karjalan kannas.

GOMAN Viljo Ensio,
s. 12.08.-24. k. 27.07.-44. Js. Uhtua
ja Karjalan kannas,
jossa kaatui. Stm.

HAARAKOSKI Väinö,
s. 06.04.-01. k. 08.09.-59. Pso:
Aili o.s. Uusitalo,
myöh. Aino o.s. Hamarinaho. Js.
Kiestinki, Karjalan
kannas.

ERKKILÄ Pauli
Arvid, s. 18.01.-25. Pso
Elsa Esteri o.s. Klaavuniemi. Täyd.
pat. 13 Kuhmo. Lapin
sota. Korpr.

GOMAN Jaakko
Aukusti, s. 02.08.-22
Pso: Eeva Annikki o.s. Lalli. Js.
Kiestinki, Uhtua,
Kannas, Lapin sota.
Haav. Rovaniemellä
17.10.-44. Korpr.

HAARAKOSKI Arvid,
s. 14.05.-01, k. 02.09.-53. Pso:
Hilja o.s. Vääräkangas. Ts.
muonitt. Vuoksela. Js.
Kiestinki.

HAATAINEN Verner,
s. 02.06.-05, k. 10.09.-41. Js.
Kiestinki, jossa kaatui.

ERKKILÄ Väinö,
s. 03.04.-18, k. 04.09.-87. Pso:
Rauha o.s. Kurtti. Talvi- ja
jatkosodan taistelut. Kers.

GOMAN Kaarlo
Erkki, s. 13.06.-21. Pso:
Elsa Valpuri o.s. Tolonen. Js.
Kiestinki, Uhtua, Aunuksen
suunta, Lapin sota. Haav.
-42. Korpr.

HAARAKOSKI Kalle
Arvid, s. 06.12.-97. k. 09.10.-76.
Pso: Maria o.s. Petäjäjärvi. Js.
Kiestinki. Korpr.

HALTTU Alpo, s. 06.02.-16,
k. 29.06.-41. Pso Olga o.s.
Miettunen. Ts. Petsamon
suunta.

ERKKILÄNAHO Heikki,
s. 30.09.-08, k. 08.08.-41. Pso:
Tyyne Esteri o.s. Lievetmursu. Js.
Kiestinki, jossa haav.
kuolettavasti. Stm.

GOMAN Valle, s. 17.03.-19.
Pso: Eeva Maria o.s. Huttu. Js.
Karjalan kannas mm. Mainila,
Aleksandrovskaa, Viipurin
seutu. Ylik. IV lk:n Vapauden
risti miekkoineen.

HAARAKOSKI Niilo Johan,
s. 27.09.-04, k. 04.07.-68. Pso:
Taimi o.s. Jaaranen, myöh. Iida
o.s. Naisniemi. Js. Komennettuna
huoltotehtävissä.

HALTTU Antti Matias,
s. 15.02.-08, k. 19.06.-42. Ts.
Vuoksela. Js. Sairastui.
Kuoli sotasaaralassa. Stm.

HALTTU Esko Heikki, s. 13.06.-12. Pso: Eevi Sylvia o.s. Ellilä. Js. Er.PionP. 22 Vitele, Tuulos, Syväri. Korpr.

HALTTU Jaakko Evert, s. 15.09.-04, k. 13.07.-76. Pso: Hilma Aleksandra o.s. Miettunen. Sal- lan suunta, Säkki- järvi. Stm.

HALTTU Heikki Aake, s. 24.07.-14, k. 07.02.-71. Pso: Toini Dagmar o.s. Puikko. Ts. Vuokse- la. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, La- pin sota. Ylik.

HALTTU Jalmari Heikki, s. 03.08.-91. k. 14.11.-62. (Va- paussoturi) Maan- puolustus- ja huol- totehtävissä talvi- ja jatkosodassa. Stm.

HALTTU Heikki Olavi, s. 21.07.-25. Pso: Orvokki o.s. Rantanen. Js. Täyd.p. 13, JR 1 Kaakkois-Suomi. Stm.

HALTTU Johan Eljas, s. 13.06.-98, k. 02.09.-76. Pso: Anja Reeta, myöh. Helmi Hilda o.s. Sanaksenaho. Js. Lääk.huolto Kemi- järvellä. Alik.

HALTTU Hem- minki, s. 21.11.-10. Pso: Anna Lyyli o.s. Väättäjä. Ts. Vuokse- la, Js. Ilomantsin suunta. Väap.

HALTTU Kaarlo Ilmari, s. 06.05.-12, k. 06.05.-84. Pso: Aino Amanda o.s. Määttä. Js. Perojo- ki, Petsamo, Uhtua. Ylik.

HALTTU Kalle, s. 09.06.-17, k. 20.07.-41. Pso: Helka Ar- miida o.s. Puuru- nen. Ts. Petsamo. Js. Kiestingin suun- ta Kananainen, jos- sa kaatui, Stm.

HALTTU Olavi Ensio, s. 28.03.-09, k. 21.10.-81. Pso: Aino Esteri Hämä- lä. Ts. SotaS. 32:n taloudenhoit. Js. komendantti 41— 43. Väap.

HALTTU Matti Aukusti, s. 03.06.-08. k. 15.07.-44. Pso: Helga o.s. Ol- likainen. Muutti Keminmaahan 1937. Haudattu Kuivaniemen san- karihautaun. Stm.

HALTTU Tauno Eerikki (Erkki), s. 18.05.-12, k. 03.05.-77. Pso: Alli An- nikki o.s. Puotinie- mi. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uh- tua, Karjalan kan- nas, Tornio—Kit- tilä. Ylik.

HALTTU Niilo Aleksanteri, s. 14. 04.-00, k. 09.05.-67. Pso: Aili Maria o.s. Tuuttu. Ts. Vuoksela. Js. Kies- tinki, tykistö. Tkm.

HALTTU Vilho Arvid, s. 24.05.-21, k. 18.06.-44. Js. Mm. Karjalan kan- nas, jossa kaatui Muolaanjärven län- sip. Siunattu kentäl- le jääneenä. Korpr.

HALTTU Niilo Jalmari, s. 07.10.-04, k. 25.08.-77. Ts. Sallan suunta. Js. Uhtua, hevostmies.

HAMARINAHO Akseli, s. 06.07.-09, k. 24.08.-41. Pso: Saima o.s. Kaarre. Js. Kiestinki, jonka itäp. mottiin kaatui. Siunattu kentälle jääneenä. Stm.

HASSINEN Väinö
Antti, s. 02.02.-05,
k. 12.03.-91. Pso:
Helli o.s. Jakku. Ts.
Kuhmo. Js. Kiestin-
ki, Uhtua. Korpr.

HEIKINMATTI
Pekka August, s.
03.11.-23. k. 16.07.
-66. Pso: Asta Au-
gusta o.s. Halttu.
Js. Uhtuan suunta.

HEIKINMATTI
Eino Arvid, s.
10.11.-10. k. 30.12.
-81. Pso: Aino Eli-
na o.s. Heikkilä. Ts.
Vuoksela. Js. Kies-
tinki, Uhtua, Vuok-
kiniemi, Lapin so-
ta. Alik.

HEIKINMATTI
Reino, s. 19.02.-13.
Pso: Fanni o.s. Tik-
kala. Ts. Vuoksela,
haav. 12.3.-40. Js.
Kiestinki, Uhtua,
Kannas, jossa haav.
3.9.-44.

HEIKINMATTI
Hugo Lennart, s.
14.1.-09. Pso: Hilja
o.s. Halttu. Ts.
Vuoksela. Js. Kies-
tinki, Uhtua, Kan-
nas. Lapin sota.
Rovaniemi — Kittilä.
Ylik.

HEIKINMATTI
Toivo Tapani, s.
12.11.-22. Pso: Jen-
ny o.s. Heikinmatti.
Js. Kiestinki, Uh-
tua, Kannas, Lapin
sota, jossa haavoit-
tui. Kers.

HEIKINMATTI
Otto Eevert, s. 04.
07.-13, k. 05.11.-41.
Ts. Vuoksela. Js.
Kiestinki, jonka
itäp. kaatui.

**HEIKKILÄ Han-
nes** Viljami, s.
12.02.-00. k. 09.11.
-85. Pso: Irja Elisa-
bet o.s. Mattson.
Ts. Kuhmo. Js.
Kiestinki.

HEIKKILÄ Niilo
Erland, s. 15.10.-23.
Js. Kiestinki. Kar-
humäki ym. Muut-
tanut Australiaan
1953.

HEIKKILÄ Väinö
Eemeli, s. 13.02.-02.

**HEIKKINEN Lau-
ri Ilmari**, s. 17.08.
-05. k. 17.02.-59.

**HEIKKINEN Nii-
lo**, s. -18.

**HEINIKOSKI Ant-
ti Alarik**, s. 13.03.
-24, k. 14.06.-44. Js.
Karjalan kannas,
jossa kaatui Kiven-
navan länsipuolella.
Stm.

**HEINIKOSKI Ei-
no**, s. 01.01.-10, k.
16.07.-77. Pso: El-
ma o.s. Karjalainen.
Ts. Vuoksela. Js.
Kiestinki, Uhtua,
Kannas, Lappi.
Alik.

HEINIKOSKI Eino
Herman, s. 16.05.
-20, k. 17.01.-44. Js.
Kiestinki, Juntus-
ranta, Uhtua, jossa
kaatui partiokouk-
kauksessa. Stm.

**HEINIKOSKI Erk-
ki Gabriel**, s. 27.09.
-24. k. -90. Js. Uh-
tua, Kannas, Lapin
sota.

HEINIKOSKI Heikki, s. 02.01.-15, k. 15.08.-41. Pso: Eevi Annikki o.s. Karjalainen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa kaatui. Stm.

HEINIKOSKI Kale Heikki, s. 15.01.-03, k. 13.07.-84. Pso: Alma. Osallistui talvisotaan.

HEINIKOSKI Heino Hemminki, 04.05.-20, k. 07.12.-74. Pso: Eeva Kristiina o.s. Kinnunen. Js. Uhtua. Stm.

HEINIKOSKI Leevi Heikki, s. 18.10.-19. Pso: Vieno Annikki o.s. Rousu. Js. Pion. Repola — Rukajärvi suunnalla.

HEINIKOSKI Kaarlo Kustaa, s. 04.03.-24. Pso: Eevi o.s. Blomster. Js. Uhtua, Tolvajärvi ja Savukoski. It-mies. Korpr.

HEINIKOSKI Oiva Onni, s. 15.02.-25. Pso: Helvi o.s. Juntunen. Js. Hyrynsalmi, Kannas: Ihantala. Stm.

HEINIKOSKI Kale Aadolf, s. 15.11.-00, k. 23.08.-65. Pso: Anna Emilia o.s. Heinikoski. Ts. Kk-mies. Js. Kiestinki.

HEINIKOSKI Reino Aulis, s. 26.12.-14, k. 03.08.-41. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui Kokkosalmella. Alik.

HEINIKOSKI Sakari, s. 05.08.22. Pso: Tyyne Elina o.s. Hiltunen. Js. Uhtua, Karjalan kannas. Stm.

HEINIKOSKI Yrjö Heikki, s. 10.05.08, k. 05.08.-41. Js. Kiestinki, jossa kaatui. Stm.

HENTONEN Aarne Olavi, s. 11.02.-12. Pso: Martta o.s. Piltonen. Ts. Raate. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, mm. Summa. It-mies, korpr.

HENTONEN Arvo, s. 31.07.-20. Pso: Suoma o.s. Jakunaho. Ts. Vapeht. Koivisto. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota Tornio—Enontekiö.

HENTONEN Leo Eevert, s. 11.09.-09, k. -90. Pso: Kerttu o.s. Huotari. Ts. Suomussalmi. Js. Salla, Murmansk, Ääninen, Ihantala. Korpr.

HENTONEN Tauno, s. 22.08.-17. Pso: Laila o.s. Kauppi. Ts. Kt-mies Kuhmo. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Alik.

HERVA Eino Olavi, s. 01.11.-25, k. 23.03.-88. Pso: Kirsti o.s. Lukkarinen. Js. Kaukjärvi, Viipurinlahti. Korpr.

HERVA Sakari, s. 14.05.-09, k. 05.08.-41. Pso: Maria o.s. Vakkala. Js. Kiestinki, jossa kaatui. Luutn.

HILKE Paavo, s. 20.03.-20. Pso: Sirkka o.s. Starck. Ts. Vap.eht. Lavola. Js. Syvärin suunta, Loimola. Luutn.

HILTULA Kaarlo, s. 18.06.-16, k. 17.12.-49.

HILTULA Antti, s. 20.04.-08. Pso: Tyyne Maria o.s. Hiltula. Ts. Sallan suunta. Js. Uhtua, jossa haav. Kannas, haav. Talissa. Stm.

HILTULA Matti, s. 28.09.-09, k. 26.06.-44. Pso: Selma o.s. Grahn. Js. Karjalan kannas, jossa kaatui. Siunattu kentälle jääneenä. Stm.

HILTULA Aukusti, s. 19.09.-06, k. 22.07.-55. Pso: Hilda Helena o.s. Timonen. Ts. Karjalan kannas. Js. Kiestinki. Stm.

HILTULA Niilo, s. 23.08.-15. Pso: Kaino o.s. Pakanen. Ts. Vuoksela. Js. Vuokkiniemi, Kiestinki, Uhtua, Kannas. Alik.

HILTULA Erkki, s. 26.02.-18. Pso: Anni o.s. Valkola. Js. Äänisjärvi, Karjalan kannas.

HILTULA Paavo, s. 26.01.-10, k. 29.07.-41. Js. Kaatui Pistojärvellä Kiestingin lounaisp. Stm.

HILTULA Väinö, s. 02.02.-15, k. 13.03.-40. Ts. Vuoksela—Vuosalmi, jossa kaatui talvisodan viimeisenä päivänä.

HILTUNEN Antti, s. 03.11.-11, k. 19.09.-91. Pso: Aili Esteri o.s. Goman, ent. Halttu. Js. Uhtua, Karjalan kannas. Tornio. Korpr.

HILTUNEN Eino Armas, s. 26.06.-03, k. 10.12.-66. Pso: Edith Margareta o.s. Ollikainen. Ts. Kannas, jossa haav. Uuraassa 23.02.-40. Js. Vartiotehtäviä.

HILTUNEN Matti, s. 03.12.-06, k. 20.09.-86. Pso: Iida o.s. Koitijärvi. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa haav.

HILTUNEN Paavo, s. 04.02.-14, k. 15.08.-41. Pso: Senja Esteri, o.s. Puhakka. Js. Kiestinki, jossa kaatui.

HILTUNEN Yrjö, s. 12.05.-08. Pso: Fanni Aukusta o.s. Goman. Ts. Kuhmo. Js. Kiestinki. Kers.

HIRVASKOSKI Pentti, s. 15.03.-24. Puoliso: Enni Annikki o.s. Hirvasniemi. Js. Uhtua, Kannas, Tornio—Roi—Kittilä. Korpr.

HIRVASKOSKI Reino, s. 11.02.-22, k. 14.06.-44. Js. Uhtua, Kannas, jossa kaatui Kuuterselässä. Siunattu kentälle jääneenä. Korpr.

HIRVASNIEMI
Antti Eerik, s. 19.09.-24. Pso: Laimi o.s. Puuperä. Js. Uhtua, Kannas. Korpr.

HIRVASNIEMI
Kalle, s. 29.07.-21, k. 12.01.-76. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Stm.

HIRVASNIEMI
Arvid Heikki, s. 02.04.-22, k. 07.10.-44. Js. Tornio, jossa kaatui.

HIRVASNIEMI
Matti, s. 07.01.-00, k. 19.10.-74. Pso. Elma Aliisi o.s. Pakanen. Js. Kiestinki, jossa haav. Louhen alueella. 15 % inv. Stm.

HIRVASNIEMI
Erkki Johannes, s. 28.03.-23. Js. Uhtua, Kannas, Lapin sota. Haav. Torniossa. Korpr.

HIRVASNIEMI
Reino, s. 23.07.-23, k. 19.07.-74. Pso: Emmi o.s. Huttu. Js. Uhtua, Kannas, Lapin sota. Stm.

HIRVASNIEMI
Erkki, s. 20.09.-18. Pso: Aino Maria o.s. Jalokoski. Js: Paanajärvi, Oulanka, Kiestinki, Kannas, Lapin sota, jossa haav. Panssarijääkäri.

HIRVASNIEMI
Väinö, s. 28.06.-09. Pso: Senja o.s. Särkiaho. Ts. Kannas, Js. Kiestinki, Uhtua. Alik.

HIRVASNIEMI
Väinö Heikki, s. 30.05.-24, k. 11.06.-44. Js. Kaatui Hartosessa. Stm.

HUHTALA Pauli, s. 06.05.-11. Pso: Iida o.s. Heinikoski. Ts. Suomussalmi. Js. Kiestinki. Kannas. Kers.

HONKAMAA Eino Ilmari, s. 01.10.-23. Pso: Anni o.s. Kumpulainen. Js. Työkompp. Kannas, Viipurinlahti.

HUHTALA Yrjö Johannes, s. 02.06.-05, k. 26.10.-64. Pso: Alma o.s. Huttula. Js, Kiestinki, Uhtua. Stm.

HONKAMAA Vilho, s. 07.08.-18. Pso: Laina o.s. Räikkönen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Haav. Kannaksella, inv. 25 %.

HUOTARI Kalle Aukusti, s. 16.03.-22. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Korpr.

HUHTALA Heikki Rikhard, s. 07.02.-07, k. 09.01.-79. Pso: Alma o.s. Ylitalo. Js. Kiestinki, Uhtua. Stm.

HUOTARI Toivo Ilmari, s. 13.08.-18, 03.06.-60. Pso: Eliina o.s. Hiltula. Ts. Vuoksela. Js. Kuhmo. Stm.

HUOTARI Veikko, s. 29.07.-20. Pso: Kannainen. Js. Kiestinki, Uhtua, Lapin sota.

HYRY Artturi Johannes, 24.07.-06, k. 19.09.-66. Pso: Esteri o.s. Halttu, myöh. Helli o.s. Vakkuri. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas.

HYRY Johan Valdemar, 08.02.-12, 03.08.-41. Js. Kiestinki, jossa kaatui Sohjanajoella. Alik.

HYRY Niilo Henrik, s. 03.12.-25. Pso: Terttu Kyllikki o.s. Halttu. Js. Kannas, Vuosalmi. Alik.

HUTTU Artturi, s. 30.11.-06, k. 03.06.-68. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki.

HYRY Eino Arvid, s. 22.12.-99, k. 26.03.-74. Pso: Selma Maria o.s. Toppi. Js. Kursmajoki, Kiestinki, josta kotiutettiin -42. Stm.

HYRY Jaakko Johannes, s. 25.07.-19. Pso: Bertta o.s. Soini. Js. Autokomppania Viipuri. Stm.

HYRY Tauno Johannes, s. 18.12.-18. Pso: Helli o.s. Karhumaa. Js. Ivalo, Salmijärvi, haav. tapaturmaisesti, inv. 75 %, myöh. 40 %.

HUTTU Reino Arvid, s. 04.03.-08, k. 08.08.-41. Pso: Emma o.s. Nyman. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa kaatui. Stm.

HYRY Eino Valter, s. 01.11.-08, k. 01.07.-45. Pso: Martta os. Vahtola, Js. Uhtua. Vääpeli.

HYRY Kalle Rikhard, s. 09.07.-11, k. 13.07.-69. Pso: Naimi o.s. Uusitalo. Js. Kiestinki, Kannas. Ylik.

HYRY Vilho Matias, s. 20.07.-18. Pso: Laura Elina o.s. Naisniemi. Ts. Suomussalmi. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Haav. 18.06.-44. Alik.

HYRY Aarne Jaakko, s. 26.07.-20, k. 14.02.-70. Pso: Kirsti o.s. Keskitalo. Js. Luttojoki.

HYRY Esko Valfrid, s. 28.12.-12, k. 13.02.-74. Pso: Laina o.s. Väätäjä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Ylivääp.

HYRY Leo Anselm, s. 19.08.-15, k. 24.08.-41. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa kaatui. Stm.

HYRY Väinö Heikki, s. 23.12.-01, k. 06.10.-64. Pso: Iida o.s. Paakkola, myöh. Iida o.s. Kauppila. Js. Kiestinki. Stm.

HYRY Yrjö Antti, s. 16.05.-05, k. 03.01.-65. Pso: Anna o.s. Tuomela. Js. Kiestinki. Stm.

HÖYHTYÄ Arttu, s. 02.04.-20, k. Rannualla. Pso: Aino o.s. Jurvakainen. Ts: Vap.eht. Kuhmon rintamalla, jossa haav. käteen. Sotasairaalassa Ruotsissa.

HÖYHTYÄ Juhon Valfrid, s. 03.01.-02, k. 08.07.-71. Ts. Salan suunta, Viipurinlahti. Stm.

HÖYHTYÄ Viljo, s. 14.01.-20, k. 14.07.-70. Pso: Airi o.s. Koskela. Js. Luttajoki, Lapin sota mm. Kemin valtaus. Korpr.

HYYRYLÄINEN Erkki, s. 10.11.-05, k. 05.03.-84. Pso: Laina o.s. Torvela. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Laatokan koillisp. Pitkäranta. Kers.

HÖYHTYÄ Eino Heikki, s. 17.11.-15, k. 26.10.-73. Pso: Laura o.s. Jämsä. Js. Kiestinki, jossa haav. käteen.

HÖYHTYÄ Kustaa, s. 07.05.-19. Pso: Selma o.s. Tuukkanen. Js. Kiestinki, Uhtua. Korpr.

HÖYHTYÄ Väinö Erkki, s. 24.01.-07, k. 20.01.-71. Pso: Lyyli o.s. Kannianen. Js. Kiestinki. Stm.

HÖYHTYÄ Aappi, s. 02.01.-07, k. 24.08.-41. Pso: Iida o.s. Annanpalo. Js. Kiestinki, jossa kaatui Louhen motissa. Siunattu kentälle jääneenä. Korpr.

HÖYHTYÄ Heino Iikka 21.12.-10, k. 30.11.-77. Pso: Maria Sofia o.s. Höyhty. Js. Ilmavoimien säähavaintomies. Korpr.

HÖYHTYÄ Taisto Antero, s. 01.12.-19. Pso: Aini o.s. Hyry. Ts. Kuhmo. Js. Salla, Äänisen pohjoisp. Kannas, jossa haav. 03.07.-44. Korpr.

HÖYHTYÄ Yrjö, s. 16.12.-04, k. 26.05.-45. Pso: Reetta o.s. Piri. Ts. Kannas. Js. Oli mukana, kotiutettiin sairauden vuoksi.

HÖYHTYÄ Allan Immanuel, s. 10.03.-17, k. 24.08.-41. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa kaatui Louhen motissa. Siunattu kentälle jääneenä. Alik.

HÖYHTYÄ Johannes, s. 12.04.-09, k. 30.03.-41. Pso: Aino Armiiida o.s. Puurunen. Ts. Vuoksela.

HÖYHTYÄ Veikko, s. 15.10.-15. Pso: Fanni o.s. Timonen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Rukajärvi. Haav. Sohjanassa -41. Inv. 30 %.

JAKKU Juhon, s. 24.06.-15, k. 07.04.-44. Ts. Kannas. Js. Kiestinki. Kuoli sodassa saamaansa sairauteen. Stm.

JOKELA Aarne Heikki, s. 18.11.-15, k. 27.01.-67. Pso: Aune Emilia o.s. Jokela. Js. Kiestinki, Uhtua. Stm.

JOKELA Urho Aleksanteri, s. 03.02.-09, k. 12.03.-84. Pso: Reetta o.s. Väisänen. Ts. Kuhmo. Js. Kiestinki, Uhtua, Korpilohko. Korpr.

JUNES Eino Eemeli, s. 29.05.-04, k. 30.01.-50. Pso: Hilma o.s. Juusola. Js. It-mies Vienan karkjala, Uhtua. Stm.

JUOPPERI Viljo Anselm, s. 21.12.-17. Pso: Elsa o.s. Ruikka. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Kannas, Lappi: Tornio—Kittilä. Alik.

JOKELA Eino Johannes, s. 23.06.-17. Pso: Helvi o.s. Ylisiurua. Js. Kiestinki. Korpr.

JOKELA Veikko Olavi, s. 13.01.-22, k. 06.02.-63. Pso: Toini o.s. Vakkuri. Js. Vapaaehtoisena Kiestingin suunnalla, jossa haav. käteen. Stm.

JUNTUNEN Valde Martti, s. 26.06.-23, k. 22.03.-44. Js. Äänisen suunta mm. Poventsa, Karhumäki. Stm.

JUUSOLA Jaakko Erkki 27.07.-14, k. 28.01.-63. Pso: Helga o.s. Honkamaa. Viestim. Krh. Stm.

JOKELA Kaarlo Johannes, s. 22.01.-12, k. 21.07.-41. Pso: Margit os. Timonen. Js. Kaatui Kananaisissa ennen Kiestinkiä. Stm.

JOKOSNIEMI Väinö Erkki, s. 20.05.-24, k. 29.07.-44. Js. Laatokan koillisp. Haav. vaikeasti ja kuoli KS:ssa. Stm.

JUNTUNEN Viljami, s. 15.03.-98, k. 18.7.-59. Pso: Aili o.s. Paakkari. Ts. Vuoksela, hevostmies.

JYRKKÄ Erkki Antero, s. 15.09.-15, k. 15.11.-68. Pso: Kerttu o.s. Vuornos. Rautat. pion. Radan jälleenrak. mm. Äänisen suunnan rataosilla. Väap.

JOKELA Pauli Armas, s. 22.08.-20, k. 01.03.-82. Pso: Rauha o.s. Viitala. Js. Petsamo, Salla, Kiestinki, jossa haavoittui partio- retkellä.

JOSKIT Olavi Henrik, s. 24.01.-24. Pso: Hilda o.s. Heinikoski. Js. Syvärin suunta, Kannas mm. Tali, Lappi Tornio—Muonio. Korpr.

JUOPPERI Arvid Aukusti, s. 19.01.-23, k. 20.09.-84. Pso: Martta o.s. Ylitalo. Js. Vienan kanava, Leppäjoki. Porajärvi. Haavoittui. Korpr.

JYRKÄS Felix Johannes, s. 14.06.-10, k. 19.05.-85. Pso: Fanni o.s. Erkkilä. Ts. Vuoksela, Js. Kiestinki.

JYRKÄS Ilmari, s. 30.07.-08, k. 12.08.-89. Pso: Hilja Esteri o.s. Kuokkanen. Ts. Vuoksela, Js. Kiestinki, jossa haav. Sen jälkeen kenttäpostissa.

JÄÄSKÖ Aarno Olavi, s. 23.06.-20. Pso: Kerttu o.s. Takaluoma, myöh. Anna-Liisa o.s. Valppu. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Ylil.

KAARKURINIEMI Hannes Eemil, s. 27.10.-03, k. 23.09.-41. Pso: Hulda o.s. Juopperi, Js. Kiestinki, jossa kaatui Kangasvaarassa. Stm.

KAIKKONEN Arne Olavi, s. 20.04.-22, k. 12.10.-44. Js. Kaatui Torniossa. Stm.

JYRKÄS Vilho Kustaa, 02.12.-23. Pso: Impi o.s. Haapaniemi. Js. Uhtua, Kannas, jossa haav. Äyräpäässä 28.07.-44. Lappi: Tornio—Roi—Kittilä. Korpr.

JÄÄSKÖ Eino, s. 17.04.-07, k. 09.12.-71. Pso: Laila o.s. Kaikkonen. Js. Täydennyspatalj. Kannas -44.

KAARKURINIEMI Jaakko Johannes, s. 05.05.-25. Pso: Sirkka-Liisa o.s. Puhakka. Js. Karjalan kannas: mm. Ino, Leipäsuo. Korpr.

KAIKKONEN Alpo Erkki, 09.03.-14, k. 05.01.-85. Pso: Bertta o.s. Tuuttu. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua. Myöh. Vaajakosken patruunatehtaalla. Stm.

JYRKÄS Yrjö Olavi, 26.10.-13, k. 26.06.-87. Pso: Valma o.s. Goman. Ts. Maaselkä, Kaukjärvi, Kannas, mm. Summa, Tali. Ylik.

KAARKURINIEMI Alpo Johannes, s. 07.08.-26. Pso: Alli o.s. Kehus. Js. Laivasto: Hangon alue. Tkm.

KAARKURINIEMI Kalle s. 15.05.-17. Pso: Hilja o.s. Tolvanen. Oli mukana. Tarkemmat tiedot puuttuvat. Kers.

KAIKKONEN Eino Olavi, s. 01.03.-18. Js. Kiestinki, Ihantala, Salmijoki, Äänislahti.

JÄRVELÄ Urho Emil, s. 30.08.-24, k. 17.01.-44. Js. Uhtuan pohjoispuoli, jossa kaatui 19-vuotiaana.

KAARKURINIEMI Frans Viljami, s. 16.07.-20, k. 17.04.-90. Pso: Vilma o.s. Satokangas. Js. Luttojoki ym. pohjoinen rintama.

KAARRE Lauri, s. 14.08.-17, k. 07.03.-40. Ts. Haav. Kannaksella Summan taistelussa. Kulj. auto tuhoutui Kämärin asemalla 7.3. Siunattu kentälle jääneenä.

KAIKKONEN Kalle Jaakko, s. 01.12.-07, k. 30.05.-86. Pso: Aino o.s. Mikkonen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Lapin sota. Haav. 1941. Stm.

KAIKKONEN Kale Jalmari, s. 14.06.-12, k. 12.04.-88. Pso: Meeri o.s. Kilpiö. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Kannas, Lapin sota: Tornio. Korpr.

KAIKKONEN Tauno, s. 18.09.-20, k. 27.12.-59. Pso: Annikki o.s. Kakarinen. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas.

KAKKO Väinö, s. 15.07.-05, k. 23.09.-73. Pso: Tyyne o.s. Tapio. Js. Kiestinki, Korpilohko. Alik.

KARÉN Yrjö Matias, s. 04.11.-09, k. 01.11.-66. Pso: Vieno o.s. Juola. Js. Kiestinki, Uhtua. Korpr.

KAIKKONEN Lauri Viljami, s. 19.07.-16, k. 17.01.-82. Pso: Aune Alina o.s. Jakku. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, haav. 23.09.-41. Syväri. Korpr.

KAIKKONEN Veikko Aleksanteri, s. 06.09.-09, k. 06.03.-62. Pso: Aino o. s. Södö. Js. Kiestinki, haavoittui.

KANTOLA Eino, s. 17.04.-07, k. 09.12.-71.

KARHUNEN Olli, s. 08.07.-07, k. 12.02.-80. Pso: Martta o.s. Uusitalo. Oli sodassa. Tark. tiedot puuttuvat.

KAIKKONEN Martti, s. 05.09.-13, k. -44. Pso: Jenny o.s. Pätäri. Ts. Sallan rajavart. Js. Kiestinki, Uhtua kaukopartioeht. Lappi: Kaatui Torniossa. Väap.

KAIKKONEN Vilho, s. 05.10.-07. Pso: Salli o.s. Kukkula. Js. Kiestinki, Korpilohko. Kers.

KARBIN Juho Petteri, s. 01.02.-10, k. 27.02.-84. Pso: Jenni o.s. Korpua. Js. Petsamo.

KARJALAINEN Aarne s. 04.07.-18, k. 17.01.-60. Pso: Kerttu o.s. Hyttynen. Karjalan kannas.

KAIKKONEN Pekka Paavali, s. 02.03.-16. Pso: Enni o.s. Hyry. Ts. Suomussalmi. Js. Kiestinki, Uhtua. Haav. kaksi kertaa, inv. 50 %. Lääk.ylik.

KAJAUS Veikko, 09.06.-12, k. 30.11.-85. Pso: Valma o.s. Miettunen. Ts. Suomussalmi, Raate. Js. Vuokkiniemi, Uhtua, Kannas, Lapin sota: Tornio — Roi — Kittilä. Haav. -40 ja -41. Yliv.

KARÉN Erkki Viljami, s. 20.09.-07, k. 01.05.-91. Pso: Laila o.s. Vakkuri. Js. Kiestinki, Laatokan pohjoispuoli, Ilomantsi. Korpr.

KARJALAINEN Eino Arvid, s. 01.04.-15, k. 05.06.-87. Pso: Lyyli o.s. Stjerna. Js. Kiantjärvi, Kiestinki, Karjalan kannas, mm. Kuuterselkä. Kers.

KARJALAINEN
Lauri, s. 28.11.-22,
k. 05.09.-43. Js.
Haav. 08.09.-43 ja
kuoli KS:ssa viik-
koa myöhemmin.

KARPPINEN Ei-
no, s. 05.10.-15, k.
22.08.-85. js. Kies-
tinki, Louhen mot-
ti, jossa haavoittui.
Stm.

KAUPPI Väinö
Aukusti, s. 11.05.
-10, k. 07.06.-80.
Pso: Aili o.s. Ruik-
kala. Ts. Vuoksela.
Js. Kiestinki, Uh-
tua, Karjalan kan-
nas. Kers.

KAUPPILA Kus-
taa Henrik, s.
26.05.-06, k. 14.09.
-46. Pso: Alli Sofia
o.s. Aho. Ts. Vuok-
sela. Js. Erityisteh-
täviä. Sairastui so-
dassa, haudattu
sankarihautaan.

KARJALAINEN
Lauri Matti, s.
09.08.-07, k. 24.06.
-61. Pso: Esteri o.s.
Matila, myöh. Mir-
ja o.s. Huotari. Js.
Kiestinki, Kangas-
selkä. Lääkintä-
mies.

KAUKOLA Eino
Valfrid, 10.04.-04,
k. 13.07.-61. Pso:
Mirja o.s. Mursu.
Ts. Kuhmo. Js.
Kiestinki, Uhtua,
Kannas. Huoltoup-
seeri, luutn.

KAUPPI Väinö Ed-
vard, s. 14.11.-05, k.
09.05.-85. Pso: Sel-
ma o.s. Soini. Ts.
Kuhmo, Raate,
Vuoksela. Js. Kar-
jalan kannas.

KEHUS Aukusti, s.
16.10.-22. Pso: Bert-
ta o.s. Lammassaa-
ri. Js. Kiestinki,
Uhtua, Kannas.
Korpr.

KARJALAINEN
Leevi Johannes, s.
25.12.-23. Pso: Eeva
o.s. Vakkuri. Js.
Salmijoki, Povent-
sa. Lappi: Sodan-
kylä. Pst-mies,
korpr.

KAUPPI Eevert, s.
06.07.-06, k. 17.09.
-65. Pso: Aili o.s.
Päätaalo. Ts. Vuok-
sela. Js. Vuokkini-
emi, Uhtua, Kiestin-
ki. Alik.

KAUPPILA Ilmari
Rafael, s. 16.01.-17,
k. 18.09.-82. Pso:
Esteri o.s. Pyörälä.
Ts. Oli mukana. Js.
Kiestinki, Uhtua,
Kannas.

KEHUS Eino
Heikki, s. 28.05.-22,
k. 27.04.-42. Js.
Kiestingin suunta,
jossa kaatui Ylä-
Mustajärvellä. Stm.

KARJALAINEN
Reino Olavi, s.
01.01.-20. Pso: Aune
o.s. Huovinen. Ts.
Raate, Kuhmo, jos-
sa haav. Löytövaa-
rassa 12.03.-40. Js.
Vartiopalvelua. Inv.

KAUPPI Esko Jo-
hannes, s. 14.11.-18.
Js. Kiestinki, Uh-
tua, Kannas, Lapin
sota: Tornio — Kit-
tilä. Korpr.

KAUPPILA Jo-
hannes Alfred, s.
15.04.-08, k. 25.04.
-88. Pso: Ella Bim-
berg. Ts. Vuoksela.
Js. Kiestinki, Uh-
tua, Kannas. Alik.

KEHUS Erkki Au-
kusti, s. 12.08.-18, k.
13.09.-41. Js. Palve-
li laivastossa ja
kuoli panssarilaiva
Ilmarisen tuhossa.
Siunattu kentälle
jääneenä. Matr.

KEHUS Kaarlo Henrik, s. 04.01.-21, k. 05.07.-44. Js. Rannikkolaivasto Suomenlahti. Kaatui Teikarissa. Siunattu kentälle jääneenä. Korpr.

KEHUSMAA Eino Vilho, s. 06.04.-11. Pso: Viivi o.s. Karbin. Ts. Kuhmo. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Korpr.

KEHUS Kaarlo Olavi, s. 09.01.-25. Pso: Hilka o.s. Mikkela. Js. Kannas, jossa haav. Ihantalassa 29.06.-44. Lapin sota. Korpr.

KEHUSMAA Erkki Alarik, s. 18.05.-13. Pso: Olga o.s. Kokko. Ts. ErP 21 Viipurinlahti. Js. Kiestinki, Uhtua, Länsi-Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Korpr.

KEHUS Reino Artturi, s. 05.09.-18, k. 24.08.-41. Ts. Laivasto. Js. Kiestinki, jossa kaatui motissa. Siunattu kentälle jääneenä. Matr.

KEHUSMAA Heimo Heikki, s. 15.12.-19. Pso: Helena o.s. Gauriloff. Js. Äänisenniemi, Vienan kanava, Hiisjärvi. Korpr.

KEHUS Yrjö Mattias, s. 07.09.-20. Pso: Pirkko-Liisa o.s. Jormakka. Js. Kalastajasaarento, erik. os. Pennanen, Lapin sota. Alik.

KEHUSMAA Mattias Aukusti, s. 18.01.-09, k. 04.08.41. Pso: Alli Aliisi o.s. Vakkuri. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui Sohjanajoella. Stm.

KEHUSMAA Reino, s. 14.08.-12. Pso: Annikki o.s. Höyhtyä. Ts. Petsamon suunta. Js. Oli mukana.

KERÄNEN Pauli Viljami, s. 10.01.-14, k. 28.09.-72. Pso: Irma o.s. Hyry. Js. Kiestingin ja Uhtuan suunnat. Korpr.

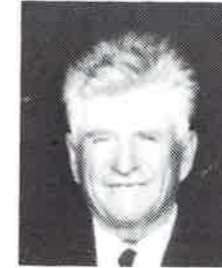
KERÄNEN Frans, s. 13.02.-11. Pso: Elina o.s. Seppälä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua. Kers.

KESKIKALLIO Eero, s. 07.09.-22. Pso: Elsa o.s. Kaikkonen. Js. Rajapatalj. Syvärin suunta, Laatokan pohjoisp. Rajajääk.

KERÄNEN Johannes Alfred, s. 19.05.-09, k. 28.10.-74. Pso: Hilma o.s. Sannaksenaho. Js. Kiestinki, Kannas, josta kotiutettiin. Alik.

KESTILÄ Emil Valdemar, s. 23.02.-01, k. 30.07.-76. Pso: Senja o.s. Määttä. Ts. Tykistö Kannaksella. Js. Kiestinki. Mukana viihdytyskiertueessa. Alik.

KERÄNEN Kalle Jaakko, s. 20.08.-07, k. 28.12.-89. Pso: Helka o.s. Hyry. Ts. Uuras. Stm.

KESTILÄ Kaarlo Hemminki, s. 16.06.-09, k. 11.06.-54. Pso: Elsa o.s. Saarela. Kiestinki 28.7.-41 saakka, Kannas. Rajajoki. Luutn.

KESTILÄ Klaus Olavi, s. 04.01.-14, k. 03.02.-46. Ts. Vuoksela. Js. Sair. Kiestingissä, haud. sankarihautaan.

KILPIMAA Eino Antero, s. 22.08.-08, k. 06.05.-88. Pso: Hilja o.s. Kaarre. Js. Kiestinki, Lapin sota, Tornio. Stm.

KIERI Kauko Vesa, s. 09.10.-17, k. 04.11.-44. Pso: Kerttu o.s. Goman. Js. Suomussalmi, Uhtua, Lapin sota, jossa kaatui Kolarissa. Stm.

KILPIMAA Kalle Aukusti, s. 25.03.-10, k. 24.08.-41. Js. Kiestinki, jonka itäpuolella kaatui. Siunattu kentälle jääneenä.

KIISKINEN Erkki, s. 11.12.-09. Pso: Lempi o.s. Rantanen. Ts. Suomussalmi — Raate. Js. Sallan suunta, Karhumäki, Kannas. Lapin sota. Yli-vääp.

KINNUNEN Jaakko Herman, s. 30.07.-07, k. 12.06.-72. Pso: Anna o.s. Heikkoski. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, josta kotiutettiin. Stm.

KILPIMAA Eepi, s. 27.01.-09, k. 02.07.-40. Pso: Anni o.s. Pakanen. Ts. Kannas, jossa saamiinsa vammoihin kuoli sotasairaus.

KIPINÄ Juhon Armas, s. 25.07.-20, k. 05.09.-90. Pso: Martta o.s. Suomela. Ts. Salla, Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Alik.

KIPINÄ Kalle, s. 02.03.-24. Js. Uhtua, Karjalan kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Stm.

KIUTTU Erkki Artturi, s. 07.02.-25, k. 18.07.-87. Pso: Vieno o.s. Karttunen. Js. Kannas, Vuotso, Kaunispää, Inari. Jääk.

KIUTTU Aarne Kullervo, s. 15.09.-17, k. 25.02.-42. Sairastui rintamalla ja kuoli sotasairauslassa. Stm.

KIUTTU Martti Alfred, s. 20.01.-16, k. 13.04.-51. Pso: Salli o.s. Jakku. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa haav. Hangasvaarassa.

KIUTTU Alpo Aarne, s. 17.06.-23. Pso: Elsa o.s. Kiuttu.

KIUTTU Niilo Aukusti, s. 15.04.-11. Pso: Aino Maria o.s. Erkkilä. Mukana talvi- ja jatkosodassa sekä Lapissa. Tark. tiedot puuttuvat.

KIUTTU Arttu Olavi, s. 02.08.-16. Pso: Eeva o.s. Kaleva. Kk-mies Petsamossa, Kiestinki, Uhtua, Kannas. Haav. Petsamossa. Alik.

KIUTTU Pauli Johannes, s. 01.10.-18. Pso: Esteri o.s. Lievetmursu. Js. Sissipatalj. Vuokkiniemi, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Haav. Kannaksella ja Torniossa. Stm.

KIUTTU Pauli Nikolai, s. 14.07.-15, 01.08.-41. Js. Kies-tingin suunta, kaa-
tui Sohjanajoella.
Korpr.

KIUTTU Väinö Olavi, s. 20.11.-24, k. 25.11.-43. Js. Uhtuan länsipuoli, jossa kaatui Kuivaniemien nuorimpana sankarivainajana.
Stm.

KLAAVUNIEMI Yrjö Eemil, s. 06.07.-20, k. 02.09.-41. Js. Kiestinki, jossa kaatui Louhen alueella. Haud. taistelukentälle, siunattu sankarihautaan 20.8.-44. Stm.

KOIVUNIEMI Valde 07.09.-18, k. 16.04.-89. Pso: Anna-Liisa o.s. Miettunen. Ts. Kannas, mm. Muolaa. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Haav. -41 ja -43. Väap.

KIUTTU Reino Johannes, s. 18.09.-21, k. 14.08.-41. Js. Kiestinki, jossa kaatui. Stm.

KIUTTU Yrjö Arvid, s. 17.08.-10, k. 05.05.53. Pso: Viivi o.s. Jakku. Ts. Kuhmo, Lieksa. Js. Kiestinki, Uhtua. Stm.

KOIVULEHTO Timo Yrjö, s. 15.05.-25. Pso Eeva o.s. Jyväntö. Js. Vap. eht. 17-vuotiaana. Kannas, mm. Metsäpirtti, Taipaleenjoki. Stm.

KOSKELA Eino Aleksanteri, s. 15.11.-11. Pso: Rauha o.s. Karttunen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki. Kers.

KIUTTU Veikko Johannes, s. 17.05.-07, k. 16.08.-90. Pso: Eeva o.s. Valikainen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa haav. Karjalan kannas. Inv. 35 %.

KLAAVUNIEMI Heikki, s. 17.03.-23. Pso: Vieno Esteri o.s. Nieminen. Js. Kannas mm. Viipuri, Laatokan pohj. puoli Tolvajärvi. Stm.

KOIVUNIEMI Hugo, s. 01.11.-22, k. 25.08.-42. Js. Uhtuan suunta, jossa kaatui Kis-kisjärvellä. Stm.

KOSKELA Esko, s. 11.06.-16, k. Oulussa. Pso: Eeva o.s. Södo. Js. Kiestinki. Haavoittui Jeletissä. Alik.

KIUTTU Veikko Valfrid, s. 04.08.-20, k. 28.11.-76. Js. Kiestinki, Lohilah-
ti, Kannas, Lapin sota. Haav. loka-
kuussa -41. Inv. 10 %.

KLAAVUNIEMI Pauli 22.06.-24. Pso: Raili o.s. Viitala. Js. Uhtua, Kannas: mm. Vuosalmi, Ihantala. Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Stm.

KOIVUNIEMI Niilo A. s. 13.09.-13, k. 19. 06.-87. Pso: Helvi o.s. Ylitalo. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua. Maaselän kannas, Äänislinna. Kers.

KOSKELA Niilo Heikki, s. 19.08.-21. Pso: Eeva o.s. Hyry. Js. JR 12 Ääninen, Karjalan kannas, Lappi. Kers.

KOSKELA Tauno, s. 15.12.-19, k. 13.07.-41. Js. Salla, jossa haav. kuolettavasti Polkuvaarassa. Stm.

KUKKULA Alpo Heikki, s. 19.04.-24. Pso: Vieno o.s. Penttilä. Js. Uhtua, Äänisen-Syvärin suunta, Lapin sota. Stm.

KUKKULA Matti Aukusti, s. 10.02.-18. Pso: Ellen o.s. Sankala. Ts. Kannas sairausautokompp. Js. Kiestinki, jossa haav. Louhen motissa. 15.08.-41. Syväri ym. kuormastokompp. Alik.

KUMPULAINEN Artturi Joh. s. 28.04.-12. Pso: Tyyne o.s. Kaikkonen. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota.

KOSKELA Veikko Vilho, s. 26.01.-10, k. 24.10.-41. Pso: Helga o.s. Haarakoski. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa haav. kuolettavasti.

KUKKULA Eino Jaakko, s. 02.06.-10, k. 12.11.-58. Pso: Iida o.s. Honkala. Ts. Summa. Js. Kiestinki, jossa haavoittui Louhen motissa. Stm.

KUKKULA Reino Iivari, s. 04.06.-20. Pso: Martta o.s. Rusila. Js. Uhtuan suunta, Lapin sota, jossa haavoittui Torniossa. Stm.

KUMPULAINEN Frans Henrik, s. 23.03.-11. Pso: Frida o.s. Alalääkkölä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Lapin sota. Korpr.

KUHA Juhannes Aukusti, s. 11.01.-10, k. 03.06.-66. Pso: Lyyli o.s. Sarviaho. Js. Kiestinki, kk-mies.

KUKKULA Hannes Jalmari, s. 09.06.-14. Pso: Laina o.s. Halttu, myöh. Hulda o.s. Kuure. Ts. Suomensalmi, Raate, jossa haavoittui 02.01.-40. Ylik.

KUKKULA Veikko Ilmari, s. 16.09.-12, k. 13.11.-44. Pso: Vieno o.s. Savolainen. Ts. It-mies. Js. Kiestinki, Uhtua, Lappi. Tornio — Rovaniemi. Kuoli tapaturmaisesti kotiutuksen yht. Raahessa.

KUMPULAINEN Lauri Eemil, s. 17.03.-05, k. 24.03.-74. Pso: Amanda o.s. Illikainen. Ts. Viipurinlahti. Js. Kiestinki, Uhtua. Stm.

KUKKULA Aarne Kustaa, s. 21.10.-18, k. 11.10.-41. Js. Suomenlahti, jossa kaatui. Stm.

KUKKULA Johannes Artturi, s. 09.12.-18, k. 15.07.-87. Pso: Ellen o.s. Mertala. Js. Kiestinki, Uhtuan suunta. Ylik.

KUKKULA Väinö Arvid s. 02.10.-26. Js. Rannikkotyöstö Turku -44. Kuivaniemen nuorin sotaveteraani. Stm.

KUMPUMÄKI Erkki Israel, s. 15.12.-21, k. 30.06.-51. Osall. jatkosotaan, jossa haav. Haudattu Oijärven sankarihautaan. Tark. tiedot puuttuvat. Stm.

KUORINKI Jalmaari, s. 04.05.-24, k. 14.07.-90. Pso: Hilja o.s. Särkiaho. Js. Uhtua, Kannas, Lapin sota. Haav. Noskuassa 23.6.-44. Korpr.

LAHTINEN Edvin Johannes, s. 19.05.-21. Pso: Toini o.s. Kastelli. Js. Käkisalmi, Uuku, Syskyjärvi. Tkm.

LAITINEN Yrjö Kustaa, s. 16.07.-18. Pso: Kirsti o.s. Takaluoma. Ts. Karjalan kannas. Js. Maaselän kannas, Lapin sota. Everstiluutn.

LAUKKARINEN Alho Armas, s. 11.02.-16. Pso: Toini o.s. Kaikkonen. Ts. Taipale, Tohmajärvi ym. Js. Räisälä, Metsäpirtti, Lapin sota. Tkm.

KYRÖLÄINEN Reino Alfred, s. 25.08.-14, k. 15.08.-41. Js. Kiestinki, jossa kaatui. Stm.

LAITINEN Aimo Olavi, s. 03.06.-22. Pso: Lempi o.s. Rousu. Js. Vap.eht. Sortavala, Ääninen, Käkisalmi.

LAMMASSAARI Pertti, s. 11.07.-26, k. 26.04.-84. Pso: Aune o.s. Heinoja. Js. Merivoimat. Alik.

LAURILA Juhoni Niilo, s. 14.01.-13, k. 06.01.-40. Ts. Suomussalmi, jossa kaatui Raatteen tien taistelussa. Alik.

KYRÖLÄINEN Veikko, s. 05.10.-20, k. 17.07.-41. Js. Haav. vaikeasti Vuonisessa ennen Kiestinkiä. Kuoli sotasairaalassa. Stm.

LAITINEN Eero Viljami, s. 21.06.-09, k. 14.11.-80. Pso: Tiivi o.s. Tarkainen. Ts. Pääjärvi. Js, samoin. Myöhemmin pilketehtaan johtaja.

LAPA-AHO Hannes, s. 23.01.-08, k. 17.06.-83. Pso: Hilja o.s. Takalo. Mukana Kannaksen taisteluissa. Stm.

LEINONEN Kaarlo Valtteri, s. 16.06.-17, k. 22.02.-44. Js. Kaatui Uhtuan länsipuolella. Stm.

KÄPYLÄ Antti, s. 13.01.-09, k. 10.01.-62. Js. Kiestingin suunta, jossa haavoittui.

LAITINEN Juhoni Edvard, s. 23.06.-91, k. 14.05.-75. Pso: Hanna o.s. Lappalainen. Ts. Suojelusk. paik. pääll. joukkojen kokoaja talvisotaan. Js. Kompp. pääl. Kiestingissä, josta kotiutettiin -42.

LAPA-AHO Matti, s. 25.02.-05, k. 15.08.-79. Pso: Jenny o.s. Takalo. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki.

LEINONEN Väinö Matti, s. 05.02.-24, k. 25.03.-73. Js. Uhtua, Tolvajärvi, Savukoski.

LEPISTÖ Juho Heikki, s. 24.08.-01, k. 04.02.-71. Pso: Helmi o.s. Paakkolanvaara. Js. Kiestinki, Uhtua, josta kotiutettiin.

LUHTA Veikko Johannes, s. 18.12.-18, k. 19.01.-41. Js. Polkup. patalj. Laatokan pohjoisranta, jossa kaatui Salmisassa. Alik.

LEPISTÖ Kalle Arvid, s. 11.07.-17, k. 10.03.-40. Ts. Vuoksela. Kaatui Karisalmen taistelussa. Stm.

LÄÄKKÖLÄ Salmo Osvald, s. 08.08.-08, k. 16.03.-86. Pso: Aune Goman. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, jossa haav. 26.6.-44. Inv. 60 %. Alik.

LIAKKA Väinö Johannes, s. 01.05.-04, k. 26.03.-86. Pso: Kerttu o.s. Mursu. Ts. Summa, Viipuri. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Alik.

MALO Frans Kaarlo, s. 28.12.-12. Pso: Vieno o.s. Junes. Ts. Petsamon alue. Js. Kiestinki, jossa haav. 07.08.-41. Sen jälkeen vartio- ja radankorjaustehtävissä.

LIEVETMURSU Hannes, s. 31.03.-05, k. 29.09.-81. Pso: Helli o.s. Jääski. Js. Säntämä ym.

MARTTINEN Simo, s. 05.01.-05, k. 05.08.-41. Js. Kaatui Uhtuan suunnalla Kis-Kis-järvellä. Haudattu Hirvensalmen sankarihautaan. Stm.

MATALA Pauli Johannes, s. 25.10.-13, k. 05.08.-86. Pso: Martta o.s. Hyry. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, Uhtua. Alik.

MATILA Eino Erkki, s. 07.07.-02, k. 11.05.-73. Pso: Anni o.s. Grahn. Ts. Sallan suunta. Js. Kiestinki. Kot. -42. Stm.

MATALA Yrjö, s. 04.01.-06, k. 03.04.-71. Pso: Elma o.s. Miettunen. Ts. Kannas. Js. Kiestingin suunta. Stm.

MATILA Esko Antero, s. 30.12.-25. Pso: Laila o.s. Matila. Js. Kannas, Vuosalmi. Stm.

MATILA Aarne, s. 09.09.-12. Pso: Esteri o.s. Ojala. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas: Kivennapa—Muolaa ym. Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Ylik.

MATILA Juho Alfred, s. 29.10.-16. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki.

MATILA Eevert Aukusti, s. 10.03.-16, k. 12.11.-76. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa haav. Sohjanajoella. Uhtua. Kers.

MATILA Leo Rikhard, s. 06.10.-20. K. Malmössa. Pso: Anni o.s. Haapaniemi. Js. JR 12 Sallan rintama, jossa haav. vaikeasti.

MATILA Toivo Edvard, s. 07.09.-17, k. 16.07.-41. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui Kananaisten taistelussa ennen Kiestinkiä. Alik.

MATINLASSI Olavi Matti, s. 22.03.-17, k. 22.03.-61. Pso: Aune o.s. Viisteensaari. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua.

MATILA Veikko Olavi, s. 13.09.-14. Pso: Elsa o.s. Pyörälä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Alakurtti, Tolvajärvi, Savukoski. Alik.

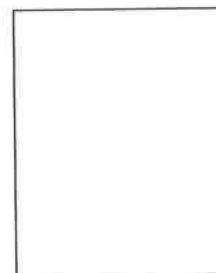
METTOVAARA Veikko Johannes, s. 08.01.-13, k. 26.01.-75. Pso: Selmi o.s. Martimo. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Alik.

MATILA Vilho Henrik, s. 06.04.-01, k. 04.08.-41. Pso: Maija o.s. Hamarinaho. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui Sohjanajoella.

MIETTUNEN Edvin Antero, s. 06.08.-18, k. 25.07.-41. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui Pistojoella. Stm.

MATINLASSI Oi-va Jalmari, s. 14.10.-23, k. 22.12.-59. Js. Uhtuan suunta.

MIETTUNEN Eeli, s. 03.06.-24. Js. Sairasautokompp. Ilomantsin alue. Lappi: Kemi — Rovaniemi. Stm.

MIETTUNEN Eero Antero, s. 17.04.-15, k. 06.02.-43. Js. Autok. Hukkui Ääniseen auton mukana ajettuaan suulaan.

MIETTUNEN Heino Heikki, s. 12.02.-15, k. 17.01.-88. Pso: Ellen o.s. Leppäsaajo. Ts. Suomussalmi, Raate. Js. Salla, Kannas, Lapin sota. Kapt.

MIETTUNEN Eino Rikhard, s. 15.07.-14, k. 18.04.-47. Pso: Mirja o.s. Halttu. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki. Alik.

MIETTUNEN Risto Antero, s. 10.04.-25. Pso: Anja o.s. Hakanpää. Js. Viestij. Uhtuala. Alik.

MIETTUNEN Erkki Arvid, s. 28.07.-21. Pso: Anna-Liisa o.s. Seppälä. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Stm.

MIETTUNEN Reino Juhani, s. 18.07.-26. Pso: Tuovi Raili o.s. Kesti. Js. Turun rannikkoläiv. tyk. rykmentti. Matruusi.

MIETTUNEN Hannes Viljami, s. 15.01.-08, k. 01.08.-78. Pso: Senja o.s. Huttula. Ts. Vuoksela. Js. Autok./Sil- tak. Kiestinki. Kers.

MIETTUNEN Robert Valdemar, s. 18.03.-21. Pso: Martta o.s. Kehus. Js. Kiestingin suunta. Haav. 14.08.-42. Inv. 35 %. Alik.

MIETTUNEN Toivo Albert, s. 10.08.-11. Pso: Helmi o.s. Miettunen. Js. Kiestingin suunta, erityisyksiköt. Alik.

MUHOJOKI Aarne Nikolai, s. 29.03.-03, k. 03.03.-71. Pso: Elma o.s. Ruikka. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Kuhmo. Stm.

MIETTUNEN Valle, s. 30.04.-09. Pso: Elle o.s. Santa-Särkkä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Kannas.

MUHOJOKI Verner Alfred, s. 18.06.-05, k. 15.09.-76. Pso: Alma o.s. Parkkinen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki. Stm.

MIETTUNEN Veikko Johannes, s. 19.11.-22. Pso: Alva o.s. Goman. Kiestingin suunta, jossa haav. Ylä-Mustajärvellä, Uhtua, Lappi. Inv. 20 %.

MUHOJOKI Åke Olavi, s. 24.07.-13, k. 27.10.-83. Pso: Jenni o.s. Määttä. Ts. Vuoksela. Js. Vienan Karjala, Uhtua, Rukajärvi ym. komennusryhmässä. Korpr.

MIETTUNEN Viljo Vilbert, s. 11.01.-16, k. -73. Ts. Summa. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi.

MÄCKLIN Lauri Ilmari, s. 02.02.-12, k. 28.02.-59. Pso: Eeva o.s. Heinikoski. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, Uhtua. Stm.

MÄRSELL Pauli, s. 23.10.-24. Js. Viestip. 13 Petsamo, Luttojoki ym., Lapin sota.

NAISNIEMI Kalle Jalmari, s. 05.05.-10, k. 14.08.-42. Pso: Alma o.s. Kiuttu. Js. Uhtua, jossa haavoittui kuolettavasti. Stm.

NAISNIEMI Eino Olavi, s. 01.10.-19. Pso: Esteri o.s. Hirvonen. Js. Uhtua, jossa haav. 23.09.41. Inv. 30 %.

NAISNIEMI Matti Valde, s. 06.04.-13, k. 18.03.-68. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio. Kers.

NAISNIEMI Jaakko, s. 10.05.-22. Pso: Annikki o.s. Nieminen. Ts. Uhtua. Lapin sota.

NAISNIEMI Olavi Antto, s. 21.10.-19, k. 11.09.-67. Pso: Aino o.s. Suomela. Js. Repola, Rukajärvi, Ontajärvi. Tkm.

NAISNIEMI Juhon Aukusti, s. 15.01.-06. Pso: Alma ent. Naisniemi o.s. Kiuttu. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa haav. sekä Uhtua. Inv. 30 %. Stm.

NAUHA Leevi Kaarlo Jaakko, s. 02.02.-05, k. 17.06.-85. Pso: Anna Armiida o.s. Jaaranen. Ts. Sotapoliisi.

NIEMELÄ Eevert Paavali, s. 11.07.-07, k. 06.02.-74. Pso: Hilja o.s. Takalo. Ts. Kannas. Js. Kiestinki. Stm.

NIEMINEN Eino Arvid, s. 06.01.-02, k. 02.06.-81. Pso: Eevi o.s. Naisniemi. Salla—Savukosken suunta, Kiestinki. Stm.

NIEMELÄ Oiva, s. 27.11.-13, k. 13.03.-42. Js. Kiestinki, Uhtua. Kaatui tai katosi partiomatkalla. Siunattu kentälle jääneenä. Kers.

NIEMINEN Jaako Heikki, s. 13.01.-16, k. 28.02.-91. Pso: Helmi Helena o.s. Säynäjänaho. Ts. Vuoksela. Mukana jatkosodassa. Korpr.

NIEMELÄ Pauli, s. 06.07.-10, k. 28.10.-64. Pso: Aune o.s. Tohmo. Js. Kiestinki. Tark. tiedot puuttuvat.

NIEMINEN Matti, s. 06.02.-04, k. 16.07.-76. Pso: Iida Maria o.s. Toljamo. Ts. Sallan suunta. Viipurinlahti, jossa haavoittui. Korpr.

NIEMELÄ Tuomas, s. 27.04.-05, k. 03.08.-90. Pso: Signe Margit o.s. Lind. Js. Kiestinki, Kannas. Stm.

NIVALA Pauli, s. 02.02.-07. Pso: Aino o.s. Goman. Js. Kiestinki, Korpilohko, Kannas, jossa haav. Antreassa -44. Tornio. Inv. 50%. Korpr.

NOKELA Väinö Rikhard, s. 10.06.-04, k. 05.05.-58. Pso: Maria o.s. Saukkola. Ts. Kannas. Js. Kiestinki. Rakuuna.

NYMAN Martti Olavi, s. 29.06.-24, k. 08.11.-86. pso: Helli o.s. Alatalo. Js. Uhtuan suunta. Stm.

NURKKALA Lauri Antti, s. 06.08.-12, k. 18.05.-74. Pso: Vappu o.s. Nieminen. Js. Kiestinki, Kannas. Korpr.

NYMAN Matti, s. 25.06.-94, k. 11.05.-58. Ts. Kannas. Osallistui myös 1918 sotaan sekä jatkosotaan. Stm.

NYMAN Antti Armas, s. 17.09.-14. Pso: Aino o.s. Kumpumäki. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi. Alik.

NYMAN Oiva, s. 29.05.-16, k. 04.10.-44. Pso: Täimi o.s. Kukkula. Js. Uhtuan suunta, Lapin sota, jossa kaatui Tornion Röyttässä. Stm.

NYMAN Heikki, s. 25.10.-20, k. 09.03.-70. Pso: Ellen o.s. Matila. Js. Sallan suunta. Stm.

OJALA Väinö, s. 29.12.-12, k. 02.07.-81. Pso: Katri o.s. Siuruainen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Stm.

OLLIKAINEN Eino Johannes, s. 19.06.-21. Js. Uhtuan suunta, Lapin sota. Korpr.

OLLIKAINEN Pentti Aukusti, s. 02.01.-26. Mukana Lapin sodassa. Kk-mies.

OLLIKAINEN Frans Nikolai, s. 25.12.05, k. 08.04.-80. Pso: Martta o.s. Ellilä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki.

OLLIKAINEN Veikko Ilmari, s. 30.12.-23, k. 05.01.-76. Js. Kannas: Ihantala, Äyräpää. Stm.

OLLIKAINEN Juho Lennart, s. 30.11.-99, k. 28.06.-86. Pso: Helvi Maria o.s. Hiltunen. Ts. Sallan suunta. Js. Kiestingin suunta.

OLLIKAINEN Väinö Iivari, s. 03.01.-01, k. 07.02.-71. Pso: Meimi o.s. Miettunen. Js. Uhtua, Vuokkiniemi. It-mies.

OLLIKAINEN Iivari Johannes, s. 19.11.-18. Pso: Irja o.s. Heikinmatti. Js. Vienan Karjala mm. Kolvasjärvi, Repola, Ontrosenvaara, Rukajärvi, Ilomantsi. Stm.

OLLIKAINEN Väinö Viljami, s. 01.10.-10, k. 16.10.-82. Pso: Helvi o.s. Heikinmatti. Js. Kiestinki, josta kot. sairauden vuoksi.

OLLILA Pentti Benjami, s. 11.02.-21. Pso: Elsa Maria o.s. Kantola. Js. Kiestinki, Uhtua, Lapin sota. Haav. 1941 ja -42. Korpr.

ONKALO Heino Heikki, s. 25.10.-02, k. 18.12.-39. Pso: Aune o.s. Hyry. Ts. Sallan suunta, kaatui Pelkosenniemellä.

ONKALO Alpo Hubert, s. 24.01.-14, k. 31.05.-69. Pso: Toini o.s. Kehus. Ts. Kuhmo. Js. Kiestinki, Uhtua. Väepeli.

ONKALO Lauri Martti, s. 07.08.-07, k. 01.01.-74. Pso: Liisa o.s. Mustola. Ts. Kivennapa, Uuras. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio, jossa haav. samoin -41. Korpr.

ONKALO Jaakko Aukusti, s. 27.12.-05, k. 27.06.-90. Pso: Lyydia o.s. Ruppula. Mukana työkompaniassa sekä Lapin sodassa.

ONKALO Leevi Henrik, s. 18.07.-21. Pso: Eeva o.s. Kaikkonen. Js. Kiestingin suunta, jossa haav. 16.10.-41.

ONKALO Heimo Johannes, s. 02.09.-17, k. 14.12.-39. Ts. Kaatui Kämärän asemalla. Kuivaniemien ensimmäisenä sankarivainajana. Alik.

ONKALO Mauno, s. 30.07.-20. Pso: Anna-Liisa o.s. Taavittila. Js. Tykistö Repolan — Rukajärven suunnalla. Korpr.

ONKALO Pauli, s. 13.11.-04, k. 09.08.-41. Pso: Alma Aliina o.s. Nieminen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui. Stm.

PAASO Aaro Antti, s. 16.03.-15, k. 31.07.-84. Pso: Aino o.s. Mäcklin. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki.

ONKALO Reino Johannes, s. 14.09.-08, k. 13.03.-40. Ts. Vuoksela, josta 12.03. siirto Vuosalmelle JR 26:n III patalj. mukaan. Kaatui sodan viimeisenä aamuna. Alik.

PAASO Eino Iisakki, s. 11.01.-19, k. 18.03.-86. Pso: Kirsti o.s. Halttu. Js. Auto/lääkintämies Uhtua, Kannas, Lapin sota. Alik.

PAAKKARI Hugo Matias, s. 05.06.-05, k. 24.10.-90. Pso: Tyyne o.s. Kilpi-maa. Js. Syvärin suunta, Juustila, Tolvajärvi.

PAASO Erkki Johannes, s. 11.10.-13, k. 15.12.-39. Ts. Mussalmi, jossa kaatui.

PAAKKARI Niilo Heikki, s. 24.03.-17, k. 16.08.-41. Pso: Hilma o.s. Ollikainen. Ts. Karjalan kannas. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui. Stm.

PAASO Lauri Lennart, s. 27.11.-17. Pso: Hilja o.s. Maatela. Js. Aunus, Äänislinna, Kontupohja, rak. mestarina Pohjois-Suomessa. Alik.

PAASO Toimi Ilmari, s. 01.08.-14. Pso: Aili o.s. Paakola. Ts. Kuhmo. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Alik.

PAKANEN Jaakko Heikki, s. 23.06.-23. Pso: Aino o.s. Tapio. Js. Vapaaeht. Petsamon suunta.

PAAVOLA Eino Tapio, 09.12.-17. Pso: Eeva o.s. Kiuttu. Js. Kiestinki, Uomaa.

PAKANEN Jalmaari, s. 15.04.-07, k. 09.03.-85. Pso: Anni o.s. Koivuniemi. Ts. Vuoksela. Js. Vienan Karjala, Uhtua. Haav. talvi-sodassa.

PAAVOLA Erkki Matias, s. 13.09.-24. Pso: Kerttu o.s. Vääräkangas. Vies-timies, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Stm.

PAKANEN Lauri Eemil, s. 01.08.-18, k. 18.05.-74. Pso: Eeva-Liisa o.s. Lep-pänen. Js. Rukajärvi ym.

PAKANEN Arttu Olavi, s. 01.08.-18. Pso: Hilja o.s. Viitala. Js. JR 11 Uhtua, jossa haavoit-tui, Kiestinki, haav. Vuokkiniemi.

PAKANEN Niilo Aukusti, s. 12.01.-21. Pso: Edla o.s. Alariesto. Ts. Vap. eht. työkompp. Js. Uhtuan suunta, jossa haav. 08.12.-41. 50 %. Alik.

PAKANEN Niilo Johannes, s. 01.12.-20. Pso: Liisa o.s. Leppänen. Js. Luttojoki, Lapin sota: Kemi. Stm.

PARPALA Tauno Rikhard, s. 10.12.-18, k. 29.06.-41. Js. Virolahti, jossa kaatui partiomatkalla. Siunattu kentälle jääneenä 19.10.-41. Alik.

PERTTULA Tauno Valfrid, s. 15.03.-25. Js. Kannas: Viipuri. Sodan päätyttyä 1 v. miinan raivauksessa Suomenlahdella.

PIETILÄ Juho Herman, s. 24.01.-11, k. 20.05.57. Pso: Lyyli o.s. Mäcklin. Js. Syväri, Ääninen, Uhtua, Kemijärvi. Stm.

PAKANEN Niilo Rikhard, s. 28.04.-02, k. 10.09.-78. Pso: Hilma o.s. Suomela, myöh. Helli o.s. Kaarre, sekä Hilda o.s. Jussila. Js. Vuokkiniemi, Uhtua. Haav. lievästi päähän. Korpr.

PARTTIMAA Vilho, s. 09.05.-07, k. 06.10.-44. Pso: Iida Maria o.s. Toljamo. Js. Kiestinki, Uhtua, Lappi: Tornio, jossa kaatui.

PERTTULA Veikko Antero, s. 29.08.-23. Pso: Sanelma. Js. Uhtua, Länsi-Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Kers.

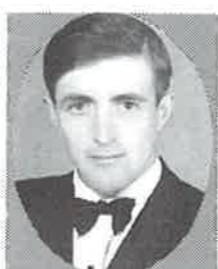
PIETILÄ Pauli Johannes, s. 15.05.-16, k. 06.11.-80. Pso: Eeva o.s. Pudas. Vienan Karjala, Uhtua, Kannas. Kers.

PAKANEN Yrjö Henrik, s. 02.03.-23. Pso: Elsa o.s. Ravaska. Js. Uhtua, Kannas, mm. Vuosalmi, Lappi: Tornio. Korpr.

PARVIAINEN Viljo Johannes, s. 01.12.-98, k. 20.10.-75. Pso: Aili o.s. Jokela. Js. Avarikko, Rovaniemi, Kiestinki, Petsamo. Kot. -42. Stm.

PEURONEN Vilho Alvar, s. 27.01.-20, k. 20.01.-81. Pso: Anna o.s. Paaso. Js. Pohj. rintama: Luttojoki.

PIIRAINEN Heikki Johannes, s. 24.03.-04, k. 19.07.42. Ts. Petsamo.

PALSALA Onni, s. 15.03.-10.. Pso: Lempi Esteri o.s. Piltonen. Js. Viena, Uhtua.

PATOKOSKI Vilho Henrik, s. 29.05.-03, k. 28.11.-84. Pso: Anna o.s. Heinikoski. Ts. Sallan suunta. Js. Sotapoliisi.

PIETILÄ Eino Ernesti, s. 13.03.-25, k. 02.08.-79. Pso: Olga (Oili) o.s. Hiltunen. Lapin sota: Ajomies Sodankylään saakka. Stm.

PILTONEN Reino Alfred, s. 02.05.-12, k. 06.11.-80. Pso: Tyyne o.s. Lahtinen. Ts. Kannas.

PILTONEN Uuno Frans Olavi, s. 04.10.-16, k. 05.01.-43. Pso: Laina o.s. Potila. Js. Kiestinki, jossa kaatui Jyväskylähdellä. Kers.

PUHAKKA Antti, s. 28.10.-18. Pso: Salli o.s. Suomela. Ts. Suomussalmi, Raate. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Nyk. Ruotsin kansalainen.

PUHAKKA Kustaa, s. 02.04.-07, k. 11.04.-85. Pso: Laura o.s. Nieminen. Ts. Vuoksela. Js. Uhtua, Matkaselkä, Viipuri. Stm.

PUOTINIEMI Kalle Matti, s. 28.05.-04, k. 17.11.-80. Pso: Hilma o.s. Ruonala. Ts. Sallan suunta, Pelkosenniemi, jossa jalat paleltuivat. Inv. 60 %. Stm.

PIRI Pauli, s. 08.08.-05, k. 23.09.-78. Pso: Ellen o.s. Matila, myöh. Saara o.s. Hiltula. Ts. Vuoksela. Js. Uhtua, Kannas. Alik.

PUHAKKA Antti Aukusti, s. 24.02.-07, k. 16.07.-86. Pso: Olga o.s. Goman. Ts. Vuoksela. Js. It-mies Uhtualla. Haavoittui.

PUHAKKA Pauli, s. 21.12.-10, k. 28.03.-40. Ts. Vuoksela, jossa haav. 13.03. Kuoli sodan jälkeen käsikr. purkutöissä sattuneessa räjähdyksessä. Korpr.

PUOTINIEMI Yrjö Albin, s. 14.03.-14, k. 17.03.-40. Ts. Vuoksela, haav. Vuosalmella 13.03.-40 ja kuoli 4 vrk myöhemmin. Stm.

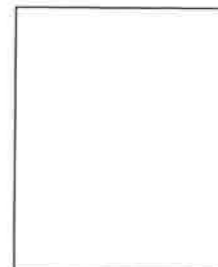
POHJANKARU Pauli Einar, s. 28.03.-13, k. 19.07.-69. Pso: Anni o.s. Turunen. Ts. Lai-vasto. Js. Kiestinki, Tolvajärvi. Korpr.

PUHAKKA Eino, s. 31.03.-00, k. 26.02.-61. Pso: Hilda o.s. Niemelä. Ts. Pien-Pero, Tali. Alik.

PUHAKKA Väinö, 16.11.-21. Pso: Alli o.s. Ojala. Js. Kiestingin suunta. Haav. Veturipurolla motista poistumisen yhteydessä. Inv. 60 %. Korpr.

PURSIAINEN Toivo, s. 28.7.-25, k. 03.02.-45. Kiv.mies 12.10.-43—11.04.-44, sairastui ja kuoli SS:ssa 03.02.-45. Haud. Kuivaniemmen sankarihautaan vanhempien (Petsamosta) evakopaikan mukaan. Stm.

PUDAS Kustaa Valdemar, s. 14.08.-14. Pso: Leila o.s. Halttu. Ts. Vuoksela. Js. Haavoittui keuhkoihin. Inv. 40 %.

PUHAKKA Juho Jaakko (Janne), s. 16.12.-15, k. 19.06.-64. Pso: Maija o.s. Puurunen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki.

PUOTINIEMI Eino August, s. 04.12.-03. Pso: Emma o.s. Maajuuri. Js. Uhtua, Jänisjärvi, Uuraan saaristo. Stm.

PUSSINEN Väinö, s. 30.08.-16, k. 15.03.-66. Pso: Armiida o.s. Puurunen, myöh. Helli o.s. Huhta. Js. Uhtua, Lapin sota. Korpr.

PUURUNEN Aarne Einari, s. 26.11.-11, k. 03.02.-70. Pso: Vieno o.s. Mertala. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, haav. 15.08.-41. Inv. 45 %. Korpr.

PYÖRÄLÄ Aslak, s. 03.06.-25, k. 24.08.-88. Pso: Eini o.s. Pyörälä. Lapin sota. Jääkäri.

PUURUNEN Yrjö, s. 16.09.-23. Pso: Aino o.s. Pakanen. Js. Uhtua, Kannas, Lapin sota.

PYÖRÄLÄ Aulis, s. 14.04.-15, k. 19.07.-77. Pso: Hilja o.s. Möttönen.

PYÖRÄLÄ Aarne Johannes, 19.06.-12, k. 15.11.-76. Pso: Hilda Ester o.s. Toppi. Js. Uhtua, Koivisto. Stm.

PYÖRÄLÄ Eino Johannes, s. 15.07.-13. Ts. Kuhmo. Js. Syvärin suunta.

PYÖRÄLÄ Armas, s. 15.07.-08, k. 18.04.-50.

PYÖRÄLÄ Erkki Matti, s. 02.11.-25, k. 12.01.-91. Pso: Iida o.s. Lievetmursu. Js. Kannas: Äyräpää, Vuosalmi, jossa haav. vakavasti. Inv. 75 %. Stm.

PYÖRÄLÄ Kalle Aukusti, s. 08.03.-17. Pso: Annikki o.s. Tapio. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Alik.

PYÖRÄLÄ Valde, s. 20.12.-08, k. 13.03.-40. Pso: Aune o.s. Saarikoski. Ts. Vuoksela, siirto 12.03. Vuosalmelle, jossa kaatui ts:n viimeisenä päivänä. Stm.

PYÖRÄLÄ Oiva, s. 06.06.-24, k. 24.03.-59.

PYÖRÄLÄ Veikko Olavi, s. 24.08.-20, k. 07.02.-89. Pso: Aune o.s. Erkkilä. Js. Uhtua, Kannas, Maaselkä, Ägljärvi, Tolvajärvi. Haav. Korpr.

PYÖRÄLÄ Reino Iivari, s. 21.05.-17. Pso: Kerttu o.s. Martikainen. Tkm. Vanjärvi, Syväri, Aunus, Laatokan koillispuoli. Kers.

PYÖRÄLÄ Verne Alvar, s. 21.08.-20, k. 24.11.-41. Js. Petsamon suunta, jossa kaatui Suonikylässä. Stm.

PYÖRÄLÄ Toivo Matti, s. 03.04.-20, k. 23.01.-87. Pso: Alma o.s. Kuusijärvi. Js. Kiestinki, jossa haav. vaikeasti. Inv. 40 %. jatkossa sotapoliisi. Stm.

PYÖRÄLÄ Väinö Aukusti, s. 25.12.-25. Pso: Vieno o.s. Ruottinen. Js. Kiestinki, Salla, Karjalan kannas. Korpr.

PYÖRÄLÄ Yrjö, s. 21.10.-11. Pso: Lempi Maria o.s. Erkkilä. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Stm.

RAUTAOJA Ville, s. 13.02.-02, k. 17. 12.-53. Pso: Aino o.s. Huttu.

PÄIVÄRINTA Väinö Jalmari, s. 06.06.-22. Pso: Elvi o.s. Sanaksenaho. Js. Syväri, Särkijärvi, Lappi: Tornio. Korpr.

RAVASKA Eino Arvid, s. 02.08.-12, k. 16.04.-84. Pso: Eeva Annikki o.s. Karjalainen. Ts. Liinahamari. Js. Uhtua, Rukajärvi, Lapin sota. Haav. käteen. Stm.

RAHKOLA Niilo Jaffet, s. 10.01.-18, k. 19.10.-88. Pso: Elsa o.s. Vakkuri. Sallan suunta, Kiestinki, Lapin sota. Korpr.

RAVASKA Eino Henrik, s. 13.12.-09. Pso: Kaisa o.s. Saarela. Js. Uhtua, Karjalan kannas. Lapin sota. Stm.

RANTAPELKONEN Reino, s. 18.06.-16, k. 02.03.-87, Pso: Aino o.s. Ojala. Ts. Sallan suunta. Js. Loimola.

RAVASKA Erkki Fritiof, s. 09.01.-25, k. 16.10.-72. Js. Lapin sota, jossa haavoittui.

RAVASKA Leevi, s. 24.03.-18, k. 12.02.-58. Pso: Nanni o.s. Aho. Js. Luttojoki, huoltokomennus Oulu. Stm.

RIEPULA Tauno Armas, s. 15.08.-21, k. 27.06.-42. Js. Kuoli asevelvollisuutta suorittaessaan keuhkotuberk. sotasairaalassa. Stm.

RAVASKA Matti Kalervo, s. 10.11.-19. Pso: Nelly Edith o.s. Saarinen. Js. Erik.osasto "Pennanen" Sallan suunta, Lapin sota: Kemi, mm. Kemi Oy:n suojele. Korpr.

ROUSU Alpo Mikael, s. 15.02.-25, k. 13.04.-79. Pso: Iida o.s. Matinlassi. Js. Pst-mies Kannaksella.

RAVASKA Kalle Arvid, s. 24.04.-21, k. 22.11.-86.

ROUSU Huuko, 11.02.-22. Pso: Kerttu. Js. Uhtua, Kannas. Kuollut Ruotsissa. Stm.

RIEKKI Aatu Kustaa, s. 03.02.-03. Pso: Anna Kaisa o.s. Enojärvi. Ts. Suomussalmi. Js. Kiestinki.

ROUSU Lauri, s. 04.10.-17, k. 29.07.-53. Pso: Anni o.s. Kumpulainen. Ts. Summa. Js. Kiestinki, Kannas. Stm.

ROUSU Valde Johannes, s. 17.09.-18, k. 01.11.-41. Js. Uhtuan suunta, kaatui Malviaisissa. Stm.

ROUSU Vilho Lennart, s. 01.01.-21. Pso: Aune o.s. Kaikkonen. Js. Uhtua, Karjalan kannas. Kers.

ROUSU Väinö Eljas, s. 16.05.-18. Pso: Olga o.s. Ruikka. Ts. Tolvajärvi. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi, jossa haav. Torniossa.

ROUSU Väinö Olavi, s. 16.05.-16. Pso: Aino o.s. Vääräkangas. Ts. Vuoksela. Haavoittui Vuosalmella vaikeasti kaksi kertaa sodan viimeisenä tuntina. Alik.

RUIKKA Eino Emil, s. 12.11.-24. Pso: Eini o.s. Kehus. Js. Uhtua, Kannas, Lapin sota: Tornio — Enontekiö 04.04.-45 saakka. Alik.

RUIKKA Hannes Viljami, s. 02.01.-98, k. 26.07.-79. Js. Kiestinki, Uhtua, josta kotiutettiin. Stm.

RUIKKA Kalle Ilmari, s. 03.01.-01, k. 09.01.-83. Pso: Siiri o.s. Palosaari. Ts. Kollaanjoki. Js. Kiestinki, Uhtua, josta kotiutettiin -42. Alik.

RUIKKA Lauri Johannes, s. 15.02.-09. Pso: Helmi o.s. Halttu. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua. Sairastui ja kuoli Sotasairaalsassa 22.10.-43. Korpr.

RUIKKA Oiva Valfrid, s. 10.05.-15, k. 23.05.-87. Pso: Eeva o.s. Matinlassi. Ts. Vuoksela. Js. Lähettiteht. Rovaniemi.

RUIKKA Petter Henrik, s. 19.01.-00. Pso: Martta o.s. Mäkelä. Pohjoinen rintama, Raate, Kannas. Kot. -42.

RUIKKA Yrjö Henrik, s. 31.03.-23, k. 02.09.-89. Pso: Kerttu o.s. Lepistö. Js. Automies Uhtuan suunnalla. Sairastui, 100 % inv.

RUONALA Eino Johannes, s. 23.01.-02. Pso: Olga o.s. Pietilä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, vartioteht. Oulu. Ylik.

RUONALA Tauno Henrik, s. 02.05.-14, k. 23.12.-90. Pso: Hilja o.s. Sanakse-naho. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Aunus, Äänisen pohjoispää, Kannas. Kers.

RUOTSALAINEN Kalle, s. 04.03.-07. Ts. Vuoksela. Js. Tohmajärvi, Syväri. Stm.

RUOTSALAINEN Reino, s. 24.06.-09. Pso: Mirja Helga o.s. Junes. Js. Kiestinki, jossa haav. 1.11.-41. Inv. Stm.

RUOTSALAINEN Sulo Alfred, s. 20.04.-12, k. 24.01.-80. Pso: Elma o.s. Pyörälä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki.

RUOTSALAINEN Toivo, s. 12.07.-14. Pso: Elsa o.s. Kohmainen. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Korpr.

RÄSÄNEN Onni Olavi, s. 18.01.-21. Js. It-mies, Karhumäki, Poventsa ym. Äänisen seutu. Korpr.

SAARIKOSKI Eino, s. 17.11.-08, k. 13.03.-40. Ts. Vuoksela, josta siirto Vuosalmelle 12.03. Kaatui sodan viimeisenä päivänä.

SANAKSENAHO Jaakko Olavi, s. 25.07.-26, k. 16.01.-77. Pso: Tyyne o.s. Koivuniemi. Saksalaisesta: Suursaaren maihinnousun torjunta.

RYTKÖNEN Arvo Ilmari, s. 22.09.-24. Pso: Hanna o.s. Ruotsalainen. Js. Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Enontekiö — Karesuvanto, josta kot. 19.03.-45. Alik.

RÄSÄNEN Uuno Eelis, s. 04.05.-19, k. 24.08.-41. Pso: Aino o.s. Niskanen. Js. Sallan suunta, kaatui Kurtissa. Panssarijääkäri.

SAARIKOSKI Matti Jalmari, s. 01.11.-06, k. 20.09.-72. Pso: Kreetta Liisa o.s. Matila. Js. Kiestinki.

SANAKSENAHO Kalle Heikki, s. 01.03.-96, k. 24.10.-75. Pso: Lyyli o.s. Kaarre. Ts. Liikalan taist. Kot. -40. Inv. 25 %. Stm. (Mukana vapaussodassa).

RYTKÖNEN Onni, s. 12.08.-00, k. 10.06.-57. Pso: Emilia o.s. Kehusmaa, myöh. Esteri o.s. Puotiniemi. Js. Kiestinki, Uhtua, tykistö. Stm.

SAARELA Uuno Johannes, s. 15.12.-09, k. 22.10.-77. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas.

SALLINEN Paavo Oskari, s. 01.05.-24, k. 10.09.-87. Pso: Hilma o.s. Kaikkonen. Jv-mies Pohjois-Suomi. Stm.

SANAKSENAHO Lauri Heikki, s. 28.05.-23, k. 31.01.-50. Js. Uhtua, jossa haavoittui. Inv. 30 %.

RÄINÄ Lauri Aukusti, s. 18.02.-20. Js. Hevosmiehenä Lempaalassa, Inkerinmaalla.

SAARELA Yrjö, s. 04.09.-13, k. 19.09.-86. Pso: Hilja o.s. Saarela. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, Lapin sota: Tornionjokilaakso. Stm.

SANAKSENAHO Eino Albin, s. 23.11.-98, k. 13.05.-70. Pso: Jenni o.s. Kaakkuriniemi. Js. Kiestinki.

SANAKSENAHO Martti Johannes, s. 10.11.-23. Pso: Aune o.s. Ruonala. Js. Uhtua, Kannas: Kivennapa, Summa, Lappi: Tornio — Roi — Muonio. Korpr.

SARKKINEN Aarne Aukusti, s. 14.02.-07, k. 23.07.-90. Pso: Helena o.s. Miettunen. Ts. Suomussalmi. Js. Uhtua, myöh. sotilaspiiri. Ylik.

SARKKINEN Yrjö Allan, s. 09.01.-13. Pso: Alma o.s. Väättäjä. Ts. Sallan lohko. Js. Komennettuna VR:n palveluksessa. Kers.

SARKKINEN Heikki Frans, s. 28.04.-18, k. 28.04.-91. Pso: Elsa o.s. Södö. Ts. Virolahti. Js. Syväri, Pitkäranta, Kemi. Luutn.

SASSI Pauli, s. 23.02.-10, k. 26.10.-42. Pso: Lempi o.s. Södö. Ts. Kannas. Sairastui ja kuoli leukemiaan. Korpr.

SARKKINEN Lauri Johannes, s. 24.12.-09, k. 14.02.-89. Pso: Linda o.s. Seppänen. Js. Tiekompp. Karjalan kannas. Stm.

SAUKKOLA Pauli Ilmari, s. 11.02.-23. Pso: Elsa o.s. Väättäjä. Js. Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Stm.

SARKKINEN Mauno Florens, s. 07.08.-14. Pso: Alina (Alli) Torvela. Ts. Vuoksela. Js. Kev.it-psto Kiestinki, Uhtua, Rukajärvi. Kers.

SAVOLAINEN Lauri, s. 30.08.-21, k. 09.04.-45. Ts. Vapaacht. Raate, Kuhmo. Myöh. vapaaeht. merivoimiin. Upposi USA:n armeijan palveluksessa.

SEDERHOLM Juho Petter, s. 21.09.-10, k. 26.02.-67. Pso: Hilja o.s. Höyhtyä.

SIPOLA Eevert, s. 09.03.-10. Pso: Irja o.s. Ollikainen. Ts. Suomussalmi, Kuhmo. Js. Maaselän kannas, Impilahti. Väap.

SEPPÄNEN Kalle Jaakko, s. 18.09.-15, k. 14.11.-84. Pso: Anja o.s. Hatunen. Js. Uhtua, Korpi-lohko. Lappi: Kittilä. Stm.

SIPOLA Juho Aukusti, s. 25.12.-25. Pso: Alli o.s. Matila. Js. Kannas, Lappi, Inariin saakka. Korpr.

SERGEJEFF Antti, s. 02.05.-19. Ts. Petsamon suunta. Js. Päämajan kaukopartio: Petsamo — Muurmanskin rata. Lapin sota: Kemi — Vuotso. Ylik.

SIPOLA Oiva Antero, s. 25.10.-25. Pso: Amanda o.s. Isola. Js. Kannas: Ino, Viipuri, Lapin sota. Korpr.

SIIRA Paavo Johannes, s. 06.10.-10, k. 24.09.-68. Pso: Martta o.s. Laurila. Kannaksen taistelut: Kirvu ym.

SOINI Eino Heikki, s. 02.12.-07, k. 04.08.-41. Js. Kies-tingin suunta, jossa kaatui Sohjanajoella. Stm.

SOINI Kaarlo Erkki, s. 18.06.-09, k. 22.03.-73. Pso: Jenni o.s. Heinikoski. Js. Kiestinki. Korpr.

SOINI Yrjö Johannes, s. 05.03.-15, k. 04.10.-75. Pso: Vilma o.s. Törmälä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Ylik.

SOINI Paavo Heikki, s. 03.07.-25. Pso: Elli o.s. Heinikoski. Js. Kannas: Vuosalmi, Viipuri. Lapin sota.

SOIVUORI Artturi, s. 26.06.-04, k. 16.07.-44. Pso: Hilja o.s. Pekkala. Ts. Kannas. Js. Äänisen, Syvärin suunta. Kaatui Suojärvellä. Stm. Haudattu Ilmajoen sankarihautaan.

SOINI Pentti Matti, s. 30.09.-23, k. 10.06.-79. Pso: Eliina o.s. Kenttämaa. Js. Uhtua, Savukoski, Lapin sota. Stm.

STENBERG Olli Rudolf, s. 02.02.-22. Pso: Aili o.s. Käyrä. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Haav. Jeletijärvellä -42. Korpr.

SOINI Urho Matti, s. 03.11.-05, k. 29.04.77. Pso: Eeva o.s. Purala. Js. Kiestinki, Korpilohko, Uhtuan suunta. ErP 21. Alik.

SUOMELA Eino Eemeli, s. 13.12.-13. Pso: Lyyli o.s. Huttu. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, jossa haavoittui. Kers.

SUOMELA Otto Vilhelm, s. 31.01.-07, k. 12.11.-77. Pso: Irma. Js. Uhtua, Syskyjärvi. Lapin sota: Kemi. Stm.

SÄRKIAHO Väinö Johannes, s. 12.06.-22, k. 19.01.-87. Pso: Martta o.s. Jokela. Js. Uhtua, Kiestinki, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Alik.

SUOMELA Pauli Heikki, s. 27.10.-22, k. 11.07.-50. Pso: Helmi o.s. Säynjääaho. Js. Kannas, jossa haavoittui. Kuoli Sotasairaalsa. Stm.

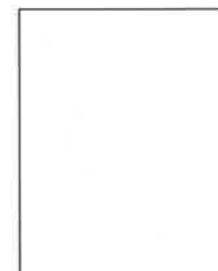
SÄYNÄJÄÄHO Väinö Antero, s. 29.06.-15, k. 19.07.-41. Js. Kiestingin suunta. Kaatui tykistökeskityksessä Kananaississa. Haudattu Yli-Iin sankarihautaan.

SUOMELA Reino Jalmari, s. 03.03.-10, k. 07.10.-44. Pso: Manda o.s. Ylitalo. Ts. Vuoksela. Js. Sotapoliisi. Kuoli tapaturmaisesti Oulussa. Stm.

SÄYNÄJÄKOSKI Veikko Olavi, s. 07.01.-25, k. 01.04.-82. Pso: Vappu o.s. Nieminen. Js. Kannaksen eteläosa, Uusikirkko ym. Stm.

SUNI Uno, s. 20.11.-08, k. 07.01.-62. Ts. Kannas: Säkkijärvi.

SÖDÖ Leevi, s. 05.01.-14. Pso: Enni o.s. Matila. Ts. Kuhmo. Js. Kenttäpostin kuljettaja Kiestinki, Salla. Korpr.

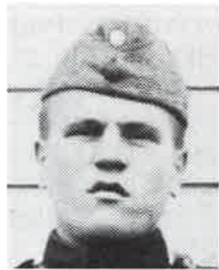
TAKALO Aarne Aukusti, s. 23.06.-16, k. 31.07.-44. Js. Kiestinki, Kannas, jossa kaatui Ihantassa. Stm.

TAKALO Kalle Aukusti, s. 17.09.-07, k. 14.01.-80. Pso: Aune o.s. Saarela. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa haav. Inv. 10 %. Stm.

TAKALO Aarne, s. 01.12.-22. Js. Kannas.

TAKALO Matti, s. 02.06.-10, k. 10.07.-85. Talvisota sekä jatkosodan alkuvaiheet.

TAKALO Antti, s. 18.05.-07, k. 01.08.-41. Pso: Hilda o.s. Säkkinen. Ts. Kannas. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui Sohjanajoella. Stm.

TAKALO Reino Olavi, s. 22.10.-25, k. 19.03.-63. Pso: Irja o.s. Karjalainen.

TAKALO Antti, s. 30.11.-13, k. 24.03.-89. Pso: Selma o.s. Grahn. Ts. Vuoksela. Js. Komennusmies.

TAKALO Väinö Johannes, s. 29.08.-05, k. 07.09.-44. Pso: Martta o.s. Niemelä. Ts. Vuoksela. Js. Kannas. Kuoli moottorip.onnettomuudessa js:n päätyttyä. Väap.

TAMMINEN Juhon Kustaa s. 02.03.-01, k. 08.02.-79. Pso: Alviina o.s. Huttu. Js. Kiestinki. Alik.

TAPIO Jaako, s. -23. Pso: Vieno. Js. Uhtua, Kannas.

TAMMINEN Leevi, s. 16.02.-06, k. 01.11.-47.

TAPIO Veikko Matti, s. 17.03.-18. Pso: Irja o.s. Takunen. Js. Autok. Leipäsuo, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Stm.

TAMMINEN Martti Einari, s. 11.09.-13. Pso: Hilda o.s. Toppi. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, jossa haav. Kangasvaarassa, Uhtua, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Korpr.

TELIN Hannes, s. 04.02.-24. Pso: Lempi o.s. Ruottinen. Js. Vuokkiniemi, Korpilohko, Tolvajärvi. Korpr.

TAPIO Antti Nikolai, s. 24.07.-13, k. 07.07.-80. Pso: Mirja o.s. Tapio. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua. Korpr.

TERVONEN Aarne, s. 05.02.-15. Pso: Erna o.s. Laurila. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Sodankylä.

TERÄÄHO Yrjö, s. 19.05.-04. Pso: Helmi o.s. Hiltula. Ts. Sallan suunta, Säkijärvi. Js. Kiestinki, Korpilohko, Pitkäranta. Stm.

TOLONEN Hannes Viljami, s. 04.08.-04, k. 04.10.-49. Pso: Elsa o.s. Salo. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki. Lääk. mies. Korpr.

TIILIKAINEN Pentti Olavi, s. 26.03.-24. Pso: Milka o.s. Blomster. Js. Aunus, Tulemajoki, Polvijärvi, Lappi: Tornio — Muonio. Haav. Kolarissa. Korpr.

TOLONEN Timo Kalervo, s. 25.02.-25, k. 02.06.-83. JP 2 mukaan Pohjois-Suomessa.

TIMONEN Väinö Herman, s. 10.06.-11, k. 13.01.-86. Pso: Anni o.s. Vuornos. Js. Elin-tarvikevarikko. Stm.

TORO-OJA Reino Johannes, s. 30.05.-20, k. 17.12.-78. Pso: Hilda o.s. Jokosniemi. Js. Polkuvaara, Maaselän kannas, Ihantala, Lappi. Stm.

TOIVOLA Kauko Johannes, s. 04.11.-11, k. 16.09.-65. Pso: Martta o.s. Paakkunainen.

TORVELA Yrjö Matti, s. 08.07.-24, k. 03.09.-44. Js. Karjalan kannas, jossa haavoittui vakavasti ja kuoli Ks:ssa. Stm.

TUUNAINEN Väinö, s. 07.06.-24. Pso: Laina o.s. Herwa. Js. Ääninen, Kannas, Lapin sota. Kers.

TÖRMÄLÄ Arvo Artturi, s. 23.09.-19. Pso: Bertta o.s. Koski. Js. Luttojoki ym. pohjoisen taistelut. Alik.

TUUTTU Allan Mikko, s. 07.04.-08, k. 01.08.-41. Pso: Martta o.s. Laurila. Js. Kiestingin suunta, jossa kuoli miinaräjähdyksessä Pistojoen Hevoslammella. Stm.

TÖRMÄLÄ Taito Kalervo, s. 06.09.-16. Pso: Telma o.s. Pietilä. Js. Kiestinki, Uhtua, Lapin sota. Stm.

TUUTTU Erkki Alpo, s. 22.05.-10, k. 05.09.-63. Pso: Anna o.s. Kinnunen. Js. Uhtua, Kannas. Stm.

TÖRMÄNEN Olavi Jalmari, s. 28.08.-24. Pso: Eila o.s. Ollikainen. Js. Uhtua, Kannas, jossa haav. 24.06.-44. Kupparsaarella.

TYNI Eino Arvid, s. 18.06.-07, k. 20.03.-46. Pso: Helmi o.s. Säynjääho. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, Uhtua.

UUSITALO Alpo, s. 16.08.-26. Js. Suomenlahden meritaistelut.

UUSITALO Artturi Ilmari, s. 28.10.-12. Pso: Iida o.s. Honkala. Ts. Sallan sissip. Js. Kiestinki, Uhtua, Syväri, Laatokka. Korpr.

VAKKURI Arttu Heikki, s. 13.05.-15. Pso: Kyllikki o.s. Järvinen. Js. Kiestinki, Lapin sota. Komennettuna VR:n palveluksessa.

VAHTOLA Teodor (Teuvo), s. 25.11.-10, k. 24.03.-90. Pso: Eevi o.s. Hyry. Ts. Kuhmo. Js. Kiestinki, Uhtua, Rukajärvi. Ylik.

VAKKURI Eelis Johannes, s. 05.08.-14, k. 19.03.-90. Pso: Lempi o.s. Luhta. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Joensuu, Oulun ilmapuolustus. Kers.

VAKKURI Aarre Kalevi, s. 15.09.-24. Pso: Aune o.s. Miettunen. Js. Kouluttaja Kuopio, Lapin sota: Kemi—Rovaniemi. Alik.

VAKKURI Leevi Artturi, s. 24.06.-22, k. 07.12.-65. Pso: Helvi o.s. Takalo. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Haav. päähän. Stm.

VAKKURI Armas Nikolai, s. 23.01.-02, k. 15.12.-85. Pso: Jenni Maria o.s. Pietilä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, haav. Sohjanassa 02.08.-41. Alik.

VAKKURI Martti Albert, s. 30.10.-20, k. 28.09.-90. Pso: Hilda o.s. Höyhtyä. Js. KTR Kiestinki, Uhtua, Kannas. Korpr.

VAKKURI Oiva, s. 31.01.-18, k. 09.06.-91. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Korpr.

WAHLBERG Matti Rikhard, s. 12.02.-99, k. 03.09.-71. Pso: Asta o.s. Karjalainen. Js. Kiestinki, josta kotiutettiin. Stm.

VAKKURI Sulo Johannes (Hannes), s. 13.02.-11, k. 02.05.-89. Kiestinki, Pohjois-Suomi, komennettuna VR:n palveluksessa.

VEIJOLA Tauno Jaakko, s. 27.10.-11, k. 22.02.-68. Pso: Toini o.s. Valkola. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua. Väap.

VAKKURI Veikko Ilmari, s. 19.05.-15, k. 14.04.-44. Pso: Hilja o.s. Viitala. Ts. Vuoksela. Js. Kannas. Kuoli tapaturmaisesti Viipurissa. Kers.

VESA Johannes, s. 22.06.-09, k. 24.10.-41.

VALAJA Kaarlo Aulis, s. 11.07.-18, k. 11.12.-62. Pso: Kerttu o.s. Goman. Ts. Vuoksela.

VESA Juho Iivari, s. 31.01.-05.

VIINAMÄKI Arvo Hemminki, s. 19.11.-18. Pso: Aune o.s. Heinikoski. Ts. Meriv. tst-laiva Ilmarisella. Js. Kannas, Suursaari. Haav. -41 ja -44. Kers.

WILLSTRÖM Aarne Johannes, s. 14.07.-20. Pso: Anna-Liisa o.s. Jyrkäs. Js. Uhtua, Kiestinki, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Meltaus.

WILLSTRÖM Pekka Edvart, s. 06.04.-17, k. 15.02.-78. Ts. Kannas, jossa haavoittui Summassa 12.02.-40 vaikeasti.

VÄÄRÄKANGAS Väinö Eevert, s. 15.09.-05, k. 25.08.-86. Pso: Helmi o.s. Salo. Ts. Uuras. Js. Kiestinki, Korpi-lohko. Pitkäranta. Haav. -41 ja -44. Kers.

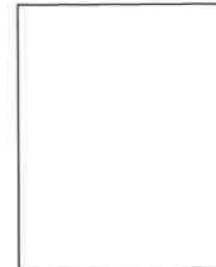
VIINONEN Aarne Aukusti, s. 26.01.-06. Pso: Laura o.s. Jakku. Ts. Vuoksela. Js. Aunuksen suunta.

WILLSTRÖM Jaakko Olavi, s. 13.02.-22. Js. Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä.

VIRKKUNEN Paavo Vilhelm, s. 21.11.-20, k. 11.08.-41. Js. Uhtuan suunta, jossa kaatui Kis-Kis-järvellä. Stm.

VÄÄRÄLÄ Väinö, s. -99. Pso: Hilda o.s. Sipola. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, hevosmies.

VIITALA Matti, s. 11.12.-06, k. 14.11.-81. Pso: Iida o.s. Lievetmursu. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Korpilohko. Stm.

WILLSTRÖM Niilo Evert, s. 19.02.-24. Js. Kannas, Lapin sota.

VÄYRYNEN Väinö Abram, s. 10.01.-10, k. 02.01.-40. Pso: Elsa o.s. Anttila. Ts. Suomussalmi, jossa kaatui.

VÄÄTÄJÄ Alpo Iisak, s. 15.01.-09. Ts. Kannas. Js. Kiestinki. Sotilaslääkäri.

VIITALA Yrjö Matti, s. 17.02.-07, k. 26.01.-84. Pso: Tyyne o.s. Pyörälä. Ts. Vuoksela. Js. Kiestingin suunta. Stm.

WILLSTRÖM Paavo Vilhelm, s. 08.09.-14. Pso: Mirja o.s. Ravaska. Js. Uhtuan suunta, jossa haavoittui. Stm.

VÄÄRÄKANGAS Artturi Aukusti, s. 02.08.-03. Ts. Viipuri, Vesisaari. Js. Kiestinki, Lemetti, Pitkäranta. Stm.

VÄÄTÄJÄ Aslak, s. 26.08.-05, k. 01.07.-57. Pso: Lydia o.s. Sirniö. Autok. eri rintamaloikoilla.

VÄÄTÄJÄ Eljas, s. 04.06.-22. Pso: Anna-Liisa o.s. Lund. Js. Kiestinki. Haav. 16.08.-41 Louhen radan suunnassa ja 8.11.-41 Lohivaarassa. Korpr.

VÄÄTÄJÄ Jaakko Sakari, s. 03.08.-09, k. 21.11.-87. Pso: Helli o.s. Puikko. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Syväri, Syskyjärvi. Haav. Kiest. 8.8.-42. Korpr.

VÄÄTÄJÄ Erkki, s. 17.10.-18. Pso: Heltin o.s. Hiltunen. Ts. Suomussalmi, Pitkäranta. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lappi: Tornio — Roi — Kittilä. Korpr.

VÄÄTÄJÄ Juho Heikki, s. 03.12.-06, k. 25.03.-80. Pso: Helvi o.s. Halttu. Ts. Sallan suunta. Js. Kiestinki, jossa haav. 12.11.-41. Stm.

VÄÄTÄJÄ Harri Valtteri, s. 14.11.-12, k. 24.08.-41. Pso: Elma o.s. Odell. Ts. Suomussalmi, Salla. Js. Kiestinki, jossa kaatui Louhen motissa. Vänr.

VÄÄTÄJÄ Kalle Aukusti, s. 29.01.-04, k. 06.03.-65. Pso: Esteri o.s. Kehusmaa. Ts. Vuoksela.

VÄÄTÄJÄ Iisakki, s. 12.01.-12. Pso: Emma o.s. Rousu. Js. Syvärin suunta, viestimies. Kers.

VÄÄTÄJÄ Lauri, s. 16.11.-10, k. 04.10.-44. Pso: Ilta o.s. Pakkala. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Tornio, jossa kaatui mihinnoisussa. Väap.

VÄÄTÄJÄ Leevi Kustaa, s. 06.04.-21. Pso: Irja o.s. Partanen. Ts. Vapaaht. Suomussalmi, Kuhmo, jossa haavoittui.

YLITALO Antti, s. 27.05.-24, k. 25.02.-44. Js. Kaatui Uhtuan pohjoispuolella 19-v:nä. Stm.

VÄÄTÄJÄ Paavo, s. 10.10.-21, k. 10.10.-68. Js. Rannikkotyöstö Hangon suunta, Kannas.

YLITALO Artturi Vilho, s. 29.01.-04. Pso: Anni o.s. Koivuvaara. Ts. Vuoksela, Js. Kiestinki, Vuosalmi. Haav. käteen, sairastui reumaan. Stm.

VÄÄTÄJÄ Urpo Eugen, s. 03.02.-19. Js. Kiestingin — Uhtuan suunta, jossa sairastui.

YLITALO Arvi, s. 26.02.-17, k. 04.11.-85. Pso: Elna o.s. Höyhty. Ts. Kivennapa, Viipuri. Js. Kiestinki, Uhtua, Savukoski. Alik.

VÄÄTÄJÄ Väinö Johannes, s. 29.05.-05, k. 24.06.-61. Pso: Raisa o.s. Löllö. Ts. Kannas, jossa haav. miinaräjähdyksessä.

YLITALO Eino, s. 24.03.-13, k. 01.05.-57. Ts. Vuoksela. Js. Kiestingin suunta. Stm.

YLITALO Eino Jalmari, s. 12.09.-12. Pso: Aune o.s. Nivala. Ts. Vuoksela. Js. Kiestingin suunta, haav. Kokkosalmella. Inv. 40 %.

YLITALO Kalle, s. 10.09.-02. Pso: Anni o.s. Höyhtyä. Js. Kiestinki. Stm.

YLITALO Erkki Ilmari, s. 19.07.-17, k. 27.09.-42. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui Kangasvaarassa. Korpr.

YLITALO Pauli Sakari, s. 24.08.-15, k. 23.08.-82. Pso: Elsa o.s. Paakkari. Ts. Vuoksela. Js. Kiestinki, Korpilohko. Stm.

YLITALO Heikki, s. 12.02.-04. Pso: Aino o.s. Hanhisuvanto. Js. Kiestinki, Nietjärvi. Stm.

YLITALO Reino Aleksanteri, s. 01.09.-17, k. 25.12.-81. Pso: Nanni o.s. Hiltula. Js. Laivasto, mm. Teikari. Haav. Inv. 50 %.

YLITALO Jaakko, s. 12.04.-15, s. 31.07.-41. Js. Kiestingin suunta, jossa kaatui Sohjanajoella. Stm.

YLITALO Valde, s. 17.10.-21. Huolto-pat. autokomppania. Uhtua, Kannas, Lappi.

YLITALO Yrjö Teodor (Teuvo), s. 03.06.-23, k. 24.06.-44. Js. Syvärintsuunta, jossa kaatui. Stm.

YLITALO Yrjö Viljami, s. 29.01.-04, k. 23.11.-56. Pso: Iida Alina o.s. Toppi. Ts. Kannas. Js. Kiestinki, josta kotiutettiin.

ÅMAN Eero Aadolf, 30.05.-23. Pso: Rauha o.s. Vakkuri. Js. Haav. päähän.

ÅMAN Jaakko Johannes, s. 28.06.-18. Pso: Lempi o.s. Polo. Ts. Suomussalmi, Raate, Pitkäranta. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas. Kers.

ÅMAN Juho Heikki, s. 21.01.-24. Pso: Anna-Liisa o.s. Jokela. Js. Kannas. Haav. 09.06.-44. Korpr.

ÅMAN Kalle Heikki, s. 19.11.-18. Pso: Aini o.s. Miettunen. Ts. Kannas, mm. Summa. Js. Kiestinki, Uhtua. Korpr.

ÅMAN Pentti Alvar, s. 24.03.-21, k. 25.05.-58. Js. Kiestinki, Uhtua, Kannas, Lapin sota. Stm.

ÅMAN Toivo Nikolai, s. 01.06.-21. Js. Itä-Karjala. Korpr.

AKVIST Kalervo, s. 11.08.-19. Pso: Lea o.s. Räisänen. Js. Päämajan al. tulenjohtue: Krivi, Kollaa, Vitele. Alik.

KIERI Tauno Antero, s. 23.01.-25. Pso: Kaisa. Js. Äänisen suunta, Karhumäki. Kers.

LEVEUS YLIMAAR. HARJOITUKSISSA JA LIIKKÄKÄNNÄLLEPANNUISSA JOUKOISSA:

Saapunut 24/6 1941 E/Pion. P.2 (ik.os.)

Siirrot ja komennukset:

Osanotto tälstelulhin: Vitele - Tuulos, Hyrsylä (Ig. soila) - Hautavaara - Säämäjärvi - Praaga, Jämsä - Saamajärvi - Viitana - Suoju - Karhumäki ja Tulvoja.

Ylennykset: Korp. 31.7.41 Pion. P.2:n ptk. 2/41. Alik. 25.2.42 - - - - - ptk. 4/42.

Kunniamerkit: Vm. 2: 25.2.42 - - - - - ptk. 4/42.

Tehtävä Ikp:n aikana: Autoasentaja - au.

kenttäolk. tuomiot: -

Int. varusteet luovutettu Kuivaniemi 6 3 1941

Tällä päällä Ylläpidon saajaksi (Paikalliskäyttökäyttö ja nimi)

PL. M:n kaava: Int. 657 c.

Talvi- ja jatkosodan sankarivainajat

Kirkonkylän sankarihautaan

Aalto Arvo Adolf	03.07.-15	16.07.-41
Aho Urho Jaakko	31.12.-11	01.08.-41
Alasaarela Matti	28.03.-08	15.09.-41
Bimberg Juho Valdemar	04.05.-13	23.08.-41
Ellilä Antti Kustaa	26.06.-03	07.03.-40
Goman Viljo Ensio	12.08.-24	27.07.-44
Haatainen Verner	02.06.-05	10.09.-41
Halttu Antti Matti	15.02.-08	19.06.-42
Halttu Kalle	09.06.-17	20.07.-41
Halttu Matti Aukusti	03.06.-08	15.07.-44
Halttu Vilho Arvid	24.05.-21	18.06.-44
Heikinmatti Otto Eevert	27.07.-13	05.11.-41
Heinikoski Antti Alarik	13.03.-24	14.06.-44
Heinikoski Eenok Herman	16.05.-20	17.01.-44
Heinikoski Reino Aulis	26.12.-14	03.08.-41
Heinikoski Vilho Heikki	02.01.-15	05.08.-41
Heinikoski Yrjö Heikki	10.05.-08	05.08.-41
Herva Sakari	14.05.-09	05.08.-41
Hirvaskoski Reino Eero	11.05.-22	14.06.-44
Hyyry Juho Valdemar	08.02.-12	03.08.-41
Hyyry Leo Anselm	19.08.-15	24.08.-41
Höyhtyä Allan Immanuel	10.03.-17	24.08.-41
Juntunen Valde Martti	26.06.-23	22.03.-44
Järvelä Urho Eemil Sakari	30.08.-24	17.01.-44
Kaakkuriniemi Hannes Eemil	27.10.-03	23.09.-41
Kaikkonen Arne Olavi	20.04.-22	12.10.-44
Karjalainen Lauri	28.11.-22	15.09.-43
Kauppila Kustaa Henrik	26.05.-06	14.09.-46
Kehus Eino Heikki	28.05.-22	27.04.-42
Kehus Erkki Aukusti	12.08.-18	13.09.-41
Kehus Kaarlo Heikki	04.01.-21	05.07.-44
Kehus Reino Artturi	05.09.-18	24.08.-41
Kehusmaa Matti Aukusti	18.01.-09	04.08.-41
Kestilä Klaus Olavi	04.01.-14	03.02.-46
Kieri Kauko Vesa	09.10.-17	04.11.-44

Kiuttu Aarne Kullervo	15.09.-17	25.04.-42
Kiuttu Pauli Nikolai	14.07.-15	01.08.-41
Kiuttu Reino Johannes	18.09.-21	14.08.-41
Koivuniemi Huugo	01.11.-22	25.08.-42
Koskela Tauno Johannes	15.12.-19	13.07.-41
Koskela Veikko Vilho	26.01.-10	24.10.-41
Kukkula Aarne Kustaa	21.10.-18	11.10.-41
Kukkula Veikko Ilmari	16.09.-12	13.11.-44
Kyröläinen Reino Alfred	25.08.-14	15.08.-41
Kyröläinen Veikko Johannes	05.10.-20	17.07.-41
Laurila Juho Niilo	14.01.-13	06.01.-40
Leinonen Kaarlo Valtteri	16.06.-17	22.02.-44
Lepistö Kalle Arvid	11.07.-17	10.03.-40
Luhta Veikko Johannes	18.12.-18	08.08.-41
Miettunen Edvin Antero	06.08.-18	25.07.-41
Miettunen Eero Antero	17.04.-15	06.02.-43
Nyman Oiva	29.05.-16	04.10.-44
Onkalo Heimo Ambrosius	02.09.-17	14.12.-39
Onkalo Heino Heikki	25.10.-02	18.12.-39
Onkalo Reino Johannes	14.09.-08	13.03.-40
Onkalo Pauli Johannes	13.11.-04	09.08.-41
Paakkari Niilo Heikki	24.03.-17	16.08.-41
Paaso Erkki Johannes	11.10.-13	15.12.-39
Parpala Tauno Rikhard	10.12.-18	29.06.-41
Parttimaa Vilhelmi	09.05.-07	06.10.-44
Piltonen Uuno Frans Olavi	04.10.-16	05.01.-43
Puotiniemi Yrjö Albin	14.03.-14	07.03.-40
Pursiainen Toivo	28.07.-25	03.02.-45
Pyörälä Konrad Valde	20.12.-08	13.03.-40
Pyörälä Verner Alvar	21.08.-20	24.11.-41
Rousu Valde Johannes	17.09.-18	01.11.-41
Ruikka Lauri Johannes	15.02.-09	22.10.-43
Räsänen Uuno Eelis	04.05.-19	24.08.-41
Torvela Yrjö Matti	08.07.-24	03.09.-44
Tuuttu Allan Mikko	07.04.-08	01.08.-41
Vesa Johannes	22.06.-09	24.10.-41
Virkkunen Paavo Vilhelmi	21.11.-20	11.08.-41
Väätäjä Harri Valtteri	14.11.-12	24.08.-41
Väätäjä Lauri	16.11.-10	04.10.-44
Ylitalo Erkki Ilmari	19.07.-17	27.09.-41
Ylitalo Yrjö Teodor	03.06.-23	23.06.-44

Oijärven sankarihautaan

Erkkilänaho Heikki Johannes	30.09.-08	08.08.-41
Hamarinaho Akseli	06.07.-09	24.08.-41
Hiltula Matti	28.06.-09	26.06.-44
Hiltula Paavo Heikki	26.01.-10	29.07.-41
Hiltula Väinö	02.02.-15	13.03.-40
Hiltunen Paavali	04.02.-14	15.08.-41
Hirvasniemi Arvi Heikki	02.04.-22	07.10.-44
Hirvasniemi Väinö Heikki	30.05.-24	11.06.-44
Huttu Reino Arvid	04.03.-08	08.08.-41
Höyhtyä Aappi	02.01.-07	24.08.-41
Jakku Juho	24.06.-15	07.04.-44
Jokela Kaarlo Johannes	22.01.-12	21.01.-41
Jokosniemi Väinö Erkki	20.05.-24	29.07.-44
Kaarre Lauri	14.08.-17	07.03.-40
Kilpimaa Eepi	27.01.-09	02.07.-40
Kilpimaa Kalle Aukusti	25.03.-10	24.08.-41
Kiuttu Väinö Olavi	20.11.-24	25.11.-43
Klaavuniemi Yrjö Eemeli	06.07.-20	02.09.-41
Kumpumäki Erkki Israel	15.12.-21	30.06.-51
Matila Heikki Vilhelm	06.04.-01	04.08.-41
Matila Toivo Edvard	07.09.-17	16.07.-41
Naisniemi Kalle Jalmari	05.05.-10	14.08.-42
Niemelä Oiva	27.11.-13	13.03.-42
Puhakka Pauli	21.12.-10	28.03.-40
Riepula Tauno Armas	12.08.-22	26.06.-42
Saarikoski Eino	17.11.-08	13.03.-40
Soini Eino Heikki	02.12.-07	04.08.-41
Suomela Pauli Heikki	27.10.-22	11.07.-50
Suomela Reino Jalmari	03.03.-10	07.10.-44
Takalo Aarne Aukusti	23.06.-16	31.07.-44
Takalo Antti	18.05.-17	01.08.-41
Takalo Väinö Johannes	29.08.-05	07.09.-44
Ylitalo Antti	27.05.-24	25.02.-44
Ylitalo Jaakko	12.04.-15	31.07.-41

Muihin sankarihautoihin

Lahdenperä Lauri			
Marttinen Simo	05.01.-05	05.08.-41	Hirvensalmi
Soivuori Artturi	28.06.-04	16.07.-44	Ilmajoki
Säynäjäaho Väinö	29.06.-15	19.07.-41	Yli-Ii
Väyrynen Väinö	10.01.-10	02.01.-40	Paavola

Vasemmalla Kirkonkylän sankarihaudat, vierisellä sivulla Oijärven sankarihaudat.

*Vain kukkivat kummut nuo kalmistojen
lie kaikki mi jäljellä on.
Siell' lepäivät sankarit Suomussalmen,
Summan, Raatteen ja Kollaarjoen.
Vaan vapaaksi maaksi he Suomemme loi,
on muistoissa kumpujen yö.
Ei unhoittua muistot nuo talviset voi,
ei poikaimme sankarityö.*

— Ragnar Nyholm

VII Historiikit

Jääkäri liikkeen aikaa Kuivaniemellä

Niitä tekijöitä, joitten vaikutuksesta Veskan kruununtorpasta muodostui jääkäri liikkeen läntisen etappireitin tukikohta, löytyy ainakin kolme. Ensimmäinen ja varmaankin tärkein oli talonväen myötämielinen suhtautuminen jääkäri liikkeeseen. Talon maantieteellisestä sijainnista löytyy kaksikin tekijää. Ensinnäkin taloon saavuttiin Tannikylästä pääasiassa Oijärven pohjoispuolta. Kiinni joutumisen vaara oli suurempi jos käytti maantietä ja sellainen oli silloin vain järven eteläpuolella. Tullessaan Karjalasta, viimeiseltä värväysmatkalta, Veskan etapin hoitaja Väinö H. Vainio (myöh. kenraali) sai Oijärvellä tutussa talossa yösijan talonväen avustuksella, vaikka talossa oli samaan aikaan poliiseja. Vainion kuvauksen perusteella voi päätellä, että talo oli Pulkkinen. Pitkätienmiehiä, jollaisiksi jääkäreitä yleisesti kutsuttiin, tiedetään yöpyneen myös Krupulassa. Täälähän johtaa vieläkin osittain auki oleva polku Myllylään, joka tulee myöhemmin esille eräässä avaintapahtumassa, joka johti Maaninkajärven kahakkaan. Myllylästä Veskaan on enää runsaat puolikymmentä kilometriä ja tämänkin välin saattoi kulkea Kuivajokivartta osaksi vanhaa kirkkotietä. Veskasta Simojoen Ylikärppään on ikimuistoinen kulkureitti, joka sopi hyvin, jääkärien lähtiessä vaeltamaan kohti Tornionjokea ja Ruotsia. Toinen maantieteellinen tekijä on se, että talo sijaitsee aivan Kuivajoen törmällä. Talon pihanpuoleisista ikkunoista näki maantieltä taloontulijat, ja milloin ne näyttivät epäilyttäviltä, voitiin joenpuolella olevasta kamarin ikkunasta laskea jääkärit menemään törmän alustaa männikkökankaalle metsän suojaan. Muutamia kertoja näin tehtiinkin.

Jääkärit olivat pukeutuneet työmiesten puseropukuihin ja käyttivät peitenimiä, kuten Aku ja Näkki. Vainio ei kuitenkaan käyttänyt peitenimeä. Tyylikkäästi pukeutuneena ja muutenkin kunnioitusta herättävällä olemuksellaan hän vaikutti talonväkeenkin. Erään kerran Veskan Lyyti (* 17.4.1901 ja meni Amerikkaan v. 1921) uskalti reilysti sytyttää savukkeen Vainion nähden. Vainio paheksuvassa sävyssä huomautti: ”Miten se sopii nuorelle naiselle?” Punastuen Lyyti nakkasi tupakan uuniin.

Odotellessaan määräyksiä jatkotoimista jääkärit kuluttivat aikaansa mm. pyydystämällä oravia siten, että Näkki, joka oli ketterä kiipeämään puuhun, ajoi oravan puun latvaan ja heilautti sitä niin, että oravan ote irtosi ja se putosi maahan. Maassa olevilla kavereilla oli patjan kuori, jonka joka nurkkaan oli sidottu kivi. Näiden ansiosta vaate pysyi suorana, kun se heitettiin oravan päälle. Kun

pyyntivietti oli näin tyydytetty, päästettiin orava jälleen vapauteen vahingoittumattomana.

Oulun läänin poliisikunnan täytyi tietysti pysyä uskollisena kuvernööri af Enehjelmille. On ymmärrettävää, että Kuivaniemenkin poliisi L. J. Ellilä (* 12.10.1860 k. 28.3.1943) sai myös tehtäväkseen urkkia tietoja ”pitkätienmiehistä”, joka oli silloin jääkärien yleisnimi. Veskassa majailevista jääkäreistä Ellilä sai tietää Ahmosen asukkaalta uuninmuurari Martti Juhonp. Kranckalta (* Pudasjärvi 26.5.1857 k. K:mi 30.12.1931) ja Saarikoskenpalon (Istan) asukkaalta Juho-Jaakko Juho-Antinp. Pitkäkarilta (* K:mi 28.5.1873 k. K:mi 10.12.1948), joista edellinen on 2 km ja jälkimmäinen 3 1/2 km Veskasta Oijärvelle päin. Yhä useammin alkoi kuvernöörin poliiseja liikkua Veskan seuduilla, ja he utelivat joka talossa pitkätienmiehistä. Yleensä pidättäydyttiin antamasta heille tietoja. Eräänä päivänä saapui Veskaan suupaltti mies, kiertävä hieroja. Nyt kyläläiset päättivät naruttaa poliiseja ja ilmoittivat Veskassa olevan epäilyttävän miehen. Ennen kuin poliisit ehtivät taloon oli sinne saapunut myöskin kaksi todellista jääkäriä. Nämä olivat jo sopineen Veskan Kalle (Kalle-Heikki Kustaanp. Sanaksenaho * 1.3.1896 k. 24.10.1975) kanssa kyydistä eteenpäin. Poliisien tultua taloon Kalle havaitsi, että nyt on jääkärit saatava heti pois. Hän lähti valjastamaan hevosta, Poliisien kunnella hierojan juttuja poistuivat jääkärit kaikessa hiljaisuudessa ulos. Pian poliisit alkoivat ihmetellä, mihin ne toiset miehet häipyivät. He siirtyivät portaille juuri kun Kalle lähti kyyditsemään jääkäreitä. Poliisit pidättivät hierojan mutta päästivät hänet pian vapaaksi, kun huomasivat, ettei miehellä ollut mitään tekemistä jääkäriiliikkeen kanssa. Muuten on sanottava siitä kielteisestä asenteesta poliiseja kohtaan, ettei jääkäriiliikkeen päämäärä ja isänmaan itsenäisyys olleet paikkakunnan asukkaiden pyrkimyksenä, sillä siitä ei koskaan puhuttukaan. Jääkärien suojeleminen Veskassa ja sen ympäristössä perustui kapinamieleen keisarillista yhteiskuntaa kohtaan samassa määrässä kuin mitä kommunismi asennoitui myöhemmin tasavaltalaisen yhteiskunnan perustamista vastaan.

Oulun läänin kuvernoorin af Enehjelmän määräyksestä Oulun poliisipäällikkö Aaro Lingvist marraskuun 13 päivänä lähetti 4-miehisen poliisikomennuskunnan Iin, Simon ja Kemin pitäjiin ottamaan selvää ”aikaisemmin ilmitulleen luovattoman ja salaperäisen rajaseudulla tapahtuvan liikkeen ylläpitäjistä ja mahdollisuuden mukaan pidättämään syylliset tähän.” Kun Veskan talo tuli yhä epäilyllymmäksi, konstaapelit Eemil Kallenautio ja Antti Ohenoja sekä ylimääräiset poliisimiehet Artturi Kurkela ja Kaarlo Piippo asettuivat ”passia pitämään” Pitkäkarin taloon. Jatkuvien tiedustelujen avulla poliisit saivat selville, että Veskassa todellakin kävi vieraita kulkumiehiä. Kaksi poliisia, joita paikkakunnalla ei aikaisemmin oltu nähty, menivät siviilipukuisina ja reppu selässä Veskaan ja he kysyivät Fiijalta (Fiija Sofia Heikintyt. Sanaksenaho os. Torvela * Ii 22.1.1863 k. K:mi 9.3.1938, Veskan emäntä), mihin saisivat heittä reppunsa. Fiija luuli heitä asujen perusteella jääkäreiksi, avasi komeron oven ja sanoi: ”Pankaa ne tuonne, silleä niitä ovat toisetkin pitäneet.” Näin paljasti Veskan emäntä itsensä jääkärien suojelijaksi. Hän ja Veskan toisen puolen isäntä Kustu (Kustu Kustaanp. Sanaksenaho * 28.2.1854 k. 31.5.1928), joka oli Fiijan miehen (Antti k.

Veskan emäntä haudattiin 25.3.1938. Vuotta myöhemmin, 26.3.1939, paljastettiin muistokivi hänen haudalleen saatesanoin: Kuivaniemen ensimmäiselle lotalle, Sofia Sanaksenaholle, jääkäreitten uskolliselle ystävälle pystyttivät tämän patsaan Kuivaniemen Lotat.

1913) veli, vangittiin ja vietiin Oulun linnaan 23.11.1916. Lähdetessä heitä kuljettamaan Fiijan viimeinen sana oli tyttärilleen jo aiemmin mainitulle Lyytille ja Pietalle (* 18.1.1896 k. 26.1.1947): ”Pitäkää huolta lehmistä?”

Oulun linnassa Fiija ja Kustu joutuivat tunnustamaan ne kaksi aikasytytyspommia, jotka jääkärit olivat kätkenneet Kuivajoen pohjoispuolella olevaan Veskan vainiolatoon heinien sekaan. Niillä oli tarkoitus tuhota Ahmosen ja Saarikosken talot, joiden asukkaat olivat ilmiantaneet jääkärit ja heidän suojelijansa. Noin viikko vangitsemisen jälkeen tuli Mikkolaan, kaksi kilometriä Veskasta Kuivajokivartta alempana olevaan taloon, kaksi Oulun poliisia mukanaan myös Kuivaniemen poliisi. Hän oli Mikkolan emännän Emmi (Emmi-Katariina Aadolfintyt. Paaso os. Ellilä * 12.12.1882 k. 1.6.1961) setä ja vapaussodan ainoan kuivaniemeläisen uhrin jääkäriyliluutn. Iivari Johannes Ellilän (Kaatui Vesilahdella) isä. He pyytivät emännältä ruokaa. Hän vastasi: ”Kukapa sitä uskaltaa vieraille ruokaa antaa kun joutuu linnaan?” Toinen kuvernöörin poliiseista kysyi: ”Kuka siitä on linnaan joutunut?” Emäntä vastasi: ”Veskan isäntä ja emän-

tä istuvat sen vuoksi linnassa, kun ovat olleet niin kohteliaita, että ovat antaneet kulkijoille ruokaa ja yösijaa." Siihen poliisi karjaisi: "Ei niitä ruokkimisen vuoksi ole sinne viety vaan valehtelemisen takia!" Talon vanhin lapsi, Hannes, yritti ruveta jotakin selvittämään Veskan kulkijoista, mutta Ellilä polkaisi, muka vahingossa, pojan jalan päälle merkiksi olla hiljaa, ja lapsi ymmärti. Poliisi Janne Elliläkin oli joutua vangituksi, kun tuli tiedoksi, että hänen Iivari-poikansa oli kadonnut ja luultiin, eikä väärin, että hän oli mennyt Saksaan. Ellilää tultiin vangitsemaan, mutta hän selitti, että poika oli kyllä kadonnut, mutta että hän oli heti siitä tiedon saatuaan ilmoittanut Helsingin etsivälle poliisille, ja pyytänyt ottamaan selvää, mihin poika oli kadonnut. Tämä selitys pelasti Ellilän vankilasta. Kun poliisit saivat syötyä he poistuivat. Ulkona poliisit kysyivät talon isännältä (Eino Immanuel Paaso * 5.3.1887 k. Skaftungissa 28.12.1941, haudattu K:een), olisko talossa venettä? Kuultuaan ettei sellaista ollut, he lähtivät kävelemään Veskaan päin. Isäntä tuli pirttiin ja sanoi emännälle: "Nyt Kustu ja Fiija ovat joutuneet tunnustamaan ne palopommit. Minä menen Moukkulan (n. 1/2 km ylempänä) rantaan, ja jos siellä on vene, niin minä haen ne pois." Isännän yritys ei onnistunut, ja poliisit saivat pommit haltuunsa.

Poliisit kiertelivät edelleen epäilyttävissä taloissa ja varsinkin Veskassa, jonka asukkaita he Ouluun viennin uhalla koettivat saada kertomaan jääkärien liikkeistä. Ei ole tiedossa millä palkinnon lupauksella he saivat apurikseen oijärveläisen itsellismiehen Aukusti Matinp. Viitalan (* 2.7.1896 k. Rovaniemen Tapionkylässä 12.9.1959), jonka menettely ratkaisevasti johti Maaninkajärven kahan syntymiseen.

Kun itäisen etapin päällikkö Jacobson oli lokakuun ensimmäisenä päivänä 1916 saapunut Suomussalmen Hallaan, lähetti hän sieltä ystävänsä ja lapsuudentoverinsa Sven Erik Weckströmin tärkeissä asioissa Tukholmaan. Hän ei kuitenkaan palannut sovittuna aikana takaisin. Suunnitelman muuttuminen johtui mm. siitä, että hän suurien asekanamuksien kanssa, jotka oli saanut avustajilta, yhtyi niihin läntisen etapin miehiin, joiden piti järjestää uuden n.s. pohjoisen etapin eteläosa. Lähtö Suomeen tapahtui marraskuun lopulla, päivä sen jälkeen, kun viimeiset läntisen etapin miehet olivat saapuneet Ruotsiin. Weckströmin kanssa lähtivät Einari Wichman ja Jussi Närvänen. Heihin liittyi myös Heikki Repo, joka oli lähetetty Suomeen vaikuttamaan sosialisteihin jääkäri liikkeen hyväksi.

Jääkärit kulkivat Pellon Konttajärven kautta Ranuan Kaarlejärvelle, joka on n. 30 km Ranuan kirkolta luoteeseen. Weckström aikoi nyt erota tovereistaan ja pyrkiä Ranuan kautta Hallaan jossa häntä odotettiin. Kaarlejärven talon yli 80-vuotias isäntä varoitti häntä menemästä Ranuulle, sillä siellä oli poliiseja, jotka tiesivät jostain syystä odottaa jääkäreitä. Silloin Weckström päätti seurata tovereitaan Simojoen Ylikärppään. Tanne oli läntistä etappitietä saapunut muitakin jääkäreitä Ruotsista. Heitä oli nyt kaikkiaan kymmenen sattumalta koolla. Seuraavana päivänä he siirtyivät Maaninkajärven niittysaunalle. Yhden yön nukkumisen jälkeen he totesivat saunan kovin ahtaaksi näin isolle joukolle. Perjantaina joulukuun 8 päivänä lähtivät jääkärit Kääriäinen ja Kohonen viemään ylimääräisiä aseita ja muita etappitarvikkeita varmaan talletuspaikkaan, sekä tuhoamaan erästä venäläisten rekivarastoa.

Edellämäinittujen lisäksi Maaninkajärven kämpälle jäi kelien paranemista odottelemaan aikaisemmin Veskan etapin valvojana mainittu Väinö Vainio, Jussi Mäntylä ja Paul Henrichsson sekä jääkäritarjokas Armas Lyytikäinen. Lauantaina jääkärit saivat vieraikseen seitsemän kuivaniemeläistä pöllintekijää jotka poikkesivat niittysaunalle ollessaan tulossa kotiin viikonloppua viettämään. Pöllintekijät olivat seuraavat:

Kalliokosken asukas Heikki Matinp. Uusitalo * 13.1.1866 k. 8.8.1941 ja hänen 10-vuotias poikansa Eino Heikki * 17.12.1906 k. 20.2.1930, Kontion asukas (Nyk. Herva) Matti Benjaminp. Nyman * 16.7.1867 k. 21.9.1935, Naisniemessä asunut Matti Matinp. Saarikoski * Pudasj. 26.6.1866 k. 31.7.1917 ja hänen poikansa Arttu * Oij. 1.9.1902 k. Rovaniemen Marraskoskella 15.1.1963, Naisniemen toinen asukas Juho Pekanp. Kurtti * 13.4.1895 k. 10.10.1964 ja Myllylän asukas Juho-Arvid Matinp. Klaavuniemi * 16.9.1892 k. 7.1.1943. Maaninkajärveltä lähdetessä luvattiin maanantaina palatessa tuoda Kuivajokivarren kuulumiset. Joen yli tultiin Kalliokosken suvannosta H. Uusitalon veneellä, ja kun vene oli vedetty maalle, sovittiin ennen eroamista, ettei kukaan pettäisi jääkäreitä, vaan jokainen pitäisi suunsa kiinni.

Tämä sopimushan ei pitänyt. Kuivajoen pohjoispuolella Hautalassa Pitkäkarista 1 1/2 kilometriä ylöspäin asunut Aukusti Viitala (* 2.7.1896 k. Tapionkylässä 1959) oli mennyt samalla puolen jokea noin kilometriä ylempänä olevaan Myllylän kr. torppaan tapaamaan A. Klaavuniemeä, jolta Viitala sai kuulla jääkärien olinpaikasta. Samana sunnuntaina oli Veskan Kalle lähtenyt Kontion taloon hakemaan Heikki Nymannia ranganhakuuseen seuraavaksi viikoksi. Palatessaan Kalle poikkesi Pitkäkarille katsomaan, olivatko poliisit siellä, sillä he olivat tulleet tunnetuksi Veskassa vierailuistaan.

Kalle tapasi Pitkäkarin pirtissä poliisit ja Viitala oli heidän kanssaan. Tuolloin poliisi Ohenoja pyysi Kalle kyyditsemään hänet Kuivaniemen asemalle. Kalle vastasi, että hän alkaa aamulla ranganajon, eikä kyytijuttu tällä kertaa hänelle sovi. Ohenoja jatkoi: "Kyllä tekin kyytiin lähtisitte, jos olis joku toinen mies mutta ei minua." Siihen Kalle vastasi: "Minähän lähen kyytiin vaikka mustalaista, kun vain maksetaan." Keskustelun tuloksena kuitenkin sovittiin, että Kalle lähtee kyytiin kun ensin tekee appeen hevoselle ja se saa syödä sen. Samana sunnuntai-iltana lähti Kalle kello kahdeksan maissa Veskasta Ohenojan kanssa asemalle. Kun hevonen oli vasta syötetty, ei Kalle halunnut alkumatkasta ajaa kovin lujasti. Veskasta 3 1/2 kilometriä alaspäin Ämmälän kohdalla Ohenoja pyysi ajamaan juosten, mutta Kalle vastasi, ettei vasta syöneellä hevosella voi alkumatkasta ajaa juosten ja "jos teillä on kiire niin ajetaan Hirvoseen ja ottakaa sieltä parempi kyyti, siellä on hevosia." Kallella oli tunnetusti vireä hevonen. Ohenoja vastasi: "Kunhan nyt vain päästään asemalle." Hirvosen talosta, joka on viisi kilometriä alaspäin Veskasta, Kalle alkoi ajaa lujemmasti ja niin, että kello oli vähän vaille kymmenen, kun he saapuivat Kuivaniemen asemalle.

Päästyään perille Kalle ja Ohenoja menivät Ellilän Niken (Antti Niilo Aatenp. Ellilä * 6.12.1890 k. 26.5.1968) taloon, jossa silloin oli kestikievari. Ohenoja lähti heti asioilleen rautatieasemalle ja Kalle asettui levolle talonväen kanssa samaan pirttiin. Talonväki piti lampussa tulen, sillä heillä oli viiden kuukauden ikäinen

lapsi, joka oli vähän levoton. Ohenoja kulki jatkuvasti asemalla ja palasi aina takaisin Ellilään. Kallelle ei tullut unta, mutta hän tekeytyi nukkuvaksi. Ohenojan tultua jälleen asemalta, kuuli Kalle, kun Nikke kysyi: "Miksi vieras on niin rauhaton! Eikö sitä voisi panna nukkumaan?" Ohenoja siirtä tuolin Ellilän sängyn viereen, istui siihen ja kuiskasi Nikelle niin, että Kallekin kuuli: "Maaninkajärvellä on epäiltyjä miehiä ja minä hommaan apua, että ne saataisiin kiinni." Vasta tällöin selvisi Kallelle, mikä kyyti oli kysymyksessä. Ohenoja pyysi Nikkeä vielä hankkimaan lisähevosen, jotta apumiehet saataisiin Veskaan. Nikke kävi Kaupilta pyytämässä Erkkiä (Juho-Erkki Matinp. Kauppi * 3.9.1852 k. 26.7.1932), jonka kanssa tulivat yöllä Ellilään. Jälleen Ohenoja tuli asemalta ja hänellä oli mukanaan kuusi venäläistä kasakkaa. Ne olivat tulleet Oulusta lähetetyllä ylimääräisellä junalla. Ellilän, Kaupin ja Kallen rekeen tuli kuhunkin kaksi kasakkaa ja Kallen rekeen lisäksi Ohenoja. Kello yksi yöllä lähdettiin ajamaan asemalta ja Veskaan saavuttiin neljän maissa aamuyöllä. Ohenoja maksoi Kallelle kyydistä 20 markkaa vastenmielisesti. Veskassa olivat jo odottamassa toiset poliisit ja Viitala. Ohenoja pyysi vielä Kallea kuljettamaan heidät veneellä joen yli, mutta Kalle kieltäytyi tästä tehtävästä. Kello oli jo yli viiden, ennen kuin kasakat ja poliisit olivat kuljettaneet itsensä joen taakse. Viitala meni heidän mukanaan ja opastusreissulta palattuaan toi veneen takaisin.

Vaikka Maaninkajärvi onkin Simon kunnan puolella on tässä syytä lyhyesti käydä läpi kahakan tapahtumat.

Oli siis maanantai 11.12.1917 n. kello 9.30. Jo edellisenä iltana oli sovittu, että mahdollisen tilanteen tullen, jääkäreistä vanhin ratsumestari Weckström toimisi joukon johtajana. Jääkärit olivat järjestäneet kiertävän vartion yllätysten varalta. Lähestyi vartiovuoron vaihdon aika ja Mäntylä istui saunan portailla odotellessaan valmiina vartion vaihtoa. Vihollinen saapui Kuivajoelta päin ja vartiovuorossa oleva Wichman oli sillä hetkellä Ylikärpän puoleisessa päässä sovittua vartioaluetta. Toiset olivat saunassa nukkumassa, paitsi Vainio, joka vartiovuoronsa päätyttyä oli jäänyt hakkaamaan polttopuita saunan eteen. Hän kuuli metsästä yskimistä ja huomasi vihollisen ampumaketjun metsässä saunan edessä. Hän ryntäsi sisään ja herätti toiset ilmoittamalla: "Ryssät ulkona!" Portailla istunut Mäntylä syöksyi metsään vihollisketjun pohjoispuolelta.

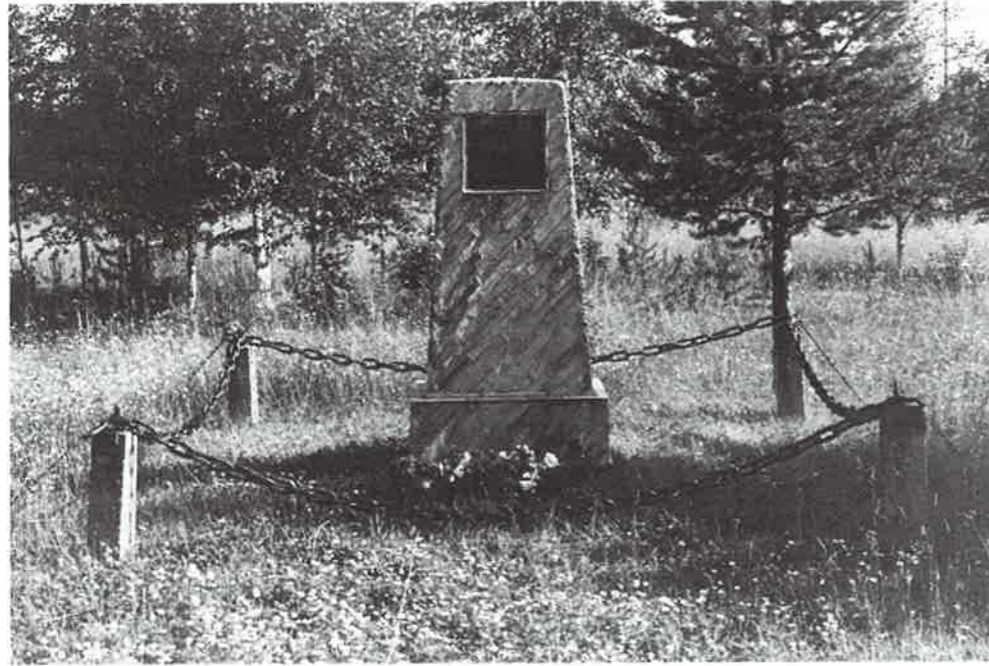
Vainiolta oli jäänyt pistooli, lakki ja takki ulkopuolelle kämpän seinään nauhaan. Todettuaan, että aseetta ei voi taistella ja antautuminen ei tule kysymykseen, hän sieppasi kampeensa ja livahti takaisin sisälle. Seis-komento ei häntä pysäyttänyt. Venäläisten johtaja huusi: "Täällä te koirat olette. Kyllä me teille näytämme. Antautukaa!" Vartiovuorossa oleva Wichman kuuli ääniä saunalta ja alkoi siirtyä sinne päin. Weckström sieppasi repun selkäänsä sekä pistoolin kätensä ja hyökkäsi ulos huomaamatta antaa minkäänlaista kommentia toisille. Rynnätessään hän ampui neljä laukausta ja samaan aikaan myös piirittäjät ampuivat ensimmäiset laukaukset. Sisällä olijat näkivät, että Weckström kaatui, ja he luulivat vihollisen osuneen. Todellisuudessa Weckström syöksyi, nousi ylös ja syöksyi jälleen. Nyt piirittäjätkin luulivat hänen kuolleen. Kuitenkaan Weckströmiin ei vielä osunut ja lumessa ryömien hän pääsi metsän suojaan. Laukaukset kuultuaan Wichman lähestyi saunaa ja havaittuaan vihollisketjun ei hän nähnyt

minkäänlaista mahdollisuutta ryhtyä taisteluun yhdellä lippaallisella patruunoita. Samaan tulokseen tuli myöskin Mäntylä, joka ei ollut tavannut Wichmania. Toistaan tietämättä he alkoivat vetäytyä kohti pohjoista, Hastin taloon. Saunassa olijat kyllä toivoivat, että vartiomiesten avulla saataisi syntyä ylospääsymahdollisuus. Johdon joutui nyt ottamaan vanhimpansa Vainio. Ulosryntäystä ei nyt enää voitu pitää mahdollisena koska vihollisen ketju oli suoraan saunan oven edessä ja ampui lakkaamatta. Myös saunassa olijat ampuivat aina kun näkivät liikettä metsässä.

Weckström lähestyi vihollisketjua Veskan suunnalta. Hän toivoi voivansa auttaa tovereitaan mahdollisen ulosryntäksen aikana. Hän näki miehen muutaman kymmenen metrin etäisyydeltä kävelevän pois päin ketjusta luullen tätä Wichmanniksi ja huusi: "Wichman, älä ammu!" Mies olikin poliisi Ohenoja, joka ampui kohti Weckströmiä ja hyppäsi puun taakse. Weckström ampui myös, osuen Ohenojaan. Tämän jälkeen Weckström joutui hirvittävän ammunnan kohteeksi, johon hän vastasi niin kauan kuin tajunta säilyi. Hyökkääjät yrittivät piirittää saunan, mutta Vainio kuuli ääniä saunan takaa ja ampui savuräppänestä kahta piirittäjää, jotka pakenivat lähistöllä olevan ladon suojaan. Noin 3/4 tunnin kulluttua taistelun alkamisesta haavoittui Lyytikäinen nilkkaan. Taistelu oli niin kiivasta etteivät ampujat ehtineet lataamaan aseitaan. Tehtävä annettiin Revolle, mutta hän sotki eri aselajien patruunat täyttäessään lippaita. Tämä tehtävä täytyi antaa Lyytikäiselle, jonka taistelukunto oli heikentynyt haavoittumisen vuoksi. Siitä huolimatta hän välillä otti osaa ammuntaan. Noin 45 minuuttia Lyytikäisen haavoittumisen jälkeen sai Närvänen haavan päähänsä, mutta hetken kuluttua hän saattoi jälleen osallistua taisteluun.

Saunan oviaukon suunnassa tapahtunutta kiivasta laukausten vaihtoa oli kestänyt 2 ja 1/2 tuntia. Kello 12 kasakat ja poliisit siirtyivät Kuivajoen puoleiselle seinustalle ja alkoivat järjestelmällisen hakuammunnan. Nyt oli tilanne muuttunut niin, että Simojoen puoleinen suunta oviaukosta katsottuna oli vapaa vihollisista. Ulosryntäyksen valmistautuessa Lyytikäinen sai osuman kaulaansa, ja jäi kuolleen saunan lattialle, kun toiset lähtivät. Ensimmäisenä syöksyi Vainio, sitten Henrichsson ja Närvänen. Repo, joka ei osallistunut taisteluun ampumalla, jäi saunaan. Sen jälkeen he sytyttivät saunan seinän palamaan. Nyt Repo antautui. Taistelu oli päättynyt ja Weckström, jossa oli 42 ampumahaavaa kannettiin saunan lauteille. Sieltä heidät Lyytikäisen kanssa illan suussa Ylikärpän hevosella kuljetettiin pois.

Kahakan jälkeen jo joulukuulla tuli keisarillinen sotaväen osasto luutnantin komennossa pitämään läpikulkevartiointia Veskan ja Ylikärpän väliselle kairalle. Osaston suuruudesta ei ole tarkkaa tietoa, mutta erään muistelun mukaan niitä olisi ollut 84. Hevosten lukumäärästä ei ole minkäänlaista arviota. Ulkorakennusten seiniin kiinnitettyjä rautaisia pidikkeitä, mm. hevosen kenkiä, joihin hevoset oli kiinnitetty, sanottiin vielä toisen maailmansodan jälkeen "keisarinaspeiksi". Kasarmin kasakat vuokrasivat Haarakosken talosta, joka on 1 1/2 kilometriä Veskaista ylöspäin. Joka päivä ajettiin kahdella ratsukolla edestakaisin mainittu kaira. Sen piti tapahtua Maaninkajärven saunan kautta, mutta ratsupolku kaarsi Valajanaapaa eli saunan itäpuolta, niin että se ei missään kohti ollut kah-

Kunnallisneuvos Hannes Paason rakentama muistomerkki Veskan etappitalon luona kertoo paikan keskeisestä merkityksestä jääkäri liikkeen historiassa.

ta kilometriä lähempänä taistelupaikkaa. Näin pelättävä oli kasakoille tuo talvinen niittysauna. Sotilaita oli majoitettu muihinkin taloihin Hirvosen ja Kontion välille. Elintarvikkeet sotaväki pakkolunasti taloista ainakin Arolasta Krupulaan ja Särkijärvelle. Paikkakunnan asukkaat eivät koskaan saaneet mistään korvauksia menetyksistään, sillä Venäjällä tapahtui vallankumous ja Suomi julistautui itsenäiseksi valtakunnaksi eikä kumpikaan maa ollut velvollinen korvaamaan keisarivallan sotilaitten ryöstöjä. Kerrotaan, että kasakat eivät tainnuttaneet eläimiä ennen teurastusta, vaan katkaisivat sahaamalla lehmän kaulan poikki. Maaliskuun vallankumouksen vuoksi suurin osa sotaväen osastosta palautettiin Ouluun. Vallankumouksen johdosta myöskin Veskan Fiija ja Kustu vapautettiin vankilasta illalla 17.3.1917. Heillä ei ollut tuttuja kaupungissa ja sen vuoksi he pyysivät saada olla vielä yhden yön vankilassa. Tähän ei kuitenkaan suostuttu, mutta eräs vanhempi vartija antoi heille yösijan. Sellissä Kustu oli vuollut puukauhoja. Ensimmäisenä vapautumisen aamuna hän Oulun rautatieasemalla myi kauhoja ja näin hankki matkalippurahat Kuivaniemeen itselleen ja Fiijalle, sekä vielä hevoskyydin asemalta Veskaan. Tietämättään isänmaan itsenäisyystaisteluun osallistuneina he saivat kärsiä virkavallan ristikuulusteluja ja uhkauksia. Fiijan jääkäreistä kuulustelijoilleen antama lausunto: ”Ne ovat hyviä miehiä ne pitkän matkan kulkijat; ei niitä tarvitse kenenkään sortaa”, antaa hyvän kuvan siitä, minäkalaisena veskalaiset näkivät ja kokivat jääkärit ja heidän toimintansa. Alarvoiset ihmiset ivasivat veskalaisia keksimällä Fiijan tytöstä ”Lyydin laulun”,

Jääkärien etappipaikka, Veskan talo.

kuinka hän oli rakastellut ”germaanien renkejä”. Ehkäpä se olikin suurimpana syynä siihen, että hän jätti kotimaan.

Haarakosken kasarmi tyhjennettiin lopullisesti venäläisistä elokuussa 1917, ja seuraavana vuonna vapaussota peitti varjollaan menneisyyden. Vuosi Veskan emännän kuoleman jälkeen 26.3.1939 hänen haudallaan paljastettiin Kuivaniemen lottien pystyttämä hautapatsas. Tässä yhteydessä lotat antoivat Fiijalle arvonimen ”Kuivaniemen ensimmäinen lotta” jääkäreitten hyväksi tekemän työn ja huolenpidon vuoksi. Molemmat tilaisuudet niin hautajaiset kuin patsaan paljastuskin olivat erittäin juhlallisia. Niissä oli mukana mm. kenr. Siilasvuo, jääkärimajuri Heikki Jussila. Kustun ja Fiijan jalomielisyyden ja kärsimän kohtalon kunnioittamiseksi pystytettiin muistomerkki vuonna 1956 Veskan talon kohdalle maantien varteen. Patsaan on suunnitellut ja muurannut kunnallisneuvos Hannes Paaso. Hänen jälkeen jättämiin tietoihin tämä kirjoitus pääosin perustuu. Veskan talon seinään vuonna 1986 kiinnitettiin Jääkäriperinneyhdistyksen Lapin osaston toimesta ja paikallisen väen avustuksella muistolaatta 70 vuotta aikaisemmin jääkäreitten ja heidän suojelijoitten suorittaman työn kunnioittamiseksi. Puolustusvoimat majuri Kaarlo Niinisen johdolla tekivät tapahtumasta mieliinpainuvan juhlatilaisuuden.

Erkki Paaso

Tekstissä mainitsemattomat tietolähteet:
Sanomalehdet Pohjolan Sanomat ja Kaleva

Toivo Hyyryläinen:

Kuivaniemen suojeluskunta

Suojeluskunnan perustaminen

Syksyllä 1917 Kuivaniemelle oli perustettu työväen järjestyskaarti pitämään järjestystä yhä sekavammiksi käyneissä poliittisissa oloissa. Varsinaista punakaartiä ei perustettu, koska asiaa kannattaneet siirtyivät Kemian punakaartiin. Kuivaniemellä järjestyskaarti oli yhteistyössä paikallisen venäläisen sotaväen kanssa. Tammikuussa 1918 punakaartit alkoivat toimia innokkaammin myös Oulun pohjoispuolella. Kuivaniemellä punakaarti valtasi Kuivaniemen aseman tammikuun loppupuolella 1918. Aseman virkailijat erotettiin. Oulun jouduttua valkoisille aseman entiset työntekijät saivat palata tehtäviinsä.

Punaisten lisääntynyt aktiviteetti syystalvella 1917 sai valkoiset omassa piirissä harkitsemaan vastatoimia. Opettaja J. E. Laitinen oli joululomalla 1917 tunnustellut ja valmistellut maaperää suojeluskunnan perustamiseksi. Tammikuun 20. päivänä 1918 Juho Mursun talossa pidetyssä kokouksessa perustettiin Kuivaniemen suojeluskunta. Jäseniksi ilmoittautui perustavassa kokouksessa 50 miestä. Varovaisuussyistä pöytäkirjaa ei pidetty tästä kokouksesta. Suojeluskunnan paikallispäälliköksi valittiin kuitenkin op. J. E. Laitinen ja johtokuntaan ms. J. Mursu ja F. A. Väätäjä. Ensimmäisessä kokouksessa suojeluskunnalle valittiin kaksi järjestysmiestä maanviljelijät Oskari Heinikoski ja Kalle Heikinmatti. Ensimmäisessä kokouksessa keskusteltiin aseiden hankkimisesta, koska ennestään ei miehillä ollut aseita kuin vanha luodikko ja haulikko sekä muutama revolveri. Valittu paikallispäällikkö valtuutettiin hankkimaan Oulusta aseita ja ottamaan yhteyttä muuhun maailmaan tilanteen kartoittamiseksi. Samassa yhteydessä kuin perustava kokouskin pidettiin suojeluskunnan ensimmäinen harjoitus Mursun pirtissä.

Suojeluskunnan toiminta vapaussodan aikana

Suojeluskunnan tärkeänä tehtävänä oli seurata venäläisten oleskelua paikkakunnalla. Venäläisellä väellä olikin halu lähteä pakoon. Kaksi ratsumiestä partioidi ja valmisti vapaata siirtymistä etelään päin. Venäläiset poistuivat kaikessa rauhassa kaataen vain muutamia puhelinpylväitä Kestilän vainioilla. Ouluun he eh-

tivät muutamaa päivää ennen kaupungin valtausta. Oulun valtauksen jälkeen suojeluskunta sai 25 japanilaismallista kivääriä pohjoiseen menevästä suojeluskuntajunasta 5.2.1918.

Sitä ennen suojeluskuntapäällikkö Laitinen ja mv. M. Torvela olivat Oulusta tuoneet hevoskyydillä pari japanilaista kivääriä ja niihin panoksia. Aseistuksen lisääntyessä ryhdyttiin järjestämään puolustusta. Sillalle ja asemalle asetettiin neljän miehen vartiot kerrallaan. Vartiointi kesti kesäkuulle 1918 saakka.

Suojeluskunnan esikuntaa täydennettiin 13.2.1918. Esikunnan jäseniksi tulivat perustavassa kokouksessa valittujen lisäksi Aukusti Sarkkinen, Juho Metsikko ja Jaakko Kakko. Näin muodostunut esikunta toimi koko vapaussodan ajan. Toimintaohjeet tulivat aluksi ylipäällikön esikunnasta sähkösanomina, mutta Oulun suojeluskuntapiirin tullessa perustetuksi käskyt lähetettiin sieltä. Suojeluskunnan jäsenmäärä oli vapaussodan jälkeen 180 miestä. Heistä eri rintamilla taistelu-tehtävissä oli noin 30 henkeä. Rintamalle lähetettiin sodan loppuvaiheissa kutsunnan kautta muitakin kuin suojeluskunnan jäseniä, joten vapaussotaan osallistuneiden määrä kaikkiaan oli Kuivaniemellä huomattava.

Suojeluskunnan jäseniä kuului vapaussodan aikana seuraaviin joukko-osastoihin: Oulun Krenatööriyrykmentti, Sallan Rykmentti, Oulun III Rintamakomennuskunta, Kuopion Jalkaväkirykmentti ja Pohjanmaan Jääkärirykmentti. Kuivaniemen suojeluskusntalaiset ottivat osaa joukko-osastojensa mukana Oulun valtaukseseen, Luhalahden, Viljakkalan, Kyröskosken, Mouhijärven, Tampereen, Kuivitsan, Kilislammen, Vesilahden, Karkun, Inkeröisten, Kotkan, Kuokalan ja Rajajoen taisteluihin.

Kuivaniemeltä oli yksi mies jääkärinä Saksassa, jääkäriyliluutnantti Iivari Ellilä, joka kaatui Vesilahden taistelussa 18.4.1918. Hänet on haudattu Kuivaniemelle. Muutamia haavoittui lievästi taisteluissa. Vöyrin sotakoulussa oli yksi kuivaniemeläinen.

Suojeluskunta oli jaettu kolmeen kyläosastoon. Kirkon- ja Asemakylän lisäksi oli Jokikylän osasto päällikönään J. Sassi ja Halttulan kyläosasto päällikönään N. Thome.

Vapaussodan päättyttyä suojeluskunnan toiminnassa oli lyhyt hiljainen kausi. Kuivaniemi oli edustettuna valtakunnallisessa suojeluskuntakokouksessa 4—5 päivänä heinäkuuta 1918 Jyväskylässä. Kokouksessa päätettiin suojeluskuntien toimintaa edelleen jatkaa ja kehittää. Suojeluskuntien toiminnan jatkumisen vahvisti Suomen hallitus lailla 2.8.1918. Kuivaniemen suojeluskunnan tuli järjestäytyä uudelleen, ja kokous pidettiin kirkonkylän kansakoululla 20.10.1918. Suojeluskunnan toimintaa päätettiin jatkaa. Esikuntaan valittiin Pertti Somero, Heikki Kehus, Arttu Kiuttu ja H. Niskala. Aluepäälliköksi valittiin edelleen opettaja J. E. Laitinen.

Kokouksesta alkaa, kuten paikallispäällikkö Laitinen toteaa ”työntäyteisten vuosien ja kehityksen aika, jolla kuluneina vuosina on pidetty yllä maanpuolustustahtaota paikkakunnalla”. Vuodesta 1920 lähtien suojeluskunnan rinnalla toimi Lotta Svärd-yhdistys myös Kuivaniemellä. Suojeluskuntatyö sai vähitellen puolelleen ja tuekseen kaikki isänmaalliset kansalaiset ja järjestöt. Erityisesti Kuivaniemen kunnan tuki oli mainittava.

Pöytäkirja tehty Suivaniemi-
men Suojelusseuran perus-
tavassa kokouksessa Kis-
kankylän kausakaudella.
20 p:nä lokak-18.

1: §

Suhteijokkajaksi valittiin H. Nis-
kala ja kirjuriksi J. C. Raitinen.

2: §

Pöytäkirjalla, viime syyskuu-
tä Asti toiminnat Suojelus kunta
päätettiin pysyttää voimassa my-
skysten Suojeluskunta sääntöjen
suostetta pohjalla.

Aluepäälliköksi valittiin entinen
Suojelusseuran päälliköksi opettaja
J. C. Raitinen. Kansliapäälliköksi
Maanviljelijä Pertti Somero. Talous
päälliköksi maanviljelijä Heikki
Kehus. Kasvatuspäälliköksi karp-
pias Arttu Kunttu, sekä neuvoite-
levän jäsenenä Heikki Niskala.

Pöytäkirja päätettiin alustaa pöytä-
kirja komissarion vahvistetta valon,
3: §
valittiin op. J. C. Raitinen.

Korin pito lauta kunntoon valittiin
Pekka Kehus, Antti Järvelä, ja
Juho Hyry Pempurä.

4: §

Juhlatöimikuntaan valittiin P. Somero
J. Morsaa, H. Miettala, J. C. Raitinen
sekä Kirjuri Juovinen.

5: §

Suojelus seuran tiloja Karles-
Lamban valittiin Sakari isän
neitriä Joh. Juhl. sekä kausa-
kautaja Grönblom.

6: §

Pöytäkirjan tarkastajiksi va-
littiin Heikki Kehus ja Arttu
Kunttu.

Suivaniemi 20 p:nä lokak-18.
H. Niskala J. C. Raitinen.

Pöytäkirjan olemme tänään
tarkastaneet ja yhtäpitäväksi
alun peräisen kauden havoin-
neet

Suivaniemellä 22 p:nä lokak-18.
Arttu Kunttu. Heikki Kehus.

Toiminnan vuodet 1918—44

Suojeluskunnan alue käsitti koko Kuivaniemen kunnan. Suojeluskunnan jäsenmäärä oli sodan vuosiin asti 90—110, mutta vuosina 1939—44 jäsenmäärä oli korkeimmillaan jo 7,4 % koko väestöstä väkiluvun ollessa noin 3500 henkeä. Alkuvuosina suojeluskunta kuului Oulun piirin VIII alueeseen. Talvisodan aikana Kuivaniemi kuului Oulun suojeluskuntapiirin IV alueeseen ja jatkosodan aikana Oulun piirin X alueeseen. Suojeluskunnalla oli omat kyläosastot Kirkonkylässä, Asemakylässä, Jokikylässä ja Oijärvellä.

Suojeluskunnan toiminta noudatteli alusta alkaen perinteisiä muotoja. 10-vuotiskertomuksessa vuosilta 1918—1928 todetaan sotilaallisiin harjoituksiin osallistumisen olleen runsasta. Pidettiin suojeluskunnan omia leiripäiviä, manöövereitä ja taisteluharjoituksia. Yhteisiä sotaharjoituksia pidettiin mm. simolaisten kanssa 30.3.1930. Harjoituksiin osallistui 62 kuivaniemeläistä. Iissä pidettyihin alueen alipäällystökursseihin 13.—15.6.1930 osallistui 24 miestä.

Ampumaharrastus leimasi suojeluskunnan toimintaa. Oma kunnollinen ampumarata saatiin v. 1927. Suojeluskunnan aseistuksena vuonna 1927 mainittiin olleen 80 venäläistä kivääriä, varustuksena 80 takkia, 80 housuja, 105 sarkalakkaa, 84 mantteliä, 90 vyötä, 208 panoslaukkaa, 40 kesäpuseroa, 40 kesähousuja, 40 kesälakkaa ja 20 kenttälapiota. Lääkintävarusteista huolehtivat lotat.

Talvella hiihto ja kesällä yleisurheilu ja pesäpallo olivat suosittuja varsinkin, kun poikaosastoja alettiin perustaa kyläosastojen yhteyteen. Talvisodan aikana poikaosastoja oli perustettu Kirkonkylään, Jokikylään Kontioahoon, Hyryyn, Halttulaan ja Oijärvellä. Vuonna 1934 mainitaan ensi kerran toimintakertomuksessa poikaosaston toiminnasta. Mainittuna vuonna poikaosaston hiihtokilpailuihin osallistui 104 poikaa. Vuonna 1936 piirin poikaosastojen välisessä yhdistetyn kilpailussa mestariksi tuli V. Goman Kuivaniemeltä. Poikaosastojen johtajina eri aikoina toimivat ainakin H. Väätäjä, H. Kestilä. Poikaosastoihin liitettiin talvi- ja jatkosotien aikana enemmän jäseniä jäsenluvun ollessa korkeimmillaan 112 poikaa.

Yleensä voidaan todeta Kuivaniemen suojeluskunnassa urheiluharrastuksen olleen erityisen ansiokasta.

Suojeluskuntahengen ylläpitämiseksi ja varojen keräämiseksi työtä varten pidettiin valistustilaisuuksia ja iltamia, joiden järjestämiseen lotat omalla työpanoksellaan osallistuivat.

Taisteluharjoitukset ja aseellisen kunnan ylläpitäminen suojeluskunnassa loivat osaltaan edellytykset ottaa vastaan tulossa olevien sodan vuosien vakavan ja maamme itsenäisyyttä uhkaavan ajan haasteen.

Toiminta sodan vuosina 1939—44

Talvisodan puhjettua suojeluskunta hoiti alueellaan ylimääräisiin harjoituksiin kutsumisen. Miehet joutuivat aluksi Ouluun, josta heidät siirrettiin harjoituksiin rajalle. Rintamalla kuivaniemeläisistä suurin osa oli Kannaksella Vuok-

Sarkkisen talo Totonmäen läheisyydessä oli todellinen suojeluskuntakeskus varsinkin talvisaikaan.

sen rannalla muodostaen 9/111 JR 26:n. Täällä he kävivät puolutustaistelua koko ajan. Viimeisen sotapäivän aamuna he joutuivat vihollisen kiivaan tykistökeskityksen kohteeksi. Tässä komppania kärsikin suurimmat tappionsa. Komppanian päällikkönä toimi res. kapt. Lauri Järvi Oulusta.

Kotiseudulla Kuivaniemellä suojeluskunta järjesti silta- ja ilmapartioiden talvisodan puhjettua. Koska miehet olivat rintamalla, kotipaikkakunnalla järjestettiin alokaskoulutus. Ensimmäiset alokaskurssit pidettiin Iissä v. 1939. Opettaja J. E. Laitinen toimi kurssin johtajana ja kurssin vahvuus oli 20 alokasta eri suojeluskunnista. Kuivaniemen kursseilla alokkaita myöhemmin oli jo 60 kursilaista. Kyläosastoissa järjestettiin myöhemmin täydentäviä koulutuskursseja. Myös ikämiehiä käytettiin vartiotehtävissä. Silta-, ilma- ja desanttivartioiden vaativat paljon työtä. Muuten talvisodan aikana säästettiin Kuivaniemellä desanteilla ja viholliskoneiden pommeilla.

Jatkosodan ajalta todetaan suojeluskunnan vuosikertomuksissa, että toiminta oli hiljaista, koska kaikki asekuntoiset miehet olivat sodassa. Ne jotka olivat kotiseudulla suorittivat vartiopalvelusta, partio- ja kulonsammutustehtäviä. Työpalvelusta suoritettiin kotona ja muualla maatalouden parissa ja uitto- ja puutavara-ajotoissa. Poikaosastot suorittivat lähetti-, ilma- ja palovartiointitehtäviä. Suojeluskunnan työ sota-aikana oli myös talkoo- ja auttamistyötä. Samalla pidettiin yllä maanpuolustustahtoa.

Suojeluskunnan toimihenkilöt

Kuivaniemen suojeluskunnan paikallispäällikkönä toimi koko ajan jo perustamisvaiheessa mukana ollut opettaja J. E. Laitinen. Hänen ollessaan rintamapalveluksessa sota-aikana sijaisena toimi lyhyempiä aikoja Hjalmar Miettunen. Muita pitkäaikaisia esikunnan jäseniä olivat A. Sarkkinen, H. Kehus, K. R. Vakkuri, E. Vakkuri, Hjalmar Miettunen, H. Halttu ja H. Tolonen. Suojeluskunnan esikuntaan ovat kuuluneet jo aikaisemmassa yhteydessä mainittujen lisäksi P. Honkasalo, E. Hyyryläinen, N. Halttu ja V. Kauppi. Vuonna 1938 suojeluskunnan kyläpäällikköinä toimivat kersantti Hemmi Halttu Kirkonkylässä, alik. Hannes Miettunen Asemakylässä, alik. Vilho Kaikkonen Jokikylässä ja alik. Eevert Matila Oijärvellä.

Suojeluskunnan lakkauttaminen

Rauhansopimuksen tuloksena valvontakomission painostuksesta suojeluskuntajärjestö lakkautettiin maastamme 7.11.1944. Myös Kuivaniemen suojeluskunnan esikunta kokoontui ylimääräiseen kokoukseen 3.11.1944 päättäen lakkautettavan suojeluskunnan omaisuudesta. Ampumarata rakennuksineen ja laitteineen lahjoitettiin puolustuslaitokselle. Rahavarat 11.777,50 markkaa sekä suojeluskunnan käytössä ollut kirjoituskone lahjoitettiin kirkonkylän maamiesseuralle.

Antamassaan ylipäällikön päiväkäskyssä Mannerheim lausuu 16.11.1944 suojeluskuntajärjestön korvaamattomasta historiallisesta merkityksestä maallemme seuraavaa:

”Suojeluskuntien synty aiheutui ylevistä isänmaallisista vaikutteista, ja tämä tosiseikka samoin kuin vuosikymmenien uhrautuva toiminta oli sodan aattona vienyt siihen, että tämä myös yleisesti tunnustettiin.

Kun suojeluskunnat ovat nyt suorittaneet tehtävänsä loppuun tervehdin teitä, eri sukupolvien entisiä suojeluskuntalaisia, komentajasta alkaen nuorimpaan rivimieheen saakka, kiittäen liikuttuneena epäitsekästä harrastuksestanne ja uut-
terasta, menestyksellisestä työstänne.

Iäkkään kunniapäällikkönne viimeinen päiväkäsky palvelusalttiuden ja uhri-
mielen eturivissä mukana olleille asetovereilleen, sotien ja rauhan päiviltä, päät-
tyköön siihen tunnukseen, joka on Teitä johtanut: **KAIKKI ISÄNMAAN PUO-
LESTA.**

LÄHTEET

Sota-arkisto, Helsinki. Kuivaniemen suojeluskunnan arkisto 1917—44. Asiakirjoja noin 3 hylly-
metriä.

Hersalo, Niilo, Suojeluskuntien historia I—III. Lahti 1955. Vaasa 1962.

Wegelius, K. A., Routaa ja rautaa III. Porvoo 1929.

Wegelius, K. A., Aseveljet I. Porvoo 1925.

Rytkönen, Raili, Suur-Iin historia 1870—1925. Kajaani 1989. Kuivaniemen vapaussodan aikaista
historiaa, s. 339—352.

Suojeluskuntalaisen lehti 1921, s. 222. Kuivaniemen suojeluskunta.

Hyyryläinen, Toivo (toim.), On isät täällä taistelleet. Yli-Iin veteraanikirja. Oulu 1988.

Hyyryläinen, Toivo (toi.), Ajalla vaaran vaivan. Sota-aika ja sotiemme veteraanit Puolangalla 1918,
1939—40, 1941—44. Kuusamo 1990.

Kaleva 15.5.1940, ”Kuivaniemen sankarien muisto”.

Lottatoiminnasta Kuivaniemellä

Lottatoiminnan Kuivaniemellä voidaan katsoa alkaneen ennen koko järjestön perustamista. Se käynnistyi helmikuussa 1918, jolloin valkoiset valtasivat Oulun.

Mainittuun aikaan kokoontui naisia Mursun kodissa ja siellä perustettiin toimikunta, johon tulivat emäntä Maria Mursu, khran rouva Anna Kortekangas, rouva Hanna Laitinen sekä neiti Iida Jääskö. Heidän tehtäväkseen tuli käynnistää keräystyö, jolla hankittiin ruokaa, villaa ja rahaa taisteluihin osallistuneitten auttamiseksi. Työ käynnistyi varsin nopeasti ja ehti tarjota merkittävää apua jäljellä olleen kolmen sotakuukauden aikana.

Ruokapula oli silloin tosiasia ilman sisäistä sotaakin. Apua kuitenkin löytyi. Esim. Jokikylästä saatiin elintarvikkeita Iida Jääskön hevosella tekemän keräysmatkan aikana. Ei ihmeikään, olihan kylästä useita miehiä lähtenyt vapaaehtoisina taisteluihin.

Tuolloin käynnistyi myös toinen lottatoiminnalle tyypillinen avustusmuoto. Taloissa pidettiin ns. kehruiltoja, joissa karstattiin villoja, kehrättiin lankaa ja kudottiin sukkaa ja vanttuita. Myöhemmin keväällä, kun villat alkoivat vähetä, tilattiin Vaasasta kangaspakkoja, joista ommeltiin vaatteita sotilaille.

Myös kolmas myöhemmän lottatyön muoto käynnistyi, kun Fanni Ellilä lähti mukaan rintamalle sairaanhoitotehtäviin.

Lottajärjestö syntyy

Valtakunnallinen Lotta-Svärd -järjestö perustettiin suojeluskuntien sisarjärjestöksi 1919 ja sen jäsenmäärä kohosi reilusti yli 200 000. Jatkosodan aikaan lottia oli päätoimisesti armeijan palvelutehtävissä 30—40 000 henkilöä.

Kuivaniemellä lottatyö oli vilkasta 1920- ja -30-luvuilla. Toimintakeskuksena oli Kirkonkylän koulu ja osaston aktiivisena puheenjohtajana toimi koko järjestön elinajan rouva Hanna Laitinen. Silloin tällöin kokoonnuttiin myös eri taloissa. Sen ajan liikenneoloissa matkat estivät koko paikkakunnan yhteisen toiminnan, mutta alaosastojen puitteissa samaa työtä tehtiin Oijärvellä, jossa myös koulu oli keskinen paikka ja opettaja Maija Soivuori aktiivinen vetäjä. Retket oman alueen sisälläkin, Särkijärvelle tai Honkakoskelle, tarjosivat vaihtelua arkeen. Matkat tietenkin tehtiin hiihtäen.

Opettaja Hilja-Maria (Maija) Soivuori johti lottatyötä Oijärvellä.

Kuivaniemen lottien puheenjohtaja Hanna Laitinen saavutti ystävällisyyttä ja tasapuolisuudellaan aseman, jota kaikki kunnioittivat ja noudattivat hänen työmääränsänsä.

Oijärven lottia kesällä 1941.

Lottavalan: ”Minä lupaan kunniasanallani, että rehellisesti ja omantunnontarkasti avustan suojeluskuntaa sen puolustaessa uskontoa, kotia ja isänmaata sekä noudatan toiminnassani Lotta-Swärd -yhdistyksen sääntöjä”, vannovat Kuivaniemen lotat kirkossa 2. heinäkuuta 1933. (Kuva: Laina Hyry)

Talvisodan alkaessa järjestettiin lotille kolmeviikkoinen muonituskurssi, jonka päätyttyä osanottajille jaettiin mitalit.

Oma alaosastonsa oli myös Jokikylässä, jossa kokoonnuttiin kansakoululle ja lottatyön johtajana toimi opettaja Martta Karhumaa. Pikkulottia veti opettaja Hilka Honkavuori. Jokikylässä toimi aktiivinen suojeluskunnan osasto, jonka harjoituksia pidettiin usein Höyhtyän tai Sassin talossa. Muonituksen ja muun huoltotoiminnan lotat hoitivat työryhmien keskinäisellä vuorottelulla.

Lottatyössä mukana olleet muistelevat lämmöllä kaikkea järjestön toimintaa. ”Niissä oli niin yksituumaista. Matkassa olivat rouvat ja emännät, talojen työt yhtä hyvin kuin piiatkin. Kaikkea sävytti isänmaanrakkaus. Taustalla oli ajatus siitä, että jos sota syttyy, kaikkia valmiuksia tarvitaan. Tietysti oli niitäkin, jotka eivät halunneet olla mukana tällaisessa toiminnassa.”

Toiminnan muotoja

Lottajärjestö oli suojeluskunnan sisarjärjestö, jonka jäsenet toimivat muonittajina suojeluskunnan sotilaallisissa harjoituksissa sekä urheilukilpailuissa. Kuivaniemellä Sarkkisen talo oli tavallisin kokoontumispaikka, jossa talvella järjestettiin koko piirin kattavia hiihtokilpailuja. Isäntäväen suojeus ja lottien keittiötyö olivat silloin yhtä tärkeitä kuin miesten toiminta kilpailupuolella.

Lääkintä ja ensiapu muodostivat merkittävän lohkonsa lottakoulutuksessa. Mari Ollikainen suoritti Oulussa lääkintäkurssin. Talvisodan päätyttyä Kuivaniemelle tuli Petsamon evakoita ja silloin hän joutui myös käytännön toimiin kiertämään hiihtäen Oijärvellä, Jokikylässä, Myllykankaalla ja Pohjoisrannalla jakamassa tulijoille lääkannoksia.

Lääkintähuollon harjoitus, sidostarpeiden varaus sekä niiden käytön harjoittelu kuuluivat osana lottakoulutukseen. Kuivaniemellä asiaa oli harrastettu niin, että toistakymmentä lottaa pystyi jatkosodan aikana lähtemään Ouluun pitkäaikaiseen palveluun sotasairaalaan. Valmiuksia olisi ollut useammallakin, mutta esim. perhesyyt muodostivat käytännön esteen.

Muutamit Kuivaniemen lotat olivat valmiita palveluun myös rintamalinjojen taustalla sairaala- tai muonitustehtävissä. Kotirintamalla heidän tehtäviinsä kuului ilmalavonta sekä erilainen avustustyö. Parhaissa tapauksissa sillä oli saajaperheelle huomattava taloudellinen merkitys, sillä lottien varainhankinnalla voitiin täälläkin avustaa merkittävillä summilla sodan vuoksi vaikeaan asemaan joutuneiden perheiden asunnon tai navetan korjaukseen tai tarjota invalidiksi jääneelle tukea ammattikoulutukseen.

Monista erillistehtävistä huolimatta lotat todennäköisesti antoivat kaikkein suurimman työpanoksen siinä avustustyössä, jonka tuloksena he lähettivät sukkaa, lapasia, alusvaatteita tai leivonnaisia rintamalle tutuille ja tuntemattomille sotilaille. Ompeluseuroja pidettiin usein kaksikin kertaa viikossa ja väliaikoina kudottiin kotona se, mikä muilta töiltä ehdittiin. Kaikki tunsivat silloin, että pienen kansan kestävyys äärimmäisessä koetuksessa vaatii sotilaitten lisäksi myös naisten ja jopa lastenkin panosta yhteisen isänmaan puolesta.

Kuivaniemen pikkulottia v. 1936 johtajanaan opettaja Kirsti Rantamäki. (Kuva Toini Onkalo)

Pikkulotat

Lottien nuorisokasvatus tapahtui omassa Pikku-Lottien järjestössä. Se toimi aikuisten vetämänä pitkälti ohjaajan harrastuksen mukaisesti. Lapset saivat hyvää valmennusta ja aikuiset virkistyspalelua pikku-Lottien monista ohjelmista, joita he tilaisuuksissa esittivät. Usein he kirjoittivat omia kertomuksiaan tai esittivät runojaan. Myös laulajina he olivat suosittuja.

Pikku-Lotat muodostivat nuorisojärjestön, jossa heitä pyrittiin kasvattamaan samaan isänmaalliseen henkeen, joka vallitsi lottienkin keskuudessa. Samalla he saivat kuin huomaamatta oppia niitä käytännön taitoja, joita pääjärjestössä tarvittiin. Lottavalaa pikku-Lotat eivät kuitenkaan vannoneet.

Kun Lotta-Svärd -järjestö sitten rauhansopimuksella lakkautettiin 1944, päätti Kuivaniemen osasto lahjoittaa astiastonsa maatalousnaisille sekä rahavaransa Kuivaniemen Vapaahuollolle. Tällä tavalla meneteltiin yleisesti, jotta yhteinen omaisuus ja varat jäisivät paikallisen väestön hallintaan.

(Hanna Laitisen sanomalehtikirjoitusten sekä henkilöhaastattelujen pohjalta koonnut Aimo Hietalahti)

Lottatehtävissä toimineet naiset

Nimi	syntynyt	omaa sukua
Ahola Vieno Orvokki	18.11.-19	Niemelä
Ahonen Iida	05.02.-21	Torvela
Alatalo Anna-Liisa	17.06.-26	Soini
Dahlman Eevi	24.01.-24	Illikainen
Ellilä Elsa Kaarina	02.08.-08	
Ellilä Maria Magdaleena	22.07.-20	Kaikkonen
Ellilä Martta	07.07.-13	Hyyryläinen
Ellilä Taimi	14.09.-15	Heine
Erkkilä Esteri	02.09.-23	Klaavuniemi
Eskola Eine	29.12.-15	Ellilä
Goman Eeva Maria	26.02.-19	Huttu
Goman Elsa Valpuri	15.08.-21	Tolonen
Goman Kerttu	01.12.-18	Goman
Halttu Alli Annikki	06.02.-18	Puotiniemi Palv.Ss:ssa
Halttu Anna Lyyli	09.12.-08	Väätäjä
Halttu Hilma Aleksandra	01.01.-01	Miettunen
Haarakoski Hilja Allida	04.03.-06	Salo
Hakkarainen Maija-Liisa	03.08.-16	Laitinen Rint.palv.
Heikinmatti Aino Elina	08.01.-21	Heikkilä Palv.Ss:ssa
Heikinmatti Asta	13.08.-22	Halttu
Heikinmatti Jenny Lydia	10.11.-21	Heikinmatti
Heinikoski Helli Valpuri	17.10.-23	Keränen
Heinikoski Helvi	23.08.-28	Juntunen
Heinikoski Vieno Annikki	15.03.-23	Rousu
Heinikoski Vieno Kristiina	12.10.-18	
Henttu Maija-Liisa	27.09.-27	Rauma
Herva Kirsti Kyllikki	23.07.-25	Lukkarinen Rint.palv.
Hietala Saara	31.03.-28	Kantola
Hilke Sirkka Mirjami	02.10.-23	Starck Palv.Ss:ssa
Hirvaskoski Helga	07.04.-20	Ylitalo
Huhtala Alma Aliisa	19.12.-15	Ylitalo
Huhtala Alma Lydia	04.03.-05	Huttula
Huhtala Iida Alina	25.12.-14	Heinikoski
Huotari Hilja	22.03.-23	
Huttu Mirja	10.05.-27	Hirvasniemi
Hyry Eevi Annikki	01.09.-29	Mäcklin
Hyry Helvi	-21	
Hyry Iida Elisabeth	11.09.-26	
Hyry Laina	13.02.-13	Väätäjä
Hyry Kirsti Saimi	04.01.-22	Keskitalo
Hyry Martta	05.08.-14	Vahtola
Hyry Naimi Emilia	19.08.-11	Uusitalo

Hyry Terttu Kyllikki	13.11.-24	Halttu
Hyvönen Elsa	16.08.-25	Heikinmatti
Hyyryläinen Laina	20.02.-17	Torvela
Höyhtyä Aino Sofia	20.09.-23	
Höyhtyä Helga Josefiina	23.07.-16	Hökkä
Höyhtyä Laura	31.01.-06	Jämsä
Jokela Helvi Maria	27.04.-17	Siurua
Juusola Helga Annikki	09.05.-20	Honkamaa Rint.palv.
Jyrkkä Kerttu Hellen	30.06.-09	Vuornos
Jyrkäs Valma Elisa	07.07.-17	Goman
Kaakkuriniemi Alli	04.11.-25	Kehus
Kaakkuriniemi Sirkka-L.	17.04.-25	Puhakka
Kaasalainen Rauha	04.08.-23	Hyry
Kaikkonen Aino Armida	05.03.-12	Södö
Kaikkonen Aino Johanna	02.04.-17	Mikko
Kaikkonen Enni Annikki	14.01.-17	Hyry
Kallio Pirkko	05.07.-29	Savolainen
Kanervio Aune Maria	22.01.-23	Alatalo
Kantola Helmi		
Karhumaa Martta	-04	
Karjalainen Eeva	06.06.-24	Vakkuri
Karjalainen Mirja	19.05.-24	Huotari
Karjalainen Sirkka	18.03.-29	Ellilä
Karppinen Laila Tellervo	04.03.-24	Mursu
Kaukola Mirja Aino	19.03.-04	Mursu
Kauppi Eila Annikki	07.11.-24	
Kauppi Sylvia Loviisa	13.08.-08	Onkalo
Kehus Aini Marjatta	19.06.-26	
Kehus Eeva Kaarina	30.07.-29	
Kehus Hilikka	01.07.-24	Mikkela
Keinonen Kerttu Astrid	14.10.-25	Kantola
Kestilä Elsa Margareeta	07.02.-16	Saarela
Kestilä Senja Esteri	14.02.-11	Määttä
Kilpi Sirkka Kyllikki	12.11.-20	Laitinen Rint.palv.
Kirjavainen Eevi	02.03.-20	Hirvasniemi
Kiuttu Elsa Maria	27.11.-16	
Kiuttu Tyyne Esteri	22.01.-12	
Koivuniemi Anna-Liisa	01.01.-25	Miettunen
Koivuniemi Helvi Helena	08.11.-19	Ylitalo Rint.palv.
Koskela Marge Linnea	02.03.-30	Ellilä
Koskinen Eevi Aliisi	08.09.-21	Kehus Rint.palv.
Kyrölämpi Elsa	-29	Niemelä
Lahti Eila	28.05.-13	Ellilä Lääkintäl. Oulu
Lahtinen Toini	06.03.-19	Kastelli
Laitinen Hanna	26.02.-91	Lappalainen Lotta-Sv. mitali

Laitinen Kirsti Kaarina	23.06.-22	Takaluoma, Lääkintöp.
Laitinen Tiivi Bertta	01.02.-15	Tarkiainen, kolttien huolto
Lehto Alma	14.05.-09	Nieminen
Leinonen Mirja Esteri	25.04.-20	Illikainen
Liakka Kerttu Maria	19.06.-02	Mursu
Liisto Aune Annikki	16.03.-23	Kehus
Linnatie Ulla	11.09.-28	Åman
Matala Hilda Eevi	24.10.-20	
Matila Anni	01.02.-06	Grahn
Matila Elsa Inkeri	28.04.-23	Palv.Ss:ssa
Matila Esteri	05.05.-20	Ojala
Meriläinen Linda	25.07.-25	Luhta
Miettunen Alva Annikki	05.02.-24	Goman
Miettunen Helmi Elviira	20.08.-15	Miettunen
Miettunen Martta	12.08.-23	Kehus
Muhojoki Jenni Lydia	09.06.-12	Määttä
Mäkinen Vilma	11.08.-23	Höyhtyä
Niemelä Jenni	25.01.-01	
Nieminen Viivi		
Nyman Elle	08.03.-12	Matila
Nyman Helli	12.02.-20	Alatalo
Oksanen Elsa Maija	03.12.-19	Ellilä Asevar.palv.
Ollikainen Helvi	01.10.-10	Heikinmatti
Ollikainen Helvi Maria	04.04.-05	Hiltunen
Ollikainen Irja Sylvia	07.08.-19	Heikinmatti
Ollikainen Martta	03.07.-03	Ellilä
Ollikainen Meimi Lydia	26.09.-06	Miettunen
Onkalo Eeva Johanna	05.02.-21	Kaikkonen
Onkalo Lyyti	20.08.-13	Krupula
Onkalo Rauha	16.05.-11	Rint.palv.
Onkalo Toini Marjatta	16.06.-23	Kehus Sv.leir.esik.
Paavola Eeva Elisabeth	02.10.-26	Kiuttu
Paaso Sylvi Mirjami	26.11.-16	Kaasalainen
Pakanen Hilja Elisabeth	19.09.-24	Viitala
Palojärvi Alli	17.07.-29	Kolehmainen
Pantti Eeva Johanna	19.06.-24	Kantola
Pietilä Olga (Oili)	18.11.-26	Hiltunen Kiettiöpalv.
Pikkarainen Helka	15.02.-22	Juntunen
Puhakka Martta	07.08.-21	Vartiainen
Puurunen Aino Armiida	19.09.-12	Höyhtyä
Pyörälä Aune	27.07.-21	Erkkilä
Rahkola Elsa Irene	09.05.-27	Vakkuri
Rauma Aili Aallotar	22.12.-13	Rint.palv.
Rauma Aino	14.12.-02	Jaara
Ruikka Eini Margareta	20.07.-25	Kehus

Ruutti Eeva	24.04.-24	Ellilä
Saari Katri	07.10.-22	Heikinmatti
Sallinen Hilma	09.03.-28	Kaikkonen
Sarkkinen Aili Helena	05.11.-06	Miettunen
Sarkkinen Alma	19.04.-17	Väätäjä
Sarkkinen Linda	22.02.-18	Seppänen
Sarkkinen Maria Alina (Alli)	06.07.-15	Torvela Rint.palv.
Sanaksenaho Helmi Lydia	23.05.-21	Honkamaa
Saukkola Elsa Kreetta	18.01.-28	Väätäjä
Sederholm Hilja Esteri	14.02.-22	Höyhtyä
Seppälä Maria Kaarina	03.01.-24	Väätäjä
Siira Martta Aino	28.07.-17	Laurila
Sinervä Terttu Annikki	12.05.-20	Sarkkinen Palv.Ss:ssa
Soiluaho Aino Eufemia	22.08.-17	Veikanmaa SA:n huolt.
Soini Elina	25.12.-25	Kenttämaa
Soini Elli Maria	24.03.-24	Palv.Ss:ssa
Soini Jenni Kaarina	17.12.-12	Heinikoski
Soivuori Hilja Maria	12.06.-01	Pekkala
Södö Enni	18.05.-10	Matila
Takalo Irja	28.02.-22	Karjalainen
Takalo Martta	25.01.-01	Niemelä
Takalo Selma	26.08.-02	Grahn
Tapio Elsa Kyllikki	29.03.-21	Junes
Tavia Sirkka Hellen	16.06.-28	Savolainen
Teräaho Helmi Johanna	02.04.-13	Hiltula
Tiilikainen Milka	11.07.-25	Blomster
Tuomela Mirja Vappu	01.05.-26	Kehus
Tuunainen Aune Armiida	04.02.-23	Sarkkinen
Tuunainen Laina	25.05.-27	Herva
Vahtola Eevi Sylvia	26.04.-18	Hyry
Vakkuri Aino Alise	16.08.-96	Kakko Lotta-Sv.mitali
Vakkuri Aune Annikki	16.01.-25	Miettunen
Vakkuri Anni Valpuri	16.09.-09	Turunen Palv. Ss:ssa
Vakkuri Lempi	14.08.-17	Luhta
Valkola Anni	02.06.-76	Dahl
Virtanen Irja	13.05.-20	Ellilä
Vääräkangas Eevi Aliisi	02.11.-02	Väätäjä
Vääräkangas Helmi Emilia	17.04.-09	Salo Ts:n muistomitali
Väätäjä Helvi Lydia	29.06.-07	Halttu Lotta-Sv.mitali
Ylisuvanto Terttu	10.06.-22	Luhta
Ylitalo Anna Matilda	22.07.-17	Höyhtyä Sotilasyks.
Ylitalo Elna	03.11.-22	Höyhtyä
Åman Anja Inkeri	27.03.-15	Kiuttu
Åman Lempi Sylvi	21.11.-21	Polo Palv.Ss:ssa
Åqvist Lea Hannele	13.12.-21	Räsänen Palv.Ss:ssa

Sotainvalidien veljestyöstä

Viime sotiin osallistui Kuivaniemeltä yli 600 miestä, joista lähes 20 prosenttia, tietävästi 116, menetti henkensä taisteluissa tai pian sodan päätyttyä vammoihinsa menehtyen. Suuri joukko oli myös niitä, joiden osaksi tuli kantaa pysyvää sotamuistoa matkassaan vaikeammin tai lievemmin haavoittuneena. Oli luonnollista, että nämä miehet — sotainvalidit — tunsivat tarvetta yhteiseen toimintaan sekä henkisen että aineellisen tuen saamiseksi ja antamiseksi.

Jo talvisodan aikana, kun paikkakunnallamme oli paljon siirtoväkeä, perustettiin lähinnä seurakunnan aloitteesta Vapaahuollon keskus, jonka toimesta heitä avustettiin ja tuettiin. Tukea saivat myös sotavammaiset ja heidän perheensä sekä kaatuneiden omaiset.

Jatkosodassa Kuivaniemen kohtaloksi tulivat väestömäärään nähden raskaat menetykset, kaatuneina yli 100 miestä. Myös haavoittuneita oli runsaasti. Jo välirauhan aikana 13.10.1940 oli perustettu Oulun seudun sotainvalidit ry., johon kuului jäsenenä Oulun ympäristön sotainvalideja. Myöhemmin järjestön nimi muutettiin Sotainvalidien Veljesliiton Pohjois-Pohjanmaan piiriksi. Kuivaniemeltä otettiin pian sotien päätyttyä yhteyttä tuohon järjestöön oman paikallisosaston aikaansaamiseksi. Niinpä perustava kokous voitiinkin pitää jo 22.7.1945 Kirkonkylän koulun vanhalla puolella. Tuossa Kuivaniemen osaston perustavassa kokouksessa olivat läsnä Matti Hiltunen, Väinö Höyhtyä, Kaarlo Malo, Pauli Nivala, Leevi Onkalo, Matti Puotiniemi, Aarne Puurunen, Väinö O. Rousu, Armas Vakkuri, Kalle Valaja, Paavo Villström ja Eino Ylitalo.

Ensimmäiseen johtokuntaan valittiin puheenjohtajaksi Olavi Ellilä sekä jäseniksi Pauli Nivala, Leevi Onkalo, Matti Puotiniemi ja Väinö Rousu. Varajäseniksi valittiin Armas Vakkuri ja Paavo Villström sekä sihteeriksi Valde Miettunen.

Veljiä tuetaan

Toiminnan pääpaino pyrittiin suuntaamaan sotainvalidien taloudellisten vaikeuksien korjaamiseen. Sodan aikana olivat monet perustaneet perheen eikä kaikilla ollut edes omaa asuntoa. Monet olivat vammautuneet niin, että edessä oli uuden ammatin hankkiminen. Osaston toimesta pyrittiin tukemaan kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olleita sekä löytämään kanavia, mistä tukea olisi saatavissa.

Sotainvalidien lähetystö eduskuntatalon portailta.

sa. Jotkut onnistuivat saamaan koulutuspaikan sellaiseen ammattiin, jota kuntosensa puolesta pystyivät harjoittamaan. Muutamat saivat maapalan joko kotitalastaan tai valtion asutustoiminnan kautta ja pääsivät tällä tavalla oman elämisen alkuun. Yleensäkin sotainvalidit löysivät verraten nopeasti paikkansa yhteiskunnassa ja antoivat oman panoksensa jälleenrakennustyölle.

Sotainvalidien järjestötyö Kuivaniemellä jäi aluksi pakostakin hajanaiseksi, sillä sen ajan liikenneolosuhteet ja pitkät matkat sekä työskentely kotitiloilla, metsätyömailla tai rakennuksilla rajoitti kaikkea toimintaa. Osaston perustamisen aikoihin jäseniä oli vähän yli 30, joilla oli tapaturmaviraston tai komission vammaismääritysprosentti. Monilla oli sodan päätyttyä ollut niin kova halu päästä kotiin sairaalastakin, että eivät aluksi katsoneet tarpeelliseksi hakea vammaiskorvausta tai -käsittelyä.

Vammojen haitan kasvaessa haettiin jatkuvasti uusia päätöksiä niin, että 1968 oli jäseniä 50. Siinä vaiheessa oli ”rakennemuutos” vienyt myös invalideja muuttoaallon mukana muille paikkakunnille ja kuolemakin oli jo korjannut satoaan myös invalidien keskuudessa. Vielä viime vuosikymmeninäkin on osastoon tullut uusia jäseniä sekä vammamäärityksen kautta että muuttoliikkeen tuomana, mutta poistuma on luonnollisesti ollut suurempaa. Tätä historiikkia koottaessa jäseniä oli 32, mutta ikärakenteesta johtuen — kolmasosa 80-vuotiaita — rivit harvenevat joka vuosi.

Sotainvalidien osaston jäseneksi ei pääse ellei tapaturmavirasto ole määrittänyt haitta-asteeksi vähintään 10 prosenttia. Toimintamuodot ovat vuosien mitaan muuttuneet. Yleisen hyvinvoinnin kasvaessa on välitön talousapu jäänyt taka-

alalle. Sen sijaan lakisäätteiset asiat ovat nousseet entistä enemmän esiin. Kun sotainvalidit saavat vammaisprosentin mukaista korvausta, on usein kysymys siitä, onko prosentti oikea sen hetken tilanteessa. Etuudet eivät tule automaattisesti, vaan kaikkia on haettava. Siksi osaston toimihenkilöt joutuvat jatkuvasti selvittämään kulloisenkin lainsäädännön suomia mahdollisuuksia jäsenille.

Sotainvalidiveljien asunto-olot ovat pitkään muodostaneet yhden pääsektorin osaston toiminnassa. Korjauksin ja parannuksin on pyritty siihen, että he kunnan heiketessäkin voisivat mahdollisimman pitkään asua omassa kodissaan. Myös fyysisen kunnan hoitaminen on iän mukana tullut entistä tärkeämmäksi. Tutuksi on tullut sanonta, että miehen vanhetessa vammat nuortuvat. Vaikeavammaisilla onkin viime aikoina ollut mahdollisuus päästä kuntoutukseen joka vuosi ja lievempienkin vammojen vaivaamat ovat päässeet entistä useammin osallisiksi samasta edusta. Tämän toiminnan tavoitteena on selviytyminen omin avuin normaaleista elämisen toiminnoista mahdollisimman pitkään.

Sotainvalidien leskien edunvalvonta ja muu tarpeellinen tukeminen kuuluu myös luonnollisena osana Sotainvalidien Veljesliiton osastojen työhön.

Hengellinen toiminta ja virkistyspäivät

Veljien ja sisarten ikääntyessä ovat iäisyysasiat saaneet entistä keskeisemmän osan invalidityössä. Tässä suhteessa sodassa vammautuneet eivät luonnollisesti-kaan poikkea muusta ikääntyvästä väestöstä.

Seurakunnallisen toiminnan järjestämiseksi osastolla on oma yhteyshenkilönsä. Toiminta onkin muodostunut varsin kiinteäksi. Vuosittain on järjestetty erityinen veteraanien kirkkopyhä, jolloin vieraana on usein tavattu entisiä rintamapappeja. Myös oman seurakunnan kirkkoherra ja kanttori ovat usein mukana eri puolilla pitäjää järjestetyissä tilaisuuksissa.

Kaatuneitten muistopäivän tilaisuuden järjestämisestä yhdessä seurakunnan kanssa on tullut perinne. Tämä velvoittaa meitä vaalimaan ja siirtämään nuoremille polville tietoa sodassa annettujen uhrien merkityksestä.

Virkistystoiminnasta ovat tärkeimpiä olleet retket piirin vuorittaisille kesäjuhille sekä veljesliiton merkkivuosisjuhlille samoin kuin tutustumiskäynnit kuntoutuslaitoksissa. Kuivaniemen osasto toimi Pohjois-Pohjanmaan piirin kesäjuhlan isäntänä ja järjestäjänä kesällä 1966. Juhlapaikkana oli kirkossa ja sankarihaudoilla käynnin jälkeen kirkonkylän koulun piha.

Talous on aina ollut osaston ongelma. Se ei tosin ole pyrkinytkään keräämään varoja itselleen, mutta avun tarve on usein ylittänyt omat auttamismahdollisuutemme. Tärkeimpänä varanhankintakeinona on ollut sotainvalidien valtakunnallinen syyskeräys. Sen osuus osastoille oli aluksi pieni, mutta hyvinvoinnin lisääntymässä se on kasvanut ja on nyt jo 80 % koko keräyksen paikallisesta tuotosta. Aluksi keräystoiminnan suorittivat invalidit itse, mutta viime vuosina sen ovat tehneet varusmiehet osaston jäsenten toimiessa usein oppaina ja kyyditsijoinä.

Sotainvalidien puoliset ovat luonnollisesti olleet tärkeimpiä tukijoita omille läheisilleen. Samoin myös yhteisön toiminnassa heidän panoksensa on merkittävä mm. eri tilaisuuksien järjestelyissä sekä rohkaisijoina. He todella ansaitsevat kiitoksemme.

Luottamushenkilöitä

Sotainvalidien joukossa on ollut järjestötyöhön tottuneita henkilöitä ja merkittävässä luottamustehtävässä on tapahtunut vuorottelua. Osaston puheenjohtajina ovat toimineet: Olavi Ellilä 1945, Valde Miettunen 1946—46 ja —51, Viljo Tölkki 1948—50, Aarne Puurunen 1952, Veikko Jokela 1953, Matti Puotiniemi 1954—60, Erkki Pyörälä 1961—64 ja 1983—90, Eevert Sipola 1965—82, Matti Kukkula 1991—.

Sihteerinä ovat toimineet Valde Miettunen 1945, ja 1983— edelleen, Reino Karjalainen 1946—47 ja 1977—79, Mari Ollikainen 1948—51, Veikko Jokela 1952, Tauno Hyry 1953, Lauri Vilmi 1954—60, Martti Tamminen 1961—64, ja Hemmi Halttu 1965—76 ja 1980—82.

Sotainvalidien Pohjois-Pohjanmaan piirin hallituksen jäseninä ovat olleet Eevert Sipola ja Erkki Pyörälä sekä nykyisin Matti Kukkula.

Aloitimme toimintamme lähes 50 vuotta sitten nuorina miehinä. Nyt joukkomme muodostuu harmaatukkaisista, koukkuselkäisistä ”kentturoista” (Armas Vakkurin sanonta). Olemme kiitollisia työhömme osallistuneille ja sitä tukeneille. Toivomme hartaasti, ettei enää koskaan tule tällaista joukkoa.

Kuivaniemellä 26.5.1991

Valde Miettunen

Veteraanityöstä Kuivaniemellä

Oli kulunut yli 20 vuotta siitä, kun aseet olivat vaienneet rintamalla ja sotilaat päässeet rauhan töihin. Useiden vaikeiden vuosien jälkeen isänmaan puolesta taistelleet miehet ja naiset saivat raskaalta tuntuvan tehtävän maan jälleerakentamisessa sodan vaurioista ja ankarien sotakorvausten maksamisessa. Kaikesta siitä selviydettiin kuitenkin suomalaisella sitkeydellä. Vapauden lunnaaksi menetettiin kaatuneina vapaussodassa 1, talvi- ja jatkosodassa 111 miestä Kuivaniemeltä.

Lukuisa oli niiden veteraanien joukko, joilla ei ollut noina vuosina muiden töiden vuoksi mahdollisuutta oman asunnon hankkimiseen. Niinpä oli tullut ajan-kohtaiseksi tämän epäkohdan korjaaminen.

Tässä tarkoituksessa kokoontui Kuivaniemen Seurojentalolle joulukuun 6 p:nä 1965 165 veteraania. Puheenjohtajana toimi Esko Hyry ja sihteerinä Erkki Kiiskinen. Rekisteriin yhdistys on merkitty 14.1.1966 numerolla 91367. Yhdistyksen lippu vihittiin tarkoitukseen v. 1977. Vihkimisen suoritti rovasti Onni Majava.

Ensimmäiseen hallitukseen puheenjohtajaksi valittiin Paavo Hilke, jäseniksi Juho Laitinen, Nikolai Ollikainen, Hannes Kauppila, Hannes Kuha, Yrjö Teräaho, Yrjö Hiltunen, Yrjö Viitala, Erkki Kiiskinen, Aarne Matila ja Olavi Naisniemi. Yhdistyksen pitkäaikaisena puheenjohtajana toimi vv. 1965—1986 Paavo Hilke, 1987— ja edelleen Niilo A. Pakanen, varapuhj. ja hallituksen jäseninä 1965—1976 Nikolai Ollikainen, 1977—1986 Niilo A. Pakanen, 1987— ja edelleen Edvin Lahtinen. Sihteerinä/taloudenhoitajana 1965—1967 Erkki Kiiskinen, 1968—1976 Timo Koivulehto, 1977—1980 Hannes Kauppila, 1981—1982 Veikko Kaja, 1983— ja edelleen Kaarlo Kehus.

Rahastonhoitajana on ollut 1965—1972 Kauno Lumiaho, 1973—1984 Rauni Arvola, 1985— ja edelleen Tuula Halttu. Mainittakoon hallituksen pitkäaikaisista jäsenistä Erkki Pyörälä, Hugo Heikinmatti, Valle Goman, Veikko Miettunen, Aukusti Sipola, Niilo A. Pakanen, Martti Sanaksenaho, Veikko Höyhty, Mauno Sarkkinen, Olavi Joskit ja Kaarlo Kehus. Piirihallituksessa yhdistyksen edustajina ovat olleet v. 1966—1972 Juho Laitinen, 1973—1986 Paavo Hilke, 1987— alkaen Niilo A. Pakanen. Paavo Hilke on kutsuttu piirin kunniajäseneksi 1987. Yhdistyksen jäsenmäärä 1966 oli 174, joista viimeiseen iltahuutoon kutsuttu v. 1990 mennessä yli puolet. Vuoden 1990 jäsenmäärä 81 varsinaista veteraanijäsentä ja 37 naisjäsentä, joilla rintamatunnus (tammenlehti). Kunnia eli

Veljeä tai sisarta ei vielääkään jätetä. Puuntekotalkoot tarjoavat apua edesmenneen veteraanin puolisolle.

vapaaajäseniä on ollut 2—3 vuosittain. Nämä jäsenet ovat iäkkäitä ja pitkään laitoshoidossa olevia veljiä. Kannattajajäseniä, jotka tukevat toimintaamme, on eräitä yksityisiä henkilöitä ja kunta, joille annamme kiitokset.

Tärkeimpiä tapahtumia yhdistyksen 25 vuotta jatkuneen toiminnan ajalta on saada asuntoja niitä vailla oleville veteraaneille. Sitä varten yhdistyksen hallitus perusti veteraanitalotoimikunnan, johon vetäjäksi nimettiin puhj. Paavo Hilke ja Niilo A. Pakanen v. 1973. Kunnalta vuokrattiin tontti 50-vuodeksi ja hankittiin piirustukset sekä kustannuslaskelmat 4 rivitaloa varten, joihin 17 huoneistoa. Kun hakemukset rahoitusta varten lähetettiin Oulun Sotaveteraanipiiriin toimitettavaksi edelleen Sotaveteraaniliitolle, ne katosivat matkalle. Kului viisi vuotta ennenkuin hakemukset 1978 uusittiin pienemmässä muodossa, 2 rivitaloa, joihin tuli 6 huoneistoa. Tämä johtikin tulokseen ja 20.11.1981 perustettiin Kiinteistö Oy Kuivaniemen Sotaveteraanit. Urakkasopimus rakentamisesta tehtiin Oulun Sato Oy:n kanssa. Veteraanitalot valmistuivat hyvää vauhtia, tupaantuliaiset vietettiin 14.9.1981 ja veteraanit muuttivat asumaan 1982—1983. Vapaa-ajan ja virkistyskäytön viettoon veteraanit hankkivat 1981 kunnalta käytöstä poistetun Koivuniemen koulun, johon tehtiin 10 vuoden vuokrasopimus. Koulu oli sisältä heikossa kunnossa. Kunnostukseen veteraanit käyttivät rahaa huomattavan määrän ja talkootyötä runsaasti, josta suurimman kiitoksen ansaitsee Niilo ja Edla Pakanen sekä muutkin talkoolaiset. Yhdistyksen tupaantuliaisjuhlaa vietettiin 28.6.1981, jolloin veteraanien hankkimaan lippusalkoon vedettiin Suomen

Tyhjäksi jäänyt Koivuniemen koulu tarjoaa Kuivaniemen sotaveteraaneille puolisoineen mieluisan kokoontumispaikan kesäkuukausien aikana.

lippu. Juhlassa oli arvovaltaista yleisöä piiriä myöten. Tilaisuus aloitettiin kenttähartaudella. Juhlaan osallistui 150 henkeä. Koulu on ahkerassa käytössä kesäaikaan, kouluhan sijaitsee 20 km etäisyydellä kuntakeskuksesta Oijärven tien vieressä, hyvin kauniilla jokitörmällä, jossa on hyvät uinti- ja sanomismahdollisuudet. Naisjaoston toimeliaat sisaret huolehtivat siitä, että veljesillat kuluvat rattoisasti laulun ja suuhunpantavan merkeissä. Veljesiltoja koululla pidetään kesäaikaan noin 15 kertaa. Niihin osallistuu 400—450 veljeä ja sisarta, sekä hengellisen toiminnan edustajana kirkkoherra ja kanttori. Hengellisen toimikunnan yhdysmiehenä yhdistyksessä toimii Valde Miettunen.

Veteraanien toiminta on perustunut kuntoutuksen ja virkistykseen ylläpitämiseen sekä asunto-olojen korjaamiseen veteraaneille. Yhdistys on kunnan avustamana vuosittain pystynyt ohjaamaan avokuntoutukseen 7—9 veteraania, valtion varoin pääsee laitostuntoutuksen vuosittain 6—9 ja avokuntoutukseen 5—6 veteraania. Tarve olisi huomattavasti isompi.

Veteraanien asuntoihin on haettu korjausavustusta piiriltä ja veteraaniliitolta, avustukset ovat olleet markka-määräisesti vähäisiä, mutta se vähäkin on otettu kiitollisuudella vastaan. Talkootoimintaa veteraanien keskuudessa on harrastettu jossakin määrin, kun kohteita on ilmennyt. Yhdistyksen taloutta on pidetty kunnossa järjestämällä iltamia vv. 1970—1987, joissa vetäjänä Niilo A. Pakanen ja Aukusti Sipola sekä muita veteraaniveljiä ja sisaria. Ensimmäinen joulujuhla pidettiin Oijärven Sampolassa 1970 ja siitä lähti kipinä iltamien järjestämiselle, kun nähtiin, että yleisömenestys oli hyvä ja yhdistyksen kassaankin jäi markkoja.

Iltamia on järjestetty Oijärven Sampolassa, Jokikylän Maamiesseuran talossa, jonka veteraanit kunnostivat sekä Kuivaniemen Seurojen talolla. Iltamilla, veljesilloilla sekä Kuivaniemen metsästysseurojen lahjoittamien hirvien myyntituloilla on monet retket maksettu kyydin osalta ja joku veteraani saanut kuntoutustakin sekä pientä avustusta taloudelliseen ahdinkoon. Piirin järjestämille virkistysleireille, joita vuosittain on 3—4, yhdistyksen veteraanit ja sisaret ovat usein osallistuneet. Niistä on tullut vain hyvää palautetta. Samoin piirin lomaosake Rokualla 1 viikko vuosittain on ollut kysytty.

Suomen Sotaveteraaniliiton liittopäiville yhdistyksemme jäsenistä on osallistuttu 14 kertaa eli jokaiseen liittujuhlaan, mitä on pidetty. Osallistujamäärä on ollut 35—40 jäsentä kerta. Retkeilyä on harrastettu vuosittain etupäässä kotimaassa. V. 1983 Saksan retken yhteydessä oltiin Kielin sotaveteraanien vieraina, josta jäi hyvät muistot. Retken vetäjänä Paavo Hilke.

Ruskaretkiä on järjestetty vuosittain, 1985 tehtiin retki Norjaan Narvikkiin, josta vuoristotietä käyttäen nousiin Tromssaan. Ruska oli mitä kaunein ja ilmatkin suosi. Hyvä reissu.

26.8.1990 vietimme yhdistyksen 25-vuotisjuhlaa ja samalla naisjaoston 10-vuotisjuhlaa Koivuniemellä. Juhla alkoi kenttähartaudella, jonka suoritti kirkkoherra P. Tikkamäki kanttori A. Ågrenin avustuksella. Juhlapuheen piti piirin puh.j. A. Strömmer. Juhlassa jaettiin erilaisia ansiomerkkejä. Jaon suorittivat everstiluutnantti evp. Yrjö Laitinen ja kapteeni Hannu Laitinen sekä piirin puh.j. Aarno Strömmer. Juhla oli hyvin lämminhenkinen.

Naisjaosto on toiminnassa ollut mukana 19.2.1967 alkaen mutta jostain syystä vasta 16.4.1980 valittiin jaostolle ensimmäinen puheenjohtaja, joka oli Hilikka Kehus. Tämän jälkeen puheenjohtajina ovat toimineet Edla Pakanen, Aune Sanaksenaho ja Martta Miettunen. Jaoston alusta asti sihteerinä ja taloudenhoitajana on toiminut Toini Onkalo. Jaoston johtokuntaan kuuluvat Toini Onkalo, Hilikka Kehus, Edla Pakanen, Kerttu Paavola, Alva Miettunen, Toini Halttu, Helvi Vakkuri, Aune Sanaksenaho, Alli Sipola ja Enni Kaikkonen. Se työ, minkä jaoston naiset tekevät veteraanitoiminnan hyväksi, on suuriarvoista. Sitä ei voi rahalla mitata. Ilman jaoston toimintaa veteraanienkin toiminta olisi kuollutta. Jaosto antaa kuntoutustukea vuosittain 5—8 sisarelle.

Iin veteraanien kanssa on ollut vierailuja puolin ja toisin. Kun kutsu on kuulunut, on menty ja kun on kutsuttu on tultu.

Viimeiseen iltahuutoon kutsuttujen veljien kummulle on lasketu havuseppele. Vähitellen harmaantuu veteraanin pää, askel käy lyhemmäksi ja joukko harvenee. Vaikka emme olekaan saaneet valtiotalta kaikkea mielestämme meillemme kuuluvaa tukea, olemme omin voimin ja teoin korjanneet veteraanien elinmahdollisuuksia. Vakuuttuneina siitä, että olemme silloin, kun maa vaati poikiin taisteluun isänmaan puolesta, olleet oikealla asialla ja tehneet mahdolliseksi nykyisille ja tuleville sukupolville elää vapaassa isänmaassa.

Kaarlo Kehus

Veteraanin iltahuuto

Sanat ja sävel: Kalervo Hämäläinen

Rannalle himmeän lahden
aurinko laskenut on.
Kutsu jo soi iltahuudon,
taakka jo laskettu on.
Taattoa muista sa silloin,
askel jo uupunut on,
lapset ja lastemme lapset,
teidän nyt vuoronne on.

Hoivatkaa, kohta poissa on veljet,
muistakaa, heille kallis on maa.
Kertokaa lastenlapsille lauluin,
himmettä ei muistot koskaan saa.

Hymni soi holvissa hiljaa
tummana kaipuuta soi.
Aika on korjannut viljaa,
sarka jo kynnetty on.
Ammoin me marssimme kahden,
tulsta löi taivas ja maa.
Rannoilta Äänisen lahden,
kelle nyt kertoa saa.

Hoivatkaa, kohta poissa on veljet,
muistakaa, heille kallis on maa.
Kertokaa lastenlapsille lauluin,
himmettä ei muistot koskaan saa.

Laineissa Laatokan mahti,
kahlita kenkään ei voi.
Veljet sen rantoja vahti,
konsa on koittava koi.
Ylväänä Karjalan heimo
tuskansa kantanut on.
Maaäiti suojaansa sulkee,
vartija poissa jo on.

Hoivatkaa, kohta poissa on veljet,
muistakaa, heille kallis on maa.
Kertokaa lastenlapsille lauluin,
himmettä ei muistot koskaan saa.

Jäähyväiset veteraaniveljelle

Antti Hiltusen hautakumpu Oijärvellä 29.9.-91.

Aseveli. Matkasi on päättynyt ja isänmaa, jonka vapautta kerran
olit puolustamassa, sulkee sinut syliinsä. Erotessa jättävät veteraaniveljet
arkullesi havuseppeleen, jonka mukana isänmaan värit seuraavat sinua viimeiselle matkallesi.

Kaikkivaltias Jumala siunatkoon työsi ja suokoon Sinulle ikuisen rauhan.

Veteraaniveljet kunnioittavat muistoasi.